

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ



**КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА
СИСТЕМА УКРАЇНИ
ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ**

*Матеріали
V заочної науково-практичної конференції*

(м. Чернігів, 25 жовтня 2019 року)

Чернігів
2019

УДК 340.12+348.3

К82

Рекомендовано до друку вченою радою Академії Державної пенітенціарної служби від 31 жовтня 2019 року (протокол № 14)

Редакційна колегія:

Тогочинський О. М., доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;

Олійник О. І., кандидат юридичних наук, доцент;

Чебоненко С. О., кандидат педагогічних наук, доцент;

Ніцимна С. О., доктор юридичних наук, професор;

Шумна Л. П., доктор юридичних наук, доцент;

Аніщенко В. О., кандидат технічних наук, доцент.

К82 **Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави: матеріали V заоч. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 25 жовт. 2019 р.) / гол. ред. : О. М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2019. 242 с.**

До збірника матеріалів V заочної науково-практичної конференції увійшли публікації наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, курсантів, студентів, слухачів Академії Державної пенітенціарної служби та інших закладів вищої освіти України, присвячені проблемам реформування кримінально-виконавчої системи України, актуальним питанням конституційного, цивільного, фінансового, трудового, адміністративного, кримінального, кримінально-виконавчого права, криміналістики, психолого-педагогічним методам підготовки фахівців.

Для наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, курсантів, студентів і слухачів.

За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори. Редколегія залишає за собою право корегувати матеріали виступів та не допускати до друку матеріали, якщо вони не відповідають встановленим вимогам.

УДК 340.12+348.3

Богдан Ю. М.,
аспірант Академії Державної
пенітенціарної служби

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Органи доходів і зборів в процесі своєї багатосторонньої діяльності часто застосовують заходи адміністративного примусу, зокрема адміністративне затримання, вилучення товарів, транспортних засобів і документів тощо, але в процесі здійснення юрисдикційної діяльності він реалізується, в тому числі, й через застосування найбільш суворих заходів примусу – адміністративних стягнень.

Серед основних завдань, які вирішують органи доходів і зборів під час здійснення державної митної справи, Митний кодекс України визначає боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил (частина 1 статті 7 Митного кодексу України) [2]. Тому боротьба з порушеннями митних правил є одним з головних завдань, і в переважній більшості здійснення цієї діяльності належить органам доходів і зборів.

Сучасна структура протиправних діянь свідчить, що одне з чільних місць серед них належить адміністративні правопорушення, різновидом яких є порушення митних правил. Останні в свою чергу становлять особливий вид адміністративних правопорушень, які мають схожі риси з ними, але й мають деякі особливості.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил – це специфічна форма негативного реагування з боку держави особі її компетентних органів на певну категорію протиправних проявів (порушень митних правил), згідно з якою особи, що вчинили ці правопорушення, повинні дати відповідь за свої неправомірні дії і зазнати за це адміністративних стягнень.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил має наступні ознаки:

Це один із галузевих видів адміністративної відповідальності. Адміністративна відповідальність може мати відмінний характер не тільки від адміністративної відповідальності, передбаченої Кодексом України про адміністративні правопорушення, але й іншими законодавчими актами, що передбачають інші галузеві різновиди зазначеного виду юридичної відповідальності.

Це специфічна форма негативного, а саме правового реагування з боку держави в особі компетентних органів (органів доходів і зборів та судів) на певну категорію протиправних проявів.

Зазначена ознака унеможливорює застосування неправових примусових заходів з боку державних органів, не передбачає застосування примусу на власний розсуд, а лише тільки на підставі і в межах законодавчих актів.

Це один з репресивних заходів, що застосовують уповноважені органи внаслідок протиправної поведінки особи, що породжує правовий обов'язок правопорушника дати відповідь перед повноважним державним органом щодо своїх неправомірних дій і понести за це певне покарання.

Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є окремий вид адміністративних проступків – порушення митних правил.

Адміністративно-деліктним митно-правовим відносинам не належать елементи субординації, оскільки відсутня пряма підпорядкованість правопорушника та органів державної влади.

Одним з примусових засобів реалізації адміністративної відповідальності за порушення митних правил є адміністративні стягнення, передбачені виключно Митним кодексом України, а саме попередження, штраф, конфіскація (стаття 461 Митного кодексу України) [2].

Право щодо застосування адміністративних стягнень за порушення митних правил надано органам доходів і зборів та судам. Значна частина справ розглядається органами доходів і зборів, тобто справи про порушення митних правил мають, як правило, позасудовий порядок розгляду справ.

Реалізується в установлених законом формах та порядку, які чітко визначені процесуальними нормами адміністративного та митного законодавства. Притягнення особи до адміністративної відповідальності відбувається на підставі тих процесуальних документів, форми яких затверджуються органами доходів і зборів. Митний кодекс України, наприклад, встановлює перелік обов'язкових реквізитів щодо протоколу порушення митних правил.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку, а при вчиненні порушень митних правил підприємствами - посадові особи цих підприємств. Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює окремі заходи впливу щодо неповнолітніх (стаття 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [1], а також щодо військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів (стаття 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [3, с. 194].

Виходячи з вищенаведеного, можемо дійти наступного висновку, адміністративна відповідальність за порушення митних правил — це галузевий різновид адміністративної відповідальності, оскільки має особливі нормативні та фактичні підстави для її застосування, суб'єктів відповідальності, перелік юрисдикційних органів та процесуальну процедуру її застосування.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 07.05.2018).
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/paran3736#n3736> (дата звернення 07.05.2018).
3. Джурик О.Р. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері державної митної справи. Порівняльно-аналітичне право. 2016. Вип. 5. С. 192-195. DOI: http://www.pap.in.ua/5_2016/58.pdf (дата звернення 07.05.2018).

Бруй Н. І.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Конституційне законодавство визначає основні права і свободи людини і громадянина, принципи їх здійснення і захисту. До таких належать конституційні права на соціальний захист і соціальне забезпечення.

Конституція України містить чимале число правових норм, що містять словосполучення «соціальний захист» та «соціальне забезпечення». Однак однозначного розуміння змісту даних правових категорій Конституція не пропонує.

В цілому соціальний захист можна розглядати як законодавчо закріплене зобов'язання держави створювати умови для підтримки життєдіяльності і добробуту для всіх верств населення не нижче прийнятого мінімального рівня по країні та згладжувати крайні прояви соціальної нерівності [5, с. 568-571].

В даному випадку соціальний захист збігається з розгалуженою системою соціальних гарантій, що забезпечують кожному громадянину дотримання конституційних прав особистості. До найважливіших гарантій соціального захисту Конституція України відносить: охорону праці та здоров'я громадян; мінімальний розмір оплати праці; державну підтримку сім'ї, материнства, батьківства і дитинства; державну підтримку інвалідів і літніх людей; встановлення пенсій та допомог [6, с. 35].

В Україні рівень кодифікації законодавства про соціальне забезпечення є недостатньо високим, тому предмет даної галузі нормативно закріплений в цілій низці актів. Так, пенсійні відносини отримали закріплення в одних законах («Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, і деяких інших осіб» та ін.), а відносини щодо забезпечення допомогою – в інших (закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» та ін.). Детальне нормативне закріплення отримали і інші відносини з соціального забезпечення.

Норми нематеріального характеру, які опосередковують відносини щодо встановлення фактів, які мають юридичне значення, за поданням забезпечення, з питань юридичної відповідальності і з розгляду суперечок, включені в акти, що регулюють матеріальні відносини, в акти, присвячені процедурним і процесуальним питанням.

На жаль, сьогодні в праві соціального захисту галузевої кодифікації законодавства не проведено. В Україні досі немає єдиного законодавчого акту, який би комплексно врегулював всю систему відносин у сфері соціального захисту, визначав би суб'єктний склад, організаційно-правові форми та види соціального захисту [4, с. 95], хоча певні передумови для цього вже існують. Так, діє ряд кодифікованих нормативно-правових актів за окремими видами соціального захисту, інтенсивно розвивається поточне законодавство. Однак, при відсут-

ності загальної галузевої кодифікації законодавства джерела права соціального забезпечення також недостатньо систематизовані. Тому в галузевому законодавстві існує великий масив суперечливих, недосконалих нормативно-правових актів, які потребують систематизації та оновлення. В даний час існує гостра потреба в прийнятті кодифікованого нормативно-правового акту, який став би важливим етапом створення єдиної, цілісної системи джерел права соціального забезпечення України.

Кодифікація соціально-забезпечувального законодавства повинна бути спрямована на те, щоб, з одного боку, узагальнити норми, згідно з якими здійснюється чинне правове регулювання, і в той же час передбачити встановлення нових норм, які б відповідали назрілим потребам суспільної практики, заповнили б прогалини правового регулювання, замінили б невдалі, застарілі правові положення новими. Однак варто зазначити, що на сьогодні цього досягти дуже важко, оскільки законодавство в сфері соціального забезпечення знаходиться в стадії реформування.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція і / або ЄКПЛ) є першим фундаментальним документом, в якому не просто декларуються основні права і свободи, а й передбачається діючий механізм контролю над дотриманням державами-учасницями взятих на себе зобов'язань.

Однак більшість прав і свобод, передбачених Конвенцією, за своїм характером є цивільними або політичними правами. Відповідно до ЄКПЛ, фінальною інстанцією захисту прав людини є Європейський Суд (далі – ЄСПЛ і / або Суд) [1].

Прийнявши Закон «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції», а також Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», Україна фактично визнала юридичну значимість рішень ЄСПЛ і взяла на себе зобов'язання негайно виконувати його рішення.

В першу чергу необхідно відзначити, що в рамках Ради Європи були прийняті такі важливі документи, як Європейська соціальна хартія (далі – ЕСХ) і Європейська соціальна хартія (переглянута) (далі – ЕСХ (п)). Контроль над дотриманням норм хартій покладено на Європейський комітет соціальних прав.

Здавалося б, що з прийняттям цих документів проблема захисту соціально-економічних прав людини повинна сама собою зникнути. Але, на жаль, цього не відбулося і в першу чергу тому, що далеко не всі країни Європи виявили бажання гарантувати соціальні права людини на міждержавному рівні.

Наприклад, Україна є учасником ЕСХ (п), проте не взяла на себе зобов'язань, передбачених ст. ст. 12 (право на соціальне забезпечення) і 13 (право на соціальну та медичну допомогу). Небажання ратифікувати ці статті є, щонайменше, нелогічним. Адже безпосередньо Конституцією України, а саме ст. 46, передбачено, що громадяни мають право на соціальний захист [2]. Іншими словами, соціальні права вводяться в єдину систему прав людини поряд з цивільними і політичними.

Додаткової уваги заслуговує питання судового захисту соціальних прав і свобод. Конституцією встановлено право на звернення до суду, а нормами Коде-

ксу України про адміністративне судочинство (далі – КАС України) передбачена можливість оскаржувати дії чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Наприклад, в ч. 4 ст. 18 зазначено, що всі адміністративні справи у спорах фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацевдатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг розглядаються місцевими судами як адміністративними судами [3]. І знову ж таки, не дивлячись на можливість захисту соціальних прав в адміністративних судах, багато проблем виникає з процедурою їх розгляду і безпосереднього виконання судових рішень.

Невиконання або несвоєчасне виконання судових рішень є однією з причин звернення до ЄСПЛ. Однак досить часто, звертаючись до Суду, громадяни отримують відмови в розгляді їхніх справ.

Слід зрозуміти, що ЄСПЛ працює по кардинально іншій системі, ніж суди України. Основною відмінністю є практика застосування норм права. Зокрема, ЄСПЛ у процесі своєї діяльності формує судову практику, яка в подальшому може бути використана при розгляді схожих справ. В Україні до недавнього часу не існувало судового прецеденту, в своїй діяльності суди керувалися виключно нормами чинного законодавства. Навіть Рішення Вищого адміністративного суду України мають рекомендаційний характер і можуть бути використані тільки для підкріплення того або іншого судового рішення. У зв'язку з цим в першу чергу громадяни повинні звернути увагу на судові рішення, прийняті в схожих справах.

Європейський Суд звернув увагу на відсутність чітких меж між цивільними, політичними і соціальними правами. На сьогоднішній день ЄСПЛ у справах, пов'язаних із соціальним захистом, використовує ст. 6 Конвенції (право на справедливий суд) та ст. 1 Протоколу № 1 (захист права власності). Фактично це свідчить про те, що право людини на пенсію і виплати з системи соціального забезпечення в більшості випадків повинні тлумачитися як цивільні права і обов'язки, що надає Суду можливість застосовувати до відповідних скарг ст. 6 Конвенції.

Також слід пам'ятати про процедуру подачі заяви до Європейського Суду, якщо така не дотримана, то і справа слухатися не буде. Конвенція говорить про те, що Суд може прийняти питання до розгляду тільки після того, як були вичерпані всі внутрішні засоби правового захисту відповідно до загальновизнаних принципів міжнародного права. Крім того, з моменту винесення рішення на національному рівні до моменту звернення до Суду має пройти не більше шести місяців.

Підводячи підсумок вищесказаного, ми сформуваємо рекомендації для громадян, які допоможуть при зверненні до Європейського Суду:

– в Суді можна оскаржити лише поведінку держави в особі її органів, установ, посадових осіб тощо, тому відповідачем завжди буде держава, а не який-небудь суб'єкт владних повноважень;

- в Суді розглядаються порушення тих прав і свобод, які встановлені Конвенцією. Громадянам слід пам'ятати про те, що права на соціальний захист безпосередньо в ЄКПЛ не закріплені, відповідно при оскарженні не виплати соціальної допомоги слід використовувати ст. 6 Конвенції та ст. 1 Протоколу № 1;
- рішення касаційної інстанції по конкретній справі буде свідчити про те, що використані всі механізми захисту прав на національному рівні;
- звертатися до Суду можна протягом 6 місяців з моменту постанови остаточного рішення національним судом;
- подавати заяву до Суду можна як самостійно, так і разом з іншими громадянами, вимоги яких ідентичні;
- якщо громадяни можуть самостійно оформити всі необхідні документи, то наймати юриста необов'язково;
- заява може складатися українською мовою, оскільки Конвенція ратифікована Україною;
- перед зверненням до Суду необхідно проаналізувати його практику в схожих справах – це допоможе краще обґрунтувати свої вимоги.

Список використаних джерел

1. Конвенция о защите прав человека и основоположных свобод от 4 ноября 1950 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 05.09.2019).
2. Конституція України від 28.06.1996 року №254к/96-ВР, в редакції від 21.02.2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.09.2019).
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року №2747-IV, в редакції від 04.11.2018 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 05.09.2019).
4. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. Київ : «Олан», 2004. 312 с.
5. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С.568-571
6. Сташків Б. І. Гарантії права на соціальне забезпечення : навч. посіб. Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 100 с.

Бунак Д. Ю.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Авторське право є найдревнішим інститутом інтелектуальної власності. Коли духовна творчість виділилась в самостійну діяльність тоді вже з'явилися перші ідеї щодо захисту авторського права. Так наприклад, за часів античності якщо автор запозичував чужий твір або спотворював його, то він підлягав засудженню. Римські автори розуміли те що публікація їх творів чіпляла не тільки їхні інтелектуальні права але й особисті права. Автору давалась можливість приймати рішення відносно опублікованого власного твору, а плагіат засуджувався суспільною думкою.

Також існують історичні свідчення того, що 2300 років тому в Афіській республіці суворо виділялось право на захист цілісності твору та заборонялось видозмінювати його. Але так як більшість акторів та переписчиків досить вільно поводитись з творами відомих авторів трагедій, в 330 р. до н.е. був прийнятий закон у відповідності до якого оригінали трьох видатних авторів класиків підлягали зберіганню в офіційному архіві, а актори які використовували ці твори, повинні були суворо дотримуватись тексту цих творів [1, с. 27].

Копіювання книг в той час здійснювалося шляхом переписування рукописів, що було тривалим і трудомістким процесом. Такі книги коштували дуже дорого, а число їх було вкрай обмежене. Оскільки було дуже мало грамотних осіб, здатних придбати такий твір, можна говорити про відсутність конкретного юридичної інтересу в забезпеченні охорони таких творів [2, с. 150–152].

Отже ще в давні часи коли не були так розвинуті технології, коли не було такої кількості суб'єктів авторського права та користувачів які мали не те що доступ до об'єктів авторського права, а навіть не вміли читати твори, не було підстав для виділення авторського права в окремий інститут але той фундамент який закладений давньоримським правом відіграє велику роль у формуванні охорони авторського права.

Після розпаду Римської імперії протягом багатьох років європейська літературна справа була в основному зосереджена в монастирях. В результаті чого були забуті традиції Римської імперії, коли автори передавали свої твори торговцям, а вони, в свою чергу, зберігали «комерційний» контроль над придбаною власністю.

Наступний період розвитку авторського права наступив в XIV-XV ст. (епоха Середньовіччя), це було пов'язано з розвитком торгівлі та освіти. Крім цього, розвиток авторського права був зумовлений винайденням техніки друку німецьким самоуком Й. Гутенбергом в 1440 році, завдяки якому масове відтворення друкованих творів стало швидшим та значно дешевшим. Винайдення друку зумовило розвиток конкуренції на ринку літературних творів і пожвавлення неправомірного копіювання і розповсюдження творів. Звісно, останнє завдавало збитків авторам оригінальних творів і видавництвам. Видавці першими почали встановлювати обмеження на використання прав на друковані твори [3, с. 10–11].

Створенням техніки для друку в Англії призвело до створення нової професії – торговець друкованою продукцією. Ці підприємці вкладали значні суми в придбання паперу, у виробництво друкарських машин, а також в наймання робочої сили, що передбачало авансування коштів, які відшкодовуються від продажу друкованої продукції. У такій ситуації, за відсутності якої-небудь форми охорони від конкурентів, що продають незаконні копії, інвестування у видавничу справу було небезпечною і ризикованою справою, яка часто призводила до розорення підприємців [4, с. 25–26]. Для цього владою було розроблено концепцію надання привілеїв королями (Англія та Франція) та князями (Німеччина). Саме такі привілеї наділяли бенефіціарів виключними правами на твір. Хоча час на який надавались привілеї був обмежений але все ж таки власники творів мали чималий захист своїх авторських прав, а саме стягнення збитків, штраф та конфіскація підроблених книг.

Але все ж таки система привілеїв не була досить досконалою щоб зупинити розвиток охорони авторського права саме на цьому етапі. У той же час про наявність власного правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі створенням та використанням творів, ми можемо говорити, лише починаючи з XVIII століття. Найвідомішим нормативно-правовим актом цього періоду стає прийнятий в 1709 році в Англії Статут королеви Ганни. Саме цей акт вважається першим положенням, у якому йдеться про захист прав не лише видавця, а й автора [5, с. 153]. Згідно цього нормативного акту твір який був опублікований автором закріплював за ним право щодо розповсюдження копії книжок на термін 14 років. Також Статут дозволяв продовжити термін дії захисту авторського права ще на 14 років.

Через 12 років після прийняття закону королеви Ганни відбувся перший суд стосовно захисту авторських прав. У 1721 році Суд лорда-канцлера розглянув скаргу *Burnet v Chetwood* в якій розглядалося питання стосовно охорони авторського права згідно закону 1709 року яке було порушене шляхом перекладу твору та його публікації. Але згідно закону 1709 року опублікування та поширення перекладених творів не являлось порушення авторського права. Тому скарга *Burnet v Chetwood* не була задоволена але саме ця справа послугувала подальшому розвитку похідних творів [6].

У 1735 р. прийнято Закон про авторське право на гравюри (повна назва мовою оригіналу – «*Act for the encouragement of the arts of designing, engraving, and etching historical and other prints*»), який наділяв осіб, котрі створюють гравюри, ексклюзивними правами на строк 14 років. Цей закон був прийнятий в результаті зусиль руху художників та граверів під керівництвом В. Хогарта (*William Hogarth*). На відміну від закону Анни, який врегульовував тільки авторські права на розповсюдження друкованих примірників літературних творів, то закон про гравюри встановив зображення як нематеріальний об'єкт який підлягає охороні авторського права [7, с. 110].

У 1798 році був прийнятий Закон про заохочення розвитку мистецтва створення нових моделей та зліпків бюстів, який збільшив коло об'єктів що підлягають охороні авторського права. Так згідно цього закону автори що створили зліпки отримували захист своїх прав терміном на 14 років.

У Франції законодавче закріплення авторських прав стосовно образотворчого мистецтва відбувається більш ніж на 100 років раніше чим в Англії, а це аж в 1660 році (Рада короля видала Декрет про гравюри). У 1676 році видається Декрет про заборону копіювання творів скульптури.

У 1714 році було прийнято Декрет про образотворче мистецтво. Цим Декретом було встановлено привілеї Королівській академії живопису та скульптури. Декретом було призначено привілеї на опублікування творів членами академії та заборона будь-кому крім членів академії на їх відтворення. За порушення вимог Декрету проводилась конфіскація обладнання на якому було виготовлено не правомірні копії та самі копії та накладався штраф. У Франції Велика буржуазна революція стала рушійною силою для еволюції від системи привілеїв до загальноприйнятої системи авторського права. Конституційна асамблея в 1791 та 1793 роках прийняла декрети які стали основою в авторському праві Франції.

Французьке законодавство в сфері авторського права до 1957 року проіснувало майже без змін. За цей великий період змінювались тільки строки дії авторських прав після смерті автора. В 1793 році встановлено 10 років, в 1810 році було термін збільшено до 20 років, а вже в 1866 році до 50 років.

Якщо подивитись на зародження та еволюцію авторського права, то можна сказати що воно розвивалось прямо пропорційно з розвитком технологій в інформаційній сфері та сфері інтелектуальної власності. Так наприклад винайдення друкарського засобу спричинило конкуренцію на ринку інформації і більш стрімкий розвиток захисту авторського права. Також не менш важливим фактором є і рівень освіти суспільства. Освітній розвиток суспільства спричинив створення більшого попиту на об'єкти авторського права, збільшення торговельного обігу творів і отже високий рівень небезпеки охорони авторського права, який законодавчо був не готовий до таких змін.

Список використаних джерел

1. Липчик Д. М. Авторское право и смежные права / Пер. с фр.; предисловие Федотова. Москва, Ладомир : Издательство ЮНЕСКО, 2002. 788 с.
2. Кочина О. С. Історія становлення та розвитку захисту авторського права та суміжних прав. *Молодий вчений*. 2014. № 7(1). С. 150–153.
3. Валле В. Спадок Джеймса I та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі. Київ : Дух і Літера, 2010. 216 с.
4. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право / 2-ге вид. Київ : КНТ, 2006. 520 с.
5. Самсін Р. І. Виникнення права слідування як особливого авторського повноваження в законодавстві країн Європи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. №30 (том1). С. 151–156.
6. Burnet v Chetwood. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Burnet_v_Chewood (дата звернення: 25.09.2019).
7. Валле В. Парадокси права інтелектуальної власності. Київ : «Освіта України», 2010. 448 с.

Василяко С. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ, ЩО РЕГУЛЮЄ ОБІГ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Система електронних грошей у світі широко використовується вже майже тридцятиліття. Натомість Україна не може похизуватися таким досвідом. Однак без сумніву, з розвитком Інтернет-технологій застосування електронних грошей в Україні з кожним днем набуває дедалі більшої ваги. Вони є популярним, доступним і зручним засобом платежу. Їх використовують при оплаті товарів в Інтернет-магазинах та/або оплаті послуг компаніям, які приймають такі платежі, аналогічно тому, як це робиться з банківського рахунку. Управляти грошима у своєму гаманці користувач може за допомогою Інтернету або мобільного телефону.

У вітчизняній правовій дійсності поняття «електронні гроші» вперше з'явилося лише у постанові Правління НБУ «Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні» від 25.06.2008р. №178. Принагідно відмітимо, що

право на випуск електронних грошей було закріплено виключно за банками. Інші ж юридичні особи, які здійснювали випуск електронних грошей і не були банками, мали привести свою діяльність у відповідності до вимог цього Положення протягом року з дня набрання чинності вищезазначеною постановою [1].

Постановою Правління НБУ від 04.11.2010 р. №481 зазначене вище Положення було скасовано, а йому на зміну прийнято нове, яке встановлює не такі жорсткі вимоги до емітентів електронних грошей та надає відповідні повноваження й іншим особам [2].

Чинне Положення про електронні гроші, затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481, не містить легальної дефініції поняття «електронні гроші».

Натомість визначення даного поняття пропонується в Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні». Так, даний нормативно-правовий акт зазначає, що електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [3].

З огляду на швидкий розвиток сучасних інформаційних технологій усе більше правочинів здійснюється за допомогою мережі Інтернет.

Так, обсяг електронного товарообігу в Україні поступово збільшується, а число онлайн-користувачів також зростає. Таке поживлення електронного товарообігу зумовлює поширення використання, зокрема, електронних грошей як способів оплати придбаних товарів і послуг.

Аналіз наукової літератури показує, що в даний час немає єдиного підходу до визначення поняття «електронні гроші». При цьому деякі автори, характеризуючи електронні гроші, вживають також такі терміни як електронний гаманець, цифрові гроші, віртуальні гроші, електронні готівкові.

Існуючі визначення електронних грошей можна умовно розділити на групи, коли автори роблять акцент на різних особливостях електронних грошей: електронні гроші як новий засіб платежу в грошовій системі; електронні гроші як система безготівкових розрахунків; електронні гроші як аналог готівки; електронні гроші як засіб платежу майбутнього, який може замінити існуючі в даний час готівкові та безготівкові гроші.

Така множинність у визначенні електронних грошей вказує на складність, багатогранність і недостатню вивченість їх правової природи, що, на наш погляд, пов'язано з відносно невеликими часовими рамками їх використання, а також зі стрімким поширенням електронних грошей в більшості країн світу і наявністю національних специфік.

Варто відмітити, що законодавча база щодо обігу електронних грошей є відносно новою і розвивається вона часом стихійно.

Так, розвиток європейського законодавства щодо регулювання обігу електронних грошей, а саме прийняття Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2009/110/ЄС «Щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60 ЄС та 2006/48ЄС та скасовує Директиву 2000/46/ЄС», зумовило одночасно реформування і українського законодавства щодо обігу електронних грошей. А саме, 04.11.2010 було прийнято базо-

ву Постанову Правління Національного банку України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей», якою затверджено нове Положення про електронні гроші № 481.

Зазначеним вище Положенням було встановлено норму, згідно з якою банк, що має намір здійснювати випуск електронних грошей та банк, що є членом/учасником міжнародної платіжної системи і внесений Національним банком України до Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури та має здійснювати випуск електронних грошей на території України, зобов'язаний узгодити з Національним банком правила використання електронних грошей до здійснення випуску таких грошей.

Внаслідок таких нормативних змін було створено підґрунтя для обігу в країні нефіатних електронних грошей (тобто грошей, що функціонують у недержавних платіжних системах або обіг яких не врегульовується нормативними актами держави). Не зайвим буде відмітити і те, що судова практика йде тим шляхом, що при використанні титульних знаків не застосовуються положення про електронні гроші, а тому обіг нефіатних грошей є явищем небажаним.

Варто відмітити, що свого часу в Україні були спроби боротьби з обігом нефіатних електронних грошей, а саме було внесено зміни до Кримінального кодексу України, а саме у ст. 200 була встановлена відповідальність за незаконні дії з електронними грошима та обладнанням для їх виготовлення. Однак, виявити осіб, які використовують електронні гроші у мережі Інтернет, вкрай складно, тому боротися з такою проблемою виключно кримінально-правовими методами не видається можливим.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні: Постанова Правління НБУ від 25.06.2008р.№178. *Офіційний вісник України*. 2008 р., № 56, стор. 78, стаття 1887, код акта 43829/2008

2. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей: Постанова Правління НБУ від 04.11.2010р. № 481. *Офіційний вісник України*. 2010 р., № 100, стор. 76, стаття 3571, код акта 54170/2010

3. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. *Голос Україн*. 2001. № 84.

Висоцька Н. В.,

аспірантка Академії Державної
пенітенціарної служби

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ЗАХОДУ – ЗАБОРОНА ПЕРЕБУВАТИ В МІСЦІ СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ З ОСОБОЮ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Введення норм про відповідальність за домашнє насильство є новелою кримінального закону. Зміни спрямовані на посилення кримінально-правового захисту осіб, які потерпіли від домашнього насильства або насильства за ознакою статі. Вони змінюють усталені підходи до кримінального переслідування кривдників та здійснення судочинства у таких справах, а отже потребують роз'яснення та тлумачення, які вкрай необхідні практикам у ході професійної діяльності.

Відповідно до ст. 126-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України) домашнє насильство – це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

Запроваджені норми передбачають, що в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених КК України, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд наділений повноваженнями застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів.

Запроваджені зміни до кримінального законодавства формують модель реагування завершеною та спрямовані на кривдника, що з одного боку – це допомога постраждалій особі, а з іншого – механізм юридичного впливу на кривдника.

Суспільна свідомість мала вкрай хибне переконання, що домашнє насильство не є злочином, не має юридичної визначеності, що зумовлювало неналежний захист постраждалих осіб і застосування відповідних законодавчо визначених заходів реагування до кривдника, призначення йому справедливого покарання. Проте, на даний момент судова практика застосування, як норм про відповідальність за домашнє насильство, так і обмежувальних заходів є недостатньою визначеною у формуванні конкретної правової позиції, враховуючи такі обставини.

Кримінальні провадження щодо домашнього насильства розглядаються судом в порядку приватного обвинувачення, і хоча є судова практика щодо притягнення до кримінальної відповідальності та застосування обмежувальних заходів за домашнє насильство – кількість справ ще дуже незначна.

Виходячи з обставин формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним, слід виходити з правової позиції, який саме вид обмежувальних заходів буде застосовано до особи, визнаної винною у вчиненні домашнього насильства.

Такий обмежувальний захід, як заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства (п. 1 ч. 1 ст. 91-1 КК України), слід застосовувати враховуючи норми законодавства, якими визначено саме поняття місця проживання [2].

Як визначено положенням ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11 грудня 2003 року (далі – Закон), місце перебування – це адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менш як шість місяців на рік, а місце проживання – це житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини [4].

Статтями 6, 8 Закону визначено, що громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, зобов'язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання. Реєстрація місця перебування

здійснюється за заявою особи, яка зобов'язана подати її протягом семи днів після прибуття в місце перебування [4].

Разом з тим, ч. 1 ст. 29 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) визначає місцем проживання фізичної особи житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово [3].

Враховуючи зазначене, поняття «місця проживання» є ширшим за поняття «житло», оскільки відповідно до ч. 1 ст. 379 ЦК України житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше житлове приміщення, призначене для постійного або тимчасового проживання в них [3].

Закон, на відміну від ЦК України, при розмежуванні місця проживання та місця перебування виходить зі строків перебування особи в певному місці. При цьому очевидно є не виправданість такого поділу, адже практично встановити або довести факт проживання (перебування) особи в певному місці протягом встановленого строку не являється можливим.

Крім того, законодавчо, хоча і закріплюються норми про постійне, переважне та тимчасове місце проживання, однак вищенаведені правові наслідки в переважній більшості випадків пов'язуються саме з постійним місцем проживання, тобто з місцем реєстрації (прописки).

Слід зауважити, що законодавець визначає лише «заборону перебувати в місці спільного проживання», проте, мабуть, наділяє дискреційними повноваженнями діяти суд, коли особа відносно якої застосовується даний обмежувальний захід є: власником (співвласником) такого житла; зареєстрована у такому житлі; постійно або тимчасово проживає у такому житлі без реєстрації тощо.

Виникає питання, як діяти суду за наявності підстав для застосування зазначеного заходу, якщо місце реєстрації особи та місце реального постійного проживання не збігаються.

За змістом ч. 6 ст. 319 ЦК України держава взяла на себе обов'язок не втручатися у здійснення власником права власності [3]. Відповідно, внесені зміни до КК України, з врахуванням ч. 4 ст. 41 Конституції України, якою визначено, що право власності є непорушним [1], є такими, що потребують врахування вказаних обставин, оскільки особа, яка постраждала від домашнього насильства, може не мати у власності житла, в якому фактично проживає. Водночас, таке житло може належати на праві приватної власності особі, яка вчинила домашнє насильство.

Власник вільний у здійсненні права власності, однак ця воля не безмежна і його діяльність може бути обмежена чи припинена у випадках і в порядку, встановлених законом.

Тобто, у випадках і в порядку встановлених законом, власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб, які будуть підтримувати приватне обвинувачення, наслідком якого буде таке обмеження, що вбачаються з підстав для застосування обмежувальних заходів.

Таким чином, на стадії досудового розслідування, яке передуює провадженню справи в суді і покликане забезпечити його успішне проведення, виникає питання з'ясування та приєднання до матеріалів кримінального провадження даних з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Водночас закон не визначає тривалість строків застосування заборони перебування в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства. Також закон не конкретизує: де повинна перебувати особа в цей час; чи можливе встановлення такої заборони у визначені години, в той час коли особа, яка постраждала від домашнього насильства в силу обставин не перебуває за таким місцем проживання.

Слід враховувати, що метою заборони є надання постраждалій особі або потенційній жертві домашнього насильства допомоги на строк визначений судом від одного до трьох місяців, і тільки за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.

Виникає питання, чи потребує в даному випадку систематичність домашнього насильства чи треба враховувати різні види домашнього насильства (фізичного, психологічного чи економічного), які визначені у диспозиції ст. 126-1 КК України, яка передбачає відповідальність за домашнє насильство, оскільки обмежувальні заходи призначаються в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених КК України від кримінальної відповідальності чи покарання.

На даному етапі судова практика йде шляхом відсутності підстав для застосування обмежувальних заходів, передбачених вимогами ст. 91-1 КК України, оскільки обвинувачений та потерпіла особа припинили спільне проживання [7], розірвали шлюб, не підтримують стосунків [8] або обвинувачений та потерпіла особа на час розгляду справи в суді налагодили стосунки, обвинувачений перестав зловживати спиртними напоями [6].

Європейський суд з прав людини обґрунтовано зазначає, що будь-яке втручання (контроль) з боку держави у сферу приватної власності порушує «справедливий баланс» між потребами суспільства та вимогами захисту права на повагу до власності.

Отже, питання обмеження права власності набуває важливого значення в аспекті реалізації принципу недоторканності права власності, а з огляду на вище викладене виникає необхідність розширити повноваження органів влади, що здійснюють кримінальне провадження, які повинні застосовувати ефективні механізми захисту учасників процесу від порушення права власності. Дієві механізми розмежування допустимого обмеження права власності від неправомірного порушення засади недоторканності права власності, яке надалі не призведе до порушень, можливе за умови врахування сформованих практикою Європейського Суду з прав людини критеріїв в кримінальних провадженнях України, за якими буде здійснюватись оцінка такого обмеження права власності.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.10.2019).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.10.2019).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст.131.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 р. № 2229-VIII. *Голос України*. 2018. № 4.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06 грудня 2017 р. № 2227-VIII. *Голос України*. 2018. № 6.

6. Вирок Нижньосірогозького районного суду Херсонської області від 03 вересня 2019 року у справі № 659/749/19. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84002416> (дата звернення: 01.10.2019).

7. Вирок Межівського районного суду Дніпропетровської області від 17 липня 2019 року у справі № 181/793/19. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83063734> (дата звернення: 01.10.2019).

8. Вирок Нижньосірогозького районного суду Херсонської області 20 травня 2019 року у справі № 659/396/19. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83063734> (дата звернення: 01.10.2019).

Воляннюк А. В.,

студент магістратури Чорноморського
Національного Університету ім. Петра
Могили

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ. АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

Протягом останніх 5 років Україна знаходиться у стані непроголошеної (гібридної) війни з Російською Федерацією, ворожа агресія направлена на нас не тільки на території проведення Операції Об'єднаних Сил, за допомогою застосування Збройних Сил ворога, але і в політичному, інформаційному, пропагандистському просторах.

Російська Федерація намагається застосовувати проти нас всі можливі засоби та види агресії, навіть так звані «не конвенційні» засоби ведення бойових дій, в тому числі створюючи та підтримуючи терористичні угруповання, утворення та подальше фінансування злочинних квазідержав, окупацію територій, вербування населення.

Це все ускладнює ситуацію щодо виявлення та попередження потенційних загроз національній безпеці, бо правоохоронним органам потрібно оперативно та професійно працювати відразу у всіх напрямках.

За останні роки відбулося багато позитивних зрушень у національній правоохоронній системі, бо вона була реформована та модернізована відповідно до актуальних політичних та життєвих реалій, і завдяки цьому факту було виявлено та знешкоджено велику кількість загроз національній безпеці, територіальній цілісності та конституційному ладу України.

Для того, щоб краще зрозуміти поняття та суть вищезазначених злочинів треба навести законодавче визначення поняття національної безпеки, яке дається в статті 1 Закону України «Про Національну безпеку України», згідно якого під поняттям національної безпеки розуміють захищеність життєво важливих інтересів суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення та запобігання реальних та потенційних загроз на-

ціональним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності, міграційної політики і т.д. [1, с. 1]

З даного визначення можна зрозуміти наскільки глобальна та всеохоплююча сфера національної безпеки, і цей факт ще раз доводить значення та вагу діяльності щодо попередження злочинів у цій сфері.

На думку багатьох вчених та практиків саме злочини проти основ національної безпеки є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, тому що такі злочини посягають ні на конкретну людину, групу людей, чи власність, а на найбільш глобальні та всеохоплюючі сфери життя та функціонування держави, а саме на її конституційний лад, обороноздатність, незалежність та цілісність [2, с. 55]. Тобто, такі злочинні діяння стосуються повністю всіх громадян нашої країни, несвоєчасне виявлення та попередження таких злочинів може мати дуже негативні, руйнівні наслідки для подальшого функціонування та навіть існування країни.

Кримінально-правова охорона таких суспільних відносин повинна бути всебічна та виключно професійна.

Усі злочини проти основ національної безпеки розміщені в розділі 1 Особливої частини Кримінального кодексу України, через високу ступінь суспільної небезпеки майже всі вони відносяться до тяжких та особливо тяжких злочинів.

В Кримінальному кодексі України склади злочинів проти основ національної безпеки передбачені статтями 109-114, на нашу думку, треба детально зазначити та коротко перерахувати кожний злочин:

1) Стаття 109 КК – Дії спрямовані на насильницьку зміну та повалення конституційного ладу або захоплення державної влади

2) Стаття 110 КК – Посягання на територіальну цілісність та недоторканість України

3) Стаття 111 КК – Державна зрада

4) Стаття 112 КК – Посягання на життя державного чи громадського діяча

5) Стаття 113 КК – Диверсія

6) Стаття 114 КК – Шпигунство (стаття 114-1 Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України чи інших військових формувань)

Їх родовим об'єктом виступають суспільні відносини, які забезпечують державну безпеку, конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність і недоторканість, обороноздатність, тобто в даних статтях відображені основи національної безпеки України.

Іншими словами, родовим об'єктом цих злочинів є суспільні відносини, що забезпечують саме існування України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави.

Характерною обов'язковою суб'єктивною ознакою більшості з цих злочинів є їх мета: зміна чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, послаблення обороноздатності країни, проведення інформаційної пропаганди серед населення і т.д.[3, с. 25-35]

За останні роки загальна правоохоронна система країни зазнала великих змін, переважно в кращу сторону, про те ще є багато прогалин в системі, які

можуть стати перепорою для адекватного та оперативного реагування на попередження злочинів проти основ національної безпеки України.

На нашу думку, для підвищення національної безпеки перш за все треба збільшити чисельний склад співробітників Департаменту контррозвідки СБУ, бо саме вони займаються найбільш актуальними питаннями у цій сфері, а їх склад ніяким чином не змінювався, хоча за останні роки кількість потенційних загроз значно зросла, як і зросла кількість та межі роботи ворожої агентури на нашій землі.

Збільшити його можливо за рахунок ліквідації управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, так званий відділ «К» у складі СБУ. Цей відділ не має бути у складі служби, бо він не вписується в структуру спецслужби, ні за метою створення, ні за своєю репутацією, не говорячи вже про те, що за чисельним складом він майже у 5 разів більше ніж склад департаменту контррозвідки СБУ, і це в часи коли країна вже 5 років живе у стані війни.

Також, ще однією гарантією швидкого реагування на потенційні злочини в сфері національної безпеки безперечно є ефективна та оперативна робота Військової прокуратури України, яка за останні 5 років довела свою ефективність та важливість. В даній складній ситуації Військова прокуратура повинна бути необхідним елементом механізму підтримання державного обвинувачення в суді.

Якщо, підбити підсумок вищенаведеного то можна сказати, що злочини проти основ національної безпеки України є вкрай небезпечними для незалежності нашої держави, бо посягають на найбільш значущі суспільні відносини, про те за допомогою актуальної та високопрофесійної діяльності національної правоохоронної системи державні інтереси будуть в безпеці, а позитивна тенденція зміни правоохоронної системи дає нам всі підстави вважати, що так і буде.

Список використаних джерел

1. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. №2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. №31. Ст. 241
2. Ліпкан В.А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. Київ : «Текст», 2003. 600 с.
3. Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки України. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ : Юридична думка, 2004. С. 25–36.

Гайдук Б. П.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Реформа української кримінально-виконавчої системи, вдосконалення державної політики у сфері виконання покарань неможлива без урахування історичного досвіду, оскільки сучасні проблеми зумовлені всім попереднім розвитком. У цьому контексті вивчення проблем генезису та джерел кримінально-виконавчої системи України завжди буде актуальною проблемою як з погляду загальної теорії й історії держави та права, так і галузевого права, насамперед

кримінально-виконавчого, з огляду на неперервність процесу джерелотворення (законо- й нормотворення), необхідність займатися питаннями систематизації правових актів, яку зумовлює саме життя.

Формування вітчизняного законодавства у сфері виконання кримінальних покарань розпочалося під час становлення державності Київської Русі. Аналіз історико-правової літератури надав можливість установити, що найвідомішою пам'яткою давньоруського права, що містить норми про покарання, його призначення, виконання тощо, є «Руська правда».

Варто зазначити і думку зарубіжного вченого О. О. Малиновського, який доводить, що першим кримінально-виконавчим законом, який діяв на теренах України, можна вважати статті 31 та 32 розділу IV Статуту Великого князівства Литовського 1588 р. [7].

Так, в статті 31 воєводам і старостам наказувалося будувати при судах в'язниці двох типів: підземні (або нижні) – для арештантів та засуджених, які вчинили найбільш тяжкі злочини, і надземні (чи верхні) – для всіх інших ув'язнених. Крім того, цим статтю передбачалась відповідальність тюремної варти за втечу ув'язненого, а також відповідальність інших осіб, якого б звання вони не були, за напад з метою звільнення ув'язненого чи інше сприяння його втечі (у будь-якому вигляді). В статті 32 Литовського статуту викладено умови тримання у тюрмах ув'язнених різних категорій (сучасний відповідник у КВК України – розділ III «Виконання покарання у виді позбавлення волі»; розділ IV «Виконання покарання у виді довічного позбавлення волі» [10].

У подальшому, коли Україна ввійшла до складу Російської імперії, Литовський статут втратив свою значущість для сфери виконання покарань, поступившись місцем відповідним нормам актів Російської імперії. Як свідчать історико-правові джерела, перші тюремні установи згадуються в Судебниках 1497 та 1550 рр.

При Петрі I було проведено потужну систематизацію кримінально-правових норм. Лаконічно й водночас змістовно характеризує таку систематизацію В. Ф. Лелюх, відмічаючи, що джерелом приписів для системи покарань та їх виконання став Статут військовий 1715 р. [8].

Історико-правові матеріали свідчать, що не менш важливим є внесок Катерини II у розвиток ідеології створення кримінально-виконавчого права, втілений у проект про устрій тюрем [8]. Цей проект передбачав удосконалення системи тогочасних тюрем, гуманізацію умов відбування позбавлення волі, значну увагу приділяв гарантіям діяльності пенітенціарного персоналу.

Прогресивним кроком у реформуванні кримінально-виконавчої системи стало утворення імператором Олександром I 19 липня 1819 р. Товариства піклувального про тюрми. Головною метою функціонування цієї філантропічної організації, згідно з її статутом, було сприяння моральному виправленню злочинців і поліпшення тримання ув'язнених. До засобів виправлення було віднесено: 1) безпосередній та постійний нагляд за ув'язненими; 2) розміщення їх залежно від роду злочинів або обвинувачень; 3) наставляння їх у правилах християнського благочестя та доброї моральності, на ньому заснованій; 4) залучення їх до корисних вправ; 5) поміщення винних або буйних до окремих місць [1].

У 1830–1833 рр. підготовлено проект Зводу місцевих законів західних губерній Російської імперії – збірника права Правобережної України та Білорусі. Хоча проект затвердила Державна Рада, але юридичної сили Звід не набув. [11].

Наступним кроком на шляху реформування кримінально-виконавчої системи Російської імперії було прийняття 15 серпня 1845 р. Уложення про покарання кримінальні та виправні, яким встановлювалися два головні розряди покарань – кримінальні (смертна кара, заслання на каторжні роботи до Сибіру, на Кавказ) і виправні (направлення в арештантські роти цивільного відомства, ув'язнення в робочому чи гамівному будинку, у фортеці, у тюрмі). [12].

18 серпня 1862 р. Затверджено пропозицію Державної Ради, згідно з якою завідування всіма місцями позбавлення волі цивільного відомства зосереджувалось у МВС, що поклав початок реформі тюремної сфери.

Нормами КК – Уложення про покарання кримінальні та виправні в редакції 1885 р. – передбачалась така система покарань: тюремне ув'язнення, каторжні роботи; направлення у виправно-арештантські роти; виправно-виховні заклади для неповнолітніх [9].

Останнім важливим нормативно-правовим актом, прийнятим у Російській імперії у 1916 р., були Правила внутрішнього тюремного розпорядку, які дійсно можна вважати першими правилами такого типу в історії кримінально-виконавчої політики Росії та України.

На початковому етапі радянського державотворення серед перших нормативних актів були постанова НКЮ РСФРР «Про тюремні робітничі команди», Тимчасова інструкція «Про позбавлення волі, як міру покарання, та про порядок відбування такого», Декрет Ради народних комісарів (РНК) «Про утворення розподільних комісій при каральних відділах губернських та обласних відділів юстиції», прийняті упродовж 1918–1919 рр., тощо.

У березні-квітні 1919 р. в Україні, як і в Радянській Росії, проходило створення нової системи керівництва й контролю за діяльністю місць позбавлення волі з ліквідацією тюремних інституцій попередньої влади та звільненням чиновників колишнього міністерства юстиції Директорії. На початку квітня 1919 р. НКЮ України видав Постанову «Про ліквідацію всіх відділів колишнього Міністерства юстиції».

У 1920 р. було створено центральний орган управління місцями ув'язнення – Центральний тюремно-каральний відділ народного комісаріату України.

На початку 1921 р. система виправно-трудоустанов (ВТУ) УСРР включала будинки громадських примусових робіт, реформаторіуми для неповнолітніх правопорушників, трудові землеробські (сільськогосподарські) колонії (перебували у віданні НКЮ України), табори примусових робіт (під управлінням Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) України).

У серпні 1922 р. в Україні було прийнято перший КК, який визначив систему покарань.

У серпні 1924 р. НКВС УСРР розробив проект Пенітенціарного кодексу УСРР, що «орієнтувався здебільшого на останні досягнення пенітенціарної науки і практики» [10].

Результатом тривалого процесу галузевого законотворення стало затвердження постановою другої сесії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету УСРР ІХ скликання від 23 жовтня 1925 р. Першого Виправно-трудового кодексу (ВТК) УСРР, який набрав чинності з 01 листопада 1925 р.

Наступний період сталінських репресій 30-х рр. ХХ ст. характеризується порушенням законності не лише загалом по країні, а й у системі виконання покарань.

У 1939 р. скасовано умовно-дострокове звільнення. А трохи раніше, у 1938 р., більше ніж удвічі збільшується максимальна межа строку покарання у виді позбавлення волі (з 10 до 25 років).

Після війни структура управління місцями позбавлення волі залишилася в основному без істотних змін. Становище ув'язнених у всіх режимних установах почало регулюватися Інструкцією з режиму тримання в'язнів у виправно-трудових таборах і колоніях МВС СРСР, затвердженою наказом МВС від 24 березня 1947 р. [2].

Указом Президії Верховної Ради УРСР 26 липня 1961 р. затверджено Положення про виправно-трудові колонії і тюрми МВС Української РСР. Передбачалися чотири види виправно-трудових колоній: загального, посиленого, суворого й особливого режимів. Республіканське Положення 1961 р. діяло до липня 1969 р. [4].

У період другої кодифікації радянського законодавства у сфері виконання покарань протягом 1970–1971 рр. були підготовлені й затверджені ВТК союзних республік, зокрема УРСР, ухвалений Законом Верховної Ради УРСР від 23 грудня 1970 р., який набув чинності з 01 червня 1971 р. [3] і діяв на території УРСР, а потім і незалежної України майже 33 роки – аж до 01 січня 2004 р., коли набув чинності КВК України.

На рубежі 1989–1990 рр. виникла об'єктивна необхідність переосмислення виправно-трудової політики. Саме тому було розроблено та схвалено Постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 1991 р. № 88 Концепцію «Основні напрямки реформи кримінально-виконавчої системи в Україні» [5].

Чинний КВК України [6] від 11 липня 2003 р. (набрав чинності з 01 січня 2004 р.) увібрав у себе багато прогресивних ідей, заснованих на позитивному вітчизняному та зарубіжному досвіді виконання покарань, реалізація яких надасть змогу наблизити порядок виконання й умови відбування покарань до вимог міжнародних стандартів щодо діяльності пенітенціарних установ та поведіння із засудженими.

Проведеним аналізом установлено, що до 18 травня 2016 р. Назва центрального органу виконавчої влади у сфері виконання кримінальних покарань (Державна пенітенціарна служба України) відображала ідеальний результат екзекутивної діяльності, а Державна кримінально-виконавча служби України – реальний.

Список використаних джерел

1. Гернет М. Н. История царской тюрьмы : в 5 т. 3-е изд. Москва : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. Т. 1: 1762–1825. 384 с.
2. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України : навч. посіб. / за ред. проф. А. Х. Степанюка. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 624 с.

3. Виправно-трудовий кодекс Української РСР. Київ : Вид-во політ. літ-ри України, 1971. 84 с. 92
4. Історичний розвиток пенітенціарної системи України. URL: http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=45.
5. Концепція «Основні напрямки реформи кримінально-виконавчої системи в Україні»: схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 11 лип. 1991 р. № 88. ЗПУ України. 1991. № 5.
6. Кримінально-виконавчий кодекс України. Поточна редакція – Редакція від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
7. Малиновський О. О. Радянські поправчо-трудові установи порівнюючи з буржуазними тюрмами. Київ: Друкарня Всеукраїнської Академії Наук. 254 с.
8. Лелюх В. Ф. Российская уголовно-исполнительная система: социальные проблемы реформирования. Кемерово, 2006. 508 с.
9. Соцкий Ю. Ф. Правовое регулирование исполнения уголовного наказания в виде лишения свободы в дореволюционной России. Рязань, 1998. 20 с.
10. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України / упоряд. Г. О. Радов, І. І. Резник. Київ : Говард пресс, 1999. Т. 2. Ч. 1. 456 с. 529, с. 14.
11. Чехович В. А. Кодифікаційні роботи в Україні. Юридична енциклопедія. Київ. : Укр. енцикл., 2001. Т. 3. 2001. 536 с.
12. Ярмиш О. Н. Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. : монографія. Харків : Консум, 2001. 342 с.

Гальчак А. С.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби;

Науковий керівник:

Шамрук Н. Б.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративно-
го, цивільного та господарського права і
процесу Академії Державної пенітенці-
арної служби

ПРАВОВА ПРИРОДА СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Поява та існування в цивільному праві інституту спадкового права є законним явищем, оскільки смерть людини – це неминучий результат людського життя. Врегулювання даної сфери суспільних відносин є також важливим, як і інших відносин, в яких людина перебуває протягом усього свого життя. Що залишається після смерті померлого власника, кому має перейти майно, в якому порядку та обсязі – всі ці проблеми спадкового права з найдавніших часів і до теперішнього часу залишається в центрі уваги суспільства і держав, законодавця та дослідника, кожної людини, оскільки так чи інакше стосується її інтересів.

У сучасній українській юридичній літературі спадкові правовідносини традиційно визначають як цивільно-правові відносини, що виникають з приводу спадкової маси, учасник яких (спадкоємець) наділений суб'єктивним правом спадкування для здійснення переходу прав та обов'язків померлої особи до її правонаступника. Традиційним можна вважати те, що склалося історично, передається від покоління до покоління і є узвичаєним.

У цьому контексті слід акцентувати увагу на дискусії, яка тривала в цивільній літературі в 50-х роках ХХ століття. Так, М. М. Агарков стверджував, що цивільні правовідносини, як і будь-які правовідносини, є суспільними, у яких правам одних осіб відповідають обов'язки інших [1, с. 192].

Іншої думки був В. І. Серебровський, аналізуючи юридичний зміст права на прийняття спадщини, він дійшов висновку, що не будь-якому суб'єктивному праву кореспондується будь-чий обов'язок, оскільки наявні такі суб'єктивні права, що не є елементами правовідносин. [2, с. 49]

З іншого боку, спадкові правовідносини – це засіб правового впливу на фактичні спадкові відносини, оскільки вплив правової норми на фактичні відносини людей нерозривно пов'язаний з правовідносинами. Поза практичною діяльністю людей правова норма не має жодного значення. Практична ж діяльність щодо здійснення прав та обов'язків відбувається переважно в конкретних правовідносинах.

Розглядаючи спадкове право як один із інститутів цивільного права, в якому мають визначатися межі дозволеної поведінки суб'єктів спадкових правовідносин, що закріплені законодавством України, Є. І. Фурса наголошує на тому, що додаткове точне визначення спадкових прав відбувається саме у межах спадкового процесу, під яким розуміють регламентовані законодавством юридично вагомі дії повноважних осіб, що зумовлені переходом прав померлої особи до інших осіб. [3, с. 5]

Українські вчені Є. О. Харитонов та Н. О. Саніахметова роблять наголос на правовій природі спадкових правовідносин як на сукупності правових норм, що регулюють суспільні відносини, котрі виникають у зв'язку зі смертю фізичної особи та переходом її прав і обов'язків до інших осіб у порядку правонаступництва. [4, с. 23]

Право спадкування в об'єктивному сенсі – це сукупність правових норм, які чітко регламентують відносини спадкування (спадкові відносини), зокрема, визначають порядок та межі переходу прав і обов'язків від померлої особи до спадкоємців та інших осіб; припинення особистих прав і обов'язків тощо. За своєю сутністю воно збігається з поняттям «спадкове право».

Право спадкування у суб'єктивному сенсі – це право учасника цивільних відносин бути спадкоємцем після смерті фізичної особи. Це складне суб'єктивне право охоплює низку правомочностей, що з'являються у спадкоємця у зв'язку з відкриттям спадщини (право на прийняття спадщини, право на розподіл спадкоємцями спадкової маси, право на підтвердження законності набуття спадкового майна тощо). За своєю сутністю воно збігається з поняттям «право на спадкування».

Спадкування – це цілий комплекс самостійних, але водночас взаємопов'язаних між собою правовідносин: правовідносин, що виникають із факту відкриття спадщини; правовідносин, що виникають відносно охорони спадкового майна; правовідносин із факту прийняття чи відмови від спадщини; правовідносин щодо виконання заповіту тощо.

Здійснення прав і виконання обов'язків суб'єктами цивільного права відбувається за умови їхньої участі як суб'єктів конкретних правовідносин. Якщо

правовідносини не виникли, то не виникають права й обов'язки учасників спору. Спадкові правовідносини як засіб застосування конкретної правової норми мають певні особливості залежно від:

- правосуб'єктності учасників;
- форми правовідносин;
- способу досягнення мети.

Специфіка форми спадкових правовідносин як цивільних правовідносин полягає в тому, що це відносини особливого структурного типу, який виражається в правовому становищі його суб'єктів, а саме в тому, що відносини між ними вибудовуються на засадах рівності.

Спадкові правовідносини можна визначити як засіб, за допомогою якого абстрактна норма об'єктивного цивільного права набуває конкретного вираження в регулюванні фактичних суспільних відносин, що виникають унаслідок настання передбачених законом юридичних фактів, пов'язаних із відкриттям спадщини, а також такий, який ґрунтується на справедливості (верховенстві права), спосіб регулювання цих суспільних відносин.

Запропоноване визначення поняття спадкових правовідносин полягають у тому, що воно:

1) не стосується змісту спадкових правовідносин, а отже, у такий спосіб можна уникнути можливих докорів за неповний перелік прав та обов'язків їхніх учасників;

2) надає можливість розмежувати спадкові правовідносини та правову норму;

3) орієнтує на те, що і норма права, і спадкові правовідносини мають однаковий об'єкт – фактичні суспільні відносини, що ґрунтуються на волевиявленні суб'єктів правовідносин, поєднаних із соціальною волею;

4) акцентує увагу на підставах виникнення спадкових правовідносин, якими є лише ті юридичні факти, які передбачені законом;

5) урахує положення, згідно з яким спадкові правовідносини підпорядковані загальним правилам, які повинні виконувати цивільно-правові відносини загалом, водночас, як засобу регулювання особливої групи цивільних відносин спадковим правовідносинам притаманні специфічні риси.

Але, попри розмаїття визначень спадкових правовідносин, що існують на даний момент в юридичній літературі, у будь-якому випадку ознаками спадкових прав виступають:

– перехід майнових прав і обов'язків померлого громадянина до його правонаступників;

– межі правонаступництва, зміст прав і обов'язків, які переходять у порядку правонаступництва, визначені в законі;

– порядок правонаступництва визначається законодавцем;

– правонаступника визначає правопопередник, а за відсутності його волевиявлення – законодавець.

Тому не випадково, право спадкування тісно пов'язане саме з правом власності, оскільки спадкування дозволяє власнику реалізувати своє право щодо роз-

порядження майном, є одним із найпоширеніших засобів набуття права власності і слугує його охороні.

Серйозних роздумів вимагає практика Верховного Суду України, котрий надає спадковим правовідносинам та їх змісту досить специфічного бачення. Так, у Постанові Верховного Суду України від 8 квітня 2015 р. зазначається, що спадкові права є майновим об'єктом цивільного права, оскільки вони надають спадкоємцям можливість успадкувати майно (прийняти спадщину), але право розпорядження нею виникає після оформлення успадкованого права власності у встановленому законом порядку [5].

Відтак, дослідження питання правової природи спадкових правовідносин дозволяє зробити висновок, що дана тема є дуже значущою у сфері спадкового права і потребує законодавчого удосконалень. Оскільки спадкові правовідносини за своїм змістом є складними відносинами, ґрунтуються на диспозитивній основі, мають динамічний довготривалий характер, охороняються та захищаються державою, а в строк, визначений законом, можуть трансформуватися у відносини права власності, що підтверджується нотаріальним актом – свідоцтвом про право на спадщину. Крім того, ці відносини можуть мати безспірний чи спірний характер, бути пов'язаними з одним чи декількома правопорядками, іншими ніж український, регулюватися джерелами іноземного права. Також вони мають суб'єктний склад, установлений законом, реалізуються в нотаріальному процесі у порядку, в спосіб та в межах, визначених процесуальними нормами, а в разі виникнення спору – захищаються в судовому порядку. Тому перспективи щодо подальшого розвитку цього питання вбачаються у розв'язанні питань, що стосуються шляхів удосконалення особливостей правової природи спадкових правовідносин.

Список використаних джерел

1. Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву. Москва : ЮрИнфо, 2002. 490 с.
2. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права. Москва : АН СССР, 1953. 285 с.
3. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія і практика : навч. посіб. Київ : Атіка, 2002. 263 с.
4. Харитонов Є. О., Саніахметова Н. О. Цивільне право України: підручник. Київ : Істина, 2005. 1004 с.
5. Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 8 квітня 2015 р., судова справа № 6-33цс15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/%20Review/43533922> (дата звернення: 01.10.2019).

Гетта В. Г.,

к. пед. н., професор кафедри технологічної освіти та інформатики Чернігівського національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка;

Єрмак С. М.,

к. пед. н., доцент, вчений секретар Академії Державної пенітенціарної служби

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УМІННЯ ВЧИТИСЯ

Навчання це один з найважливіших видів діяльності людини. Життєві задачі, проблеми, виробничі вимоги, науково-технічний прогрес повсякчас потребують приймати рішення, розв'язання проблем. Успішне, чи не успішне їх розв'язання визначає життєвий рівень людини, її суспільний статус.

З іншого боку навчання це важка праця. Воно вимагає від людини повсякденної роботи над собою, сумлінності, наполегливості, дисциплінованості і багато чого іншого.

Навчаються всі люди. Проте значного успіху в навчанні, в силу різних причин, досягають не всі. Задача системи закладів освіти не тільки створити умови для навчання, а й навчити людину вчитись. «Робочим матеріалом» на якому вона навчатиметься вчитися є навчальні дисципліни. Аксіомою є те, що вчитись треба з раннього до зрілого віку. Звичайно для кожного віку в навчанні є свої особливості. Педагогіка, як наука, покликана їх з'ясувати і втілити в життя. Схема ніби проста, але за суттю вона надзвичайно складна. Впродовж багатьох століть видатні психологи, педагоги наповнюють її змістом, намагаються удосконалити, розкрити закономірності.

Вважається, що людину спонукає до пізнавальної діяльності потреба, внутрішній потяг щось пізнати (С.Л. Рубіншейн, О.М. Леонтьєв, Л.І. Божович, М.О. Данилов, В.С. Ільїн та ін.) [4]. Так Д.І. Писарев у свій час говорив, що кожній людині властиво бажання бути розумним, обізнаним, кращим за інших.

Потреба навчатись, як правило трансформується в мотиви навчальної діяльності. В переважній більшості спонукання до навчання відбувається не одним, а багатьма мотивами. Звичайно окремі з них є домінуючими, інші – відіграють малу, але помітну роль.

Найбільш значними в даному випадку є пізнавальні мотиви, серед яких чільне місце займає пізнавальний інтерес – бажання пізнати нове, отримати задоволення від відкритого для себе нового знання, бажання пояснити явища природи, виробничі процеси тощо.

Ян Амос Коменський, який «бачив» нову школу як джерело радості, світла і знання, вважав інтерес головним мотивом пізнання. К.Д. Ушинський в інтересі бачив основний внутрішній механізм успішного навчання [3]. Сучасна дидактика, спираючись на нові дослідження, бачить в інтересі ще більше можливості і для навчання, і для розвитку, і для формування особливості навчального. Пізнавальний інтерес впливає не тільки на «відкриття» нового знання, а й на оволодіння способами, вміннями і навичками навчальної діяльності.

Елементарним рівнем пізнавального інтересу можна вважати безпосередній інтерес до нових фактів, до цікавих явищ, ефективних, сенсаційних повідомлень.

Більш високим його рівнем є інтерес до пізнання суттєвих властивостей предметів і явищ. На цьому рівні інтерес уже не стосується окремих фактів, але ще не проникає настільки в пізнання, щоб виявляти закономірності.

Ще більш високий рівень пізнавального інтересу пов'язаний з бажанням учня розкривати причинно-наслідкові зв'язки, відкривати закономірності, узагальнювати та робити висновки. Така класифікація пізнавального інтересу хоч і умовна, але корисна тим, що показує тенденцію, стратегію його розвитку.

Крім мотиву пізнавального інтересу потребу в навчанні викликають соціальні моральні та інші мотиви. Серед яких можна відокремити мотиви престижного та егоїстичного змісту, наприклад, бажання бути лідером у колективі тощо.

Відомий педагог М.О. Данилов зазначав, що будь-яка пізнавальне завдання, яке постає перед учнем, крім використання низки важливих дидактичних умов повинне буде представлене так, щоб він захотів його реалізувати, розв'язати, виконати, щоб воно зачіпило його і думку, і почуття, і внутрішнє прагнення [1].

Сформований пізнавальний інтерес супроводжує людину все життя. Вона повсякчас прагне пізнати нове, удосконалювати професійні уміння і навички, підвищувати кваліфікацію, освоювати нову техніку. Іншими словами, вона прагне і вміє вчитися.

Широкі можливості в цьому розумінні відкриває мережа Інтернет. Доступність і зручність у використанні, необмеженість кількості нової інформації сприяють не тільки інформованості людей, а й вихованню в них пізнавального інтересу, прагнення бути обізнаним в різних галузях знань. Важливо тільки, щоб це мало не побутовий, а аналітичний характер.

Сучасні педагогічні технології спрямовані на зближення традиційного навчання з процесами наукового пізнання. Проте поки що мова йде про сприйняття і засвоєння знань в інформативному, а не в творчому руслі, коли студенти (курсанти, слухачі) приймають активну участь при з'ясуванні тих чи інших питань науки. Серед таких педагогічних технологій заслуговують на увагу проектне навчання, навчання з використанням проблемності, інтерактивне і дистанційне навчання. Використання в освітньому процесі штучного інтелекту також може спричинити появу нових технологій і методів, і навіть форм навчання, які суттєво можуть змінити його характер, реально наблизити навчання до наукового пізнання. Проте, як це буде, ми можемо лише здогадуватись. Можливо, зросте імітація наукового пізнання, але ж імітація і живе споглядання це різні речі. Тому студентів (курсантів, слухачів) треба вчити навчатись в умовах сучасних реалій, вчитись опановувати знання відкриті багатьма поколіннями вчених.

Для цього треба розвивати інтелектуальні, розумові можливості студентів, уміння мислити (порівнювати, протиставляти, класифікувати, аналізувати, узагальнювати та робити висновки).

Важлива роль у навчанні студентів умінню навчатися належить навчальним посібникам. Читання хороших книжок, писав Рене Декарт, є ніби бесіда з кращими людьми минулих століть, і при тому бесіда особливо корисна, оскільки ці кращі люди повідомляють нам тільки кращі свої думки [2]. Найважливішою

серед них, в даному разі є спроможність тексту навчального посібника залучати студентів до розумової співпраці з його автором. Майстерність автора навчальної літератури, на нашу думку, полягає не в тому, щоб викласти замість тієї чи іншої теми навчального матеріалу, а в тому щоб він при викладі навчального матеріалу «відчував присутність студента» – як він сприйме ту чи іншу думку, чи достатньо в нього знань для її розуміння, чи долучаться нові знання до системи існуючих тощо. Суттєве значення має мова якою написаний навчальний посібник. Надмірна насиченість тексту специфічною термінологією, складними формулами з посиланнями на попередній навчальний матеріал, рисунками і схемами без пояснень не сприяють засвоєнню тих знань, які планує автор донести до студента. Ще більше вимог висувається до електронних навчальних посібників. Треба враховувати фізіологічні особливості сприйняття тексту навчального матеріалу з екрану монітора комп'ютера, вплив насиченості кольорових зображень на стомлюваність зору тощо. Мусимо зазначити, що бурхливий розвиток науки, суспільства, промисловості, використання в навчанні нових педагогічних технологій спричиняють швидше старіння навчальної літератури. Тому популярними серед здобувачів вищої освіти є навчальні посібники, які відображають сучасний розвиток науки, суспільства доступні для сприйняття, насичені новою інформацією, яка корисна для фахового становлення читача.

Значної уваги, особливо для студентів молодших курсів, треба приділяти формуванню уміння самостійно усвідомлювати новий матеріал по підручнику. Треба щоб студент умів самостійно виділяти основні питання, складати план прочитаного у вигляді тезисів, умів аргументувати найбільш важливі положення, робити нотатки, користуватись при читанні словником, використовувати інформацію, яку мають рисунки, схеми та таблиці. Іншими словами, навчальний посібник буде корисним для студентів тоді, коли він умітиме з ним працювати, книги корисні тільки для тих, зауважував Д.І. Писарев, хто уміє їх читати. Сформовані уміння користуватись навчальною літературою спричиняють бажання навчитись в подальшому.

Значний вплив на уміння навчатись має конспектування, не тільки на лекціях, а й під час самостійної роботи з підручником, чи комп'ютером. Особливо важливо навчити здобувачів вищої освіти конспектувати під час лекції. Треба щоб студент (курсант, слухач) усвідомив, що конспект лекції це не стенограма, а відображення думки викладача. В цьому й полягає користь конспектування. Дослідження показують, що студент, який не вміє конспектувати лекцію, не думає разом з викладачем, а «стенографує» часто впадає у так званий «педагогічний сон» (виникнення нав'язливих думок відсторонених від змісту лекції).

Конспектування навчального матеріалу винесеного на самостійне опрацювання теж є важливим для формування уміння навчатися. Працюючи з різними джерелами, здобувач вчиться всебічно аналізувати те чи інше явище чи процес, стисло записувати свою думку, порівнювати її з думкою інших авторів.

Важливо також, щоб студент (курсант, слухач) відчував користь від конспектування, активно користувався конспектом при підготовці до контрольних заходів, іспитів, заліків тощо. В процесі роботи над конспектом він відчуватиме потребу в його покращенні в подальшому.

Значну роль у підготовці студентів до пізнавальної діяльності має тестування, причому корисним є як само тестування, так і залікове тестування. В посібниках кожен модуль навчального матеріалу, як правило, завершується контрольними запитаннями, або тестами. Відповідаючи на них, здобувач вищої освіти відчуває ступінь засвоєння навчального матеріалу, повертається до використаних джерел, шукає правильну відповідь, робить висновок чому не дав правильну відповідь на питання тесту.

Більш відповідальним є залікове чи екзаменуюче тестування, особливо комп'ютерне. Воно важливе тим, що виключає суб'єктивізм. Якість роботи студента оцінюється незалежно, об'єктивно. Це спонукає студентів до більш продуктивної праці не тільки над навчальним матеріалом, а й над собою.

Отже, формування і розвиток у студентів закладів вищої освіти умінь вчитись є актуальною проблемою сьогодення. Її розв'язання, перш за все, пов'язано з вихованням у студентів потреби вчитись, інтересу до знань та інших важливих мотивів. Не менш важливо навчити студентів умінням вчитися працювати з літературними джерелами, використовувати ресурс мережі Інтернет, слухати і конспектувати лекції, здійснювати самоконтроль навчальної діяльності, розвивати інтелектуальний потенціал тощо.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_8
2. Декарт Р. О методе для правильного развития разума и для изыскания истины. 1873. Воронеж: Издание Г.М. Веселовского URL: <http://znanium.com/bookread2.php?book=352305> (дата звернення: 01.10.2019)
3. Освітні технології: навчальний посібник / за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : АСК, 2001. 256 с.
4. Паламарчук В.Ф. Як виростити інтелектуала: навч. посіб. Тернопіль : Богдан, 2000. 152 с.

Глушко О. З.,

молодший науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ШКІЛЬНОГО ВЧИТЕЛЯ У ПОЛЬЩІ

У Республіці Польща, реформа структури системи шкільної освіти та підготовки і перепідготовки вчителів, була розпочата наприкінці 2016 р., після прийняття «Закону про освіту» («Prawo oświatowe», пол. мовою) та Закону «Положення про введення закону про освіту» («Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo oświatowe», пол. мовою) і продовжилася прийняттям у 2018 р. Закону 2,0, так званої «Конституції для науки» («Konstytucję dla Nauki», пол. мовою) та прийняттям у 2019 р. змін до Закону «Карта вчителя» («Karta Nauczyciela», пол. мовою).

Під час реалізації реформи щодо впровадження нової структури школи були передбачені системні рішення для забезпечення гнучкої кадрової політики стосовно вчителів. Наприклад, вчителі, що працювали у 6-річних початкових

школах, стали вчителями 8-річних початкових шкіл. Вчителю, зайнятому за трудовим договором на невизначений термін (незалежно від терміну зайнятості) надавалася можливість переведення, за власною згодою і бажанням, на інший пост у тій же самій, чи іншій школі, в тому ж або в іншому місті. Отже, державою був забезпечений перехід вчителів з діючих шкіл, до шкіл створених за новою системою.

У відповідь на виклики, пов'язані з необхідністю подальшого підвищення якості навчання у школі, Міністерство національної освіти Польща, визнає необхідність розробки дієвих механізмів щодо мотивації вчителів у їх постійному професійному розвитку, а у більш глобальній перспективі – розробки державної освітньої політики щодо престижності і привабливості педагогічної професії для сучасної молоді. Виходячи із цієї стратегії, з 1 вересня 2019 р. середня заробітна плата вчителів у Польщі, згідно внесення змін до Закону «Карта вчителя», збільшилася ще на 9,6%. Після чергового підвищення зарплат для вчителів базова заробітна плата становитиме 3 тис. 817 злотих для дипломованого вчителя, для призначеного вчителя – 3 тис. 250 злотих, для контрактного вчителя – 2 тис. 862 злотих і для найнижчої категорії вчителя-стажиста – 2 тис. 782 злотих. Основою для визначення мінімальної базової зарплати вчителя є найвищий рівень освіти, яким володіє вчитель. Крім того, введено мінімальну суму функціональної надбавки для класного керівника у розмірі 300 злотих; запроваджено одноразову соціальну допомогу «старт» для стажистів-початківців у розмірі 1000 злотих [2].

Отже, підвищення престижності педагогічної професії, збільшення заробітної платні вчителям, сприяння якісній роботі та забезпечення належних умов для її здійснення є пріоритетами Міністерства національної освіти Польщі. Зокрема, для реалізації цих планів Міністерство національної освіти планує розробити дієві механізми заохочення роботи в школі молодих, амбітних вчителів, зацікавлених у розвитку педагогічної професії. Як відомо, в Польщі існує система підготовки вже працюючих вчителів, які бажають розвивати свою викладацьку компетентність. Охоплення значної кількості вчителів якісними курсами (з оволодінням вчителями практичними навичками і знаннями, наприклад з психології) є на часі та вимагає від держави системної та послідовної стратегії у цьому питанні.

Хочемо зазначити, що вчителі в державних школах та інших державних установах системи освіти Польщі працюють за Законом «Карта вчителя» від 26 січня 1982 року (зі змінами від 22 листопада 2018 р., від 13 червня 2019 р.). Цей Закон детально визначає умови праці вчителів, їхні обов'язки, дисциплінарну відповідальність, рівні професійної підготовки та розмір оплати праці вчителів. Зокрема, прийняті поправки до Закону «Карта вчителя» передбачають з 1 вересня 2019 року зміну правил щодо отримання професійного рівня «контрактного вчителя», а саме: відбулося скорочення строку стажування для категорії контрактного вчителя до 9 місяців. Було повернуто також «старий» склад кваліфікаційної комісії для надання цієї категорії вчителя. У склад її входять: директор або заступник директора школи на посаді голови комісії, голова колективу вчителів, якщо в школі не був призначений такий колектив – призначений або дипломований

вчитель, а у разі дитячого садка, школи чи установи в якому немає призначених або кваліфікованих викладачів – вчитель за контрактом, керівник стажування. Відмітимо, що контрактний вчитель зможе розпочати стажування на наступну категорію призначеного вчителя, після роботи принаймні продовж 2 років. Отже, відповідно до нових змін, відбулось скорочення терміну необхідного для стажування на категорію призначеного вчителя, а передбачена оцінка роботи та професійних досягнень буде надаватися вже після стажування.

З 1 вересня 2019 року директор має оцінювати роботу вчителя (за винятком викладача-стажиста) за власною ініціативою або за запитом учителя, освітнього куратора, шкільної ради, батьківської ради. Загалом, для вчителів передбачена 4-бальна шкала оцінювання роботи (від «відставки» до «дуже хорошого»). Оцінюючи професійні досягнення вчителя, керівник школи повинен проконсультуватися також і з батьківською радою. Внесені поправки до «Карти вчителя» скасовують зобов'язання оцінювати роботу вчителів кожні п'ять років.

Зміни також відбулися для призначеного вчителя, що виконує функції директора. Директор може отримати категорію дипломованого вчителя, через 4 роки після присвоєння категорії призначеного вчителя; а при наявності докторського ступеня – через 3 роки. Отже, для директора школи змінюється термін і шлях професійного просування. Польська система освіти, зокрема її децентралізаційна модель надає широку автономію вчителям. Пошук балансу між самостійністю вчителя і школи та координацією в національному масштабі системою освіти, потребує стратегічної побудови освітньої політики країни й довгострокової візії щодо завдань школи XXI століття.

У 2017/18 навч. р. у всіх видах шкіл і дошкільних навчальних закладах працювало 509,8 тис. освітніх працівників (ця цифра стосується тих, хто працює на посаді вчителя, повний робочий день). За даними статистики цей показник збільшився на 2,3% у порівнянні з попереднім роком. Наразі, державний сектор охоплює 86,6% від кількості всіх вчителів, переважна більшість з яких працюють в установах, що підпорядковані муніципалітетам (63,2% всіх вчителів). Найбільша група вчителів працює в початкових школах (222,7 тис.) і в гімназіях (65,9 тис.). У приватному секторі працює 13,4% вчителів (у попередньому році цей показник становив 13,0%) [1, с. 70–71]. Однією із проблем у довгостроковій перспективі, яку необхідно вирішувати в системі підготовки вчителів – це відповідна кореляція між кількістю вчителів, які кожний рік готуються та потребами сучасного ринку праці.

Підвищення престижності педагогічної професії, сприяння якісній роботі та забезпечення належних умов для її здійснення є пріоритетами Міністерства національної освіти Польщі. Таким чином, серед сучасних тенденцій розвитку шкільної освіти Польщі можна виділити зміни щодо оплати та стандартизації праці, підвищення вимог щодо професійного розвитку вчителів, розробка механізмів щодо їх кар'єрного зростання, що у кінцевому варіанті призведе до підвищення престижу професії. Зокрема, зміни вимог до вчителів та педагогічних працівників, відповідають вимогам і потребам ринку освіти та глобальної економіки. Нова модель вчителя – це людина інноваційна, з науковим ступенем,

яка постійно вдосконалюється в цій професії. Це також вчитель, що реалізує одночасно функції викладання + догляд + виховання.

Список використаних джерел

1. Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2017/18. Informacje statystyczne / Zespół autorski: Radosław Jabłoński, Teresa Miszke, Karina Pokrywka, Katarzyna Rybicka, Magdalena Wiktor, Hanna Zielińska, Anna Żochowska. Warszawa, Gdańsk, 2018. 246 s.

2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela – stan prawny na 1 września 2019 r. (2019) [Retrieved from]. – URL : <https://www.kuratorium.bialystok.pl/wazne/ustawa-karta-nauczyciela-stan-prawny-na-1-stycznia-2019-r.html> (дата звернення: 03.10.2019).

Гончаренко І. О.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ ОБРАННЯ СПОСОБУ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

В Україні створено достатні передумови для розбудови ефективного державного механізму запобігання та протидії корупції. Ухвалення останнім часом низки антикорупційних законів стало початком системної реформи з подолання корупції. Реформа включає в себе ухвалення нової антикорупційної стратегії та на її основі законів, що повністю врегульовують ключові сектори антикорупційної діяльності в державі: формування та моніторинг реалізації державної антикорупційної політики, превентивну антикорупційну діяльність, переслідування за корупцію. Окрім того, постає необхідним врегулювання питань, пов'язаних із запобіганням та розв'язанням конфлікту інтересів у діяльності осіб під час проходження державної служби.

Дослідженню проблеми, обрання способів врегулювання конфлікту інтересів, звертали увагу у свої працях такі вітчизняні вчені, як: С.М. Алфьоров, О.М. Бандурка, М.Ю. Бездольний, О.В. Джафарова, І.А. Дьомін, Д.Г. Заброта, В.А. Завгородній, Д.І. Йосифович, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, О.М. Охотнікова, О.Я. Прохоренко, С.С. Рогульський, С.С. Серьогін, М.М. Тищенко, О.В. Ткаченко, І.І. Яцків тощо.

Особлива правова природа публічно-службових відносин зумовлює необхідність встановлення гнучкого механізму для того, аби уникнути негативних наслідків конфлікту інтересів. Найчастіше конфлікт інтересів виникає вже під час проходження державної служби. У такому разі потрібно вжити відповідних заходів по врегулюванню даної ситуації і забезпеченню неупередженого виконання службових обов'язків державним службовцем.

Вибір заходу зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів повинен здійснюватись із забезпеченням оптимальної моделі збалансування інтересів: 1) особи, в якій виник конфлікт інтересів; 2) безпосереднього суб'єкта врегулювання конфлікту інтересів; 3) суб'єктів, які вступають у правовідносини з безпосереднім суб'єктом врегулювання конфлікту інтересів; 4) держави або територіальної громади [1].

У будь-якому разі обрання того чи іншого заходу має бути достатнім для врегулювання конфлікту інтересів (тобто впорядкування діяльності відповідних осіб) і водночас мінімально можливим втручанням у виконання ними своїх службових або представницьких повноважень.

Самостійне врегулювання конфлікту інтересів дозволяє особі уникнути негативних наслідків зовнішнього (примусового) врегулювання конфлікту інтересів, однак скористатись цим правом доцільно лише за наявності впевненості особи в результативності такого варіанту поведінки.

Доведено, що основними способами врегулювання конфлікту є: позбавлення приватного інтересу, з приводу якого виник конфлікт інтересів; усунення державного службовця від прийняття рішення; переведення державного службовця на іншу посаду або його звільнення зі займаної посади; прийняття рішення або вчинення дій в умовах конфлікту під зовнішнім контролем [2].

Позитивним є врегулювання конфлікту інтересів шляхом усунення державного службовця від прийняття рішення, чи участі в прийнятті рішення, або вчинення дій в умовах конфлікту інтересів. Цей спосіб використовується за умови можливості залучення до прийняття такого рішення, або вчинення відповідних дій інших державних службовців.

Усунення державного службовця від прийняття рішення чи участі в прийнятті рішення або вчинення дій в умовах конфлікту інтересів, а також залучення до прийняття рішення або вчинення відповідних дій інших службовців здійснюється за рішенням керівника органу, або відповідного структурного підрозділу, в якому працює державний службовець.

Наявність різних способів врегулювання конфлікту інтересів має відображати гнучкість у вирішенні цієї проблеми, що дасть можливість охопити різноманітні ситуації, які можуть виникати на практиці.

У процесі спільної діяльності співробітників в колективі виникають міжособистісні стосунки, які є фактором соціально-психологічного клімату. Вивчення та вдосконалення цього фактору стає невід'ємною складовою управління персоналом організації й реалізуються в повсякденній роботі керівника. Під час роботи в колективі нерідко виникає конфлікт інтересів.

Необхідно, щоб державні службовці, виконуючи свої повноваження, усували приватні інтереси, які створюють конфліктну ситуацію, якщо вони бажають зберегти посаду і якщо конфлікт неможливо врегулювати за допомогою інших засобів (з використанням одного або кількох заходів з числа вище запропонованих). В тих випадках, коли серйозний конфлікт інтересів неможливо врегулювати в будь-який інший спосіб, посадова особа органів внутрішніх справ має залишити посаду, яку вона обіймає. Політика врегулювання конфліктів інтересів має передбачати можливість скорочення посад цих посадових осіб за цих обставин відповідно до існуючого порядку [3].

Реєстрація і декларування приватних інтересів, а також створення механізмів для врегулювання конфліктів, мають чітко визначатися в офіційних документах. Це повинно дозволити зацікавленому правоохоронному органу в разі необхідності продемонструвати факт своєчасного виявлення конкретного конфлікту або управління його врегулюванням. Додаткове розкриття інформації

про конфлікт інтересів може виявитися корисним засобом підтримки загальної політичної мети шляхом демонстрації того, як розгляд розкриття конкретного конфлікту інтересів був відображений у протоколі відповідної наради [3].

Способи врегулювання конфлікту інтересів мають забезпечити своєчасність реагування на порушення законодавства і запобігти прийняттю рішень чи вчинення дій в умовах існування конфлікту інтересів. Тому, пропонується застосовувати вищезазначені способи врегулювання конфлікту інтересів у службовій діяльності державних службовців.

Вважаємо, що способами врегулювання конфлікту інтересів є застосування однієї або декількох стратегій: по-перше, відмова і обмеження; по-друге, залишення посади; по-третє, прозорість процесу прийняття рішень.

Враховуючи викладене, слід зазначити, що способи врегулювання конфлікту інтересів мають забезпечити своєчасність реагування на порушення законодавства і запобігти прийняттю рішень чи вчинення дій в умовах існування конфлікту інтересів.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 19.10.2019).
2. Шатрава С. О. Способи врегулювання конфлікту інтересів в діяльності органів внутрішніх справ: питання сьогодення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 6(2). С. 148-150.
3. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі. URL: www.oecd.org/countries/ukraine/49106140.pdf.

Гуня І. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ТРИМАННЯ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Важливою умовою боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань, діяльність яких передбачена у законодавстві України, є суворе дотримання порядку проходження військової служби. Адже навіть незначне порушення порядку проходження військової служби може негативно вплинути на боєздатність та бойову готовність військових підрозділів.

Проведення Антитерористичної операції на сході України стало викликом для Збройних Сил нашої держави. Це, в свою чергу, актуалізувало коло питань, які до цього не викликали особливого інтересу у їх дослідженні серед науковців та зацікавленості у їх законодавчій регламентації у законодавця. Одним із таких питань, що зумовило нагальну реакцію законотворців, стало прийняття закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період». Цим законом, серед іншого, було здійснено розширення випадків застосування покарання у виді тримання військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні.

Захист Вітчизни, її незалежності й територіальної цілісності, шанування державних символів є обов'язком громадян. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на ЗСУ, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону – на відповідні військові формування та правоохоронні органи [1, ст. 17, 65]. Перечитайте уважно методичні рекомендації з написання дипломної роботи, а також вимоги до оформлення джерел.

Існуюча система виконання кримінальних покарань, побудована ще за радянських часів, не відповідає сучасному рівню соціально-економічного розвитку суспільства та принципам гуманізму й поваги до прав і свобод людини під час виконання покарання.

Сьогодні Україна переживає не найкращі часи в усіх сферах життєдіяльності з комплексом злочинних проявів на всіх рівнях. Найбільше занепокоєння викликає зростання злочинності у військовій сфері. Вчинення злочинів особами, які стоять на сторожі нашої держави, захищають права й свободи громадян, забезпечують могутність батьківщини, відстоюють її незалежність і територіальну цілісність, а отже, повинні бути взірцем честі й добропорядності, призводять до втрати довіри до них, становлення як загрозливих елементів суспільства та держави. Зростання кількості зареєстрованих військових злочинів позначилось на кількості засуджених військовослужбовців із відбуванням покарання, пов'язаного з позбавленням волі.

У більшості країн Європи, законодавству яких був притаманний цей вид покарання, з переходом на новий рівень організації військової служби (професійну армію чи військову службу за контрактом) його або взагалі виключено з системи покарань, або «пристосовано» з урахуванням особливостей проходження військової служби та стану економіко-правового розвитку суспільства.

Для відбування засудженими цього покарання в Збройних силах України засновані спеціальні військово-виправні установи – дисциплінарні батальйони й окремі дисциплінарні роти. Застосування цього покарання до військовослужбовців строкової служби можливо лише за злочини, що не являють собою великої суспільної небезпеки, у випадках, передбачених законом, а також у тих випадках, коли суд, з огляду на обставини справи й особистість засудженого, вважатиме доцільним замість позбавлення волі на термін до двох років застосувати направлення до дисциплінарного батальйону на той же строк.

Відбуваючи покарання – тримання в дисциплінарному батальйоні, особа продовжує нести військову службу. Засуджені, залишаючись за своїм правовим станом військовослужбовцями, носять погони рядового складу. Матеріальне постачання вони одержують як військовослужбовці строкової служби; їх родичі не позбавляються пільг, установлених для сімей військовослужбовців. Засуджені поряд із продуктивною працею займаються бойовою і політичною підготовкою.

Після відбуття покарання у дисциплінарному батальйоні ці особи направляються до своїх військових частин для продовження служби. І хоча за загальним правилом строк відбування покарання у дисциплінарному батальйоні до строку дійсної військової служби не зараховується, він може бути за певних умов, зазначених у законі, зарахований до строку служби особам:

– які опанували військову спеціальність, добре знають і точно виконують вимоги статутів Збройних сил України і бездоганно несуть службу після звільнення з дисциплінарної частини;

– звільненим із дисциплінарної частини після того, як їх однолітки звільнені в запас, якщо вони, відбуваючи покарання, твердо встали на шлях виправлення, виявили високу дисциплінованість і чесне відношення до праці та навчання.

Як показує практика, переважній більшості осіб строк відбутого в дисциплінарних частинах покарання зараховується до строку дійсної військової служби. Найважливішою юридичною ознакою, яка відрізняє дане покарання від позбавлення волі, є те, що особи, які відбули покарання в дисциплінарному батальйоні або достроково звільнені з нього, визнаються такими, що не мають судимості, а достроково звільнені з нього визнаються такими, що не мають судимості після закінчення строку невідбутої частини покарання [2, с. 64].

Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців є основним видом покарання (ч. 1 ст. 52 КК України). Як таке воно може застосовуватися, по-перше, на строк від 6 місяців до 2 років у випадках, коли його передбачає санкція статті (частини статті), за якою засуджується військовослужбовець (ч. 1 ст. 62 КК України). Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців передбачене в альтернативі з іншими основними видами покарань – штрафом (ч. 1 ст. 412 КК України), арештом (ч. 1 ст. 413 КК України), арештом і позбавленням волі на певний строк (ч. 1 ст. 406, ч. 2 ст. 413 КК України), позбавленням волі на певний строк (ч. 1 ст. 402, ч. 1 ст. 403, ч. 1 ст. 404, ч. 1 ст. 405, ч. 2 ст. 406, ч. 1 ст. 407, ч. 1 ст. 409, ч. 1 ст. 411, ч. 2 ст. 412, ч. 1 ст. 414, ч. 1 ст. 419, ч. 1 ст. 421 КК України). Саме ж досліджуване покарання встановлене у ч. 1 ст. 406 і ч. 1 ст. 412 КК України на строк до одного року, а у решті санкцій – на строк до двох років [3].

Відбуваючи покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, засуджені військовослужбовці піддаються соціально-виховній роботі відповідно до норм кримінально-виконавчого законодавства та положень нормативно-правових актів Міноборони України.

Система заходів соціально-виховної роботи стосовно військовослужбовців спрямовується на формування й розвиток у воїнів професійно необхідних психологічних якостей, моральної самосвідомості, забезпечення високої бойової та мобілізаційної готовності органів управління, з'єднань і частин, зміцнення військової дисципліни, правопорядку, згуртування військових колективів [4].

Засуджений має усвідомлювати необхідність виправлення, бажати зміни протиправної поведінки, впливу на корекцію негативних ознак, адекватно оцінювати реальний стан та шляхи досягнення мети. До цієї роботи долучаються фахівці, які об'єктивно і ґрунтовно вивчають його поведінку, з'ясовують можливість виникнення у засудженого сприятливих чи несприятливих психологічних станів, загострення невдоволення своїм новим статусом, імовірне примирення з цим чи реальне виправлення тощо. З ініціативи психолога може розглядатися доцільність застосування зміни умов тримання засудженого [5, с. 116].

Направлення військовослужбовців, що вчинили злочини, для відбування покарання в спеціальні військово-виправні установи досить обмежене і можли-

ве тільки стосовно рядового і сержантського складу строкової служби. Щодо офіцерів, прапорщиків, мічманів, то до них за скоєні злочини застосовуються ті ж покарання, що і до цивільних осіб, а виконання всіх кримінальних покарань стосовно цієї категорії військовослужбовців здійснюється установами й органами, які входять до системи Державної пенітенціарної служби України.

Під час організації виховання треба стимулювати у засуджених бажання повернутись до законослухняного способу життя. Досягти результату можна шляхом ретельного вивчення особових справ засуджених, рівня правової підготовки та проблемних питань, що потребують нагального вирішення, подальшим плануванням переліку заходів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Офіц. веб-портал Верховної Ради України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про практику призначення військовослужбовцям покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 17. *Бюлетень законодавчої та юридичної практики*, 2004. № 1. С. 64–66.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 01.09.2001 № 2341-III. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України: указ Президента України від 04.09.1998 № 981/98 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98>.
5. Ніколаєнко Т.Б. Звіт про виконання науково-дослідної роботи «Кримінально-правові та кримінально-виконавчі аспекти призначення та виконання покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців» науково дослідна робота. Шифр 216-0162 І. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2016. 183 с.

Дайнеко Д. А.,

слухачка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ ТА ДОЗВІЛЛЯ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ

З метою організації соціально корисної зайнятості засуджених у вільний від роботи та навчання час протягом I кварталу 2019 року, згідно звіту Адміністрації Державної кримінально-виконавчої служби України вживалися заходи щодо забезпечення дозвілля, занять фізичною культурою та спортом, організації культурно-масових заходів. На сьогодні в установах виконання покарань організовано та діє 403 гуртка та секцій художньої самодіяльності і прикладного мистецтва засуджених. Для залучення засуджених до фізичної культури та спорту в 65% установ обладнано стадіони, 61% – спортзали та в усіх установах – спортмайданчики (всього функціонує 96 стадіонів, 90 спортзалів та 537 спортмайданчиків).

Бібліотечний фонд виправних колоній налічує більше 934 тис. примірників художньої та публіцистичної літератури і в середньому складає майже 17 книг на одного засудженого (більше 42 тис. книг було видано читачам). Також за звітний період понад 10 тис. засуджених передплатили періодичні видання [2].

Протягом I кварталу 2019 року в установах організовано та проведено заходи, присвячені визначним подіям у житті країни. Зокрема відзначення Дня

Соборності, Дня пам'яті героїв Крут, Дня пам'яті жертв Голокосту, Дня Героїв Небесної Сотні, Міжнародного Дня рідної мови. Інформація про проведені заходи розміщуються на регіональних сайтах та висвітлюється у засобах масової інформації. Близько 37 тис. засуджених брали участь у реалізації програм диференційованого виховного впливу (68% від загальної кількості засуджених) та майже 14 тис. засуджених завершили підготовку за певними програмами.

Найбільш активною є участь засуджених у програмах «Фізкультура та спорт», «Підготовка до звільнення» та «Духовне відродження» (14%, 15% та 13% відповідно від загальної кількості засуджених, залучених до програм), далі по активності участі засуджених йдуть програми «Правова просвіта» (12%) та «Професія» (10%) [2].

Значну частину терміну відбування покарання у вигляді позбавлення волі займає вільний час та дозвілля. Доцільна його організація та самоорганізація суттєво впливає на процес виправлення особи та привенції протиправних дій у майбутньому. Водночас не завжди створюються належні умови для організації персоналом установи виконання покарань вільного часу засуджених, що не дозволяє спрямувати його енергію на позитивний лад.

У той же час, законодавством передбачена можливість впровадження науково обґрунтованих програм диференційованого виправного впливу на засуджених в установах різного рівня безпеки. Враховуючи те, що соціально-виховна робота ґрунтується на основних принципах дотримання прав і свобод людини, в місцях позбавлення волі мають забезпечуватися умови для праці та відпочинку засуджених. Статтею 8 Кримінально-виконавчого кодексу України окреслено основні права осіб засуджених до позбавлення волі, що забезпечують їм право на гуманне ставлення та на повагу їх людської гідності. Засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню [4].

Безумовно, права засуджених не порушуються, коли їх залучають до участі в заходах в межах соціально-виховної роботи. Соціально-виховна робота проводиться незалежно від того, умисно чи з необережності особа вчинила протиправні дії, вона не позбавляється права на участь в виховних заходах, переважна більшість яких орієнтована на те, щоб засуджений набув навичок соціально прийнятої поведінки. Проведення соціально-виховної роботи передбачене для всіх засуджених, однак її характер залежить від виду установи виконання покарань та рівня безпеки. Загально прийнято, що для виправлення і ресоціалізації особи, яка відбуває покарання, суттєве значення має конкретизація форм і методів виховної роботи з урахуванням особи засудженого, тяжкості вчиненого злочину та таких суттєвих обставин як вікові та індивідуальні особливості тощо [6].

Потрібно визначити, що соціально-виховна робота в установах виконання покарань проводиться в особливих умовах, тому завдання, форми, принципи й найважливіші питання її організації врегульовані Конституцією України (гл.6), Кримінально-виконавчим законодавством України (ст. 123-137 КВК) та галузевими нормативними актами [3, с. 6].

Основні напрями соціально виховної роботи реалізуються в моральних, правових, трудових, естетичних, фізичних, санітарно-гігієнічних та інших сферах виховання засуджених, що сприяють ставленню їх на життєву позицію, яка відповідає правовим нормам і вимогам суспільно-корисної діяльності [4, с. 6].

Відповідно до статті 45 Конституції України кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час [3]. В умовах ізоляції, засуджені обмежені в арсеналі способів проведення вільного часу та дозвілля, хоча вони звільняються від роботи у вихідні, святкові та неробочі дні визначеним законодавством про працю. Усе це вимагає планування дозвілля засуджених до позбавлення волі, їх вільного часу, метою якого є формування їх світогляду, підвищення культурного рівня та розвиток корисної ініціативи.

Переважно, як показує практика, планування зводиться до культурно-масової та фізкультурно-спортивної роботи, тобто організації змагань, спортивних конкурсів, різноманітних тематичних вечорів, виховних годин тощо. Відповідно до статті 129 Кримінально-виконавчого кодексу України вільним часом вважається час, коли:

1. Час, вільний від основної трудової діяльності і виконання обов'язкових заходів, передбачених розпорядком дня для засуджених у колонії, є їх вільним часом.

2. Засуджені мають право розпоряджатися вільним часом на власний розсуд, виключаючи виконання тих видів діяльності, які заборонені цим Кодексом.

3. Вільний час засуджених повинен тривати не менш як дві години на добу і передбачається розпорядком дня колонії.

Правильно організований вільний час засуджених дозволяє раціонально його використовувати для корисної зайнятості, участі в роботі самодіяльних гуртків, програмах диференційованого виховного впливу, спілкування, роботи за комп'ютером, читання книжок, перегляду пізнавальних телепередач та інше.

Важливо зазначити, що правильна організація вільного часу дає змогу зменшити випадки повторних злочинів в установах виконання покарань, саме у вільний час, яким вони самостійно розпоряджаються, наштовхує до протиправної поведінки, що є не рідким явищем. Треба погодитись з тим, що важливу роль в організації вільного часу засуджених мають самодіяльні організації. Ці організації сприяють розвитку в засуджених корисної ініціативи, соціальної активності, здорових міжособистих взаємовідносин, участі у вирішенні питань організації праці, навчання, відпочинку, побуту, впливу на виправлення засуджених, розвитку корисних соціальних зв'язків [1].

У той же час великою проблемою установ виконання покарань є відсутність належних умов для організації вільного часу та створює труднощі для персоналу установ, щодо організації соціально виховної роботи з метою залучення засуджених до корисної діяльності. Ситуація в деяких колоніях не відповідає певним нормам, щодо облаштування спортмайданчиків, в поганому стані перебува-

ють футбольні поля, не відповідають санітарно-гігієнічним нормам клуби, застаріла література в бібліотеках.

Для вирішення вищезазначених проблем пов'язаних з організацією вільного часу та дозвілля засуджених може стати в нагоді співпраця з спортивним товариством «Динамо», громадськими організаціями, благодійними та релігійними організаціями, які завжди готові допомогти працівникам колоній.

Список використаних джерел

1. Дрижак В.В. Пенітенціарна педагогіка: навч. посіб. Чернігів : Чернігівський юридичний коледж ДДУ ПВП, 2009. 270 с.
2. Звіт щодо організації соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими за результатами I кварталу 2019 року / Адміністрація Державної кримінально-виконавчої служби України. Київ, 2019. 64 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року №254к/96 (редакція від 21.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення 09.07.2019).
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 №1129-IV (редакція від 04.11.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення 09.07.2019).
5. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 №2823/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05.09.2018 за №1010/32462. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18> (дата звернення 09.07.2019).
6. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими : наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5, Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 04.10.2013 за №1863/24395 (редакція від 27.01.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13> (дата звернення 12.08.2019).
7. Харченко С. Я., Третяк О. С., Карман О. Л., Краснова Н. П. Основи пенітенціарної педагогіки : навч.-метод. посіб. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 345 с.

Денисенко К. В.,

к. н. держ. упр., доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права Академії Державної пенітенціарної служби

ЩОДО ОЗНАК ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЗВІЛЬНЕНИМ З МІСЦЬ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Правовий інститут соціальних допомог не є новим для вітчизняної науки та практики. Витоки соціальної підтримки тих, хто в міру певних об'єктивно-значимих обставин її потребує, пов'язують з періодом Київської Русі, де за активної участі церкви надавалась допомога в натуральній формі соціально-вразливим верствам населення. За плином часу, з огляду на зміни епох та суспільного устрою, соціальна допомога набуває правового регулювання, видозмінюється в окремий інститут дослідження як важлива складова системи соціального захисту населення, що зумовлено необхідністю життєзабезпечення осіб, які потребують матеріальної підтримки.

В сучасному арсеналі науки права соціального забезпечення існує низка підходів щодо змістовного наповнення поняття соціальна допомога, зокрема,

Стрепко В. Л. визначає допомоги як безповоротні грошові виплати, що надаються уповноваженими державою органами особам, які зазнали соціального ризику, з метою підтримання їхнього життєвого рівня за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення [1, с. 5]. В. В. Андрійв у загально-правовому значенні категорію «допомога» визначає, як матеріальну підтримку громадян, які опинились у скрутній життєвій ситуації [2, с. 319]. Б. І. Сташків переконує, що соціальні допомоги - це періодичні, щомісячні та одноразові, а в окремих випадках і довічні грошові виплати за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, страхових і недержавних фондів фізичним особам, що, як правило, тимчасово опинились у складній життєвій ситуації, з метою заміщення втрачених чи відсутніх засобів до існування, або надання соціальної підтримки у випадках і на умовах, передбачених відповідними нормативно-правовими чи локальними актами [3, с. 554].

Вчені зазначають, що для виникнення у громадянина права на більшість видів соціальних допомог необхідно, щоб одночасно виконувались такі умови: по-перше, сукупний дохід громадянина (сім'ї) був нижчим за прожитковий мінімум; по-друге, відсутність достатнього рівня доходу обумовлювалось незалежними від громадянина (сім'ї) причинами; по-третє, наявність обставин, з якими пов'язано виникнення права на соціальну допомогу (народження дитини, настання похилого віку тощо); по-четверте, громадянин, який звертається за отриманням допомоги, має бути незастрахованим в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування [4, с. 718]. Із вказаним підходом не можна погодитись повною мірою, зокрема наочним прикладом неточності вказаної точки зору є одноразова грошова допомога особам, звільненим з місць відбування покарання, специфіка якої настільки відмінна, що фактично не дає можливості виділити спільні риси з іншими видами державних соціальних допомог (наприклад, державною соціальною допомогою малозабезпеченим сім'ям, державною соціальною допомогою особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю тощо).

Загальнопоширеними є випадки, за яких у особи, яка звільняється з установ виконання покарань, відсутні фінансові ресурси, в свою чергу одноразова грошова допомога особам, звільненим з місць відбування покарання слугує гарантією та механізмом якнайшвидшого повернення і інтеграцію їх отримувачів в родинне середовище, а також суспільні відносини як повноправних суб'єктів.

Правове регулювання одноразової грошової допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання здійснюється Кримінально-виконавчим кодексом України (ст. 157) [5], а також Порядком та умовами надання одноразової грошової допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання [6]. Змістовний аналіз вищезазначених нормативних актів дозволяє виділити ознаки одноразової грошової допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання:

1. умовами для призначення допомоги виступають такі юридичні факти, як, по-перше, наявність у отримувача допомоги правового статусу особи, звільненої з місць відбування покарання (фактично після відбування покарання особа підлягає звільненню, що в свою чергу призводить до зміни її правового статусу із засудженого до позбавлення волі до особи, звільненої з місць відбування

покарання); по-друге, відсутність у особи, яка звільняється з установи відбування покарань грошових коштів або їх залишок менший однієї норми добових витрат, що відшкодовуються відрядженим в межах України;

2. головною метою допомоги є забезпечення особи, звільненої від відбування покарання безоплатним проїздом, зокрема для: громадян України – до місця проживання або роботи в межах України; іноземців – до найближчого дипломатичного представництва або консульської установи своєї держави в Україні або до найближчого пункту перетину державного кордону України; осіб без громадянства та громадян іноземних держав, які не мають дипломатичних представництв або консульських установ в Україні – до дипломатичного представництва держави, що взяла на себе охорону їхніх інтересів, або до найближчого пункту перетину державного кордону України;

3. виплачується незалежно від громадянства особи, яка звільняється від відбування покарання, здійснення нею трудової діяльності, отримання інших соціальних виплат, статусу застрахованої в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування;

4. надається виключно у грошовій формі у розмірі, який залежить від розміру норм добових витрат, що відшкодовуються відрядженим у межах України із урахуванням: 1) часу необхідного для прибуття до місця проживання або роботи особи, яка звільнена з місць відбування покарань, 2) часу звільнення, 3) часу відправлення транспортного засобу з місцевості, де ця особа відбувала покарання, 4) відстані до місця проживання або роботи в межах України тощо (переважна більшість державних соціальних допомог виплачується у чітко визначених розмірах або розмірах, співвіднесених з прожитковим мінімумом чи виходячи із сукупного доходу сім'ї);

5. фінансування допомоги здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на фінансування Міністерства юстиції України;

6. надавачем допомоги є установа виконання покарань (як правило, надавачами переважної більшості державних соціальних допомог є органи виконавчої влади та місцевого самоврядування);

7. строки надання допомоги обмежені чіткими часовими межами – напередодні звільнення з установи виконання покарань;

8. правове регулювання виплати допомоги здійснюється кримінально-виконавчим та соціальним законодавством.

Отже, на основі виокремлення вищезазначених ознак, можемо констатувати, що одноразова грошова допомога особам, звільненим з місць відбування покарання є складовою системи соціального захисту зазначеної категорії громадян, яка реалізується у формі надання одноразової виплати з метою забезпечення їх безоплатним проїздом до місця проживання або роботи.

Список використаних джерел

1. Стрепко В. Л. Правові засади регулювання соціальних допомог в Україні: автореф. дис... канд. юрид. Наук : 12.00.05. Київ, 2007. 16 с.

2. Андрійів В.В. Державні допомоги як вид соціальної підтримки. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Право»*. 2015. Вип. 2. С. 318-323.

3. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Особлива частина : навч. посіб. Чернівці : ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 1092 с.

4. Хомич І.Ю. Особливості соціальної допомоги як форми соціального забезпечення населення України. Форум права. 2013. № 3. С. 717-724. URL: file://C:/Users/User/Downloads/fp_index.htm_2013_3_118%20(3).pdf (дата звернення: 14.08.2019).

5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003. № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 14.08.2019).

6. Порядок та умови надання одноразової грошової допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 12.03.2012 № 394/5. Дата оновлення: 21.02.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0394-12> (дата звернення: 14.08.2019).

Дмитрулін О. М.,

студент магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

СУДОВА ПРАВОТВОРЧІСТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Визначаючи правову систему як синтезовану сукупність правових явищ і процесів, які впливають на правове життя суспільства, необхідно виокремити такі компоненти, що складають її структуру: суб'єкт права; норма права; правовідносини; правосвідомість як сукупність уявлень і почуттів, що виражають ставлення людей до права і правової ідеології; позитивне право як сукупність всіх джерел права [4, с. 53-54]. Загалом правова система України слід розглядати як комплекс, що включає не тільки внутрішньодержавні, а й пов'язані з міжнародним правом явища правової дійсності.

Право, його визначення, сутність, призначення і розуміння – це проблема, над вирішенням якої працювали кращі мислителі людства, починаючи з давньоримських юристів і юристів сучасної епохи. Дослідник права Г.В. Мальцев писав: «...юристи все ще шукають визначення права. Юридична думка, судячи з усього, приречена на нескінченний пошук визначення права, що зумовлено практичною необхідністю побудувати правопорядок на фундаменті якомога об'єктивних, чітких і повних знань про його сутність, предмет правового регулювання» [2, с. 3]. Значення права у правозастосовній практиці важко переоцінити, тому що з ним пов'язана юридична відповідальність.

Упродовж останнього десятиліття до проблеми судової правотворчості зверталися багато правознавців, і як показує аналіз їх досліджень, проблема вимагає подальшого вивчення, так як вона важлива для розвитку правової системи України.

У сучасній юридичній науці сформувався два полярних уявлення щодо сутності судової правотворчості. Відповідно до першого підходу, судова влада покликана здійснювати виключно правозастосовну функцію. Правотворча ж діяльність є прерогативою органів законодавчої і виконавчої влади. Тим самим прихильники першого підходу заперечують саме поняття судової правотворчості. Так, Х. Перельман, коментуючи підхід подібного роду, вказував, що: «Наділення судді правом прийняття рішення на основі правила справедливості прирівнюється

до припущення того, що існують якісь норми, відмінні від норм правової системи, з яких суддя повинен черпати натхнення для своїх рішень ... Кожна людина може мати самі поважні причини для повстання проти встановленого порядку, але лише законодавець уповноважений правомірно змінити його» [1, с. 217].

Основні аргументи проти визнання судової правотворчості можна звести до наступних: по-перше, визнання судової правотворчості порушує зміст встановленого на конституційному рівні принципу поділу влади; по-друге, не відповідає знаходженню правової системи України в рамках романо-германської правової сім'ї; по-третє, суди не створюють нових правових норм, а здійснюють лише тлумачення права або його конкретизацію; по-четверте, судова правотворчість спричиняє правову невизначеність; по-п'яте, носить мінливий характер.

Наприклад, В.С. Нерсесянц зазначав: «Прихильники права суду на правотворчість виходять з хибного уявлення, ніби всяка державна влада (а, отже, судова влада) автоматично включає в себе і таке право. Але судова влада – це влада в зовсім іншому сенсі та з якісно іншими правочинностями, ніж влада законодавча і виконавча. Суддівська ж правотворчість – це небезпечний симбіоз судді і законодавця в одній особі. Проти подібних небезпек якраз і спрямований принцип поділу влади в правовій державі» [5, с. 36]. Аналогічні підходи поділяють сьогодні і сучасні вчені.

Більшість же вчених і практиків, які досліджують правотворчу діяльність органів державної влади сучасної України, дотримуються думки про те, що судова правотворчість не тільки має право на існування і відповідне наукове і законодавче визнання. Судова правотворчість – це і найважливіший засіб вирішення соціальних конфліктів, усунення юридичних прогалин і колізій чинного законодавства.

Судова правотворчість абсолютно не суперечить ідеї про те, що Україна є частиною романо-германської правової сім'ї. З одного боку, авторитетні вчені стверджують, що Україна не входить у континентальну правову сім'ю, а є системоутворюючою для самобутньої правової сім'ї як «найбільш потужна і впливова з усіх колишніх соціалістичних правових систем», при тому, що «у неї в даний час, як і раніше, набагато більше своїх власних, властивих тільки їй одній специфічних рис, ніж спільних ознак з романо-германським правом». З іншого ж боку, визнання факту входження України в романо-германську правову сім'ю не може заперечувати повністю роль судової правотворчості. Висновок подібного роду заснований на проведених вченими порівняльно-правових дослідженнях функцій, покладених і реалізованих судовими органами Італії, Іспанії, Португалії, Франції, ФРН, Швейцарії, що підтверджують визнання правотворчих повноважень судів [3, с. 211-225].

Оскільки правотворчість виражається не тільки в створенні нових правових норм, а й в їх зміні, а також скасуванні, тому з цих позицій слід говорити про правотворчість Конституційного Суду України, здійснюваного в декількох формах: фактичного скасування правової норми, а також у формі зміни її сенсу. Більш того, аналіз наявних теоретичних джерел дозволяє стверджувати, що на

сучасному етапі розвитку української державності судова правотворчість стало найважливішим елементом правової системи України.

Не обмежуючись зараз межами внутрішньонаціональними, вважаємо до речними виділити такі різновиди судової правотворчості.

По-перше, правотворчість міжнародних судових органів, яка здійснюється у формі прийняття рішень, що носять обов'язковий характер для української національної правової системи. Вони виступають свого роду міжнародними прецедентами, вносять зміни в українську правову матерію і формують модель майбутньої поведінки суб'єктів в аналогічних ситуаціях [5, с. 35-40].

По-друге, правотворчість Конституційного Суду України, форми вираження якої різноманітні: формування правових позицій Конституційного Суду; судовий конституційний нормоконтроль, в результаті якого норми права можуть бути визнаними що не відповідають Конституції повністю або в частині; тлумачення Конституції; прийняття нормативних правових актів з питань внутрішнього устрою і порядку роботи.

По-третє, правотворчість Верховного Суду України, що здійснюється за допомогою видання постанов Пленуму і Президії Верховного Суду України, прийняття нормативних правових актів з питань внутрішнього устрою і порядку роботи, а також у формі рішень по конкретним справам, які стають обов'язковими при подальшому розгляді аналогічних справ нижчими судами, набуваючи силу судового прецеденту. Акти судової правотворчості Верховного Суду України мають принципово важливе значення для встановлення соціальної справедливості.

Підводячи підсумок розгляду тенденцій розвитку сучасного права через призму судової правотворчості, можна зробити висновок, що вона виступає в якості складової частини правотворчості в Україні, опосередковуючи діяльність судових органів по створенню, зміні та скасуванню правових норм. Судова правотворчість може здійснюватися судовими інстанціями як на міжнародному, так і внутрішньодержавному рівнях в різних формах. До основних форм встановлення справедливості в судовій правотворчості відносяться: судовий нормоконтроль Конституційного Суду України; правотворчість Верховного Суду України; правотворчість міжнародних судових інстанцій (міжнародна прецедентна правотворчість).

Список використаних джерел

1. Власенко Н. А. «Тривожні» питання з приводу судових правових позицій. *Нова юстиція. Журнал судових прецедентів*, 2008. № 1. С. 24-28.
2. Мальцев Г. В. Понимание права. Подходы и проблемы. М. : Прометей, 1999. 419 с.
3. Перельман Х. Три аспекти справедливості. *Правознавство*, 2013. № 2 (307). С. 211-225.
4. Хаустова М.Г. Проблеми класифікації правових систем М.Г. Хаустова. *Вісник Національної академії правових наук України*: зб. наук. пр. / редкол. В.Я.Тацій та ін.. Х. : Право, 2014. №2(77). 216 с.
5. Чечельницький І. В. Справедливість і судова правотворчість. *Історія держави і права*, 2015. № 2. С. 35-40.

Драногуз Т. В.,
слухач магістратури Академії Державної
пенітенціарної служби

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ

Визначення основних напрямів екологічної політики держави є виключною компетенцією Верховної Ради України як законодавчого органу. Центральне місце у здійсненні загального керівництва державою у галузі екології та природних ресурсів належить Президентові України як главі держави. Кабінет Міністрів України як найвищий орган виконавчої влади спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів центральної виконавчої влади, зокрема Міністерство енергетики та захисту довкілля України. Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій і Рада національної безпеки й оборони України також належать до системи органів загального державного управління у галузі екології та природних ресурсів.

Організація системи управління у сфері реалізації екологічної політики має два основні зрізи: адміністративно-територіальний і галузевий. Перший сформований відповідно до адміністративно-територіального устрою, де суб'єктами управління є інституції різного рівня: державного, обласного, районного та окремих населених пунктів – місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Інституціями галузевого (спеціального) державного управління є Міністерство екології та природних ресурсів України і його територіальні управління. [1, с. 53].

Міністерство охорони навколишнього середовища існувало в Україні з 1991 року, у 2010-му його перейменували у Міністерство екології та природних ресурсів, а відтепер ліквідували як окрему структуру і об'єднали з Міністерством енергетики, або Міненерго приєднали до Мінприроди.

Міністерство енергетики та захисту довкілля України створене у вересні 2019 року шляхом реорганізації (об'єднання) Міністерства охорони навколишнього природного середовища України й Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Про об'єднання двох міністерств в одне відомство стало відомо у день першого засідання Верховної Ради – 29 серпня 2019 року [2].

Постанова Кабінету Міністрів України Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 847, встановила, у схемі спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (Офіційний вісник України, 2014 р., № 74, ст. 2105; 2018 р., № 17, ст. 573; 2019 р., № 68, ст. 2360), – із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 838: 1) у розділі І: позицію «Міністерство екології та природних ресурсів України» замінити такою позицією: «Міністерство енергетики та захисту довкілля України», виключити таку позицію: «Міністерство енергетики та вугільної промисловості України» [3].

Міністерство енергетики та захисту довкілля України (Мінекоенерго) у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства [4].

На сьогодні ще не готова база, умови до розроблення комплексного законодавчого акту, що охопив би всі напрями адміністративно-правового регулювання суспільних відносин в галузі екології, а тому треба використати наявну нормативно-правову базу.

Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення, який залишився нам у спадок від часів Радянського Союзу (прийнятий у 1982 р. Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення), можна охарактеризувати як недосконалий. Насамперед, це стосується правопорушень у галузі екології та природних ресурсів. В адміністративному кодексі містяться тільки санкції за екологічні правопорушення, а правові норми, що регулюють порядок використання природних ресурсів, дотримання вимог екологічної безпеки тощо – знаходяться в поресурсних кодексах (лісовому, водному, земельному, Кодексі України про надра), законах (Про тваринний світ, Про рослинний світ, Про охорону атмосферного повітря, Про природно заповідний фонд), постановах Кабінету Міністрів України.

Становлення України як індустріально розвиненої держави з ринковою економікою збіглося у часі з глобальним процесом переходу до сталого розвитку і зміною екологічної парадигми. Виокремлення екологічного напрямку державної політики сприяло формуванню суперечливого характеру інституційних компетенцій, що зумовлює необхідність визначення чітких механізмів державного управління у сфері реалізації екологічної політики на сучасному етапі.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (далі – ЄС) та його державами-членами, з іншої сторони відкриває нові можливості та створює нові стандарти у різних сферах суспільного життя, включаючи й сферу охорони довкілля. Секторальні питання співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища в Угоді закріплено у Главі 6, яка так і називається «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво». Для України впровадження законодавства ЄС у галузі довкілля відбувається в межах восьми секторів, що регламентуються 29 джерелами права (директивами та регламентами) ЄС у цій сфері. Директиви і Регламенти встановлюють загальні правила та стандарти, які повинні бути транспоновані (перенесені) до внутрішньодержавного права. На відміну від сучасного природоохоронного законодавства України, яке у багатьох аспектах є декларативним, джерела права ЄС визначають кількісні та якісні результати, які треба досягти кожній країні протягом визначеного періоду часу.

Особливістю директив ЄС є те, що держави повинні адаптувати своє законодавство для досягнення цілей, визначених директивами, але при цьому самі визначають методи їх досягнення [5].

Створення Мінекоенерго України, котре є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, є здобутком сучасних реформ, адже в підтвердження цьому можемо навести приклади, зокрема із 28 країн ЄС 12 мають окреме міністерство для довкілля. Це Болгарія, Естонія, Італія, Литва, Німеччина, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Фінляндія, Чехія, Швеція. Ще 11 країн мають міністерство довкілля, поєднане зі сталим розвитком, зміною клімату, енергетикою, сільським господарством, тощо, але пріоритетом все одно залишається довкілля. Таке поєднання було зроблено з метою екологізувати інші галузі. Тому довкілля є складовою частинкою та пріоритетною. Це Австрія, Бельгія, Велика Британія, Данія, Іспанія, Кіпр, Латвія, Нідерланди, Португалія та інші. У 7 країнах енергетика поєднується з довкіллям, однак переважно енергетика додається до повноважень відомств захисту довкілля. При цьому екологічні повноваження не скорочуються, а навпаки розширюються. Також часто економічний блок у сфері енергетики передають у відання міністерств економіки, а те, що стосується клімату, скорочення викидів, альтернативних джерел, долучають до довкіллевих відомств [3].

Таким чином, Міністерство енергетики та захисту довкілля України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінекоенерго у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Створення Мінекоенерго України є новим етапом у сфері охорони навколишнього природного середовища, екології та біологічної і генетичної безпеки, а також у сфері використання та управління паливно-енергетичним комплексом.

Список використаних джерел

1. Баєв Л. Державна екологічна політика в контексті соціально-економічного розвитку України: теоретичний аспект. *Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць*. 2011. Випуск 3. С. 51–54.
2. Об'єднання Мінприроди та Міненерго: хто від цього програє. URL: <https://hromadske.radio/publications/ob-yednannya-minpryrody-i-minenergo-hto-vid-cogo-prograye> (дата звернення: 07.10.2019).
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 847. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2019-%D0%BF> (дата звернення: 07.10.2019).
4. Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2015. № 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-%D0%BF> (дата звернення: 07.10.2019).
5. Проект ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки». URL: <https://drive.google.com/file/d/1bsk78eGealNmwdI8XYdcNbj4mvJERI5j/view> (дата звернення: 07.10.2019).

Дроненко Я. Г.,

слухач магістратури Академії Державної
пенітенціарної служби

ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

У вітчизняній юридичній науці на сьогодні не існує єдиної думки щодо систематизації гарантій прав і свобод людини і громадянина. Серед науковців і юристів-практиків іноді існує дещо звужений підхід до розуміння та вирішення проблеми гарантій прав людини. Під такими гарантіями, як правило, розуміють лише правові засоби їх охорони, що надто звужує ці поняття, їх система включає не тільки засоби, що спрямовані на охорону прав людини, а й засоби, за допомогою яких безпосередньо забезпечують їх реалізацію на основі закону.

Конституційним гарантіям прав і свобод людини присвячені наукові праці та навчальна юридична література багатьох українських учених, зокрема: А. Я. Азарова, З. С. Гладуна, Л. І. Глухарєвої, В. Ф. Годованця, Л. А. Касинюка, А. М. Колодія, В. В. Кравченка, О. Г. Кушніренка, Д. І. Луковської, В. В. Молдована, А. Ю. Олійника, В. Ф. Погорілка, Ж. М. Пустовіт, О. В. Пушкіної, П. М. Рабіновича, Т. М. Слінька, Ю. М. Тодики, В. Л. Федоренка, М. Г. Федчишина, О. О. Фрицького, Н. Г. Шукліної та ін.

На нашу думку, поняття правових гарантій прав людини як система умов, засобів і способів забезпечення можливостей для реалізації цих прав вживають зазвичай для визначення гарантій у широкому розумінні цього терміна. Щодо правових гарантій, то потрібно зауважити, що ці правові умови, засоби та способи визначають процедуру реалізації прав і свобод людини та громадянина у спосіб і форми, що закріплені національним законодавством держави й актами міжнародного права.

О. Ф. Фрицький зазначає, що правові гарантії – це надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості умовам, необхідним для того, щоб кожна людина могла скористатися особистими правами й свободами [1, с. 177].

Роль і значення гарантій прав і свобод особи визначають тим, що вони є важливими чинниками в економічній, політико-правовій, культурній та інших сферах життя суспільства, які створюють умови для реальної можливості здійснення прав і свобод особи. Гарантії створюють необхідні юридичні умови для перетворення закріплених у законодавстві прав і свобод людини та громадянина з можливостей на реальність. Для того, щоб детальніше з'ясувати призначення правових гарантій, потрібно проаналізувати погляди вчених-юристів щодо цього виду гарантій.

Н. В. Вітрук поділяє правові гарантії на дві групи: 1) гарантії реалізації прав і свобод; 2) гарантії охорони прав і свобод [2, с. 31].

С. Г. Стеценко виділяє такі види правових гарантій: а) стан законодавства, його стабільність і відповідність розвитку відносин у суспільстві, рівень юридичної техніки; б) стан діяльності з попередження й припинення правопорушень. Конституція України створює широку юридичну основу для активізації діяльності із забезпечення юридичних гарантій прав людини та громадянина [3, с. 173].

Юридичні гарантії встановлюються державою в Конституції та конституційних законах, а також у поточному галузевому законодавстві (кримінально-процесуальному, цивільно-процесуальному, трудовому та ін.). На відміну від інших юридичних гарантій, конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина знаходять своє закріплення у розділі II Конституції України та в конституційних законах, які деталізують відповідні конституційні права і свободи. Умовно ці гарантії можна поділити на універсальні (закріплені у статтях 55–64 Конституції України [4]) та специфічні. Останні знаходять свої закріплення у статтях Конституції, що регламентують те чи інше основне право чи свободу.

На думку В. Л. Федоренка, існують два види юридичних гарантій: нормативно-правові та організаційно правові [5, с. 309].

Нормативно-правові гарантії – це сукупність передбачених нормами права юридичних засобів забезпечення реалізації охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина. До нормативно-правових гарантій відносять: – норми-принципи, зокрема ті, що забезпечують права і свободи людини і громадянина (статті 21–64 Конституції України), насамперед щодо невідчужуваності, непорушності, невичерпності, рівності, необмежуваності конституційних прав і свобод людини і громадянина, рівності громадян, презумпції невинуватості особи, принципу неприпустимості зворотної дії закону або іншого нормативно-правового акта в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи тощо; юридичну відповідальність; юридичні обов'язки [6].

Організаційно-правові гарантії – це передбачені в нормативно-правових актах суспільно-політичні інституції, на які покладаються відповідні функції та повноваження щодо організації та здійснення юридичного забезпечення реалізації, охорони і захисту свободи людини і громадянина.

Роль та значення гарантій прав і свобод людини та громадянина визначається тим, що вони являють собою сукупність різних факторів в економічній, політико-правовій, культурній та інших сферах життя суспільства, що створюють максимум можливих на даному етапі розвитку суспільства і держави умов та передумов для реальної реалізації прав і свобод людини та громадянина.

Наведена класифікація видів гарантій прав і свобод людини і громадянина може бути доповнена й іншими критеріями, що дадуть змогу поглибити основні знання про різноманітність їх правової природи. Як засвідчує міжнародний і національний досвід, ефективність гарантій основних прав і свобод людини залежить від рівня розвитку правових принципів й інститутів демократії, стану економіки, засобів розподілу життєвих благ, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди, наявності незалежної судової влади, ефективного законодавства тощо.

Універсальною гарантією, тобто такою, яку можна застосувати для реалізації та захисту майже всіх основних прав і свобод людини і громадянина, є право на звернення до суду. У цій достатньо розвиненій і розгалуженій сфері захисту прав і свобод людини ст. 55 Конституції України [4] є стрижневою. Частина перша статті закріплює право на судовий захист, яке в міжнародній практиці отримало назву «право на суд» або «право на правосуддя». Оскільки в цьому праві важлива не проголошена мета, а результат, то вона зумовлюється

достатньо жорсткими критеріями та стандартами. Право на справедливий судовий розгляд є основоположною засадою всієї системи гарантування прав і свобод людини.

Право на судовий захист може виступати одночасно як правом-гарантією, так і механізмом реалізації обов'язку держави гарантувати права і свободи громадян, які закріплені в Конституції, законах і передбачені міжнародними зобов'язаннями держави, що визнається одним із найбільш ефективних засобів захисту прав людини. Судовий захист серед усього спектру юридичних гарантій є основним, що зумовлено юридичною природою судової гілки влади, місцем суду у структурі державних органів, його функціональним призначенням. Гарантія права на судовий захист належить до основних невідчужуваних прав і свобод і не може бути обмежена навіть в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Таким чином, слід зауважити, що ефективність правових гарантій прав і свобод людини залежить від Основного Закону держави та чинних нормативно-правових актів, розвитку правових принципів, здійснення конституційного контролю, а також від того, як виконують приписи цих законів державні органи та громадські організації, покликані створювати умови для реалізації прав і виконання обов'язків громадянами. Правові гарантії прав і свобод особи, які формуються у громадянському суспільстві, залежать від інститутів демократії, економічного становища держави, рівня правового виховання та культури населення, ефективного функціонування та взаємодії гілок державної влади.

Список використаних джерел

1. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 536 с.
2. Витрук Н. В. О юридических средствах обеспечения реализации и охраны прав советских граждан. *Правоведение*. 1964. № 4. С. 29-38.
3. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2008. 624 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник / М-во юстиції України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : Ліра-К, 2016. 616 с.
6. Остапенко В. В. Гарантії суб'єктивних прав і свобод як елемент правового статусу людини і громадянина. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_7

Єфіменко С. І.,

студент магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

Царюк С. В.,

к.ю.н., начальник юридичного факультету Академії Державної пенітенціарної служби

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЗНАК ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 248 КК УКРАЇНИ

У сучасний період становлення нашої держави екологічні проблеми носять глобальний характер, тому збереження тваринного і рослинного світу є першочерговим завданням для держави і має системний характер. За ступенем гостроти ця проблема є найбільш актуальною, оскільки сучасний стан навколишнього природного середовища зумовлений масштабною екологічною злочинністю, а відтак – потребою протидії їй.

Аналіз нормативно-правових актів дав нам змогу стверджувати, що права користувачів мисливських угідь захищені ст. 31 Закону України від «Про мисливське господарство та полювання», де роз'яснюється, що права користувачів мисливських угідь охороняються законом і припинення права використання державного мисливського фонду або права користування мисливськими угіддями може мати місце лише у випадках, передбачених ст. 23 цього Закону [1]. Охорона тваринного світу здійснюється на основі Закону України "Про тваринний світ" та Закону України "Про Червону книгу України".

В юридичній літературі питанню кримінальної відповідальності за незаконне полювання приділялась достатня увага. Відповідні проблеми, в тій чи іншій мірі, досліджували такі вчені як: П. Ф. Повеліцина, В. І. Андрейцев, В. І. Борисов, Ю. С. Богомяков, Т. Д. Бушуєва, П. А. Воробей, С. Б. Гавриш, В. Г. Гончаренко, В. К. Грищук, М. С. Грінберг, П. С. Дагель, С. А. Данилюк, О. О. Дудоров, В. А. Клименко, І. П. Лановенко, Б. М. Леонтьєв, Ю. І. Ляпунов, В. К. Матвійчук, А. Й. Мілер, Т. І. Вауліна, В. Л. Мунтян, П. Т. Накіпєлов, В. Д. Пакутін, Ю. А. Турлова, О. Я. Светлов, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, С. В. Трофімов, І. А. Тяжкова, В. К. Матвійчук. Окремі аспекти злочинності у сфері охорони довкілля висвітлювали такі представники вітчизняної кримінології та кримінального права, як Л. Г. Козлюк, О. М. Костенко, О. П. Литвин, І. І. Митрофанов, Ю. В. Орлов та інші.

Сучасне ведення мисливського господарства знаходиться в занепаді. Усе це призводить до штучного зменшення популяції тварин та птахів, які піддаються знищенню шляхом браконьєрства. Під незаконним полюванням слід розуміти пошук, вистежування з метою добування, лову, розселення, використання в зоопарках, переслідування і саме добування диких звірів і птахів, які знаходяться в стані природної волі, або утримуються в напіввільних умовах, особою, що не має на це дозволу.

Незаконне полювання можемо назвати суспільно небезпечним злочином, оскільки діяння нерідко, прямо чи опосередковано пов'язані з іншими протиправними діями, наприклад, із спричиненням тілесних ушкоджень співробітни-

кам поліції, вбивством. Як зазначається у ч.1 ст. 248 КК України, злочин характеризується порушенням правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду, а також незаконним полюванням в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полюванні на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України [3].

Вважаємо за доречне здійснити аналіз поглядів науковців щодо визначення об'єкта злочину, передбаченого ст. 248 КК України. Так, П. Повеліцина під таким об'єктом розуміє суспільні відносини, встановлені в сфері збереження, відтворення і раціонального використання тваринного світу, і, особливо, тварин, які мають мисливсько-промислове значення [4, с. 88]. В. Матвійчук зазначає, що це суспільні відносини, які забезпечують умови охорони, раціонального використання, оздоровлення та відтворення диких звірів і птахів [5, с. 52]. Думка В. Тація полягає в тому, що таким об'єктом є відносини, спрямовані на охорону, раціональне використання і відтворення звірів і птахів як природної системи [6, с. 219-267]. Наприклад, Т. Вауліна стверджує, що цим об'єктом є відносини у сфері охорони і використання тваринного світу, збереження генетичного фонду диких тварин як невід'ємного елементу природного середовища [7, с. 487-529].

Не можемо не погодитися з твердженням В. Клименка щодо встановленого законодавством та підзаконними актами порядку раціонального використання й відтворення диких звірів та птахів [8, с. 556-562]. Отже, зазначимо, що об'єктом злочину є встановлений порядок охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу суходолу - диких звірів і птахів як невід'ємної складової частини довкілля.

Об'єктивною стороною складу злочину незаконного полювання є протиправна, активна, усвідомлена, вольова дія, спрямована на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються у напіввільних умовах.

Наступна важлива ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 248 КК України, – це місце вчинення злочину [8]. Перш за все, місцем, де відбувається полювання є мисливські угіддя. Також об'єктивною ознакою злочину незаконне полювання є застосування заборонених знарядь, якими користується мисливець під час незаконного полювання. Ця ознака впливає на кваліфікацію вчиненого злочину, але за наявності таких наслідків та дій, що завдали істотної шкоди.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умислом. Кваліфікуючими ознаками злочину (ч. 2 ст. 248 КК України) є його вчинення службовою особою з використанням службового становища; за попередньою змовою групою осіб; способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу; з використанням транспортних засобів; особою, раніше судимою за цей злочин.

Маємо погодитися із дослідниками кримінального права, що злочин, передбачений ст. 248 КК України, характеризується умислом, інтелектуальний момент якого вбачається в усвідомленні небезпечного характеру цих дій, а для

складів злочинів з матеріальним складом і передбаченням суспільно небезпечних наслідків. Як визначив С.Б. Гавриш, мотивом злочину незаконного полювання є задоволення егоїстичних потреб або любительських інтересів та нажива [9, с. 690].

На основі вищевикладеного можемо зробити висновок, що злочини проти довкілля сьогодні займають одне з важливих місць у напрямку реформування та прийняття нових правових норм щодо забезпечення збереження навколишнього середовища. Вважаємо за необхідне висловити думку щодо внесення змін до ст. 248 КК України, а саме до санкції ч. 2 ст. 248 КК України, збільшивши розмір штрафу та строку обмеження волі до семи років. Це спонукатиме мисливців дотримуватися правил полювання та сприятиме зменшенню кількості злочинів незаконного полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про мисливське господарство та полювання», від 22 лютого 2000 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 18, ст.132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14> (дата звернення: 05.09.2019).
2. Закон України «Про тваринний світ», від 13 грудня 2001 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 14, ст.97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14> (дата звернення: 05.09.2019).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III; ред. від 01.01.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3> (дата звернення: 07.09.2019).
4. Повелицына П.Ф. Уголовно-правовая охрана природы в СССР. М. : Юрид. лит., 1981. 88 с.
5. Матвейчук В.К. Квалификация незаконной охоты: учебное пособие. Киев: РИО МВД Украины, 1992. 52 с.
6. Таций В.Я. Хозяйственные преступления. Уголовное право Украинской ССР на современном этапе: Часть Особенная. Киев : Наукова думка, 1985. С. 219-267.
7. Ваулина Т.И. Экологические преступления. Уголовное право: Особенная часть: учебник для вузов. Отв. ред.: Н.Я. Кочаренко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселов. М. : Издательская группа ИНФРА, 1997. С. 487-529.
8. Клименко В.А. Коментар до ст.248 КК України. Науково-практичний коментар до КК України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного суду України на 1 грудня 2001 р. / за ред. С.С. Яценка. Киев, 2002. С. 556-562.
9. Гавриш С.Б., Баулін Ю.В., Борисов В.І. Коментар до ст. 248 КК України. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тация. Київ : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. С. 689–693.

Жежель В. А.,

студент магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

Єсипенко О. Г.,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема насильницької злочинності є досить актуальною у сучасному суспільстві, тому потребує ретельного вивчення.

Проблематика насильницької злочинності досліджувалась у багатьох наукових працях С. М. Абельцева, Ю. М. Антоняна, М. І. Бажанова, Р. А. Базарова, В. І. Борисова, С. В. Бородина, М. Ю. Валуйської, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, П. І. Гришаєва, І. М. Даньшина, А. І. Долгової, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, В. К. Звирбуля, І. І. Карпеця, Д. А. Корецького, О. М. Костенка, Н. Ф. Кузнецової, В. М. Кудрявцева, Г. М. Мінковського, О. В. Наумова, Е. П. Побегайла, О. Б. Сахарова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, В. І. Шакуна, В. Є. Емінова та інших вітчизняних і закордонних учених. Разом із тим у більшості досліджень, розглядалися окремі аспекти цієї комплексної кримінологічної проблематики. Так, зокрема, чимало наукових праць було присвячено змістовому наповненню кримінологічної характеристики окремих видів насильницьких злочинів, актуальним питанням кримінологічної детермінації, типології насильницького злочинця, удосконаленню системи запобігання насильницькій злочинності та її окремим видам тощо. При цьому сучасні підходи до визначення поняття насильницької злочинності досліджені неповною мірою.

Насильницька злочинність – це глобальна проблема сучасності. З розвитком суспільних відносин насильницька злочинність набуває нових, більш небезпечних проявів. Негативні наслідки насильницької злочинності виходять далеко за межі сукупної шкоди внаслідок скоєння насильницьких злочинів. Здебільшого практично неможливо відшкодувати заподіяну шкоду, адже вона стосується найважливішої соціальної цінності – життя та здоров'я особи. Тому у демократичних суспільствах протидія насильницькій злочинності розглядається як першочергове завдання правоохоронних органів. Реалії сьогодення в Україні вказують на нагальність потреби оптимізації механізмів протидії насильницьким злочинним посяганням. При цьому їх ефективне функціонування багато в чому залежить від ступеня розробленості теоретичних аспектів, у тому числі чіткої визначеності поняття насильницької злочинності та її можливих проявів. З'ясування особливостей насильницької злочинності, її сутнісних ознак має стати належним теоретичним підґрунтям для подальшого удосконалення юридичної практики в напрямі запобігання проявам насильства в сучасному глобалізованому суспільстві.

Насильницька злочинність – це негативне соціальне явище кримінально-правового характеру, яке в умовах об'єктивної дійсності виявляється у множинності суспільно небезпечних проявів, вчинення яких детерміноване насильницькою мотивацією.

Найістотнішою ознакою, що визначає специфіку насильницької злочинності, є інтегративна роль насильства на суб'єктивному та об'єктивному рівнях. Визначаючи кримінологічний зміст категорії «насильство», слід зважати на його юридичний, у тому числі кримінально-правовий, а також соціологічний зміст. Так, зокрема, у теорії кримінального права зазвичай виокремлюють два види насильства:

1 – фізичне, що полягає в протиправному умисному фізичному впливі на іншу людину всупереч її волі, що посягає на її тілесну недоторканість, обмежує чи виключає свободу пересування і т. ін.;

2 – психічне – як погроза застосування фізичного насильства [1, с. 99].

З формального боку, у кримінально-правовому розумінні, насильство може проявлятися як:

– окремий злочинний прояв (наприклад, умисне вбивство, умисне тілесне ушкодження, зґвалтування і т. ін.);

– один із можливих способів скоєння злочину (наприклад, напад з метою заволодіння чужим майном (розбій), відкрите викрадення чужого майна (насильницький грабіж) і т. ін.);

– як конструктивна ознака складу злочину, зокрема кваліфікованого виду (наприклад, перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, поєднані із застосуванням насильства (ч. 2 ст. 157 КК України), незаконне позбавлення волі людини, що супроводжувалося заподіянням фізичних страждань (ч. 2 ст. 146 КК України) тощо. Залежно від об'єкта злочинного посягання доцільно розглядати такі види насильницької злочинності, як, зокрема: насильницька злочинність проти життя особи; насильницька злочинність проти здоров'я особи; проти волі, честі та гідності особи; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи тощо. У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено зміст поняття так званого «домашнього насильства», а також можливих форм його проявів [2].

Поняття домашнього насильства, що закріплене у положеннях даного Закону України, окреслено сукупністю таких формальних ознак:

– насильницькі діяння (дії, бездіяльність) чи погрози їх вчинення; – специфічний характер насильства (фізичне, сексуальне, психологічне, економічне);

– місце (середовище) вчинення (осередок сім'ї, родини, їх місце проживання);

– наявність родинного зв'язку між кривдником та потерпілою особою.

У соціумі насильство зазвичай проявляється в комбінаторному вигляді, як поєднання різних форм його виявів (фізичне, сексуальне, економічне, психологічне тощо) [3, с. 92].

На відміну від суміжних видів злочинності, насильницькій злочинності притаманні такі якісні характеристики, як, зокрема:

– переважне вчинення насильницьких злочинів у сфері міжособистісного спілкування та особами зі стійкою антисуспільною спрямованістю;

– основна мета застосування насильства полягає у заподіянні фізичної шкоди;

- домінування фізичного насильства над іншими його видами;
- значна криміногенна роль найближчого побутового оточення;
- застосування насильства із заздалегідь продуманим умислом (за винятком так званих «імпульсивних» та «обмежено усвідомлюваних» злочинів);
- поширення насильницької поведінки на усі інші сфери соціальної активності особи, отже, насильницька модель поведінки стає частиною способу життя такої особи [4, с. 109].

Невід’ємним складником кримінологічного підходу до визначення сучасного змісту поняття насильницької злочинності є з’ясування соціологічних аспектів насильства. На відміну від юридичного, соціологічний підхід не є суворо формалізованим. Більш багатоманітними є і його можливі форми проявів («інтелектуальне», «побутове», «моральне», «військове», «політичне», «майнове», «виховне» тощо).

Родове поняття насильства як соціального явища визначається такими ознаками:

- існує та проявляється як взаємодія соціальних суб’єктів, як відношення;
- суб’єктами та об’єктами насильства можуть бути соціальні групи, класи чи держави;
- оцінюється єдністю кількісних та якісних характеристик, де кількісні характеристики;
- це зовнішні прояви, а якісні, відповідно, сутнісні властивості;
- акт застосування сили вважається насильством, якщо таке вчиняється проти (всупереч) волі чи бажання об’єкта насильства чи у разі, коли інтереси, вигода одного (одних) задовольняються за рахунок порушення інтересів іншого (інших);
- сила, що зовні транслює насильство, має суперечити закону;
- насильство не зводиться виключно до примушування, адже може виконувати й функцію безпосереднього пригнічення чи знищення об’єкта насильства.

У детермінації насильницької злочинності провідна роль відводиться незадоволеним соціальним потребам: у престижі, статусі, самоствердженні тощо. При цьому негативні емоції, що виникають на основі незадоволених соціальних потреб, як правило, сценічні й агресивні. Останнім часом в українському суспільстві набули поширення специфічні форми насильства, зокрема: хейзінг, а також моббінг, буллінг і різновиди останніх (кібермоббінг і кібербуллінг). Хейзінг (англ. hazing) – неформальні ритуальні насильницькі обряди, що виконуються під час зарахування до складу певної групи, а також для подальшої підтримки ієрархії в ній. Зазвичай таке негативне явище, як хейзінг, поширене у закладах закритого типу (воєнізованих, інтернатних, спортивних тощо). По суті, це так звані «нестатутні» відносини в колективі («дідівщина», «прописки» тощо). Моббінг (англ. mob – толпа) – це специфічна форма психологічного насильства, що полягає в масовому знущанні, цькуванні особи у колективі певною його частиною. Зазвичай такий своєрідний «психологічний терор» полягає у систематичному ворожому й неетичному ставленні групи осіб до конкретної особи (насмішки, ізоляція, ігнорування, штовхання тощо). На відміну від моббінгу, під час буллингу «психологічний терор щодо особи здійснюється не

усім колективом (групою осіб), а його авторитетною частиною чи окремою особою. За спрямованістю ці прояви психологічного насильства тотожні й мають на меті викликати у жертви почуття страху, пригнічений настрій, а також її деморалізацію, приниження, підкорення волі кривдника. Аналогічні дії із застосуванням сучасних засобів комунікації (комп'ютери, гаджети, електронна пошта, соціальні мережі, блоги, чати тощо) отримали відповідні назви – кібермоббінг і кібербуллінг. Дані види психологічного насильства можуть полягати у надісланні різного змісту ганебних текстових повідомлень, образах у режимі онлайн, розміщенні у відкритому доступі особистої інформації з метою заподіяння моральної травми, знущання тощо» [5]. Небезпечність кібермоббінгу і кібербуллингу посилюється у зв'язку анонімністю кривдника, що ускладнює ідентифікацію та можливість притягнення до відповідальності, припинення проявів психологічного насильства. На суб'єктивному рівні насильницькі злочинні прояви детермінуються агресивною насильницькою мотивацією.

Загалом, залежно від ролі насильства у мотивації злочинного прояву насильницькі злочини розподіляються на дві групи:

- раціональнонасильницькі злочини, де насильство розглядається як засіб досягнення альтернативної (ненасильницької цілі), так зване «інструментальне насильство» (наприклад, розбійний напад з метою заволодіння чужим майном);
- агресивно-насильницькі злочини, під час вчинення яких ціль вважається досягнутою з моменту заподіяння насильства (наприклад, умисне вбивство, вмотивоване особистою неприязню). Відповідно до цього визначається обсяг даного поняття. Разом із тим, зважаючи на сутнісний підхід, більш продуктивним видається визначення насильницької злочинності крізь призму так званої «ворожої агресії». Так звана «ворожа агресія» спрямована на заподіяння шкоди супротивнику в конфліктній ситуації чи іншій особі, яка з ним ототожнюється [6, с. 209-210].

Насильство може охоплювати будь-яке приниження людини, все те, внаслідок чого відбувається обмеження індивідуальних фізичних і духовних поглядів на життя. Насильницьке посягання, окрім того, що спрямоване на тілесну будову чи сексуальну недоторканість особи, ще й додатково може посягати на волю, честь чи гідність особи, її психічне здоров'я та економічну свободу.

Залежно від мотивів і цілей насильницькі злочини розподіляються на такі групи:

- насильницькі злочини, мотиви вчинення яких сформувалися під впливом міжособистісного конфлікту, а ціль насильства вважається досягнутою після його заподіяння;
- насильницькі злочини, для яких мотив і ціль настільки споріднені за змістом, що ціль досягається в процесі вчинення насильницьких дій [7, с. 228-229].

У кримінологічній теорії розглядають поняття насильницької злочинності у широкому та вузькому значеннях. Так, зокрема, у широкому значенні до обсягу поняття насильницької злочинності включаються усі умисні злочини, які вчиняються із застосуванням фізичного чи психічного насильства як способу, засобу чи елемента мотивації їх вчинення. Натомість у вузькому розумінні до переліку насильницьких злочинів включається лише та частина кримінально караних ді-

янь, де насильство є елементом мотивації злочинної поведінки. Як видається, саме так зване «вузьке тлумачення» насильницької злочинності є більш прогресивним, адже сприяє виявленню специфіки даного виду злочинності.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що задля виявлення специфіки насильницької злочинності більш продуктивним є застосування детерміністичного підходу, висхідними категоріями якого є зв'язок та взаємодія. Отже, сутнісною характеристикою насильницької злочинності, що вирізняє її з-поміж інших видів злочинності, слід вважати її детермінованість насильницькою мотивацією, яка супроводжується так званою «ворожою агресією». Ці теоретичні положення слід брати до уваги для подальших наукових розробок окремих аспектів сучасних проявів насильницької злочинності в Україні, а також програмування заходів протидії у даному напрямі.

Список використаних джерел

1. Гуня І. І. Види насильства у кримінальному праві. *Форум права*. 2014. № 2. С. 99-103.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35
3. Гумін О. М. Кримінальна насильницька поведінка проти особи : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 360 с.
4. Якімова С. В., Маковецька Н. Є., Омельчук О. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник. Хмельницький : Хмельн. ун-т управління та права, 2014. 442 с.
5. Моббінг, буллінг, хейзинг – чем они опасны для школьников. Блог инспектора народного образования. URL: <http://www.domrebenok.ru/blog/nasilie-v-shkole-cto-takoe-bulling-chem-on-opaseni-kak-s-nim-borotsya/> (дата звернення: 28.08.2019).
6. Зелинский А. Ф. Криминология : науч. пособ. Харків : Рубикон, 2000. 240 с.
7. Иванова В. В. Преступное насилие : учеб. пособ. для вузов. М. : Книжный мир, 2002. 83 с.

Звенигородський О. М.,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби;

Абраменко П. В.,

студентка магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ЩОДО ПОНЯТТЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Як відомо, однією з детермінант, що негативно впливає на розвиток пенітенціарної системи в Україні є вчинення кримінальних правопорушень персоналом установ виконання покарань та слідчих ізоляторів (далі – УВП і СІЗО) у ході виконання покарання у виді позбавлення волі. Незважаючи на визначені Кримінально-виконавчим кодексом України (далі - КВК) якісно нові засади виконання кримінальних покарань, Концепцією реформування (розвитку) пенітенціарної системи України констатовано, що на сьогодні в Україні фактично збережено радянську систему управління установами виконання покарань з

притаманними їй рисами адміністративно-командного управління. Саме це в свою чергу перешкоджає неналежному виконанню завдань, покладених на Державну кримінально-виконавчу службу України (далі - ДКВС) [1].

Разом із зазначеною обставиною, низька заробітна платня, незадовільний рівень соціальної захищеності та інші ризики, що пов'язані з виконанням та відбуванням покарання у виді позбавлення волі, й обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень персоналом пенітенціарної системи.

Вагомий вклад у розробку питання щодо вчинення кримінальних правопорушень персоналом пенітенціарної системи внесли праці таких учених, як: О. М. Бандурка, І. В. Боднар, В. В. Василевич, В. В. Голіна, О. М. Джу́жа, З. В. Журавська, О. Г. Колб, І. М. Копотун, Я. О. Ліховіцький, В. О. Меркулова, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, П. В. Хряпінський, С. В. Царюк, І. С. Яковець та ін.

Заходи запобігання злочинам в УВП та СІЗО, зокрема з боку їх персоналу, входять у систему запобігання злочинам в Україні та органічно пов'язані із загальносоціальною діяльністю запобігання злочинам [2, с. 53], під якою окремі вчені (І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман та ін.) розуміють комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію водночас причин та умов злочинності [3, с. 95-96].

Слід зазначити, що питання визначення змісту поняття причин та умов злочинності складне і дискусійне. Так, поряд з термінами «причини злочинності», «умови злочинності», «детермінанти злочинності» в наукових джерелах застосовуються терміни «обставини» та «фактори» злочинності. Під обставинами злочинності вчені розуміють об'єднувальний термін для причин та умов злочинності. Термін «фактор» застосовується у різних значеннях, а саме: це історична, рушійна сила процесу, що розглядається і визначає його характер, окремі риси; це група причин, що об'єднані якою-небудь головною ознакою; це проста підміна категорій «причина», «умова», «обставини» поняттям «фактор» [4, с. 47].

Враховуючи зазначене, слід зробити висновок, що причини злочинності – це сукупність соціальних явищ, процесів, які у взаємодії з обставинами, що виступають як умови, детермінують існування злочинності як соціального явища. Умови не породжують злочинність, а лише сприяють вчиненню злочинів [4 с. 49]. Це визначення характерне як для загальносоціальної злочинності, так і для групи злочинів, що вчиняються в установах виконання покарань закритого типу, але останні мають свої специфічні особливості [4, с. 54].

Так, якщо узагальнити вищезазначені та інші підходи, що висвітлені в науковій літературі [5, с. 19-20], то під загальносоціальним запобіганням злочинам, що вчиняються персоналом УВП та СІЗО, слід розуміти комплекс перспективних правових, соціально-економічних, культурно-виховних та інших заходів, що здійснюються постійно або тимчасово органами державної влади і місцевого самоврядування та іншими неспеціалізованими суб'єктами запобігання злочинам, з метою подальшого розвитку та вдосконалення кримінально-виконавчих правовідносин і усунення або нейтралізації причин та умов, що по-

роджують або сприяють вчиненню суспільно небезпечних діянь та настанню суспільно небезпечних наслідків, з боку зазначеної категорії суб'єктів злочинів.

В даному випадку, як показують результати багатьох досліджень, потребують розв'язання ряд проблем, які негативно впливають на виконання службових обов'язків персоналом УВП та СІЗО та відношення них до дотримання принципу законності в своїй діяльності:

1. Закріпленням у КВК України положень, що стосуються визначення персоналу КВК України як основного суб'єкта виконання покарань; а також щодо юридичної відповідальності персоналу пенітенціарної системи за результатами своєї діяльності.

2. Визначення у цивільно-процесуальному законодавстві України спеціальної норми, яка була б додатковою гарантією щодо захисту ділової репутації адміністрації органів та установ виконання покарань у випадку вчинення персоналом ДКВС України протиправних діянь у ході виконання кримінальних покарань [6, с. 115].

3. Удосконаленням правового механізму з питань соціального захисту персоналу ДКВС України. Одна з головних проблем в діяльності УВП та СІЗО, яка існує сьогодні і негативно позначається на відношенні до служби є неукомплектованість вже існуючих посад, особливо молодших інспекторів відділів охорони, нагляду та безпеки. Найбільше це помітно в виправних колоніях та слідчих ізоляторах, розташованих в великих містах. Ця ситуація, насамперед, обумовлена низькою заробітною платою, невідпрацьованим механізмом соціального забезпечення та непрестижністю роботи. Ступінь престижності, у свою чергу, залежить від рівня правового і соціального захисту персоналу, що є одним з показників визнання суспільством і державою соціальної значущості ДКВС України, а також різних видів діяльності її персоналу. Його правова і соціальна захищеність починається саме з визнання суспільством і державою необхідності існування в механізмі правоохоронної діяльності УВП та СІЗО, визначення їх місця і ролі в боротьбі зі злочинністю.

Існують й інші думки, щодо необхідності соціального захисту працівників ДКВС України. Слід погодитись з думкою окремих сучасних дослідників, які вважають, що «не потрібно вводити в оману працівників наданням їм формально проголошених пільг, на практичне забезпечення яких немає коштів. Слід надати працівникам заробітну платню, яка б дійсно компенсувала фізичні та інтелектуальні затрати та належний рівень життя. Персонал за таких умов буде здатний самостійно сплачувати як за житло, так і за інші існуючі сьогодні «пільги» [4, с. 95].

Визнання суспільством престижності служби у виправних установах – один з основних показників соціальної захищеності їх співробітників. Пріоритетні зусилля в законодавчій і практичній сферах повинні бути зосереджені на підвищенні професійного, економічного статусу співробітників ДКВС України і поліпшенні їх життєдіяльності. Ці положення знайшли відображення і в Європейських стандартах поведінки із засудженими. Так, Європейські в'язничні правила 2006 року, в розділі «Вимоги до персоналу» зазначають: персонал пенітенціарної установи повинен ретельно підбиратись, мати належну підготовку, яка повинна проводитись як на початку, так і постійно, оплачуватись на рівні

фахівців і мати статус, що користується повагою в громадянському суспільстві; спеціалізований персонал пенітенціарної установ зазвичай призначається на постійну роботу і має статус державного службовця, якому забезпечується гарантована робота за умов відсутності порушень трудової дисципліни, ефективності, доброго фізичного і психологічного здоров'я та адекватного рівня освіти; заробітна плата повинна бути достатньою для залучення та утримання належного персоналу; виплати і умови праці повинні відображати відповідальний характер роботи в правоохоронному відомстві [4, с. 103].

4. Реформуванням організаційно-правових засад, пов'язаних з добором, підготовкою та перепідготовкою кадрів для роботи (служби) в ДКВС України, а також проведенням прозорої, об'єктивної та повної люстрації (від лат. *lustratio* - очищення) [6, с. 329] відповідно до чинного законодавства України;

5. Втіленням у кримінально-виконавчу діяльність інших правових заходів, реалізація яких пропонується в наукових джерелах [7].

Метою запобігання вчинення персоналом пенітенціарної системи кримінальних правопорушень у даному випадку є подальший розвиток та вдосконалення кримінально-виконавчих правовідносин з тим, щоб нейтралізувати, блокувати, усунути детермінанти, що породжують та обумовлюють кримінальну протиправність персоналу пенітенціарної системи, а також подолання суспільно небезпечних наслідків цієї діяльності.

В якості висновку слід зазначити, що головна увага в цьому напрямку приділяється діяльності спеціалізованих суб'єктів запобігання, проте в цьому напрямку мають можливості й інші неспеціалізовані суб'єкти запобігання кримінальним правопорушенням (релігійні організації, громадські фонди, політичні партії та інші), які поряд з Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України своїми рішеннями та безпосередньою діяльністю створюють відповідні умови для організації заходів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються персоналом пенітенціарної системи.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Ст. 2401.
2. Василевич В. В., Джужа О. М., Колб О. Г. Кримінологія : навч. посіб. Київ : Атіка, 2009. 312 с.
3. Валуйська М. Ю., Голіна В. В., Даньшин І. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків : Право, 2009. 288 с.
4. Боднар І. В. Кримінологічні засади запобігання вчинення злочинів у кримінально-виконавчих установах закритого типу: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. 244 с.
5. Василевич В. В., Гіда О. Ф., Джужа О. М. Профілактика злочинів : підручник. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
6. Лопоха В. В. Запобігання злочинам, що вчиняються персоналом виправних колоній України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 221 с.
7. Булыко А. Н. Большой словарь иностранных слов (35 тысяч слов). Изд. 3-е, испр., перераб. Москва : Мартин, 2010. 704 с.
8. Лисенко В. О. Запобігання злочинам корупційної спрямованості у державній кримінально-виконавчій службі України: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків : ХНУВС, 2014. 19 с.

9. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.

Іваненко Н. М.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Реформування економічної системи нашої держави напряму в повному обсязі пов'язане з появленням нових організаційно-правових форм юридичних осіб, що спричинило закономірність розробки та прийняття спеціальних законодавчих актів, яке б формулювало правове становище даних організацій та правові засади їх функціонування на практиці.

Позитивним зрушенням у контексті євроінтеграції нашої країни стало прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який врахував тенденції розвитку відповідної організаційно-правової форми юридичної особи та сучасний стан правозастосування в Україні.

На сьогоднішній день єдиного підходу до розуміння природи ТОВ немає, його поняття чітко не закріплене. Законодавчі акти великої кількості європейських держав свідчить про визнання (невизнання) ними у повному обсязі конструкції відповідних юридичних осіб.

Так, для прикладу, законодавчі акти Франції, Німеччини, Італії та Австрії визнає існування ТОВ, натомість у Нідерландах, вище вказана організаційно-правова форма не закріплена у законодавчих актах.

Водночас ТОВ у Бельгії відповідають приватні товариства з обмеженою відповідальністю, у Люксембурзі – компанії з обмеженою відповідальністю, а в англо-американському праві – приватні компанії та закриті корпорації [1, с. 74].

Проте ні чинний Цивільний кодекс нашої держави, ні Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не закріплюють законного формулювання відповідної організаційно-правової форми юридичної особи. Ч. 3 ст. 80 Господарського кодексу України закріплює, що товариства з обмеженою відповідальністю – це господарські товариства, що мають статутний капітал, поділений на частки, величина яких закріплюється установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями лише своїм майновими благами [2, с. 217].

Можна виділити наступне визначення. Товариства з обмеженою відповідальністю – організації, суб'єкти господарювання, статутний капітал яких розділений на частки, величина яких закріплюється у повному обсязі статутом товариства. Товариства з обмеженою відповідальністю вважаються різновидністю господарських товариств.

Суть товариств з обмеженою відповідальністю полягає у тому, що учасники даних товариств відповідають за його зобов'язаннями в обмеженому об'ємі.

Найменування товариства з обмеженою відповідальністю не означає обмеження юридичної відповідальності товариств як суб'єктів господарського права певними розмірами майнових благ чи грошових коштів, йдеться про об-

меження юридичної відповідальності учасників, які несуть на практиці ризик збитків у гранях їхніх внесків до статутних капіталів, які вони можуть втратити.

Необхідно зазначити, що додаткових вимог до учасників даного товариства не висувають, стягнути з учасників будь-які додаткові суми на законних підставах не можна [3, с.116].

На сьогоднішній день ТОВ вважається найпоширенішою організаційно-правовою формою комерційних організацій у світі. Дана обставина говорить про прерогативи даної організаційно-правової форми для учасників підприємницької діяльності.

Основні переваги товариства з обмеженою відповідальністю:

1. Учасниками та засновниками ТОВ можуть виступати на практиці як юридичні так фізичні так особи, як нерезиденти, так і резиденти.

2. Величина статутних капіталів ТОВ немає меж. На практиці функціонують гнучкі умови наповнення статутного капіталу.

3. На практиці не забороняється реєстрація ТОВ з одним учасником.

4. Відсутні встановлені основні вимоги до складання та подання спеціальних звітів, а також їх опублікування (як для АТ).

5. Учасники товариства не відповідають за його головними зобов'язаннями і несуть ризик утрат, що пов'язані з функціонуванням товариств, у обсязі вартості внесків.

Виходячи з положень Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [4], можна сформулювати два висновки: 1) законодавці нашої держави штучним чином відмовились у повному обсязі на практиці від «нагромадженого» закріплення формулювання ТОВ, через те що його поняття закріплюється в ГК нашої держави; 2) можна провести певні паралелі із чинного ЦК нашої держави з приводу формулювання поняття «юридична особа», де особливості даної конструкції містяться не в одному легальному понятті [5, с.57].

Специфічними рисами ТОВ як підприємницького товариства є:

1) ТОВ реалізує на практиці своє законне функціонування лише з ціллю одержання прибутку та наступного його поділу між учасниками;

2) ТОВ є чітко закріпленою законодавчими актами організаційно-правовою формою юридичної особи;

3) ТОВ, відповідно до ч. 2 ст. 90 чинного Цивільного кодексу нашої держави, може мати комерційні (фірмові) найменування;

4) у ТОВ наявний статутний капітал, який розділений на частки конкретних розмірів;

5) ТОВ, за загальними правилами, на відміну від непідприємницьких юридичних осіб, наділяється загальною правоздатністю, іншими словами має такі ж законні цивільні права та обов'язки, як і фізична особа, окрім тих, які за своєю юридичною природою можуть належати тільки людям;

б) у випадках, коли відбувається ліквідація підприємницьких товариств, у тому числі й ТОВ, майнові блага, які залишаються після задоволення вимог кредиторів, переходить до його учасників, якщо інше не закріплено установчими документами юридичної особи або чинними законодавчими актами.

Список використаних джерел

1. Артикуленко О. В. Правосуб'єктність юридичної особи : дис.канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2018. 228 с

2. Васильєва В.А., Герберт Анджей, Ковалишин О. Р. Корпоративне право Польщі та України : монографія. Івано-Франківськ, 2016. 377 с.

3. Задихайло Д.В., Пашков В.М., Бойчук Р.П. Господарське право: підручник. Харків : Право, 2012. 696с.

4. Щербина В.С. Актуальні проблеми господарського права : навч. посіб. Юрінком Інтер, 2014. 528 с.

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

Іванкевич В. М.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

Красковський Є. М.,

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки Академії
Державної пенітенціарної служби

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ ПІДГОТОВКИ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ЗВІЛЬНЕННЯ

Успішна соціальна адаптація засуджених є одним із пріоритетних напрямків пенітенціарної системи. Так, засуджені особи, відбуваючи покарання, поступово втрачають соціальні зв'язки як зі своїми сім'ями, так і з суспільством взагалі. Тому з метою зниження рівня рецидивів злочину, рівня безробіття, а також запобігання поширенню соціально-небезпечних захворювань та збільшенню чисельності бездомних, установа виконання покарань (далі – УВП) зобов'язана здійснити ефективну підготовку засуджених до звільнення. Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК) в ст.ст. 156, 157 закріплює елементи підготовки засуджених до звільнення. У свою чергу, для реалізації вищезазначеної діяльності була затверджена Наказом Міністерства юстиції України №1418/5 від 16.05.2016 програма диференційованого виховного впливу на засуджених «Підготовка до звільнення». Так, відповідно до цієї програми, підготовка до звільнення відбувається в три етапи: початковий, основний та заключний. Вважаємо за необхідним дослідити саме початковий етап, який є фундаментом для реалізації підготовки до звільнення, адже починається з моменту прибуття засудженого до УВП та дій адміністрації УВП спрямованих на вивчення кожного засудженого з метою надання йому індивідуальної допомоги в проходженні ресоціалізації.

У свою чергу, дослідженням етапів підготовки засуджених до звільненням займалися такі вчені як М. Ю. Кутьопов, Ю .О. Матвеева, Т. В. Журавель, Л. А. Жук, О. М. Неживець та інші.

Проаналізувавши вищезазначені нормативні акти, на нашу думку, можна зробити наступну класифікацію заходів початкового етапу підготовки засуджених до звільнення за предметом:

1) соціально-психологічні: з'ясування родинних стосунків та соціальних зв'язків;

2) освітні: з'ясування рівня освіти, наявної професії, робочої спеціальності та пропозиція набути повну загальну середню або професійно-технічну освіту, підвищити освітній рівень за дистанційними технологіями;

3) побутові: вивчення намірів засуджених щодо місця проживання після звільнення;

4) трудові: сприяння працевлаштуванню;

5) інформаційні: роз'яснення умов та порядку застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання та інші підстави для дострокового звільнення або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.

Так, соціально-психологічні заходи відіграють важливу роль в ефективній ресоціалізації засуджених. Аналіз практики психологічних служб пенітенціарних установ свідчить, що порівняно мало уваги приділяється підготовці засудженого до повернення в сім'ю, а також підготовці власне родини до належної підтримки засудженого, який повертається з в'язниці. Наголошуємо на тому, що необхідно безпосередньо залучати родину до підготовки як дистанційно (листування тощо), так і шляхом безпосереднього спілкування (побачення тощо). Як підтвердження важливості відновлення та збереження родинних зв'язків засудженого можна навести Рішення ЄСПЛ у справі «Вінтман проти України». У цій справі ЄСПЛ зазначив наступне: «поміщення засудженого до колонії, розташованої на такій відстані від місця проживання його родини, що дуже ускладнює або навіть унеможлиблює побачення, може за певних обставин становити втручання у сімейне життя, оскільки можливість для членів родини відвідувати засудженого є надзвичайно важливою для підтримання сімейного життя. Отже, сприяння з боку адміністрації колонії підтриманню зв'язків засуджених зі своїми близькими родичами є важливою частиною їхнього права на повагу до сімейного життя» [1].

Дослідження свідчать про те, що злочини найчастіше вчиняють особи з низьким рівнем освіти. Як зазначає Матвеева Ю. О.: «у виправних установах впроваджено лише обов'язкову початкову професійну освіту або професійну підготовку засуджених» [2, с. 182]. Тобто на сьогодні, засуджені в Україні позбавлені можливості отримувати вищу освіту. Так, якщо звернутися до зарубіжного досвіду, у кримінально-виконавчих установах ФРН основні засоби, які сприяють ресоціалізації злочинців, визнають загальноосвітнє та професійне навчання і продуктивна праця. Тобто німецьке кримінально-виконавче законодавство передбачає право вступу до вищого навчального закладу і проходження навчання як в заочній формі, так і в денній формі в спеціальному університеті [3]. Отже, на нашу думку, в питанні надання освіти кримінально-виконавче законодавство України потребує сучасних змін і вдосконалення з метою більш ефективної ресоціалізації.

Наступними заходами, які відіграють важливу роль в ресоціалізації є побутові, а саме – визначення місця проживання засудженого після звільнення. У реальному житті значної кількості ув'язнених зовсім нікуди повертатися, а інші засуджені стикаються з проблемою втрати житлової площі за період відбування строку покарання. В п. 2 ст. 10 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» передбачено, що звільнені особи, які потребують поліпшення житлових умов, мають право на отримання житлового приміщення, а також те, що до звільнення з УВП за особами, які відбувають покарання, зберігається жила

приміщення, яке вони на законних підставах займали до засудження. Однак, на сьогодні право засуджених на житло є недостатньо забезпеченим державою та законодавством.

Сприяння працевлаштуванню є не менш важливим засобом підготовки засуджених до звільнення. На засуджених поширюються всі додаткові гарантії зайнятості, передбачені Законом України «Про зайнятість населення». Реєстрація безробітних засуджених здійснюється державною службою зайнятості за місцем їхнього проживання.

Так, тісно пов'язані з кожним етапом підготовки інформаційні заходи. На нашу думку, адміністрація УВП таким заходам має приділяти найбільшої уваги, адже засуджені певний час не мали можливості соціально розвиватися та слідкувати як за змінами у законодавстві, так і за технологічним, інтелектуальним розвитком суспільства. А тому необхідно більш детально та максимально інформувати та підготувати засудженого до звільнення з УВП.

При цьому, всі заходи на початковому етапі взаємопов'язані та доповнюють один одного. Як приклад щодо взаємодії заходів (побутові та інформаційні) можна навести наступну судову справу №438/1836/14-а. Так, Вищий адміністративний суд України зазначив, що судами правильно визначено, що звертаючись до відповідача із заявою про реєстрацію місця проживання позивач не додав усіх передбачених законом документів, а тому ГУ ДМС правомірно відмовило йому в здійсненні реєстрації [4]. Тобто бачимо, що в особи після звільнення зберіглося житло, однак, він не міг реалізувати своє право на реєстрацію місця проживання в цьому житлі. На нашу думку, адміністрацією УПВ не було достатньо інформовано засудженого щодо порядку реєстрації місця проживання, а тому і була не досягнута на достатньому рівні ефективність ресоціалізації.

Також цікавою щодо взаємодії побутових заходів з соціально-психологічними є судова справа №754/2006/16-ц. Фабула справи полягає в тому, що позивач декілька разів відбував строк в УВП і в цей період родичами була здійснена приватизація його квартири. Верховний Суд зазначив, що приватизацію спірної квартири проведено на підставі заяви відповідача та її дочки у 1996 році в період відбування позивачем покарання в місцях позбавлення волі, де він і був тимчасово зареєстрований, а тому права позивача були порушені. Однак, позов не може бути задоволено у зв'язку з пропуском позивачем строку позовної давності, на застосуванні якої наполягав відповідач [5]. Так, бачимо, що засуджений не відновив родинних та соціальних зв'язків, про що свідчить конфлікт з матір'ю та його відбування покарання декілька разів, і при цьому було порушено його право на житло, яке не є можливим відновити.

Таким чином, проаналізувавши елементи діяльності підготовки засуджених до звільнення та надання ним допомоги, можна зробити наступні висновки:

1) наголошуємо на тому, що сім'я є основним елементом для підтримки засудженого. Для того щоб досягти відновлення родинних зв'язків необхідно безпосередньо залучати до підготовки членів сім'ї засудженого та членів найближчого соціального оточення.

2) на сьогодні в УПВ надається загальноосвітнє та професійно-технічне навчання. На нашу думку, в питанні надання освіти кримінально-виконавче за-

конодавство України потребує сучасних змін і вдосконалення з метою більш ефективної ресоціалізації, адже в інших розвинених країнах надається засудженим і вища освіта.

3) звільнені особи, які потребують поліпшення житлових умов, мають право на отримання житлового приміщення в порядку, передбаченому законодавством, а також до звільнення з УВП за особами, які відбувають покарання, зберігається жилає приміщення, яке вони на законних підставах займали до засудження. Однак, на сьогодні порушення права засудженого на житло досить часто порушується і законодавство потребує вдосконалення щодо цього питання.

4) на нашу думку, адміністрація УВП інформаційним заходам має приділяти найбільшої уваги, адже засуджені певний час не мали можливості соціально розвиватися та слідувати як за змінами у законодавстві, так і за технологічним, інтелектуальним розвитком суспільства.

Список використаних джерел

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Вінтман проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a45 (дата звернення 05.10.2019).

2. Матвеева Ю.О. Роль освіти дорослих у процесі ресоціалізації засуджених. *Юридична психологія*. 2016. № 1 (18). С. 180–187.

3. Сюр С.В. Зарубіжний досвід отримання освіти засудженими: порівняльний аналіз. *Вісник Академії митної служби України*. 2010. № 1. С. 143- 147.

4. Ухвала Вищого адміністративного суду України у справі № 438/1836/1-а від 05.04.2016. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57199382> (дата звернення 05.10.2019).

5. Постанова Верховного Суду у справі №754/2006/16-ц від 21.03.2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72970204> (дата звернення 05.10.2019)

Ісаєнко К. С.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник:

Шамрук Н. Б.,

к.ю.н, доцент кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Найпоширенішою проблемою сучасної України є корупція. Це явище набуває загальносуспільного характеру та знаходить своє відображення в усіх сферах суспільного життя. Статистика провідних міжнародних організацій свідчить, що Україна входить до числа найбільш корумпованих країн Європи. Такі показники є недопустимими для молодого держави та вимагають швидкого вирішення проблеми корупції на економічному та політичному рівні. До цієї проблеми зверталася велика кількість науковців та проводилося ряд реформ на державному рівні. Але незважаючи на велику кількість досліджень та активні

методи боротьби з корупцією на теперішній час корупція в нашій державі процвітає і ми не можемо говорити про успішність проведених реформ в цій сфері.

Україна стрімко прямує шляхом євроінтеграції і в зв'язку з цим було створено низку антикорупційних органів: Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро та Національне агентство з питань запобігання корупції, але їх діяльність не відзначилася ефективними діями. Тому, це сприяло створенню нового антикорупційного органу Вищого антикорупційного суду, причиною його створення передувало рішення Верховною Радою України прийняти Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 року [1].

Поняття Вищого антикорупційного суду в Україні на сьогодні не є загальновідомим, суспільство ще не усвідомило суть та завдання такого новоствореного органу. Відповідно до новоприйнятого закону таке поняття привертає значну увагу українського суспільства. Згідно зазначеного закону Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України [1]. Наштовхнуло Україну до його створення саме вимоги міжнародної спільноти, яка зацікавлена в проблемі боротьби з корупцією, а особливу роль відіграли зобов'язання України перед Європейським Союзом. Можна зазначити, що діяльність Національного антикорупційного бюро України (далі - НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі - САП) є неефективною та не може функціонувати в повній мірі без такого органу як антикорупційний суд. Із десятків справ, які НАБУ передало до судів з початку 2016 року, вироки є лише за кількома [2].

Заслуговує на увагу думка Голови Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу Е. Ткешелашвілі, він переконаний що, основним принципом створення антикорупційних судів має бути прозорий і ретельний процес добору суддів із залученням громадськості та представників міжнародних партнерів України. Досить дискусійним є питання про доцільність створення такого органу, адже на міжнародному рівні такий спеціальний орган не виправдав очікувань.

Щодо досвіду європейських країн із створення таких судів, то вони функціонують лише у трьох країнах: Болгарії, Словаччині та Хорватії. Але у жодній провідній країні не створено і не передбачається створення такого органу, тому залишається відкритим питання доцільності створення такого суду на території України. Для розуміння щодо доцільності створення такого суду в Україні нам слід проаналізувати досвід його функціонування в інших країнах.

Почнемо з розгляду Болгарського досвіду де існує досить розгалужена система антикорупційних органів. Однією із структур спрямованих на боротьбу з корупцією в цій державі було створено та введено в дію спеціалізований суд. Така інституція повинна була підвищити рівень довіри громадськості до судової системи. Специфіка його діяльності полягає у розгляді злочинів, які скоєні організованими злочинними угрупованнями, до їх числа також відносяться злочини, пов'язані із корупційною діяльністю. У Болгарії антикорупційний суд є універсальним паралельним судом, оскільки система антикорупційних судів включає як суд першої інстанції – Спеціалізований кримінальний суд, так і апеляційний суд – Апеляційний спеціалізований кримінальний суд. В якості каса-

ційної інстанції виступає Верховний касаційний суд [3]. Нажаль створення такого суду відразу викликало масу обурень та критики з боку суддів. Не можна не зазначити, що Болгарія є однією з най корумпованих країн світу, то на нашу думку створення антикорупційного суду для цієї держави не стало визначальною та дієвою інституцією в сфері боротьби з корупцією.

Ще однією Європейською країною, яка ініціювала створення антикорупційного суду, є Словаччина. Закон про створення Антикорупційного суду у цій країні було ухвалено 2003 році, однак свою роботу суд розпочав тільки через два роки у 2005 році. Причини, які стали поштовхом для створення такого суду стало прагнення зруйнувати зв'язки, що існували між суддями, адвокатами, прокурорами, іншими представниками державної влади та організованою злочинністю. Дуже схожим з Україною є те, що антикорупційний суд Словаччини сформувався з нових суддів, які пройшли жорстокий контур, а для гарантії їх неупередженої діяльності під час їх роботи є висока заробітня плата, забезпечення їх особистої охорони та гарантія безпеки для членів їх родини. З самого початку введення в дію антикорупційного суду в Словаччині було відзначено позитивними та гарними результатами. Але нажалі з часом антикорупційний суд з часом став дуже незручним для певного кола осіб. Його діяльність викликала незадоволення деяких політиків і суддів звичайних судів, які обґрунтовували своє незадоволення дискримінацією щодо них (у суддів антикорупційного суду заробітня плата була значно вищою ніж у суддів судів загально юрисдикції). Наслідком цього незадоволення деяких верств населення стало конституційне оскарження, результатом якого стало скасування у 2009 році закону про спеціалізований антикорупційний суд.

Варто зазначити, що такий новостворений орган як антикорупційний суд не зарекомендував себе як дієва інституція в сфері боротьби з корупцією. Про це свідчить і відсутність таких органів у провідних європейських країнах (Німеччина, Франція, Великобританія). Створення в Україні антикорупційного органу викликало велику кількість протиріч.

На сьогоднішній час неможливо передбачити чи стане цей орган дієвим та чи виправдає покладені на нього сподівання. Антикорупційний суд має стати кінцевою ланкою у ланцюгу новостворених антикорупційних органів, яка зможе забезпечити невідворотність покарання для корупціонерів [4]. При створенні будь-якого органу, в тому числі і антикорупційного суду, важливим є визначення засад його функціонування.

Однією із визначальних засад діяльності антикорупційного суду насамперед має бути обов'язкова можливість розгляду справ щодо антикорупційних злочинів у трьох інстанціях, при цьому включаючи можливість оскаржити рішення у четвертій інстанції, адже оскарження судового рішення є конституційним правом громадян, незалежно від виду злочину, у вчиненні якого вони обвинувачуються. Для такого органу дуже важливим критерієм є відбір кандидатів. Він повинен будуватися на засадах прозорості та чесності. Кандидат на таку посаду повинен мати значний стаж в сфері юриспруденції, бути досвідченим фахівцем в галузі права та користуватися довірою у громадян та суспільства.

Важливо врахувати той факт, антикорупційний суд – це не замкнена система, яка складається лише з двох ланок (НАБУ – Антикорупційний суд). Для забезпечення принципу рівноправності та змагальності сторін необхідно забезпечувати рівні умови участі у судовому процесі як для антикорупційного прокурора так і для захисника. Для ефективності свого функціонування антикорупційний суд повинен керуватися практикою Верховного Суду. Єдність судової практики має позитивно вплинути на антикорупційну систему правосуддя [5].

Серед недоліків недавно створеного Вищого Антикорупційного суду виділяємо такі: найперше, і, напевно, найважливіше – це незначна кількість справ, які підпадають під юрисдикцію Національного антикорупційного бюро України, що говорить про недоречність та недоцільність створення окремого суду для їх розгляду. Ще одним недоліком є те, що вимоги до кандидатів на посаду судді антикорупційного суду є настільки жорсткими та завищеними, що насправді буде важко знайти в Україні людей, які будуть відповідати цим вимогам. Третя причина недоцільності формування Вищого антикорупційного суду є те, що обрання суддів буде здійснюватися так само, як і обрання суддів Верховного суду. Не менш важливою є проблема досить тривалих термінів зі створення антикорупційного суду, які передбачає закон.

Тому можна зазначити, що проаналізувавши досвід країн, в яких існує такий орган очікуваних результатів він не виправдав та не став ефективною ланкою в боротьбі з корупцією. На сьогодні в Україні прийнято закон, який регулює порядок створення та діяльність Вищого Антикорупційного суду. Але зауважимо, що на даний час залишається відкритим питання щодо доцільності його створення. Яскравим прикладом можуть слугувати інші антикорупційні органи (Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України), які на сьогодні не продемонстрували очікуваних результатів, – тому корупція в нашій державі так і залишається найбільш актуальною проблемою українського суспільства. Тож ми плекаємо надію, що такий новостворений орган все ж виправдає покладені на нього сподівання.

Список використаних джерел

1. «Про вищий антикорупційний суд» Закон України від 07.06.2018р. № 2447-VIII. Дата оновлення: 18.09.2019. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2447-19> (дата звернення 02.10.2019).
2. Довга дорога до антикорупційних судів. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/dovga-doroga-do-antikoruptionsijnih-sudiv-1323280.html> (дата звернення 03.10.2019).
3. Створення та діяльність антикорупційних судів у Болгарії, Словаччині та Хорватії. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29287.pdf> (дата звернення 03.10.2019).
4. М. Костецький. Чому важливі антикорупційні суди. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chomu-ekonomichno-vazhливо-mati-antikoruptionsijni-sudi-2008723.html> (дата звернення 04.10.2019).
5. Ситник А. С. Без антикорупційного суду реформи не буде. *Українська правда*. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/09/27/7156498/> (дата звернення 05.10.2019).

Карелін В. В.,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ В УКРАЇНІ

Навесні 2014 року війська Російської Федерації (далі РФ) здійснили вторгнення на територію України. Спочатку їх влада провела в Автономній республіці Крим незаконний референдум за результатами якого окупувала півострів, але цього їй здалося замало і вона почала захоплення інших адміністративно-територіальних одиниць нашої держави, результатом чого були створені на окупованій РФ частині окремих районів Донецької та Луганської областей (далі ОРДЛО) так звані квазідержавні утворення «Донецька народна республіка» (далі ДНР) і «Луганська народна республіка» (далі ЛНР).

Офіційною реакцією на окупацію Кримського півострова з позицій внутрішньодержавного права стало прийняття Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. (надалі — Закон № 1207-VII), ст.3 якого визнала сухопутну територію Кримського півострова, внутрішні води України цих територій, внутрішні морські води і територіальне море України, виключну (морську) економічну зону вздовж узбережжя Кримського півострову та прилеглого до узбережжя континентального шельфу, повітряний простір над цими територіями тимчасово окупованими територіями [1, с. 3].

Ст. 5 вищезазначеного Закону проголосила, що Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території України [1, с. 3].

Із загостренням ситуації наша держава втратила контроль над ОРДЛО, а члени незаконних збройних формувань почали захоплювати будівлі органів державної влади та місцевого самоврядування, у тому числі органів та установ виконання покарань, управлінь юстиції, міліції (з 2015 р. національної поліції), Служби безпеки України, прокуратури, суду та ін. Тобто українські правоохоронні та контролюючі органи перестали функціонувати на непідконтрольних уряду територіях. Після чого нашою державою був введений режим антитерористичної операції, який у свою чергу 2018 року переріс в операцію об'єднаних сил.

Антитерористична операція, АТО (англ. Antiterrorist operation) – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [2].

Операція об'єднаних сил (ООС, англ. Joint forces operation) – комплекс військових та спеціальних організаційно-правових заходів українських силових

структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та про-російських збройних формувань у війні на сході України [3].

Збройний конфлікт на Сході України держава визначила як терористичну загрозу і загрозу територіальної цілісності України, розгорнула антитерористичну операцію. Згодом, Постановою Верховної Ради України від 17.03.2015 р № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» (надалі — Постанова № 254-VIII) визнано тимчасово окупованими територіями окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської 4 областей, в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України та відновлення повного контролю України за державним кордоном України [1, с.3].

Наприкінці 2014 року стало питання створення Управління цивільно-військового співробітництва, як окремого військового органу та початку розвитку системи відповідно до стандартів НАТО. Ми звернулись до наших партнерів. Першим, хто відгукнувся було Об'єднане командування ОЗС НАТО Брюн-сум. Воно надіслало фахівців з різних країн, однак підходи Альянсу виявилися таким, що не збігалися на той час з суспільно-політичною та воєнно-стратегічною обстановкою в Україні. НАТО не мало досвіду як збройні сили повинні діяти зі своїм цивільним середовищем, своїми правоохоронними органами. Адже система ЦВС Альянсу будувалась із розрахунку дій у складі коаліційних або миротворчих контингентів. [4].

Цивільно-військове співробітництво – це систематична, планомірна діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів, утворених відповідно до законів України (далі – Збройні Сили України) по координації та взаємодії з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, організаціями та громадянами у районах дислокації військових частин та підрозділів Збройних Сил України з метою формування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання Збройними Силами України покладених на них завдань та функцій шляхом надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням військових та невійськових сил та засобів. [4].

Управління цивільно-військового співробітництва (УЦВС) – орган Збройних сил України, що був створений у 2014 році для координації взаємодії силових структур з місцевою владою, бізнесом та міжнародними організаціями для вирішення проблем цивільного населення у зоні збройного конфлікту на сході України. [4].

Після запровадження в Україні цивільно-військового співробітництва на визволених територіях України підвищилася довіра місцевих жителів до діяльності Збройних сил України у районах дислокації військових частин та підрозділів угруповань військ. Надається допомога цивільному населенню визволених територій, а також організація взаємодії з іншими військовими формуваннями

та правоохоронними органами, місцевими органами влади, ЗМІ, різноманітними гуманітарними організаціями та приватним сектором у районах проведення операції об'єднаних сил.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт ГО Центр правових та політичних досліджень «СІМ», ГС Українська Гельсінська спілка з прав людини Перешкоди в реалізації прав і свобод осіб на окупованій території Кримського півострова та тимчасово непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей (реєстрація фактів народження і смерті) URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Zvilt.pdf>

2. «Про боротьбу з тероризмом» Закон України від 20.03.2003 № 638-IV// База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

3. Операція об'єднаних сил // База даних «Вікіпедія» / URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Операція_об%27єднаних_сил

4. Голуби миру у військовій формі Ч.1 URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/8054-holuby-myru-u-viyskoviy-formi-ch1>

Качан Є. В.,

студент магістратури Академії

Державної пенітенціарної служби

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ

Соціальна держава являє собою фундаментальне і, разом з тим, одне з найбільш невизначених та дискусійних понять в науці. З моменту виникнення концепції соціальної держави пройшло чимало часу, проте досі у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі відсутнє узгоджене уявлення щодо її змісту. Традиційно не розкривається зміст цього поняття і в конституціях, які проголошують державу соціальною. Україна теж на конституційному рівні проголошена соціальною державою, питання лише в тому чи дійсно вона може називатися соціальною?

В сучасній науці існує багато підходів щодо розуміння якою є соціальна держава, на наше переконання найбільш доцільним є таке визначення: соціальна держава – це держава, що ґрунтується на розвиненому громадянському суспільстві, має збалансовану економіку і ефективну правову систему, та здатна, відповідно до принципу соціальної справедливості, забезпечити громадянам гідний рівень життя, гарантувати соціальну стабільність, соціальну безпеку і соціальну допомогу, громадянський мир і злагоду. Соціальною може бути тільки багата і раціональна держава, держава стратегічного розрахунку [1, с. 246].

Варто зазначити, що Україна вважається найбільш соціальною державою, з-поміж інших держав. Фактично грошова підтримка соціального характеру супроводжує українців з самого народження й до смерті: допомога по вагітності та пологах, допомога при народженні, допомога самотнім матерям, виплати багатодітним сім'ям, дітям – сиротам, інвалідам, допомога по безробіттю, субсидія на оплату житлово-комунальних послуг, оплата житла для переселенців тощо.

Традиційно за функціональною класифікацією однією з найбільш видаткових статей зведеного Державного бюджету України є сфера соціального за-

хисту та соціального забезпечення. Так, за даними Міністерства фінансів України, станом на липень 2019 року видатки на вказану галузь становили 21,56 % (126 446 506 449,93 млн. грн.) [2].

Відтак, проаналізувавши вищезазначені показники постає питання, чому ж українці вважаються бідними, порівняно з громадянами інших європейських держав? Варто звернути увагу, що соціальна держава може утримувати бідних громадян на рівні прожиткового мінімуму, але зробити їх заможними може просто не вистачити ресурсів.

Необхідно зазначити, що основною формою підтримки державою мало-забезпечених сімей є надання однойменної державної соціальної допомоги. Діючим національним законодавством передбачено, що вказана соціальна допомога призначається та виплачується малозабезпеченим сім'ям, які постійно проживають на території України, мають середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї [3, 4].

В свою чергу відповідні структурні підрозділи з питань соціального захисту населення можуть прийняти рішення щодо надання допомоги, навіть, якщо працездатний член сім'ї не працює. Наприклад, якщо він хворіє або в сім'ї троє і більше дітей, у 2017 році таких випадків налічувалось приблизно 30%. Середній розмір допомоги в 2017 році складав 3743 грн., що дорівнювало середній заробітній платі.

Так, вказана допомога призначається раз в півроку та виплачується щомісячно сім'ям, дохід яких не забезпечує необхідного прожиткового мінімуму. За даним Мінсоцполітики, на початку 2018 року вказану допомогу отримували 306 тисяч сімей, тобто близько 1 млн громадян. У 2017 році з Державного бюджету на ці ж самі цілі було витрачено 11,9 млрд. грн. [5].

При цьому, третина осіб, які отримували вищезазначену соціальну допомогу не працювали та не перебували у пошуку підходящої роботи. Таким чином, можна зробити висновок, що особи, які отримують соціальні виплати не бажають знаходити роботу та щось змінювати, покладаючи обов'язок за власний матеріальний добробут на державу та потенційних платників податків. Практичні працівники Центрів зайнятості наголошують, що робота є, але, загалом, люди просто приходять та стають на облік, навіть не намагаючись знайти роботу.

Зауважимо, що найхарактернішим принципом державної соціальної допомоги в зв'язку з малозабезпеченістю є адресність. Вітчизняні науковці наголошують, що адресність – це надання соціальної допомоги найбільш нужденним громадянам або сім'ям з урахуванням матеріального стану та середньомісячного сукупного доходу, що підтверджується відповідними документами і перевіряється у ході обстеження матеріального стану осіб, у тому числі їх доходів [6]. Людина, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму, є бідною і вправі надіятись на допомогу з боку держави і суспільства.

Таким чином, допомоги у зв'язку із малозабезпеченістю надаються особам, які не мають власних засобів до існування, навіть на мінімально необхідному для виживання рівні. Це дало підстави стверджувати, що допомоги малозабезпече-

ним сім'ям є адресними по своїй суті, тобто надаються особам чий рівень доходів є меншим вартісної величини прожиткового мінімуму [7, с. 199-200].

Серед переваг такого підходу порівнюючи з пільгами можна назвати наступне [8, с.116]:

- умовою надання такої допомоги є малозабезпеченість, тобто держава підтримує тих, хто реально цього потребує забезпечує соціальну справедливість;
- адресна соціальна допомога має цільовий характер, що дозволяє направити її саме тим особам і на ті цілі, які є пріоритетними, тобто в таких умовах вона виступає ефективною соціальною підтримкою нужденних за інших рівних умов;
- адресна соціальна допомога передбачає ринкові розрахунки між різними економічними агентами, що в свою чергу має вплив на поліпшення фінансового стану підприємств - надавачів пільгових послуг;
- адресна допомога має характер певних обмежень на відміну від пільг, обсяги яких не завжди нормовані, а це означає, що допомога сприяє економії;
- можна підрахувати вартість адресної допомоги для бюджету (цей недолік системи пільг можна покращити адресним наданням пільг).

Таким чином, можна зробити висновок, що держава приділяє значну увагу питанням щодо життєзабезпечення населення, особливо малозабезпеченим сім'ям, але проблема полягає у тому, що багато людей, які просто цим користуються. На нашу думку, варто переглянути порядок надання соціальної допомоги малозабезпеченим громадянам.

Список використаних джерел

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=7&year=2019&budgetType=NATIONAL> (дата звернення: 06.09.2019).
3. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 року № 1768 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14> (дата звернення: 06.09.2019).
4. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-п> (дата звернення: 06.09.2019).
5. Как система социальной помощи культивирует бедность : веб – сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/03/27/635376/> (дата звернення: 06.09.2019).
6. Кудлаєнко С.В. Адресна допомога як складова соціальної політики. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=860> (дата звернення: 06.09.2019).
7. Стрепко В.Л. Про універсальність та адресність допомог за правом соціального забезпечення. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2009. Вип. 48. С. 197-202.
8. Стойка Л.В. Соціальні зобов'язання держави: проблеми і шляхи вирішення. *Економіка та держава*. 2010. № 8. С. 115-118.

Кириченко Н. Р.,
студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

СТРАТЕГІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИМ ЗАХИСТОМ БЕЗРОБІТНИХ

Безробіття вважається однією з найгостріших проблем сьогодення, з якою стикається не лише Україна, але й більшість країн світу. Це явище являється не лише економічною, але й соціальною проблемою. В Україні безробіття набуло масового характеру і становить реальну загрозу для державного благополуччя.

Безробіття – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку.

О. А. Грішнова та Є. П. Качан безробіттям називають соціально економічну ситуацію в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над попитом на неї [1, с. 298]

Відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП), рівень безробіття є відсотковим відношенням кількості осіб віком 15-70 років, що активно шукали роботу впродовж останніх 4-х тижнів й готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів, до економічно активного населення зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи [2, с. 122.].

Вплив держави на регулювання зайнятості населення має базуватися на обґрунтованості цілей та завдань економічної та соціальної політики, що дозволять зменшити безробіття, сприяти економічному розвитку та зростанню добробуту населення.

Важливу роль у системі заходів щодо регулювання зайнятості відіграє механізм пільгового оподаткування суб'єктів господарської діяльності, що дасть можливість створити ефективні робочі місця, а отже, й інформаційно-методичне та організаційне забезпечення ефективності зайнятості. При цьому доцільно ураховувати: 1) певну конкретну ситуацію, в якій здійснюватимуть процес регулювання зайнятості, визначення основних напрямів досягнення поставленої мети і включення їх до програм зайнятості щорічно, відповідно до фінансових надходжень до Державного фонду сприяння зайнятості; 2) повну і всеохоплюючу санацію робочих місць, їхню перспективність; 3) нормативно-методичну базу політики зайнятості, оцінку діяльності регіональних програм сприяння зайнятості та Державної служби зайнятості [3, с. 171].

Важливу роль у боротьбі з безробіттям відіграє МОП – спеціалізоване агентство системи ООН, що має на меті просування принципів соціальної справедливості, визнання на міжнародному рівні прав людини і прав у сфері праці. Вказана організація виокремила напрями подолання цієї проблеми: намагатися забезпечити кожного робочим місцем, в поєднанні з перепідготовкою та за підтримки державного фінансування (у тому числі з Європейського соціального фонду); заохочувати підприємництво та створення робочих місць, наприклад, шляхом зниження пов'язаних із заробітною платою витрат на робочу силу і надання гарантій; покращувати ефективності національних служб зайнятості шляхом надання інтенсивного консультування, навчання та пошуку роботи в

перші тижні безробіття, особливо для молодих безробітних; підвищувати якість навчання і стажування; сприяти більшій відкритості ринків праці шляхом забезпечення стимулів до праці, ефективної активної політики на ринку праці та модернізації системи соціального захисту, що також призведе до більш повної інтеграції знедолених груп, включаючи інвалідів, низько кваліфікованих і мігрантів; покращувати навички на всіх рівнях у навчанні, зокрема, надавати всім випускникам шкіл необхідні знання, щоб знайти роботу; використовувати мобільність робочої сили у відповідності з попитом та пропозицією робочої сили; визначати можливості для працевлаштування та покращувати навички прогнозування; надавати безробітним і молодим людям змогу відкрити власний бізнес, наприклад, шляхом впровадження бізнес навчання та підтримки стартового капіталу, аби шляхом зниження чи усунення оподаткування; передбачати та управляти реструктуризацією на основі взаємного навчання та обміну позитивним досвідом [4, с. 22].

Яскравим прикладом держави соціального добробуту є Швеція, де поряд зі сталим економічним розвитком та високим рівнем життя населення простежується практично повна продуктивна зайнятість і низький рівень безробіття. Заслугує на увагу той факт, що в цій країні значні зусилля спрямовуються на попередження безробіття, а не на боротьбу з його наслідками. Вагомий вплив на сферу працевлаштування незайнятого населення чинить "Закон про обов'язкову реєстрацію вільних робочих місць" та створення єдиної бази даних про вакантні професії, що дає змогу безробітним оперативно отримувати якісну інформацію про попит на ринку праці. [5, с. 18].

Під час великої депресії в США в цілях зменшення безробіття, зниження її негативних наслідків приймалися екстраординарні заходи. Здійснювала ці заходи Федеральна адміністрація надзвичайної допомоги. Безробітних направляли в створені спеціальні організації («трудоі табори»), що займалися будівництвом і ремонтом доріг, мостів, аеродромів і так далі.

На нашу думку, фундаментальними пріоритетами державної політики в частині подолання безробіття мають бути:

- пільгове оподаткування роботодавців, які приймають на роботу випускників навчальних закладів та осіб, які отримують пенсію або осіб, яким до настання права на пенсію за віком залишилось 10 і менше років;
- розвиток технологій, що в свою чергу повинно забезпечити покращення якості праці;
- моніторинг ринку праці, навчання та вибір професій згідно потреби у спеціальностях;
- розвиток та престиж професійно-технічної освіти;
- надання можливостей громадянам, які знаходяться в пошуку роботи, самостійно моніторити вакансії, забезпечити доступність до мережі Інтернет та сайтів з роботою не тільки молоді, а й людям похилого віку, особам з інвалідністю;
- створення приватної служби зайнятості;
- забезпечити кредитне чи пільгове придбання устаткування чи техніки для підприємств зі штатом працівників від 500 штатних одиниць;
- залучення міжнародних інвестицій;

- надання державою кредитів для створення чи розширення бізнесу під мінімальні відсотки;
- підвищення ефективності та дієвості політики зайнятості;
- створення загальнодержавного реєстру вакансій з вільним онлайн-доступом та актуалізацією в режимі реального часу;
- впровадження практики дистанційної та частково дистанційної зайнятості;
- запровадження державної підтримки розвитку сімейного бізнесу, бізнесу у сільській місцевості;
- проведення семінарів, тренінгів із залученням вітчизняних і зарубіжних експертів, фахівців з питань підприємницької діяльності;
- підвищення результативності соціального діалогу між роботодавцем, профспілками, державою з питань формування та реалізації соціальної політики, трудових відносин;
- забезпечення дієвого контролю за дотриманням законодавства в частині укладення трудових, колективних договорів;
- підвищення розміру мінімальної заробітної плати;
- гендерна рівність оплати праці;
- розвиток системи соціального страхування;
- удосконалення діючої пенсійної системи.

Активно проводячи вказані заходи, можна суттєво зменшити рівень безробіття. Це дозволить підвищити рівень зайнятості, особисті доходи населення, шляхом створення нових робочих місць. В свою чергу це приведе до розвитку виробництва і підвищення рівня розвитку національної економіки.

Значний потенціал щодо створення робочих місць зокрема полягає у реалізації інфраструктурних проектів, а також розвитку аграрної галузі. Крім того, важливо підтримувати вітчизняний ІТ сектор, який здатен «стати точкою підтримки розвитку національної економіки». Запровадження моніторингу потреб ринку праці з метою оптимізації кількості навчання та підвищення якості освітніх послуг; забезпечення доступу до бази даних вакансій, оперативне оновлення бази даних та підвищення якості вакансій; посилення взаємодії та координації роботи державних та приватних служб зайнятості.

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально трудові відносини : підручник. 5-те вид., оновл. Київ : Знання, 2011. 390 с.
2. Шهبаніна О.В. Ринок праці та основні напрями його ефективного розвитку. *Економіка АПК*. 2006. № 6. С. 115–122.
3. Краузе О.І. Концепція змішаного регулювання зайнятості населення України. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 10 (40). С. 167–172.
4. Гуць М.І. Організаційно-економічний механізм регулювання безробіття в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.02.03 Київ, 2006. 22 с.
5. Буда Т.Й. Регулювання зайнятості молоді: європейський досвід. Проблеми и перспективи сотрудництва между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудництва и ГУАМ : сб. науч. трудов. Донецк : Дон НУ, 2009. Т. 2. С. 814-818.

Клименко Я. Є.,
студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

МІЖНАРОДНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЮ ПРАВА НА ЗАХИСТ

Загальновідомо, що ефективний захист прав особи у кримінальному процесі можливий за умови, коли їй надається реальна можливість захищати свої права як особисто, так і отримувати правову допомогу кваліфікованого спеціаліста, усунені неправомірні перешкоди для цього.

Демонстрація державою своєї готовності зв'язати себе законом у сфері кримінального процесу, дозволяє з більшою вимогливістю оцінювати надійність і достатність тих правових гарантій, за допомогою яких забезпечується право підозрюваного, обвинуваченого на захист. У цьому контексті цілком доречним є питання доцільності встановлення кримінальної відповідальності для осіб, котрі створюють перешкоди до реалізації носіями цього права відповідних можливостей.

Міжнародноправові акти у зазначеній галузі утілюють в собі найпрогресивніші ідеї, вироблені людством протягом багатьох століть. До найважливіших міжнародно-правових документів, присвячених питанням прав людини, належать Загальна декларація прав людини (1948 р.) [1]; Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (1955 р.) [2]; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.) [3]; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 рік) [4]; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [5] та інші акти, зокрема Європейська соціальна хартія (1961 р.) [6]; Підсумковий акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1975 р.) [7]; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984 р.) [8]; Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.) [9].

Європейський суд з прав людини розробив детальні правила щодо того, як повинна надаватися юридична допомога. Крім того, Європейський комітет з попередження тортур і Підкомітет ООН з попередження тортур неодноразово наголошували на важливості юридичної допомоги як основоположного виду захисту від залякування, жорстокого поводження або тортур: «Для того, щоб захистити вразливе становище людей під вартою в поліції, усі держави повинні розробити відповідну систему правової допомоги для тих, хто не в змозі платити за послуги адвоката» [10].

У цьому контексті необхідним є здійснення аналізу охорони, зокрема й кримінально-правової, права на захист у зарубіжних країнах.

По-перше, під час дослідження цього питання, із доступних для вивчення кримінально-правових актів, ми виділили групу кодифікованих законів країн, які з історично зумовлених обставин умовно належать до так званого «пострадянського» правового простору (Азербайджан [11], Білорусь [12], Киргистан [13] Узбекистан [14; 15], Грузія [16], Литва [17]). Так, як і КК України, усі зазначені кримінальні закони мають в Особливих частинах окремі розділи (глави) про від-

повідальність за злочини проти правосуддя. Крім того, усі зазначені держави є учасниками наведених вище Пакту та Європейської конвенції, а тому кожна з них зобов'язалася гарантувати на власній території право особи на захист у кримінальному судочинстві, забезпечувати реалізацію цього права. Врешті, у КПК України усіх зазначених держав, право на захист регламентується як один з основних принципів, фундаментальних засад кримінального судочинства.

Прийняті міжнародним співтовариством, і закріплені у відповідних актах принципи і стандарти у галузі прав людини, встановлюють верховенство загальнолюдських цінностей над усіма іншими. Вони чинять значний вплив як на національне законодавство у цілому, так і на окремі його інститути.

Подібною до ст. 374 КК України можна вважати ст. 135 КК Республіки Білорусь (порушення законів та звичаїв війни), якою передбачена кримінальна відповідальність за обмеження права на захист у кримінальному судочинстві особам, котрі користуються міжнародним захистом у ході воєнних дій – військовополоненим, пораненим, хворим тощо [12, с. 206–207]. Певну подібність до ст. 374 КК України мають і положення ст. 104 КК Литви. Цією статтею передбачається кримінальна відповідальність за вчинене у ході війни (або в умовах збройного міжнародного конфлікту, окупації чи анексії) застосування до цивільних осіб кримінального покарання без гарантій захисту під час суду [17, с. 228–229].

Звернення в ході порівняльно-правового аналізу до кодифікованих кримінально-правових актів країн Східної та Західної Європи (Франції, Польщі, Бельгії, Болгарії, Голландії, Данії, Австрії, Іспанії, Сан-Марино, Швейцарії, Швеції) також засвідчило, що у більшості з них, аналогів ст. 374 КК України не існує. Тому, грубе порушення права підозрюваного (обвинуваченого, підсудного) на захист, за законодавством європейських держав, може отримати, за деякими винятками, кримінально-правову оцінку за нормами про посадові (службові) злочини (так, за ст. 432-1 КК Франції карається перешкоджання виконанню закону, вчинене посадовою особою) [17, с. 377].

Схоже із передбаченим ст. 374 КК України правопорушення містить КК Іспанії, у ст. 537 якого, встановлено кримінально-правові санкції за такий злочин посадової особи або державного службовця як порушення або створення перешкод для здійснення права затриманого чи засудженого на присутність адвоката, або докладання зусиль чи сприяння тому, щоб ця особа відмовилась від участі адвоката (що карається штрафом на суму від чотирьох до десяти місячних заробітних плат та позбавленням права обіймати відповідні посади чи державний пост) [19, с. 165]. Привертає увагу і той факт, що у системі іспанського КК, порушення права на захист віднесене до «злочинів, вчинених державними службовцями проти інших особистих прав». Такий підхід до характеру небезпечності порушення права на захист акцентує увагу на здатності цього діяння посягати перш за все, на особисті законні інтереси громадянина, у його відносинах з публічною владою (правоохоронними й судовими органами), і вже потім – на інтереси держави.

Злочином проти конституційних прав громадян порушення права на захист може бути визнане й за бельгійським кримінальним правом. Так, у

ст. 151 КК Бельгії міститься бланкетна норма про відповідальність (покарання у виді тюремного ув'язнення строком від п'ятнадцяти днів до одного року) за незаконні дії, що посягають на свободи й права, гарантовані Конституцією, вчинені за наказом або самим публічним урядовцем чи офіцером, носієм владних повноважень або агентом органу влади [21, с. 120]. Зважаючи ж на те, що у ст. 13 Конституції Бельгії проголошується: ніхто не може бути позбавлений проти своєї волі судового захисту [20], позбавлення захисту особи у суді можна розглядати як підставу застосування до винного ст. 151 бельгійського КК.

Отже, міжнародною спільнотою вироблені й удосконалюються єдині стандарти щодо здійснення правосуддя та забезпечення прав людини і громадянина, що містяться у відповідних міжнародно-правових актах. У сфері закріплення права громадян на захист, інших прав і свобод Конституція України та її закони зорієнтовані на європейське та світове бачення їх змісту та правового механізму реалізації. Вивчення та врахування міжнародного та зарубіжного досвіду з питань забезпечення права на захист вже дало Україні значний позитивний ефект. Подальша імплементація відповідних міжнародно-правових норм та стандартів безумовно сприятиме розвитку національного законодавства України, правильному вирішенню проблемних питань та створенню власної системи забезпечення правової допомоги.

Список використаних джерел

1. Всеобщая декларация прав человека (принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 09.07.2019).
2. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212 (дата звернення: 09.07.2019).
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (прийнято 16.12.1966 Генеральною Асамблеєю ООН https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 09.07.2019).
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (прийнято 16.12.1966 Генеральною Асамблеєю ООН. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 09.07.2019).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 09.07.2019).
6. Європейська соціальна хартія (принята Советом Европы в Турине). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300 (дата звернення: 09.07.2019).
7. Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе (Хельсинки, 01.08.1975). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055 (дата звернення: 09.07.2019).
8. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом Президії Верховної Ради № 3484–XI (3484–11 від 26.01.87). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (дата звернення: 09.07.2019).
9. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (м. Страсбург, 26.11.1987, ратифікована Законом № 33/97-ВР (33/97-ВР) від 24.01.97). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068 (дата звернення: 09.07.2019).

10. Case of Barno Saidova v. Tajikistan (Application no. 964/2001). UNHRC, 5–30 July 2004. European Court of Human rights. URL: <https://www1.umn.edu/humanrts/undocs/html/964-2001.html> (date of treatment : 20.07.2019).
11. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes> (дата звернення: 09.07.2019).
12. Уголовный кодекс Республики Беларусь. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2001. 474 с.
13. Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes> (дата звернення: 09.07.2019).
14. Case of Lyashkevich v. Uzbekistan (Application no. 1552/2007). Judgment European Court of Human rights, Strasbourg of 11 May 2010. Refworld.org. URL: <http://www.refworld.org/docid/4c19d9412.html570> (date of treatment: 21.07.2019).
15. Legal aid in Europe: minimum requirements under international law. URL: <http://osf.to/legal-aid-standards> (date of treatment: 21.07.2019).
16. Уголовный кодекс Грузии. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2002. 409 с.
17. Уголовный кодекс Литовской республики. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2003. 470 с.
18. Уголовный кодекс Франции. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2002. 650 с.
19. Уголовный кодекс Испании. Москва : Зерцало, 1998. 218 с.
20. Уголовный кодекс Бельгии. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. 561 с.
21. Конституция Бельгии. URL: http://www.urzona.com/index.php?option=com_content&view=article&id=454:---17--1997-&catid=65:2010-07-22-19-48-30&Itemid=77 (дата звернення: 10.07.2019).

Коросташивец В. М.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

НЕПОВНОЛІТНІЙ ЯК ОСОБЛИВИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Неповнолітній, як суб'єкт відповідальності постійно привертає до себе особливу увагу вчених та практиків. Це зумовлено не лише тим, що неповнолітні завжди вважалися злочинцями особливого роду, а й тим, що в наш час неповнолітні – одна з найбільш кримінально уражених верств населення. Так, соціально-економічна криза в Україні, безробіття, невирішені завдання культурно-виховного характеру інтенсивно впливають на формування молодого покоління. Також, особливого значення набула проблема алкоголізму та наркоманії серед неповнолітніх.

Проблема визнання неповнолітнього суб'єктом кримінально-правових відносин досліджується не тільки юристами, але і педагогами, психологами, психіатрами, філософами та іншими фахівцями. Особливо це стосується необхідності врахування досягнень психологічної та психіатричної наук, педагогіки у законодавчій та правозастосовчій діяльності, бо юристи не володіють необхідними спеціальними знаннями, які, між тим, мають важливе значення у вирішенні питання про осудність, обмежену осудність, вікову незрілість деяких неповнолітніх, які вчинили суспільно-небезпечне діяння, передбачене Кримінальним Кодексом України[1].

Проблема здійснення судочинства по відношенню до неповнолітніх з кожним роком набуває все більшої актуальності: з одного боку про це говорять громадські діячі, які займають активну позицію щодо захисту дитини, з іншого – науковці і практики, які обґрунтовують необхідність особливого вирішення справ за участю неповнолітніх. Очевидним є те, що система кримінально-правового впливу на неповнолітніх злочинців потребує компромісного вирішення. Адже тут входять між собою в колізію з одного боку інтереси суспільства, які потребують захисту, а з іншого – інтереси охорони молодого покоління, важливість яких для майбутнього кожної нації не викликає сумнівів [2].

Незважаючи на значний інтерес українських учених до питань кримінальної відповідальності неповнолітніх, багато проблемних аспектів призначення покарання неповнолітнім залишаються недостатньо вивченими або мають дискусійний характер, потребують узгодження із сучасною практикою міжнародних судових органів і міжнародно-правовими актами, особливо в сенсі гуманізації покарання [3, с. 102].

Концептуальні передумови реорганізації системи правил призначення покарання неповнолітнім за скоєння кримінального правопорушення, які стосуються визначення критеріїв мінімального карального впливу й пропорційності, засновано на реалізації принципу гуманізації в кримінальному праві [4].

Кримінальне право використовує саме термін «неповнолітній». Неповнолітній – це особа, що перебуває в проміжному віковому стані між підлітковим періодом і повноліттям. І оскільки саме в цей період активність дитини зростає, розширюється коло її спілкування, інтересів і впливу на неї, на цьому етапі починають проявлятися елементи девіантної поведінки і правопорушень.

Отже, термін «дитина» кримінальне право не застосовує, тому що суб'єктом протиправної поведінки є саме неповнолітній, якщо ж береться до уваги об'єкт злочину людини у віці від народження до повноліття, то чинний Кримінальний кодекс застосовує термін «дитина» (ст. 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», ст. 150 «Експлуатація дітей»). Отже, галузеве законодавство набагато чіткіше врегульовує застосування термінів: «дитина» – це ширша вікова категорія, а «неповнолітній» – це дитина у віці 14-18 років [5, с. 58].

Відомо, що відсутність сталої концепції призначення покарання неповнолітнім в Україні пов'язана з тенденціями розвитку української державності: перехід від каральної радянської моделі до моделі відновного правосуддя передбачає поступову гуманізацію системи покарання, дотримання загальнолюдських цінностей і прав неповнолітнього.

Саме вік, як ніяка інша ознака суб'єкта злочину є найбільш динамічним і мінливим. Це підтвердилося в ході дослідження законодавства України у різні періоди розвитку країни, початковий вік кримінальної відповідальності суб'єкта злочину коливався від 7 до 23 років.

Сьогодні найбільш проблематичним як в науці кримінального права, так і в психології, педагогіці, медицині є питання про встановлення нижнього вікового порога кримінальної відповідальності. Науковці висловлюють різні положення з цього приводу: одні пропонують знизити вік притягнення особи до

кримінальної відповідальності, – інші виступають за його підвищення. Окремі вчені висловлюють думки з приводу підвищення віку кримінальної відповідальності лише за деякі злочини. Враховуючи політичні, економічні, соціальні та біологічні чинники, КК України [1] на сьогодні закріпив найбільш оптимальний вік з якого може наставати кримінальна відповідальність – 16 років, а за окремий перелік злочинів з 14 років.

Процес формування особи з самого початку є соціальним. Сьогодні, рівень таких основних інститутів соціалізації, як сім'я, школа, які впливають на процес формування особи, значно знизився. Пов'язано це, в першу чергу, з політичною, економічною і соціальною нестабільністю в державі.

Види покарань, які застосовуються до неповнолітнього, і особливості їх призначення:

1. Закон передбачає вичерпний перелік видів покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітнього. Відповідно до ч. 1 ст. 98 КК України такими покараннями є: штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк [1].

На підставі ч. 2 ст. 98 КК України до неповнолітнього можуть бути застосовані і додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 99 КК України штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення [1].

Значно пом'якшені щодо неповнолітніх і такі види покарань, як громадські та виправні роботи. Відповідно до ст. 100 КК України ці види покарання можуть бути призначені тільки неповнолітнім від 16 до 18 років. Крім того, значно меншими є строки цих покарань: громадські роботи можуть бути призначені на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і тривалість їх не може перевищувати двох годин на день; строк виправних робіт встановлений від двох місяців до одного року, при цьому відрахування в прибуток держави призначаються судом у розмірі від п'яти до десяти відсотків.

На підставі ст. 101 КК України арешт полягає у триманні неповнолітнього в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах і може бути призначений тільки неповнолітнім, які досягли на момент постановлення вироку шістнадцяти років і на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб. Позбавлення волі відповідно до ч. 2 ст. 102 КК України взагалі не може бути призначено неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.

Неповнолітні, засуджені до позбавлення волі, відбувають його в спеціальних виховних установах, максимально пристосованих для цих осіб.

Отже, аналіз теоретичних досліджень науки кримінального права, дають підстави дійти до наступних висновків. Види покарання, що передбачені кримінальним законодавством щодо неповнолітніх, потребують певної модернізації для ефективності у застосуванні судами, оскільки в основному найчастіше застосовується позбавлення волі на певний строк. Індивідуалізація покарання із врахуванням особливостей суб'єкта злочину (умов життя та виховання, психологічного розвитку та дозрівання), як показала судова практика, є на досить низькому рівні.

Складність призначення такого виду покарання як штраф полягає у тому, що роботодавці не бажають офіційно працевлаштовувати неповнолітніх. Громадські роботи мають високий коефіцієнт корисної дії та міжнародний досвід показує позитивний вплив даного виду покарання, напроति цього, рівень призначення його в Україні є надзвичайно низький. З огляду на інтенсифікацію злочинності неповнолітніх виникає потреба в аналізі та удосконаленні видів відповідальності та звільнення від відповідальності даного суб'єкта права. Основною метою кримінальної відповідальності є виправлення та перевиховання осіб, що скоїли злочин.

Тому необхідним є оновлення підходу до санкцій, що застосовуються до неповнолітніх щодо розширення їх видів та індивідуалізації у виборі покарання.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341 ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26.
2. Вишнеvsька І. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_1_17.
3. Дмитришина Т. І. Призначення покарання неповнолітнім: питання вдосконалення кримінального законодавства. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2. С. 101–105.
4. Тимофеєва Л. Ю. Відображення принципу гуманізму в кримінальному законі: порівняльно-правова характеристика. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2014. № 10–2. Т. 2. С. 94–97.
5. Ортинська Н. В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2017. 524 с.

Кострика М. О.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник:

Шамрук Н. Б.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби

ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Нормативно-правове забезпечення національної безпеки — процес створення і підтримки в потрібних межах конструктивних організацій нормативно-функціональних характеристик системи національної безпеки за допомогою впорядкувального впливу нормативно-правових засобів. Завдяки здійсненим попереднім дослідженням вітчизняні науковці, такі як Ліпкан В.А., Ситник Г.П., Семенченко А.І. та ін. встановили, що використання терміна "нормативно-правове забезпечення національної безпеки" найбільш повно і точно відображає розкриття суті та змісту врегулювання суспільних відносин у сфері національної безпеки за допомогою юридичного інструментарію [1].

Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки становить норми Конституції України, а також сукупність законів та підзаконних

нормативних актів, які утворюють законодавче поле для функціонування системи національної безпеки і виконання нею свого призначення.

Цим законам відводиться надзвичайно важлива роль у забезпеченні конституційного регулювання суспільних відносин, що складаються у процесі захисту національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності. Такі закони входять безпосередньо в систему конституційного законодавства України. Їх політико-правовий зміст визначений насамперед найважливішим політико-правовим документом нашої держави – Конституцією України. Саме Конституцією визначається, який закон слід видати у галузі національної безпеки і оборони, відповідно з яким має бути розвинута та чи інша її стаття.

Усе нормативно-правове забезпечення національної безпеки умовно можна поділити на два рівні: на першому створюють правову базу для забезпечення функціонування системи національної безпеки, і вона має загальнообов'язковий для всіх характер. Нормативними актами першого рівня є: Конституція України, закони та постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. На другому рівні створюють відомчу нормативну базу, яка уточнює і конкретизує, з огляду на специфіку кожного суб'єкта забезпечення національної безпеки, його функції та завдання [2].

Аналізуючи сучасний стан нормативно до забезпечення національної безпеки української держави, слід зазначити, що національне законодавство не повною мірою відображає потреби та інтереси української нації, що не забезпечує ефективного функціонування системи національної безпеки. У цьому контексті серйозною проблемою постає відсутність чітко визначених критеріїв щодо віднесення тих чи інших інтересів до сфери національних.

У процесі формування механізму нормативно-правового забезпечення системи національної безпеки використовується й інший підхід – інституційний. Даний підхід передбачає необхідність закріплення у праві не тільки механізму захисту та забезпечення національних інтересів, а й предметне визначення останніх. Важливо зазначити, що нормативним аспектом тут виступає певна визначеність національних інтересів, що сприяє консолідації суспільства, яке чіткіше окреслює пріоритети національних інтересів української нації. Саме правове закріплення інтересів нації дасть можливість зробити політику держави щодо захисту національних інтересів більш відкритою, демократичною та наближеною до людини.

Здійснюючи аналіз законодавчого забезпечення системи національної безпеки, необхідно зазначити про відсутність у більшості цих законів механізму їх реалізації та контролю за їх виконанням, а також і передбаченої законодавством відповідальності за порушення вимог чинного законодавства щодо забезпечення національної безпеки.

Зазначене дає підстави виокремити основні прогалини законотворчої діяльності у сфері забезпечення національної безпеки, до яких слід віднести такі:

- невідповідність прийнятих нормативно-правових актів тим змінам, що відбуваються в сучасних реаліях безпекового середовища;

- наявність дисбалансу в процесі законотворчої діяльності між законами і підзаконними нормативними актами;
- недостатній рівень професіоналізму серед суб'єктів напрацювання законодавчих актів, що негативно впливає на оцінку нових тенденцій, які є джерелом значних загроз національній безпеці в частині захисту державного суверенітету України, її територіальної цілісності, недоторканності державного кордону;
- невизначеність законодавця при розробленні та реалізації законодавчих актів, концепцій, доктрин, стратегій, програм щодо пріоритетів і завдань політики національної безпеки держави [4].

Подолання зазначених недоліків законотворчої діяльності у сфері забезпечення національної безпеки української держави потребує передусім напрацювання науково обґрунтованої чіткої концептуальної основи у розробленні нормативно-правової бази щодо регулювання суспільних відносин у процесі захисту людини і громадянина, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зазначити, що завдання з реформування України вимагають від українського народу та керівництва країни кардинальних дій щодо визначення національних інтересів держави, шляхів їх досягнення та забезпечення національної безпеки, визначення організаційно-правових засад державної політики, спрямованої на захист національних інтересів від зовнішніх, внутрішніх та геополітичних загроз, гарантування в Україні безпеки особи, суспільства, держави та державного управління з метою забезпечення нової якості соціального, гуманітарного, економічного та духовного розвитку народу України та самої України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави.

Список використаних джерел

1. Абрамов В. И. Государственное управление в сфере национальной безопасности : словарь-справочник. Киев, 2012. 349 с.
2. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва : монографія. Київ : Фенікс, 2008. 296 с.
3. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 552 с.
4. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія. Київ, 2017. 575 с.

Коцюба М. В.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ РЕЖИМУ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Дослідження проблеми правового регулювання засобів забезпечення встановленого порядку виконання і відбування покарання в установах виконання покарань викликає нагальну потребу в першу чергу визначити поняття режиму, його співвідношення з поняттям громадського порядку, правопорядку, а також встановити коло правових норм, що забезпечують режим.

Етимологія слова «режим» походить від французького «regime», що в перекладі на українську мову означає «систему правил, заходів, запроваджуваних для досягнення певної мети» [1, с. 735].

У законодавстві зарубіжних країн термін «режим» практично не зустрічається. Якщо ж це поняття використовується, то у своєрідному контексті. Наприклад, кримінально-виконавче законодавство Польщі до поняття «режиму», зокрема, включає розмір належної частини винагороди засудженому за працю [2, с. 161].

У міжнародних стандартах поводження із засудженими мова частіше йде про «порядок» або «встановлений порядок поводження з ув'язненими» тощо. Наприклад Правило 36 Правил Мандели встановлює, що «дисципліну і порядок слід підтримувати, вводючи тільки ті обмеження, які необхідні для забезпечення надійного нагляду, безпечного функціонування тюремної установи та дотримання належних правил співіснування у ньому» [3].

Г.О. Радов, аналізуючи визначення режиму, зазначав, що «окремими вченими режим розглядався у широкому та вузькому розумінні цього поняття, в останньому випадку – у якості сукупності правил поведінки засуджених, що встановлюються законами та відомчими актами. У той же час низка вчених розглядала режим у якості системи заходів, застосування яких спроможне дозволити певним чином змінювати осіб, які зазнали її впливу (С.В. Познишев), у якості примусового правопорядку виконання покарання у виді позбавленні волі (М.А. Стручков, Ю.М. Ткачевський), у якості діяльності установ виконання покарань по ізоляції засуджених та здійснення стосовно останніх карально-виховного впливу (М.А. Беляєв). Окремі автори розглядали режим у якості «порядку виконання (відбування) покарання у виді позбавлення волі у виправно-трудовах установах, що встановлений нормами права для досягнення мети покарання». Г.О. Туманов, В.Є. Дьомін, виходячи з розуміння режиму як виправної категорії, визначали режим у якості структурованої, керованої цілісної системи засобів виправлення і перевиховання засуджених. О.Є. Наташев вважав, що зміст режиму знаходить свій вираз через норми, що забезпечують реалізацію кримінально-правової кари, диференціацію виправно-трудового впливу та застосування до засуджених всіх засобів їх виправлення і перевиховання» [4, с. 21].

Б.С. Утевський вважав, що «під режимом у широкому розумінні цього поняття необхідно розуміти весь комплекс заходів, за допомогою яких здійснюється процес виховання осіб, позбавлених волі, до нового суспільного життя, зокрема, праці, виховної роботи, розвитку ініціативи засуджених, що примусово встановлюється і здійснює регулювання всіх сторін життя осіб, позбавлених волі, у виправній установі. Цей процес також прийнято називати режимом (режим у вузькому, спеціальному розумінні цього слова), маючи на увазі під цим: розпорядок дня; регулювання порядку пересування у межах місця позбавлення волі; правила, що встановлюють форми спілкування осіб, позбавлених волі, із зовнішнім світом; систему заходів заохочення і заходів дисциплінарного стягнення тощо, тобто усього того, що становить сукупність зовнішніх ознак позбавлення волі, специфічних для цього заходу кримінальної репресії» [5, с. 176].

Як зазначав О.М. Джужа «в широкому смислі режим відбування покарання охоплює всю сукупність матеріальних і процесуальних норм, що регламентують діяльність адміністрації установ і органів, на яких законом покладене ви-

конання покарання, забезпечення його реалізації, а також сукупність умов і правил відбування покарання засудженими [6, с. 76].

Узагальнюючи викладені точки зору, можливо стверджувати, що в установах виконання покарань існує суворо визначений порядок виконання та відбування покарання, який включає у себе практично всю організацію життя осіб, примусово позбавлених волі. Таким чином, розглядаючи поняття режиму у якості порядку виконання та відбування покарання, необхідно визначити систему конкретних правил і вимог, які визначають цей порядок та його зміст.

Отже, відповідно до частини 3 ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України «основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), пробація, суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив» [7].

Стаття 102 Кримінально-виконавчого кодексу України визначає, що «режим у виправних і виховних колоніях – це встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання і відбування покарання, який забезпечує ізоляцію засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізацію їхніх прав і законних інтересів; безпеку засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених» і одночасно застерігає, що «режим у колоніях має зводити до мінімуму різницю між умовами життя в колонії і на свободі, що повинно сприяти підвищенню відповідальності засуджених за свою поведінку і усвідомленню людської гідності» [7].

Законодавець підкреслює основоположну роль режиму – «режим створює умови для суспільно корисної праці засуджених, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, соціально-виховної роботи та громадського впливу» [7].

Виходячи з вищевикладеного можливо зробити наступні висновки.

Режим в установах виконання покарань (правопорядок) – це частина історично сформованого в суспільстві громадського порядку, врегульована діючими нормами права.

Правове регулювання режиму в установах виконання покарань здійснюється в основному нормами кримінально-виконавчого права, а також нормами (правилами), закріплених в інших галузях права (кримінальному, адміністративному, цивільному тощо) та в інших чинних законах і підзаконних актах у певному обсязі.

Правове регулювання режиму здійснюється нормами матеріального, процесуального і організаційно-управлінського характеру.

Встановлений порядок в установах виконання покарань спрямований на виконання обов'язків всіма суб'єктами та учасниками правовідносин.

У правовому регулюванні режиму використовуються всі методи регулювання, з наданням переваги імперативному методу.

Основна функція режиму – сприяти виправленню засуджених, створювати оптимальні умови для застосування до них інших заходів впливу, забезпечувати приватну превенцію.

Отже, режим як встановлений порядок в установах виконання покарань слід розглядати у якості стану правовідносин, що забезпечує поведінку суб'єктів у визначеному різними галузями права обсязі, і тим самим, з одного боку, створює умови для виконання покарання як заходу державного примусу щодо засуджених, а з іншого – реалізує правовий статус громадянина, з особливостями, що впливають з факту перебування в установі виконання покарань.

Список використаних джерел

1. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. 2-е видання, випр. і доп. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія», 1985. 966 с.

2. Кодексы Польши: Уголовный кодекс. Уголовно-процессуальный кодекс (выдержки). Уголовно-исполнительный кодекс / пер.. Москва : Penal Reform International, 1998. 180 с.

3. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими 2015 р. «Правила Мандели». URL: https://www.un.org/ru/events/mandeladay/mandela_rules.shtml (дата звернення: 12.08.2019).

4. Радов Г.А. Надзор за осужденными в исправительно-трудовых колониях : учеб. пособие. Киев : НИИРИО КВШ МВД СССР, 1984. 64 с.

5. Утевский Б.С. Советская исправительно-трудовая политика: учебник для правовых вузов и юридических курсов. Москва : Государственное издательство советское законодательство, 1934. 253 с.

6. Джу́жа К.М., Корчинський В.О., Фаренюк С.Я. та ін. Кримінально-виконавче право України: (Загальна та Особлива частини) : навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Джу́жи. 2-е вид., перероб. та допов. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 448 с.

7. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 17.09.2019).

Крабовський О. С.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання створення і реформування системи охорони інтелектуальної власності в Україні постійно знаходяться у центрі уваги українських науковців. Останніми роками цим питанням приділяли увагу такі науковці як О. Духовна, В. Іващенко, О. Співаковський та ін. Проте у зв'язку з повільним втіленням у життя положень «Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні» ці питання потребують додаткових досліджень.

Національна система охорони інтелектуальної власності – це «сукупність законодавчих, структурних та функціональних інститутів (компонентів), які в комплексі та в процесі взаємодії забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері охорони інтелектуальної власності, сприяють забезпеченню задоволення суспільства у розвитку інтелектуального, творчого, науково-технічного потенціалу нації та розвитку інноваційної економіки» [1]. Вона являє собою дворівневу систему, перший рівень якої складає законодавство у сфері інтелектуальної власності, а другий рівень – це система органів державної влади, які втілюють або допомагають втілювати у життя чинне законодавство [2, с. 27]. Потріб-

но зазначити, що охорона інтелектуальної власності визначена в якості одного з пріоритетів української влади, вона є одним з фокусів Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС). Положення глави 9 розділу 4 «Інтелектуальна власність» займають близько п'ятої частини від загального обсягу Угоди, і на відміну від інших складових, вона безпосередньо містить скопійовані положення директив і регламентів ЄС по різних аспектах охорони прав інтелектуальної власності. Внаслідок цього європейські нормативно-правові акти практично увійшли в законодавче поле України, адже міжнародні договори мають пріоритет над національним законодавством. Внаслідок відмінності положень українського законодавства від європейських правових норм під час правозастосування виникають колізії, що призводить до появи різних судових рішень з однотипних питань. Наприклад в разі припинення реєстрації торгової марки суди виносять різні рішення, так як за українським законодавством, таке припинення можливе, якщо марку не використовували протягом трьох років (п. 4. ст. 18. Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [3]), а відповідно до Угоди про асоціацію (ст. 198) [4] та Директиви № 2008/95/ЄС від 22 жовтня 2008 р. [5] цей термін становить п'ять років. Така ситуація створює правову невизначеність, що ускладнює роботу суддів. Тому відповідні положення ЄС повинні бути включені в українське законодавство шляхом внесення необхідних змін.

З метою гармонізації законодавства була прийнята Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні [6], що передбачає вдосконалення національного законодавства та його гармонізацію із законодавством ЄС, а також реорганізацію системи колективного управління майновими авторськими та суміжними правами. Відповідно до Концепції та Плану заходів з її реалізації, затверджених ще Кабінетом Міністрів улітку 2016 р. [7], було розроблено пакет з восьми законопроектів, який би забезпечив єдиний комплексний підхід до всебічної реформи сфери захисту інтелектуальної власності, впровадив європейські підходи щодо відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності та перешкоджання зловживанню такими правами. Передбачалось, що законодавчі зміни повинні були вирішити питання: інституційних змін в системі управління сфери інтелектуальної власності; запровадження нової ефективної системи збору роялті, що забезпечить отримання гідної винагороди за інтелектуальну діяльність нашим авторам, виконавцям та іншим творцям; вдосконалення правової охорони об'єктів авторського права та суміжних прав, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, топографій інтегральних мікросхем, торговельних марок, географічних зазначень удосконалення захисту прав інтелектуальної власності та посилення відповідальності за порушення цих прав тощо [8].

Реалізація Концепції планувалася протягом 2016 р. – I кварталу 2017 р. Проте у підсумку, на даний час, прийнято лише деякі з них. Так, Закон України Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» запроваджує прозору процедуру адміністрування голограмного маркування, та, фактично, є імплементацією окремих положень Директиви Європейського парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р. № 2004/48/ЄС «Про забезпе-

чення дотримання прав інтелектуальної власності». Останній з прийнятих, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів» передбачає імплементацію вимог статей 224–227 Угоди про асоціацію з ЄС, а також положень Директиви Ради ЄС № 87/54/ЄЕС від 16 грудня 1986 р. «Про правову охорону топографій напівпровідникових виробів» [9] нарешті оновив термінологію та удосконалив умови надання правової охорони та умов охороноздатності компонування напівпровідникового виробу, порядок проведення експертизи заявок, надає перелік прав та обов'язків, що впливають з державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу і т. д. У серпні 2019 року у першому читанні було прийнято законопроект №1065, що враховує вимоги, встановлені ст. 204–207 Угоди про асоціацію, та передбачає імплементацію в законодавство України Регламенту (ЄС) № 1151/2012 від 21 листопада 2012 р. про якість сільськогосподарських продуктів та продуктів харчування, що забезпечить європейський рівень правової охорони географічних зазначень.

Інші законопроекти ще знаходяться у стадії розробки. Тому проблеми у сфері охорони інтелектуальної (промислової) власності, а також охорони винаходів і корисних моделей, наприклад у питанні «вічнозелених» патентів, які характерні для фармацевтичної галузі, коли для продовження строку охорони діючої речовини препарату патентують нові форми, властивості або нове використання відомого лікарського засобу, чим штучно продовжують строк чинності охоронного документа, залишаються. Крім того, вищезгадана Концепція передбачає перетворення трирівневої структури системи організації державного управління сферою інтелектуальної власності на дворівневу [6].

Проте, за три роки реорганізацію так і не закінчено. Було ліквідовано Державну службу інтелектуальної власності України, але так і не створено національного органу інтелектуальної власності, який виконував би окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики в зазначеній сфері. Було створено Національний офіс інтелектуальної власності з організаційною формою «державне підприємство», проте виходячи зі статуту та повноважень цього підприємства, назвати його національним органом, який мав бути створений ще до 2017 р. складно. Щодо другого рівня, то він передбачає роздержавлення, відповідно до Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права та (або) суміжних прав» № 2415 [10], УААСП, що сприятиме створенню у прозорий спосіб нової організації колективного управління, яка збиратиме винагороду (роялті) у визначених законодавством сферах. Цей процес почався влітку 2018 р., і триває дотепер.

Таким чином, питання приведення законодавства України у відповідність до європейського, а також реорганізація державного управління в цій сфері тривають. Досі не впроваджено прозорої дворівневої структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Тому питання реформування системи охорони інтелектуальної власності потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Про Національну систему охорони інтелектуальної власності в Україні: законопроект від 28 листопада 2016 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document//855?an=2> (дата звернення: 30.09.2019).

2. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В. та ін. Інтелектуальна власність : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за заг ред. Нестерцової-Собакарь О.В. Дніпро : Дніпр.держ. ун-т, 2017. 140 с.

3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. *Відомості Верховної Ради*. 1994. № 7. Ст. 36.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 30.09.2019).

5. Директива ЄС про зближення законодавств держав-членів відносно товарних знаків та знаків обслуговування № 2008/95/ЄС URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_930 (дата звернення: 16.09.2019).

6. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/-2016-%D1%80> (дата звернення: 16.09.2019).

7. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 23 серпня 2016 р. № 632-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2016-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2019).

8. Співаковський О. У пошуках компромісів, або Як Україна будує власну інфраструктуру захисту інтелектуальної власності. URL: <http://www.golos.com.ua/article/308284> (дата звернення: 16.09.2019).

9. Директива Ради 87/54/ЄЕС від 16 грудня 1986 р. про правову охорону топографій напівпровідникових виробів. URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/spivotovaristvo-ekonomichne-evropeyske/direktiva-radi-ees-stosovno-pravovoji-ohoroni-1986-27838.html> (дата звернення: 30.09.2019)

10. Про ефективне управління майновими правами правласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15 травня 2018 р. № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19> (дата звернення: 30.09.2019).

Кравченко А. С.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник:

Олефір Л. І.,

к.ю.н., старший викладач кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

ФУНКЦІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЄ ПЕРСОНАЛ ОРГАНУ ПРОБАЦІЇ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ВИПРАВНИХ РОБІТ

Виправні роботи – вид покарання, який доволі рідко застосовується у вітчизняній правовій реальності.

Станом на 17 жовтня 2019 року на обліку уповноважених органів з питань пробації перебувало 65059 осіб, з них 563 особи, які відбувають покарання у виді виправних робіт (тобто менше 1% суб'єктів пробації).

Як зазначає сучасний вчений Є. Ю. Бараш, метою органу пробації під час виконання покарання, в тому числі у вигляді виправних робіт, є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених та запобігання вчинення ними повторних кримінальних правопорушень. Тому працівники органу пробації

наділені широким колом повноважень та виконують важливі завдання і функції [5, с.16].

Під час виконання вироку суду, щодо осіб засуджених до виправних робіт, працівники пробації здійснюють такі основні функції:

Ведуть облік засуджених осіб (ч. 5 ст. 41 КВК України). Підставою для постановки засуджених осіб на облік є відповідне судове рішення, що набрало законної сили. У десятиденний строк після постановки засудженої особи на облік уповноважений орган з питань пробації надсилає відповідні повідомлення про постановку засудженого на облік до суду, який ухвалив рішення, до військкомату та підрозділів інформаційної підтримки та координації поліції територіальних органів поліції.

Роз'яснюють порядок та умови відбування покарання (ч. 5 ст. 41 КВК України). Після постановки на облік засуджена особа викликається до органу пробації для роз'яснення порядку та умов відбування покарання, та здійснення нагляду, відповідальність за їх невиконання, права й обов'язки засудженої особи; роз'яснюються наслідки вчинення кримінального або адміністративного правопорушення [3]. Засуджені зобов'язані (ч. 6 ст. 41 КВК України): додержуватися встановлених порядку та умов відбування покарання; сумлінно ставитися до праці; з'являтися за викликом до уповноваженого органу пробації; повідомляти уповноважений орган пробації про зміну місця проживання.

За порушення порядку та умов відбування покарання у виді виправних робіт уповноваженим органом з питань пробації до засудженого може застосовуватися застереження у виді письмового попередження про притягнення до кримінальної відповідальності [6, с. 101].

Здійснюють контроль за додержанням порядку та умов відбування покарання власником підприємства за місцем роботи засуджених осіб (ч. 5 ст. 41 КВК України). У разі систематичного неправильного або несвоєчасного відрахування сум із заробітку засудженого до виправних робіт, а також невиконання інших вимог передбачених ст. 44 КВК України, уповноважений орган з питань пробації надсилає до правоохоронних органів подання про притягнення до кримінальної відповідальності, а також довідку працівника про вжиті заходи, довідку власника підприємства про причини неперерахування утриманих коштів, ксерокопії розрахункових відомостей та інші матеріали для вирішення питання про притягнення винних осіб до відповідальності (ч. 2 ст. 44 КВК України).

Застосовують до засуджених осіб установлені законодавством заходи заохочення (ч. 5 ст. 41 КВК України):

– подання до суду матеріалів про умовно-дострокове звільнення засудженого від покарання;

– зарахування часу щорічної відпустки у строк відбування покарання.

Направляють через відповідні центри зайнятості населення на роботу осіб, засуджених до виправних робіт, які на час виконання вироку не працюють або були звільнені з роботи у відповідності до законодавства про працю (ч. 5 ст. 41 КВК України).

Здійснюють, у разі потреби, контрольні перевірки за місцем роботи засуджених осіб не менше ніж два рази протягом строку відбування покарання.

Знімають з обліку суб'єктів пробації. Засуджена особа знімається з обліку з таких причин: відбуттям строку покарання; скасуванням вироку – за наявності відповідного рішення суду; амністією чи помилюванням; засудженням за учинення нового злочину – за наявності вироку суду, що набрав законної сили; смертю засудженої особи; зміною засудженою особою постійного місця роботи, за новим місцем проживання.

Підводячи підсумок можемо зазначити, що робота працівників органу пробації має важливе значення для забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених та запобігання вчинення ними повторних кримінальних правопорушень, та для допомоги самим засудженим стати на шлях виправлення та адаптуватися до зовнішніх обставин, в яких вони опинилися.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 1107. 2003 р. № 1129-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3–4. Ст. 21.
3. Рекомендації, щодо деяких положень здійснення наглядових та соціально-виховних заходів до осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: Лист Міністерства юстиції України від 21.09.17р. №976/24.1/48-17
4. Запровадження пробації в Україні / за ред. Є. Бараша, М. Рудницьких. – Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. – 80 с.
5. Соцький Ю. Правове регулювання виконання кримінального покарання у вигляді виправних робіт. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 101 – 102.
6. Що таке пробація і чому це важливо?. URL: <https://i-rc.org.ua/index.php/component/content/article/40-new-podii/861-no-rlau-krugl-stil-1204> (дата звернення: 20.10.2019).

Крикун В. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ВИДИ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Податкові правовідносини – це врегульовані нормами податкового права фінансові правовідносини, що утворюються з приводу справляння податків та інших обов'язкових платежів податкового характеру з юридичних і фізичних осіб до державного й місцевих бюджетів, а також до державних цільових фондів.

М. Бліхар зазначає, що специфіка податкових правовідносин полягає у наступному:

- 1) мають публічно-правовий характер, оскільки є підставою реалізації публічних інтересів;
- 2) це майнові відносини, оскільки їх об'єктом є майнові блага фізичних і юридичних осіб;
- 3) є відносинами владного характеру, що визначається формою реалізації податкової норми, яка має імперативний характер, а тому однією зі сторін в податкових правовідносинах завжди виступає орган влади, наділений відповідни-

ми повноваженнями у сфері оподаткування (він має право видавати владні приписи, здійснювати контрольну діяльність):

4) виникають, змінюються і припиняються виключно у сфері фінансової діяльності держави на стадії формування державних і місцевих доходів;

5) характеризуються однобічною спрямованістю фінансових ресурсів - від платників податків до бюджетів і державних цільових фондів у формі обов'язкових платежів податкового характеру [2, с. 165].

Податкова система кожної країни відображає її специфічні умови соціально-економічного розвитку. Це рівень розвитку економіки і соціальні умови, традиції народу і багато інших чинників. Не може бути держав з тотожними податковими системами. Україна пройшла досить довгий шлях запровадження податків в економіці, що стало джерелом формування бюджету та регулятором підприємницької діяльності. Прийняття Бюджетного та Податкового кодексу України дало новий імпульс для зміцнення політичної та економічної стабільності в Україні [8, с. 221].

Отже, проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України стало юридичним фактом - розгорнулося її будівництво та визнання на міжнародній арені. У цей період зростає потреба у вивченні її історії. Питання історії української державності та права вивчаються в курсі "Історія держави і права України". У багатьох вищих навчальних закладах України вивчається спецкурс "Історія податків та оподаткування в Україні" у курсі "Податкова система в Україні". Завданням цього спецкурсу є висвітлення питань виникнення, розвитку та зміни податкової системи з найдавніших часів до наших днів, а також ролі податків у житті суспільства, значення їх для функціонування держави взагалі та становлення української державності зокрема.

Вважаємо, що податкові правовідносини виникають між:

- державою та платниками - стосовно визначення основних елементів оподаткування, порядку обчислення і стягнення податків;

- державою та органами місцевого самоврядування - щодо розмежування їх компетенції у податковій сфері;

- державою та органами, що забезпечують справляння податків - з приводу визначення правового статусу цих органів, порядку адміністрування податків, відповідальності за забезпечення своєчасного надходження таких платежів до відповідних фондів;

- органами державної податкової служби та платниками - стосовно взаємних прав і обов'язків та механізму їх реалізації [1, с. 4].

Склад податкових правовідносин розкривається через категорії, які складають сукупність елементів і характеризують: об'єкт правовідносин, суб'єкт правовідносин, зміст правовідносин, підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин [3, с. 27].

Об'єктом податкових правовідносин є те, з приводу чого між суб'єктами податкових правовідносин виникає правовий зв'язок. Об'єктом податкових правовідносин виступають грошові кошти платників, які надходять до бюджетів та державних цільових фондів.

На нашу думку, суб'єкт податкових правовідносин - це реальний учасник податкових правовідносин. Суб'єкти податкових правовідносин наділені податковою правосуб'єктністю.

Підставою виникнення, зміни й припинення податкових правовідносин є юридичні факти - конкретні життєві обставини, з якими норми податкового права пов'язують виникнення, зміну або припинення податкових правовідносин.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С.О. Суб'єктивні права платників податків: зміст і класифікація : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 20 с.
2. Бліхар М. Особливості податково-інвестиційних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №9. С. 165-168.
3. Вишемирський М.І. Податкові пільги за податковим законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2015. 205 с.
4. Жернаков М.В. Податкові спори: реформування механізмів вирішення : автореф. дис ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2015. 28 с.
5. Історія податків та оподаткування в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. А.М. Подоляки. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 416 с.
6. Кучерявенко М.П. Податкове право України: підруч. Харків : Право, 2013. 536 с.
7. Теремецький В.І. Загальна характеристика елементів структури податкових правовідносин. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 1 (9). С.175–188.
8. Шишов О.О. Форми захисту прав платників податків. *Young Scientist*. 2015. № 2 (17). С. 221-225.

Крук Н. М.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби;

Леоненко О. А.,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИМОГ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАСУДЖЕНИХ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

В сучасний період трансформаційних перетворень відбувається активний рух України до євроінтеграції, на шляху якого формуються основи становлення України як соціальної, демократичної та правової держави. З проголошенням незалежності в Україні виникла потреба здійснення демократичних реформ, серед яких важливе місце займає сфера виконання кримінальних покарань, орієнтована на зміни соціального характеру з урахуванням міжнародного досвіду, принципів гуманізму та законності. Це потребує нових підходів до вирішення завдань, які постають у процесі виконання покарань та підвищення ролі покарання як засобу протидії злочинним проявам.

Відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як Колб В. О., М. П. Мелентьєв, В. О. Меркулова, О. С. Міхлін, М. С. Пузирьов, О. Л. Ременсон, А. В. Савченко, А. Х. Степанюк, О. В. Стругова, М. О. Стручков, Ю. М. Ткачевський, В. М. Трубников, С. Я. Фаренюк, С. В. Царюк, І. В. Шмаров, І. О. Янчук,

І. С. Яковець і ін.. здійснили вагомі дослідження кримінально-виконавчого права, а саме практичну реалізацію диференційованого підходу до засуджених в системі кримінального виконання покарань.

Принцип диференціації забезпечує реалізацію цілей кримінального покарання щодо конкретного засудженого та спостерігається майже у всіх нормах кримінально-виконавчого права. Даний принцип походить від такого принципу кримінального права, як диференціація й індивідуалізація відповідальності, які закріплені у Кримінально-виконавчому кодексі України [1, с. 300]. Диференційований підхід у кримінальному праві здійснюється на основі принципу справедливості. Адже справедливе виконання покарання можливе лише на засадах справедливо призначеного покарання. Тільки за умови цих складових можливе забезпечення досягнення цілей покарання. Диференціація виконання покарань спрямована на реалізацію справедливості, що і є по суті диференційованим підходом по відношенню до засуджених різних груп.

Реалізація диференційованого підходу до засуджених в діяльності підрозділів установ виконання покарань на практиці відбувається на основі поділу всіх засуджених до позбавлення волі на невеликі групи, а саме, здійснюючи їх класифікацію та забезпечуючи надалі окреме розміщення кожної з них.

За останніми даними, у слідчих ізоляторах Державної кримінальної служби України, станом на 1.08. 2019 року перебуває 19675 осіб [2]. До такої кількості засуджених має бути застосований правильний підхід розподілу за різними критеріями, таким чином відбувається диференційований підхід до засуджених в установах виконання покарань. Після винесення вироку засудженому, обирається вид установи виконання покарань за правилами первинної класифікації, керуючись нормами кримінального закону, у тому числі положеннями Загальної частини КК України. При виконанні позбавлення волі в першу чергу враховуються вимоги роздільного тримання засуджених залежно від їх соціальних, біологічних якостей, а саме: вік, стать, громадянство, стан здоров'я, наявність у засуджених жінок малолітніх дітей [3, с. 392].

Диференціація виконання покарань проявляється перш за все у встановленому порядку виконання та відбування покарання, що характеризується різними умовами утримання, наявності різного правового положення та рівнів ізоляції, який застосовується залежно від ступеня суспільної небезпеки різних категорій засуджених, тобто шляхом фактичної реалізації кари, що впливає з позбавлення волі [4, с. 320]. Як приклад, наведемо умови відбування покарання особою, яка засуджена до довічного позбавлення волі, яка справедливо відбуває покарання в установах найвищого рівня безпеки. У цьому і виражається диференційований підхід до засуджених залежно від суспільної небезпеки вчиненого злочину та особи засудженого.

Подальша класифікація засуджених здійснюється установами й органами виконання покарання на підставі норм кримінально-виконавчого законодавства за такими критеріями: фізіологічні, юридичні, педагогічні, психологічні. Погоджуємося з І.С. Яковцем, який вважає, що первинна класифікація повинна проводитися на підставі таких ознак, як стать, вік, вид і строк покарання. З метою диференціації процесу карально-виховного впливу в конкретній установі вико-

нання покарання виникає необхідність виділення груп за певними ознаками, що являється психолого-педагогічною класифікацією, тобто вторинною (внутрішньою), у межах якої відбувається групування засуджених за певними спільними рисами з точки зору психолого-педагогічної характеристики осіб, які відбувають покарання.

Зазначимо, що і первинна і вторинна класифікація є двома самостійними видами, впливають одна із одної в процесі виконання покарання, однак мають різні цілі і первинна класифікація обумовлює вторинну. Юридична класифікація засуджених до позбавлення волі впливає на систему установ виконання покарання, призводить до змін у правовому становищі засуджених.

Первинна класифікація засуджених проводиться Регіональними комісіями шляхом визначення колонії певного рівня безпеки, для створення оптимальних умов в реалізації кари та індивідуального попередження і безпосередньо місця, тобто конкретної місцевості, де знаходиться ця колонія [5, с. 208]. Вторинна класифікація зазвичай проводиться безпосередньо адміністрацією виправних і виховних установ, починаючи під час перебування засудженого у відділенні карантину, діагностики та розподілу перед направленням до відділення соціально-психологічної служби.

Диференційований підхід у діяльності установ виконання покарань вбачаємо у такому аспекті, коли за рішеннями міжрегіональних комісій до виправних колоній мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання із слідчого ізолятора направляються особи, засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, злочини невеликої та середньої тяжкості.

Сучасна кримінально-виконавча реформа зумовлена потребою держави забезпечити умови виконання покарань у відповідності до міжнародних стандартів та досягти основної мети – виправлення та ресоціалізацію засуджених. Ці питання закладені в Указ Президента України «Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України» від 8 листопада 2012 р., який визначив головні напрями удосконалення існуючої кримінально-виконавчої політики. Схвалена цим Указом Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України покликана розв'язати ключові проблеми, які виникають на сучасному етапі діяльності служби, а саме: приведення умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту, у відповідність до вимог законодавства та європейських норм і стандартів, забезпечення безумовного дотримання прав людини і громадянина в місцях позбавлення волі, стабільного функціонування органів, установ виконання покарань, вирішення кадрових проблем та соціального захисту персоналу, модернізацію виробничої сфери підприємств установ виконання покарань [6].

Таким чином, можемо зробити висновок, що механізм реалізації принципу диференціації засуджених в підрозділи установ виконання покарань є недостатньо ефективним, здійснюється формально та потребує удосконалення. Наявний стан пенітенціарного будівництва, заснований на відновленні справжніх історичних фактів та міжнародному досвіді діяльності установ виконання покарань, їх оцінка і переоцінка з позицій безперервного поступального суспільного розвитку, можуть стати основою сучасного процесу вдосконалення кримінально-

виконавчої політики, її трансформації в пенітенціарну, реформування вітчизняного законодавства і практики виконання покарань.

Список використаних джерел

1. Пузирьов М.С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : монографія. М.С. Пузирьов ; за наук. ред. докт. юрид. наук, проф. І.Г. Богатирьова. К. : ВД «Дакор», 2014. 300 с.

2. Державна кримінально-виконавча служба України. Офіційний сайт. Інформація про стан наповнення слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України станом на 01.08.2019 URL: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/887542> (дата звернення 05.08.2019).

3. Яковець І.С. Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання кримінальних покарань : монографія. І.С. Яковець. Х. : Право, 2013. 392 с.

4. Степанюк А.Х. Кримінально-виконавче право: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальних вищих навчальних закладів. Х. : Право, 2006. 320 с.

5. Яковець І.С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установи виконання покарань: монографія. Х.: Кроссрод, 2006. 208 с.

6. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : Указ Президента України від 8 листоп. 2012 р. № 631/2012. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012> (дата звернення: 06.08.2019).

Кухарчук І. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ДОСВІД ПРАКТИКИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АДАПТАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА ЯК ПРИКЛАД ВПРОВАДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Відповідно до аналізу джерел становлення та розвитку пенітенціарної системи, де поняття «пенітенціарний» походить від терміну «пенітенція» – каяття [1, с. 176], можна стверджувати, що сутність пенітенціарної системи як такої, має на меті каяття осіб, що вчинили злочин та потрапили до установ виконання покарань (далі – УВП).

У багатьох наукових роботах пенітенціарну систему розглядають на основі визначення М. П. Мелентьєва, який свого часу зазначив, що пенітенціарною системою є не лише система розміщення ув'язнених, а виправною системою загалом, що «пов'язана з виконанням покарання у виді позбавлення волі, в сукупності із засобами і методами правового впливу на засуджених осіб, з метою відновлення соціальної справедливості, виправлення засудженого і запобігання вчиненню нових злочинів» [2, с. 4].

Російська вчена М.С. Дикаєва, в дисертаційному дослідженні, присвяченому аналізу виконання кримінальних покарань, акцентує увагу на цілях покарання, де основою є поведження з засудженими та соціальна адаптація останніх після відбування покарання [3, с. 39].

Близько шести місяців засуджений знаходиться в свого роду карантині, з ним працюють соцпрацівники, психологи та тюремні працівники. У ході такої

роботи вимальовується психологічний портрет та особливості засудженого, відразу після чого останній відправляється до місця відбування покарання [4, с. 46].

У 1977 році рішення конституційного суду Німеччини трьохрічної давнини стосовно важливості ресоціалізації засудженого, як першочергової цілі пенітенціарної системи було відображено у нормах §2 Кримінально-виконавчого кодексу Німеччини (далі – КВК). Після чого, в 2006 році важливість ресоціалізації було закріплено у відповідних статтях кодексів федеральних земель, де вказано, що виконання покарання має вчити засудженого жити після звільнення, не вчиняючи правопорушень.

Особливу увагу в процесі ресоціалізації засуджених приділено також системі надання відпусток, які відповідно до §13 КВК ФРН надаються на строк до 21 доби. Відпустки надаються як правило на святкові чи вихідні дні, та діляться на декілька часових відрізків (7 днів).

Програми по ресоціалізації засуджених мають в ФРН окреме місце, якому відводиться чимало уваги. Так, наприклад, на території федеральної землі Саар було прийнято Закон «Про амбулаторну допомогу та допомогу постраждалим». Прийняття аналогічного закону заплановано на 2019 р. на території федеральної землі Гамбург [5, с. 286-289].

Отож, враховуючи вищезазначене, доходимо висновку, що пенітенціарна система Німеччини чималу увагу приділяє праці засуджених, що сприяє ресоціалізації та адаптації до умов на свободі засуджених осіб.

Відносно чого, науковці (А. П. Скиба) стверджують, що праця, як основа ресоціалізації, й сприяє зменшенню рецидиву злочинності [6, с. 45].

На основі соціологічних даних, станом на 30.11.2018 р. в УВП ФРН утримувалося 63 643 особи [7].

Відповідно даних, наданих Міністерством юстиції України, станом на 01.07.2019 р. в українських в'язницях та слідчих ізоляторах, окрім установ, що знаходяться на території Донецької та Луганської областей, які тимчасово не контролюються українською владою, утримувалося 54 186 осіб [8].

Відповідно статистики, можна стверджувати, що Україна не знаходиться на щабель нижче від ФРН за кількістю засуджених. Та все ж таки вважаємо, що є можливість дещо знизити цей показник.

На сайті Державної кримінально-виконавчої служби України [9] міститься стаття, присвячена ресоціалізації засуджених осіб, де всі твердження та критерії дуже схожі на ті, що практикуються в Німеччині. Однак, є й відмінність. Усі форми ресоціалізаційного процесу ФРН закріплені в законодавчих актах та носять обов'язковий характер, чи то на території всієї ФРН, чи на територіях окремих федеральних земель. Натомість в Україні шляхи пенітенціарної та постпенітенціарної ресоціалізації носять скоріш рекомендаційний характер. Обов'язкові ж містяться в різних нормативно-правових актах.

КВК України містить роз'яснення щодо ресоціалізації засуджених осіб, де ч. 2 ст. 6 зазначено, що «необхідною умовою ресоціалізації є виправлення засудженого» [10], але немає мови про адаптацію по відбуванню покарання. І це зрозуміло, адже КВК має на меті процес, що відбувається під час відбування самого покарання, але аж ніяк не по його закінченню.

Вважаємо, що задля дієвої програми відносно ресоціалізації та постпенітенціарної адаптації засуджених осіб, окремий нормативно-правовий акт (Закон України «Про ресоціалізацію та постпенітенціарну адаптацію осіб, що відбувають або відбули покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк») повинен містити роз'яснення, норми та приписи, що б носили обов'язковий характер. Адже на нашу думку, спираючись на проаналізовані джерела, ресоціалізація та постпенітенціарна адаптація є найважливішим елементом уникнення асоціальної поведінки та рецидиву злочинів.

Список використаних джерел

1. Ягунов Д. Державна пенітенціарна служба України: деякі питання концептуального та термінологічного обґрунтування. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ*. 2011. №3 (47). С. 175-178.
2. Яцишин М. Проблеми визначення поняття «пенітенціарна система» в сучасних умовах. *Історико-правовий часопис*. 2014. №1 (3). С. 3-7.
3. Дикаева М.С. Назначение и исполнение уголовных наказаний в России: криминологический анализ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Санкт-Петербург, 2016. 271 с.
4. Петерс Д.О. Международная практика пенитенциарных систем. *Отечественная юриспруденция*. 2017. С. 44-46.
5. Воробьев Ю.А. Национальные особенности процесса ресоциализации осужденных в уголовно-исполнительной системе Германии на современном этапе. *Человек: преступление и наказание*. 2018. № 3. С. 285-289.
6. Скиба А.П. Правовое регулирование организации труда осужденных в пенитенциарных учреждениях Германии. *Вестник Нижегородской академии МВД России*. 2017. № 1 (37). С. 41-46.
7. Germany. World Prison Brief data: website. URL: <https://www.prisonstudies.org/country/germany> (date of the application: 23.09.2019 p.).
8. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби. Державна кримінально-виконавча служба України: сайт. URL: <https://kvs.gov.ua/2019/harakteristika/01.07.2019.pdf> (дата звернення: 23.09.2019 p.).
9. Державна кримінально-виконавча служба України: сайт. URL: <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/659991> (дата звернення: 23.09.2019 p.).
10. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 27.09.2019).

Ледбедєва Г. Г.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО РЕЦИДИВУ У ПРАКТИЦІ ПРАВООХОРОННИХ ТА СУДОВИХ ОРГАНІВ

Численні дослідження свідчать про те, що основні причини кримінальної активності засуджених лежать в самій природі такого кримінального покарання, як позбавлення волі. У пенітенціарній злочинності домінуючу роль грає насильницька (причому незалежно від умов виконання покарань) злочинність. На насильстві ґрунтується кримінальна (тюремна) субкультура, яка ввібрала в себе

найжорстокіші, аморальні, безпринципні звичаї гіршої частини засуджених. Особливо агресивно злочинці намагаються затвердити свою «філософію» в місцях позбавлення волі, де насильство досить часто стає універсальним способом самоствердження, способом вирішення конфліктних ситуацій [1, с. 23].

Проводячи аналіз пенітенціарної злочинності, необхідно враховувати специфічні особливості злочинної поведінки засуджених – типи пенальної злочинної поведінки (ухилення від покарання; активне перешкоджання діяльності кримінально-виконавчих установ; насильницька кримінальна діяльність).

Насправді, діяльність адміністрації виправних установ в плані запобігання пенітенціарної злочинності нерідко обмежується лише виявленням і усуненням (нейтралізацією) причин і умов злочинності. При цьому не враховуються можливості інших рівнів та форм попереджувальної діяльності. Пенітенціарна система являє собою складний суперечливий організм, який не підлягає однозначній оцінці. Державні органи, що здійснюють виконання покарань, кримінальна субкультура, склад засуджених, їх взаємовідносини один з одним і з адміністрацією установ – все це специфічні феномени, які потребують ретельного дослідження з позицій кримінологічної профілактики злочинів.

Ефективність розслідування пенітенціарного рецидиву забезпечується, насамперед, знанням кореляційного зв'язку між факторами, які притаманні позбавленню волі, і рецидиву злочинів, що дозволяє проникнути в глибинні процеси рецидивної злочинності та може використовуватися як інструмент передбачення ймовірних тенденцій, дати цінну прогностичну інформацію, дозволить визначити значущість і місце комплексу факторів, пов'язаних з позбавленням волі, як явища, що має пряме відношення до судочинства у кримінальному провадженні.

Зв'язок між позбавленням волі і рецидивом досить складний. Він проявляється в питомій вазі і якійсній характеристиці рецидивних злочинів. Рівень латентності невідомий, але, за опублікованими матеріалами, можна припускати, що він вищий за офіційний [2, с. 43].

На наш погляд, зв'язок між «факторами позбавлення волі» та пенітенціарними кримінальними правопорушеннями повинен бути об'єктом самостійного криміналістичного вивчення. Знання зв'язку з цим дає більш глибоке уявлення про механізм події, що допомагає у формуванні всього сприйняття, збору і аналізу слідчим матеріально-фіксованих «відбитків» події. «Фактори позбавлення волі» грають в певній мірі детермінуючу роль по відношенню до механізму події, будучи причиною не тільки всієї злочинної поведінки в цілому, але й окремих його елементів (наприклад, причиною вибору даного способу вчинення кримінального правопорушення).

Вивчаючи особливості розслідування пенітенціарного рецидиву, ми прийшли до висновку, що без формування криміналістичної характеристики цих злочинів доводиться стикатися з розрізненим, безсистемним набором злочинних дій і тому визначити її закономірності неможливо. Саме криміналістична характеристика злочинів служить вихідною базою для формування найбільш оптимальної та ефективної методики їх розслідування [3, с. 15]. Через виявлені криміналістичні закономірності можна визначити перспективу всього розслідування і найбільш ефективні його схеми.

Злочинна діяльність пенітенціарних рецидивістів набула нових видів, які раніше не проявлялися. Вона відрізняється різноманітністю і універсальністю, а сама особистість рецидивіста не вписується в сформовані теоретичні форми. Криміналістична характеристика пенітенціарного рецидиву не може повторювати традиційних схем хоча б тому, що сама особистість рецидивіста, незважаючи на найжорсткіші форми і методи впливу на неї з боку держави, не трансформується в позитивному напрямку. Спроби наповнити її окремими елементами поза зв'язком з цілим не дають очікуваних результатів.

В цілому, головною оперативно-розшуковою та криміналістичною проблемою пенітенціарного рецидиву є заплутана система відносин в кримінальному співтоваристві між тими, хто не один рік, ймовірно, був учасником злочинної діяльності. Зараз це дуже важке завдання. Зв'язки між злочинними співтовариствами навмисно мінімізовані з метою уникнення розкриття правоохоронними органами.

Одна зі специфічних особливостей пенітенціарного рецидиву полягає в особливому психологічному стані рецидивіста. Як показує практика, в більшості випадків злочинець вважає себе постраждалою стороною. Опитування осіб, засуджених за вбивство і заподіяння шкоди здоров'ю, показало, що багатьох з них (78%) звинувачують у вчиненні кримінального правопорушення виключно потерпілого, при цьому 63% винних вважають, що надалі «не підуть на поводу» у жертви і не вчинять кримінальне правопорушення. При винесенні суворого покарання такі злочинці почувають себе «мучениками», несправедливо засудженими за свою рішучість і принциповість. Винний сприймає жертву як особу, що вийшла за рамки правових або моральних норм. Розправляючись з ним або його майном, суб'єкт кримінального правопорушення внутрішньо виправдовує себе, ставить потерпілого на один щабель з собою по відношенню до закону. У разі призначення такій особі надмірно суворого покарання суд доб'ється лише того, що озлобить його, вб'є віру винного в справедливість закону. З іншого боку, надмірно м'яке покарання створить у нього уявлення про безкарність і також не призведе до виправлення [4, с. 63].

Складно прорахувати, в яких саме злочинах пенітенціарний рецидив представлений найбільш яскраво. Він притаманний більшості кримінальних правопорушень і особливо насильницькій злочинності (в складі умисних вбивств, включаючи незакінчені; терористичних актів; бандитизм; зґвалтування) тощо. Більше половини всієї навмисно заподіяної шкоди здоров'ю (тяжкої, середньої тяжкості, легкої), побоїв, катувань; навіть примус до вилучення органів або тканин людини для трансплантації; погроза вбивством або заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю; сексуальне насильство; посягання на життя особи, яка здійснює правосуддя або досудове розслідування; захоплення заручників здійснені рецидивістами.

Це ще раз доводить, що для особи, що вчиняє пенітенціарний рецидив кращий спосіб вирішення ситуації – насильство. Суб'єкт навіть не бажає замислюватися над тим, що можна вдатися до іншої, неагресивної поведінки. Насильство у виправних установах має свою особливість: воно зазвичай направлено на іншого засудженого і набуває вкрай витончені таємні способи [6, с. 2-12].

До переліку базових ознак, що визначають криміналістичну характеристику рецидивних кримінальних правопорушень, в першу чергу необхідно віднести ту обставину, що ці кримінальні правопорушення не є первинними в кримінальній діяльності суб'єкта.

Спосіб для пенітенціарного рецидиву, як правило, є структурованим і включає в себе дії, що відносяться до всіх трьох його елементів: підготовки, вчинення і приховування. Однак особлива увага необхідна його підготовці та приховуванню. Під час ізоляції ув'язнений знаходиться під ретельним наглядом: кожен його крок відомий не тільки адміністрації, але і засудженим. Це привчає до контролю за собою, незвичайній приховуваності, формує натуру. Будь-який неправомірний вчинок, не кажучи про злочин, обмірковується з точки зору приховування, що вимагає часу. Тому відмінна риса способу кримінального правопорушення, що вчиняється рецидивістом, це відсутність імпульсивності, ретельна підготовка. Допустимі помилки (недбалість в ліквідації слідів тощо) – наслідок того, що злочинець поспішав. Вихована роками ув'язнення звичка до приховування (навіть допитливість в кримінальній субкультурі не заохочується і жорстко карається) детермінує (зумовлює) спосіб вчинення кримінального правопорушення і особливо його приховування. Вся модель майбутнього кримінального правопорушення будується з урахуванням набутого досвіду [5, с. 97].

Ми торкнулися лише деяких питань великої проблеми – криміналістичної характеристики пенітенціарних кримінальних правопорушень. Відзначимо, що між пенітенціарним рецидивом і правовим регулюванням діяльності по виконанню позбавлення волі і самою діяльністю існує кореляційна залежність, коли одне явище породжує інше, в свою чергу, останнє впливає на перше. Це замкнуте коло. У цьому «кругообігу» стоїть діяльність органів попереднього розслідування. Навантаження слідчого на 80% складається з розслідування кримінальних правопорушень осіб, що мають судимість. Це брак всієї правоохоронної, судової, кримінально-виконавчої системи, який ними фільтрується і знову відправляється на виправлення.

Кожне рецидивне кримінальне правопорушення за своїм ступенем небезпечніше попереднього. Мотив насильства пронизує весь механізм кримінального правопорушення, він же визначає заходи протидії розслідуванню. Кожен новий термін ув'язнення для рецидивіста – це нові зв'язки у кримінальному середовищі, нові організовані злочинні групи, інтенсивні способи втягнення у злочинну діяльність раніше не судимих, молодь.

Аналіз практики боротьби з пенітенціарним рецидивом показує, що теорія криміналістичної профілактики пенітенціарного рецидиву, як і діяльність органів досудового розслідування в цьому напрямку, потребує вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Анісімов В. М. Тюремна громада: «віхи» історії. Історико - публіцистичне оповідання. Одеса, 2005. 170 с.
2. Головин А. Ю. Теория и практика классификационных исследований в криминалистической науке. Тула, 2000. 204 с.

3. Криминалистическая характеристика преступлений : учеб. пособ. / за ред. А. Н. Колесниченко та ін. Министерство высшего и среднего специального образования УССР, Харьковский юридический институт. Х. : Юрид. ин-т, 1985. 93 с.
4. Мицкевич А. Ф. Уголовное наказание: понятие, цели и механизмы действия : монография. М.: Юридический центр пресс, 2010. 281 с.
5. Тактика слідчих дій / за ред. В. І. Комісарова. Харків, 2000. 212 с.
6. Ялунін В. Нові рубежі – нові завдання. *Відомості кримінально-виконавчої системи*. 2016. № 2. С. 2-12.

Ложнікова А. Ю.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

Одним із найголовніших завдань сучасного суспільства є не лише декларування прав і свобод людини, а й створення правозахисного механізму, який би забезпечував їх виконання.

В вітчизняній правовій системі міжнародно-правовим нормам віддається обов'язковість, що закріплено в статті 9 Конституції України, і що обумовлює існування дієвого правозахисного механізму, передбаченого Європейською Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод. У зв'язку з цим виникає необхідність створення нових державних органів, а також модернізації вже діючих, що б дозволило людині ефективно захищати свої права і свободи. З цією метою у найбільш розвинутих країнах світу було впроваджено інститут омбудсмена.

В нашій державі Уповноважений Верховної Ради з прав людини призначається на посаду парламентом. Щорічно заслуховуються доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини в Україні. Функціями вітчизняного омбудсмена є розгляд звернень, заяв і скарг з приводу порушення прав і свобод, а також запобігання заходів щодо усунення прогалин у законодавстві. У Законі України зазначено, що сферою його діяльності є відносини, які виникають між громадянином України, незалежно від місця його перебування, іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають на території нашої держави, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами. Закон вказує на випадки припинення повноважень та звільнення з посади Уповноваженого[1].

Нова хвиля правового захисту пов'язана з впровадженням в Україні міжнародних об'єднань на кшталт міжнародного товариства прав людини, а також розробка програм для підтримки такої діяльності. Основними її механізмами стали просвітницькі заходи та консультації щодо легальних можливостей втілення прав, меншою мірою провадження справ у судах [2].

На теперішній час правозахисний інститут функціонує більш ніж у 100 країнах світу. В одних державах ця посада іменується омбудсменом, в інших – посередником або парламентським уповноваженим з прав людини. Це поясню-

ється насамперед різним історичним середовищем, неоднаковою правовою культурою, впливом конституційно-правових систем.

Сфера компетенції як українського, так і іноземних, уповноважених поширюється на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. При виконанні своїх повноважень омбудсмени країн наділені досить широкими правами, оскільки можуть вимагати необхідні їм акти для перевірки, пояснення від посадових осіб і громадян, звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини. Крім того, вітчизняними нормами закріплюється право українського Уповноваженого бути присутнім і брати участь у засіданнях судів усіх інстанцій. Такий підхід щодо повноважень цієї посадової особи відповідає світовій практиці.

Функціонування діяльності Уповноважений Верховної Ради з прав людини, як і в більшості країн світу, забезпечується у межах виділених коштів, затверджених Верховною Радою України, що забезпечує їх незалежність. Подальше вдосконалення правового статусу вищезазначеного органу підвищить ефективність його роботи, як посередника між громадянами й державним управлінням, сприятиме демократизації нашої країни, і є одним із засобів забезпечення права людини на якісну владу.

Аналізуючи правовий статус омбудсмена, сферу його компетенції, можливості здійснення захисту порушених прав людини і громадянина можна констатувати, що Уповноважений Верховної Ради з прав людини має статус і функціонує як самостійний інститут, який сприяє органу законодавчої влади здійснювати контроль за дотриманням прав людини і громадянина органами публічної влади, установами, організаціями, вищими органами влади, судами та установами приватного характеру.

Важливою гарантією діяльності вітчизняного омбудсмена є те, що він користується правом недоторканості на весь час своїх повноважень і не може бути без згоди парламенту притягнутий до кримінальної відповідальності, або підданий заходам адміністративного стягнення, що накладається в судовому порядку, затриманий, заарештований, підданий обшуку, а також особистому огляду. Також слід зазначити, що кримінальна справа проти Уповноваженого може бути порушена тільки Генеральним прокурором України.

Ще однією важливою гарантією, яка забезпечує незалежність служби омбудсмена нашої країни, є те, що законодавство забороняє втручання органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднанням громадян, підприємствам, установам, організаціям та їх посадових особам, у здійснення його правозахисної роботи [1].

Необхідною гарантією, яка забезпечує діяльність українського омбудсмена, є обов'язок співпраці з ними. Загалом такий підхід щодо повноважень Уповноваженого відповідає світовій практиці. Омбудсменами переважної більшості країн, де вони діють, мають право вимагати необхідні їм для перевірки акти, знайомитися з різними документами, вимагати пояснень від посадових осіб і громадян. Наприклад, омбудсмен Намібії, під час розслідування з приводу скарги, має право викликати повісткою будь-яку особу і вимагати будь-який документ. Він наділений правом обвинувачувати особу перед компетентним судом у

випадку неявки за повісткою чи ненадання омбудсмену необхідних документів, допитувати будь-яку особу, вимагати від неї співпрацювати і правдивої інформації з розслідуваної справи. Право правозахисних органів Великобританії, Канади і США вимагати необхідну їм для вирішення скарги інформацію прирівнюється за своєю юридичною силою до відповідного права суддів і підлягає обов'язковому виконанню. Омбудсмен Швеції, медіатор-посередник Франції, австралійські омбудсмени мають право накладати штраф на державних службовців, що відмовляються надавати потрібну їм інформацію [3].

Таким чином, інститут омбудсмена – це ефективний, дійовий засіб, за допомогою якого людина може добитися відновлення її порушених прав і свобод, насамперед конституційних. Однак, як і кожен діючий механізм, цей державний орган повинен удосконалюватися. На наш погляд, модернізація статусу Уповноважений Верховної Ради з прав людини має відбуватися шляхом його коригування, тобто запровадження спеціалізованих представників та удосконалення самого Закону. Створення спеціалізованих представників повинно виступати одним із ефективних варіантів посилення захисту прав і свобод таких членів нашого суспільства, як неповнолітні, студенти, військовослужбовці тощо. Зважаючи на складність та багатогранність зазначеної теми, також потребують спеціального дослідження проблеми взаємодії інституту Уповноваженого з міжнародно-правовими механізмами захисту прав людини, зокрема Міжнародним інститутом омбудсмена. Подальше вдосконалення правового статусу омбудсмена підвищить ефективність його діяльності як посередника між громадянами й органами державного управління.

Список використаних джерел

1. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення 07.10.2019).
2. Денисова Л.Л. Щорічна та спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. 2018 р. 136 с. URL: www.ombudsman.gov.ua, file:///C:/Users/User/Downloads/Report-2019.pdf. (дата звернення 07.10.2019).
3. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмена: світовий досвід та українська модель. Автореф. дис...д-ра юрид. наук: 12.00.02. Одеська національна юридична академія. Одеса. 2004. 36 с.

Локишина О. І.,

д.пед.н., професор, завідувач відділу
порівняльної педагогіки Інституту
педагогіки НАПН України

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ

Констатовано, що глобалізаційні виклики інтенсифікують посилення змагальних тенденцій, що, відповідно, актуалізує аспект конкурентоздатності країн, регіонів та союзів. Для Європейського Союзу старіння населення та потужні міграційні процеси, стрімкий розвиток економік азійських країн, динамічні технологічні трансформації, що кардинально впливають на засади економіки, політичні транс-

формації на кшталт Brexit, обумовлюють необхідність розбудови ефективної моделі функціонування цього наддержавного утворення. Ефективним інструментом побудови європейського простору, синхронізації національних політики та економік, збереження світового лідерства розглядається європеїзація. Традиційна, починаючи від моменту підписання Паризького договору 1951 року про заснування Європейської спільноти з вугілля та сталі, ідея європейської інтеграції вже не може віддзеркалити поряд з горизонтальними рухами вертикальні – не лише міжурядові стосунки, а й вплив і адаптацію до стандартів Брюсселя. Наразі європеїзація перетворилась на порядок денний функціонування ЄС.

Розкрито багатомірівність трактування терміну «європеїзація» європейськими вченими. З посиланням на М.Р. Vink продемонстровано концептуальний рух від розгляду процесу у форматі «згори-до-низу» до формату врахування внеску держав-членів [6]. Зокрема,

– Р. Ладрех (1994) визначає європеїзацію, як поступовий процес, який переорієнтовує напрям та форми (внутрішніх) політик до того рівня, коли європейська політична та економічна динаміка ЄС стає частиною організаційної логіки національної політики та її розроблення [2].

– К. Радаеллі (2003) під європеїзацією розуміє процеси (а) побудови (б) дифузії та (с) інституціоналізації формальних та неофіційних правил, процедур, парадигм політики, стилів, «способів робити справи» та спільних переконань, норми, які спочатку визначаються та закріплюються при прийнятті рішень ЄС, а потім включаються в логіку національного дискурсу, ідентичності, політичних структур та публічної політики [2].

Підкреслено поширення теорії вертикальної та горизонтальної європеїзації (Börzel & Risse, 2000; Koopmans & Erbe, 2004; Meyer, 2007; Liebert, 2007; Brüggemann et al., 2007), яка відображає процеси, що мають місце на між-країновому рівні. Вертикальна європеїзація передбачає функціонування комунікативних каналів між національними / вітчизняними акторами та європейськими інституціями. Це може відбуватися або знизу вгору (тобто від внутрішнього рівня до європейського «ядра»), або зверху вниз («Брюссель» експортує правила і процедури державам-членам). Горизонтальна європеїзація стосується зв'язків між країнами ЄС – старі його члени можуть експортувати ЄС-орієнтовані знання, ноу-хау кращі практики новим країнам-членам [3].

Грунтуючись на висновках К. Радаеллі охарактеризовано сутність змін, що мають місце в процесі європеїзації, від поглинальних до перетворювальних. Поглинання означає, що держави-члени включають європейські політики чи ідеї відповідно до своїх політик, законодавства, алгоритмів функціонування інституційних структур, але без істотної модифікації. Трансформація передбачає кардинальну заміну існуючої політики, процесів та інститутів новими, істотно іншими, або змінюють основні ознаки функціонування країни.

Інструментом європеїзації виступає відкритий метод координації, який застосовується Брюсселем для координації політик в рамках ЄС за допомогою заходів, які передбачають поступову уніфікацію державами-членами національних політик шляхом встановлення спільних цілей, термінів їх досягнення та запровадження інструментів для вимірювання успіхів в їх реалізації. Відкритий

метод координації ґрунтується на механізмах так званого «м'якого закону», що не передбачає офіційних санкцій за відсутність синхронізації з боку держав-членів.

Зроблено висновок, що європеїзація виступає інструментом розбудови європейської соціальної моделі, яка, в умовах глобалізації, орієнтована на збереження європейської та національних ідентичностей в кордонах ЄС.

Список використаних джерел

1. Локшина О. Європеїзація освіти в Україні. *Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні* : збірник матеріалів I міжнар наук. конф. Української асоціації дослідників освіти., Київ – Дрогобич : Трек-ЛТД, 2017. С. 98–101.
2. Definitions of Europeanization. Europeanization URL:<https://europeanization.wordpress.com/> (дата звернення: 10.10.2019)
3. Dobrescu, P., Radu L. A Qualitative Inquiry Into the Europeanization of Romanian Higher-education / Paul Dobrescu, Loredana Radu. *Social and Behavioral Sciences*. July 2016. P. 476-481. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.07.073>
4. Orbie J. & Carbone M. The Europeanisation of development policy / Jan Orbie & Maurizio Carbone. *European Politics and Society*. Volume 17, 2016. P.1-11. URL: <https://doi.org/10.1080/23745118.2015.1082688>
5. Radaelli C.M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 4 (2000) N° 8. URL: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>
6. Vink M. What Is Europeanisation? And Other Questions on a New Research Agenda / Maarten Vink. *European Political Science*. January 2005. P. 63-74. URL: <https://doi.org/10.1057/eps.2003.36>

Любич С. В.,

аспірант Академії Державної
пенітенціарної служби України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ

Реформування системи державної служби стає складовою частиною підготовки до Європейської інтеграції. Це доводить досвід країн Центральної та Східної Європи, що приєдналися до ЄС під час останнього розширення. Їх підготовка до вступу в Союз супроводжувалася особливою увагою до питань інституційного розвитку та адміністративної спроможності. Сьогодні, Європейським Союзом накопичено великий досвід реформування та вдосконалення державного управління та державної служби.

Актуальною, для сучасної ситуації в Україні, постає проблема подолання серйозних недоліків в організації та функціонуванні системи органів державної влади. Оскільки саме державна служба покликана втілювати в життя політику держави в сфері економіки, соціального розвитку, культури, освіти.

Питання правового регулювання державної служби в Україні та державах Європейського Союзу розглядають такі науковці, як О. Ю. Оболенський, В. Б. Авер'янов [2], Ю. М. Старілов, Ю. П. Битяк, В. А. Козбаненко, С. Д. Дубенко, О. П. Ноздрачов, В. Г. Ігнатов, Ю. Ю. Кізілов [5].

У своїх дослідженнях приділили увагу висвітленню сучасних тенденцій розвитку системи державної служби в країнах Європейського Союзу зарубіжні вчені М. Вебер, Д. Осборн, Т. Геблер, Д. Боссарт та К. Деммке [1].

Варто відзначити, що у сучасній правовій науці поки що немає повної та цілісної теорії системи державної служби. Як вірно вказує В. Б. Авер'янов: «дослідження системи державної служби та побудова її загальної теорії – складна, багатоаспектна проблема, яка поки що не отримала цілісної наукової інтерпретації» [2, с. 15].

Разом з тим, зауважує науковець, правове регулювання державної служби – це, насамперед, система правових норм, що регулюють відносини, які складаються в процесі організації самої державної служби, статусу державних службовців, гарантій і процедур, їх реалізації, а також механізму проходження державної служби [2, с. 181].

В європейському законодавстві не існує однозначних та чітких норм, які визначали б модель державного управління і функціонування його ключового елемента – державної служби в державах – членах ЄС. Іншими словами, державне управління не входить до сфери компетенції ЄС і системи державного управління держав – членів ЄС не підлягають гармонізації або регулюванню з боку ЄС [4, с. 112].

У той же час, незважаючи на відсутність надбання ЄС (*acquis communautaire*) у цій сфері, на підставі загальної згоди було визначено принципи державного управління, однакові для всіх держав – членів ЄС. До них належать: принципи верховенства права, надійності, правової впевненості, звітності та прозорості, а також достатня організаційна спроможність і залучення до управління громадян.

Вищезазначені принципи можна знайти в системах адміністративного права всіх європейських держав. Дотримання державами – членами ЄС цих спільних базових принципів заклали підґрунтя для створення європейського адміністративного простору, який ще називають європейською моделлю публічної (або державної) служби [4, с. 112].

Варто окреслити перелік орієнтирів (англ. *benchmarks*), або очікуваних результатів, яких необхідно досягти, порівнюючи власні надбання з європейськими:

- наявність правової бази, що визначає статус державних службовців, їх відповідальність за дорадчі послуги, впровадження урядової політики, виконання адміністративних дій та забезпечення надання послуг;

- усі дії, які виконують державні службовці, повинні мати чітку основу в законі або у відповідному акті, так державні службовці повинні нести відповідальність перед своїм керівництвом та за загальним правом, наявність ефективних механізмів підзвітності;

- державні службовці повинні виконувати адміністративні дії незалежно від особистих інтересів та не дбати про інші нелегітимні інтереси;

- структура заробітної платні державних службовців має визначатися в законодавчому порядку і бути відкритою;

– система управління кадрами повинна забезпечити мотивацію для ефективної роботи державних службовців;

– правова база та існуюча управлінська практика повинні забезпечити відкритий конкурсний відбір кандидатів на державну службу на основі заслуг і за прозорими критеріями [4, с. 113 – 114].

Адміністративний менеджмент в Європейському просторі базується на основних засадах та принципах, що ґрунтуються здебільшого на вимогах відкритості та комунікативності викликів та рішень та представляють відкриту систему вимог:

– відкритість (openess) передбачає активну комунікацію із громадськістю стосовно завдань і обов'язків різних органів влади та державних установ, а також рішень, які приймаються ними;

– участь (participation) передбачає сприймання громадян та їхніх організацій не як пасивних об'єктів (або суб'єктів) політики й адміністративних рішень, а як безпосередніх, активних і зацікавлених сторін, що мають право брати участь у процесі прийняття адміністративних рішень на всіх етапах політики – від початкових стадій і протягом усього циклу політики й управління;

– підзвітність (accountability), що базується на засадах права європейців на «належне управління» (right to good administration) згідно з Європейською

хартією основних прав (ст. 41), крім традиційних типів відповідальності (політичної та адміністративної) передбачає також обов'язок реагування влади на потреби громадян (вимагає чіткого розподілу обов'язків – не лише між органами й установами, що приймають рішення, але й між ними та інститутами громадянського суспільства);

– ефективність (effectiveness): державна політика, законодавча й регуляторна системи повинні відповідати реальним суспільним потребам, мати чіткі цілі й прийматися із врахуванням оцінки їх очікуваного впливу та попереднього досвіду;

– злагодженість / зв'язок (coherence) потребує не лише політичного лідерства, а й більшої послідовності між різноманітними інструментами, механізмами політики та різними стратегіями впливу на одну й ту ж саму реальність.

У ЄС та державах-членах ЄС існує широкий спектр офіційних інституцій (організацій, правових і регуляторних норм) і неформальних механізмів, якими користуються органи влади з метою забезпечення консультацій і участі громадськості та їх громадських об'єднань у розробленні й реалізації державної політики [3, с. 21 – 22].

У Центральній та Східній Європі і, зокрема, в країнах СНД, впродовж минулого десятиріччя більшість зусиль спрямовувалися на створення системи демократичних інституцій, яка визначає основи сучасної держави (розподіл владних повноважень, забезпечення верховенства права). Чимало уваги приділялося (особливо в так званих країнах-кандидатах у ЄС) питанню адаптації їх законодавства до стандартів ЄС і заснування або реформування окремих інституційних структур, необхідних для ефективно й узгодженої імплементації правових засад (acquis) ЄС.

Однак, лише нещодавно у східноєвропейських країнах і, зокрема в Україні, розпочалася нова фаза процесу реформування, в рамках якої складовими програми реформ стали:

– розробка й реалізація більш глибоких структурних реформ;

– визначення більш ефективних форм організації державного управління;
– розв’язання проблеми структурної слабкості й неефективності системи адміністративного менеджменту (реформування системи державної служби, удосконалення міжвідомчої координації, посилення територіальної децентралізації), підвищення відкритості й прозорості процедур прийняття рішень для участі громадськості [3, с. 25].

Таким чином, незважаючи на досягнуті успіхи, процедури і практика консультування органів влади з громадськістю на рівні центральних органів влади та управління залишаються ще недостатньо розвиненими через дію наступних факторів: недостатньої культури системи управління, її відкритості й прозорості, організаційної слабкості інститутів громадянського суспільства (як щодо технічних можливостей громадських організацій, так і їхньої здатності концентрувати й чітко та повно виражати інтереси громадських верств), а також високого ступеня фрагментарності громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Боссарт Д. Державна служба у країнах – кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / пер. з англ. О. М. Шаленко. Київ : Міленіум, 2004. 128 с.
2. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер’янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.
3. Європейський досвід державного управління : курс лекцій / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна, А. О. Чемериса та ін. Київ : НАДУ, 2007. 75 с.
4. Ісаєнко І. А. Європеїзація державної служби України. *Вісник Академії митної служби України*. Сер. : Державне управління. 2010. № 2. С. 111 – 116.
5. Кізілов Ю. Ю. Зарубіжний досвід проходження державної служби та можливості його використання в Україні в умовах адміністративної реформи. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 6-7. С. 57 – 65.

Малаховська Т. Б.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВІДНОСИНИ ЯК ФОРМА БУТТЯ ПРАВА

Становлення правової держави неможливе без обов’язкової наявності права у суспільстві, визначення тієї ролі, яку воно повинно відігравати в процесі упорядкування і цілеспрямованого розвитку суспільних відносин. Сьогодні Україна твердо встала на шлях євроінтеграції, про що заявила на увесь світ, тому важливим аспектом сучасного періоду функціонування нашої держави є упорядкування соціальних інститутів у відповідність до європейських вимог. В цьому сенсі особливої актуальності набуває проблематика дослідження співвідношення норм права та правових відносин, встановлення його загальних і специфічних властивостей, а також усвідомлення його значення в суспільних відносинах.

Поняття правових відносин нерозривно пов’язано з поняттям правової системи в цілому, а отже, ставлячи на меті забезпечення розвитку правової системи України, з необхідністю актуалізується проблематика правовідносин як

форми буття права. Нове бачення розуміння природи правових відносин як складно організованої системи, створює можливість дослідити її сутність через взаємозв'язки як між складовими зазначеної системи, а також й між елементами кожного із зазначених компонентів. Вивчення правових відносин нерозривно пов'язане з визначенням специфіки та співвідношення основних явищ, що утворюють правову цілісність.

Теоретичні питання, пов'язані із дослідженням сутності правовідносин розглядалися в працях О.В. Зайчука, М.С. Кельмана, В.В. Копейчикова, В.М. Корельського, В.О. Котюк, В.В. Лазарева, С.Л. Лисенкова, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун, М.В. Цвіка, Ю.К. Толстого, С.Ф. Кечек'яна, Л.С. Явича, Р.О. Халфіної, Ю.В.Цветкової і ін..

Право реалізується у правовідносинах та не може існувати без них. Правовідносини – це конкретна форма буття права, яка безпосередньо пов'язана з державою і громадянським суспільством, з системою права і законодавства. Проблема правових відносин є центральною в загальній теорії права і саме вона викликає найбільші суперечки в юридичній науці. Спираючись на думку С.А. Муромцева, який надав розгорнуту характеристику правовідносинам, та акцентував увагу на фактах, завдяки яким виникають відносини – вчений їх називає фактичними відносинами. Будучи розглянутими з позицій своїх причин, фактичні відносини є проявом порядку, встановленого природою для можливості взаємодії осіб і предметів, або ж іншими словами, відображених природних законів матеріальної і духовної природи [1, с. 224].

Історія виникнення правових відносин нараховує десятки тисячоліть. Оскільки правові відносини – такі відносини, які врегульовані нормами закону, то аспект формування правовідносин прослідковується ще з моменту утворення перших держав. Підтвердженням є вчення Фоми Аквінського, який поділяв думку Аристотеля про те, що людина є політичною істотою, а головним у природі людини необхідно визначити прагнення жити з іншими людьми для забезпечення своїх потреб [2, с. 53]. З початку X ст. у процесі зіткнення східних слов'ян з Візантією і західноєвропейським світом почали урізноманітнюватися юридичні норми, вітчизняні норми узгоджуватися з чужоземними. Так виникли перші законодавчі прийоми – договори з іноземцями і рецепція чужих законів. Договори – це підтвердження правовідносин на прикладах законів Русі і інших країн. Так, першими законодавчими пам'ятками регулювання питань власності у слов'ян в юридичній літературі прийнято вважати договори Русі з греками 907, 911, 944, 971 рр.

Дослідниця Ю. В. Цветкова вважає, що найпоширенішими правовідносинами в Галичині та Волинських землях були цивільні, адже з початку розселення тут слов'янських племен, їхніми основними сферами діяльності були ремісництво та торгівля [3, с. 163-168].

Правове буття (правова реальність) містить у собі правові ситуації, правовідносини, правові норми й інститути. Правові ситуації можна розглядати як ланку, яка пов'язує між собою соціальне буття та правові відносини, норми, інститути, слугуючи їх джерелом.

Серед більшості дослідників існує певна думка щодо наявності характерних ознак правовідносин як особливого виду буття права. Правовідносини ви-

никають, зникають або змінюються тільки на основі правових норм, які породжують правові відносини і реалізуються через них. Між цими явищами існує причинно-наслідковий зв'язок. Суб'єкти правових відносин взаємно пов'язані між собою юридичними правами та обов'язками. Правовідносини завжди позиціонуються з двостороннім зв'язком, кожен з учасників якого одночасно має право і несе обов'язок. Також відмічається вольовий характер правовідносин, у результаті прояву якого починається явище. Наступною характерною ознакою правових відносин є прояв їх як суспільних відносин та захист їх державою.

Правовідносини за певними критеріями поділяються на види, а саме: за предметом правового регулювання (конституційні, цивільні, адміністративні, трудові, фінансові та ін.); за функціональним призначенням (регулятивні та охоронні); за часом дії розрізняють довгострокові та короткострокові правовідносини; залежно від визначеності кількості суб'єктів – загальні, конкретні, абсолютні; за кількісним складом суб'єктів (прості та складні); за характером поведінки зобов'язаного суб'єкта (активні, пасивні, змішані); залежно від розподілу прав та обов'язків між сторонами правовідносини (односторонні, двосторонні та багатосторонні).

Поділяємо думку І.С. Окунева, що при визначенні поняття «суб'єкт права» необхідно дотримуватися підходу, який включає в себе положення як природно-правової, так і позитивістської концепції [4, с. 748]. Таким чином, маємо визнати, що суб'єкти правовідносин – це його учасники, які є носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Натомість, об'єкт правовідносин – це благо, заради якого суб'єкти вступають у правовідносини. Та одним з найважливіших питань розуміння правовідносин, яким цікавилися вчені, було співвідношення норм права та правовідносин. Згідно з теорією позитивного права, правовідносини як форма відповідних суспільних відносин створюються нормою права. Взаємозв'язок норм права та правовідносин можна прослідкувати у таких аспектах: функціонування правовідносин на основі норм права; правовідносини є формою реалізації норми права; норма права і правовідносини є неодмінними складовими елементами механізму правового регулювання; норма права містить у собі модель фактичних відносин та їх форми - правовідносин [5, с. 196].

Отже, правовідносини є формою буття права, а смисловими характеристиками права з позицій цього праворозуміння є – справедливість, свобода, добро, істина тощо, їх рівна міра, рівний масштаб для однойменних суб'єктів права, тому правовідносини можна визначити як таку взаємодію суб'єктів права, в основі якої лежить правова рівність, тобто однакова міра, однаковий масштаб справедливості, добра, свободи, істини.

Список використаних джерел

1. Муромцев С.А. Определение и основное разделение права : учебник, 2-е издание. СПб.: изд-ий дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 224 с.
2. Варламова Н.В. Правоотношение: философские и юридические подходы : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С.-Петербур. гос. ун-т. СПб, 2006. 26 с.
3. Цветкова Ю. До питання про деякі характерні риси правових сімей східної традиції права. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3–4. С. 163–168.
4. Окунев І. С. Проблема правосуб'єктності як складова теорії правового статусу суб'єкта права. *Держава і право: зб. наук. пр. юридичні і політичні науки*. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. Вип. 37. 748 с.

5. Ноздрін О. М. Правове життя як категорія сучасної юридичної науки: теоретико-методологічне дослідження : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Маріуп. держ. ун- т. Маріуполь, 2013. 196 с.

Малишко В. А.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

КОЛІЗІЇ В ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з важливих і складних проблем в науці і практиці застосування норм права є проблема подолання їх колізій. Подолання колізій норм кодексів і діючих законів, перш за все, слід розглядати в контексті встановлення юридичної сили кодексу і закону. Додання більш вищої юридичної сили кодексу автоматично означає необхідність застосування ієрархічного принципу подолання колізій норм права, а значить повинен застосовуватися акт, який має вищу юридичну силу, тобто норми кодексу. У разі констатації рівної юридичної сили кодексу і закону застосуванню підлягають спеціальні норми або ж норми закону, який прийнятий пізніше.

У сучасному законодавстві, проте, є чимало статей і пунктів нормативних документів, що містять колізії права.

Однак до нині немає однозначної відповіді на питання, яка природа цих явищ. Вченими не представлено моністичний підхід щодо того, що слід розуміти під колізіями. Досі точаться дискусії щодо позитивності або негативності колізій в праві.

Професор Н.І. Матузов під юридичними колізіями розуміє «розбіжності або протиріччя між окремими нормативно-правовими актами, що регулюють одні й ті ж або суміжні суспільні відносини, а також протиріччя, що виникають в процесі правозастосування та здійснення компетентними органами і посадовими особами своїх повноважень» [4, с. 225-244]. Професор Н.А. Власенко в своїй монографії дотримується точки зору, що «колізія правових норм – це відношення між нормами, що виступають в формі відмінності або протиріччя при регулюванні однієї фактичної відносини» [1].

На нашу думку, колізія права являє собою протиріччя між двома і більше нормами права, що регулюють одні й ті ж суспільні відносини, що застосовуються для вирішення конкретної спірної ситуації.

На сьогоднішній день проблема співвідношення юридичної сили кодексу та чинних законів остаточно не вирішена. Розглядаючи це питання Б.В. Малишев і А.В. Москалюк відзначають, що в науковій літературі з цього приводу сформульовано три точки зору. Зокрема:

1) Кодекс має ієрархічний пріоритет над іншими законами, а значить подолання колізій між кодексом і законом має відбуватися на підставі ієрархічного правила подолання колізій, внаслідок цього повинні застосовуватися норми кодексу.

Дана точка зору базується на тому, що внутрішня вертикальна структура системи законодавства, обумовлена підпорядкованістю одних вищих державних пра-

вотворчих органів іншим органам, а також відносинами внутрішньої субординації між актами одного і того ж органу. Кодекси - це правові акти, які закріплюють принципи галузей права, від яких повинні виходити всі норми законодавства. Чинні закони в законодавчій ієрархії займають місце нижче, ніж кодифіковані закони, перебуваючи з ними у відносинах внутрішньої субординації.

2) Ця точка зору ґрунтується на тому, що при подоланні колізій норм кодексу і закону слід керуватися темпоральним (тимчасовим) («кожен наступний акт скасовує дію попереднього по тому самому питанню») і змістовним (логічним) («спеціальна норма ((закон) має пріоритет над загальною нормою (законом)») правилом подолання колізій, а саме: застосування правила пріоритету норми, прийнятої пізніше і пріоритету спеціальної норми (закону).

3) Подолання колізії кодексу і закону має здійснюватися з урахуванням положень загальної частини кодексів. Якщо на основі цих положень можна прийти до висновку про найвищу юридичну силу кодексу, то застосовуються норми кодексу, в той же час за відсутності таких підстав в текстах кодексів, подолання колізій повинно здійснюватися виходячи з темпорального та змістовного критерію подолання колізій. Така позиція базується на тому, що будь-який ієрархічний пріоритет одного акту перед іншим повинен мати як теоретичне, так і нормативне обґрунтування. При цьому вирішальним є саме нормативне обґрунтування [3, с. 197-199].

Використання правових засобів усунення юридичної колізії в рамках механізму вирішення юридичних колізій за допомогою правотворчості можливо тільки щодо виявленої правової колізії.

Як і будь-якій юридичній діяльності, вирішенню юридичної колізії за допомогою правотворчості притаманний певний, найбільш універсальний і оптимальний порядок. Він повинен містити програму юридичної діяльності, мати нормативно закріплені процедурний характер, що забезпечує ефективність, правомірність і результативність юридичної діяльності, і складатися з певних етапів.

Процес правотворчості в умовах виявленої колізійності – складна трудомістка робота, що вимагає ретельної попередньої наукової експертизи проекту нормативного правового акту. Відсутність нормативно закріпленого правила про обов'язкову наукову експертизу є істотною прогалиною чинного законодавства.

На наш погляд, недотримання принципу наукової обґрунтованості є найбільш суттєвою причиною появи колізій між нормативно-правовими актами. В цілях запобігання колізій необхідно в першу чергу законодавчо закріпити необхідність обов'язкової попередньої наукової експертизи і процедуру її проведення.

Ще один важливий принцип правотворчості – зв'язок з правозастосовчою практикою – вимагає, щоб законопроект готувався не довільно, а при ретельному аналізі соціально-економічної ситуації в країні, політичної обстановки, потреб правового регулювання тих чи інших сторін суспільного життя, доцільності подібного регламентування тощо [2, с.35].

Отже, при вирішенні колізії правових актів в процесі правотворчості колізійна ситуація усувається остаточно шляхом скасування, внесення змін, а також прийняття нового правового акту.

Перед характеристикою правових засобів вирішення колізій у правотворчості необхідно приділити увагу законодавчим засобам їх запобігання. Говорячи про негативний вплив колізій на вітчизняну систему права, слід пам'ятати про те, що колізії легше запобігти, ніж усунути.

Запобігання колізій правових актів має йти за такими напрямками:

- 1) вдосконалення якості прийнятих законопроектів;
- 2) підвищення ефективності практики застосування права шляхом взаємодії правотворчості і правозастосування;
- 3) підвищення професіоналізму і правової культури законодавців, органів і посадових осіб, які застосовують право;
- 4) систематизація нормативних актів.

Розглянувши основні способи і методи мінімізації та ліквідації колізій, легко помітити, що всі вони спрямовані на створення умов для однакового застосування норм права. На підставі кожного конкретного колізійного випадку, під яким ми розуміємо суперечливе і варіативно можливе регулювання суспільних відносин, розробляється свій механізм виходу з колізійного випадку. Так, в одних випадках для прийняттого виходу з колізійного випадку досить застосування одного з перерахованих способів, а в інших випадках необхідно використання певного ряду способів вирішення або запобігання колізій.

Невиявлені колізії, як у внутрішньому, так і в міжнародному праві, створюють багато проблем з вибором застосовуваної норми права. В результаті ця обставина породжує нові проблеми, пов'язані, по-перше, зі складністю кваліфікації суспільних відносин. Множинність правових норм, що регулюють одні й ті ж суспільні відносини, допускає варіативність і виключає однаковість і визначеність.

По-друге, різноманіття колізійних прив'язок, зворотні посилання до законів третіх осіб в міжнародному праві підтримують ситуацію незбалансованості і невизначеності, при якій неможливо створення однакового алгоритму правозастосування, оскільки в таких правовідносинах результат рішення залежить не тільки від внутрішніх змін законодавства учасників правовідносини, але і від змін законодавства третіх осіб, які взагалі не є учасниками регульованих відносин.

На закінчення необхідно відзначити, що сучасне право, яке все ускладняється, без колізій неможливе. У суспільстві завжди будуть створюватися ситуації невизначеності, двозначності тощо. Однак завдання законодавця полягає в розробці дієвого механізму, спрямованого на створення умов, при яких число виявлених колізій буде перевищувати число невиявлених, а також максимально точно розробити загальні умови, при яких буде зрозуміло, яку норму права необхідно застосувати, статтею або пунктом якого нормативного правового акту необхідно користуватися при виникненні будь-якої з перерахованих груп колізій.

Список використаних джерел

1. Власенко Н.А. Коллизионные нормы в советском праве. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1984. – 99 с.
2. Гаскоа А.В. Дозвіл колізій правових актів у процесі правотворчості. *Людина: злочин і покарання*. 2010. № 3 (70). – С.34-37
3. Малышев Б.В., Москалюк А.В. Применение норм права (теория и практика) : Учебн. пособ. / Под общ. ред. Б.В. Малышева. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.

Мартиненко А. О.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

За період незалежності нашої держави вітчизняне законодавство зазнало не абияких змін. Метою яких було удосконалення правової системи та її відповідність міжнародним стандартам. Даний процес не оминув й таку важливу галузь як сімейне право. З прийняттям нового Сімейного кодексу України (далі – СК України) почали активно говорити про такий неоднозначний інститут як шлюбний договір. Дискусії щодо його природи не припиняються й сьогодні як серед пересічних громадян так і серед видатних науковців-цивілістів.

На теренах України вперше даний інститут було закріплено 23 червня 1992 року коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб і сім'ю Української РСР», відповідно до якого Кодекс було доповнено ст. 271 – «Право подружжя на укладення шлюбного контракту», що надало можливість особам, які мають намір зареєструвати шлюб, укласти вищезазначений договір. Пізніше умови шлюбного договору знайшли своє відображення у СК України, де було визначено хто саме має право на укладання даного договору, який зміст та форму він повинен містити, його строк та дію. Також визначено умови стосовно зміни шлюбного договору, відмови від нього, розірвання, визнання недійсним, тощо.

Що ж слід розуміти під поняттям шлюбний договір? Для відповіді на дане питання звернемося до вчених-цивілістів, оскільки законодавець нормативного визначення не дає. Так, О. А. Явор визначає шлюбний договір як договір про спільну діяльність [1, с. 8]. Фурса С. Я. тлумачить шлюбний договір як певну особливу двосторонню угоду, яка має специфічний матеріальний зміст [2, с. 76]. Дзядевич Д. В. дає таке визначення: «шлюбний договір – комплексна, довгострокова угода подружжя, яка визначає майнові права і обов'язки подружжя під час шлюбу чи на випадок його розірвання» [3, с. 70].

На підставі аналізу запропонованих вченими визначень можемо виділити основні ознаки шлюбного договору, а саме: 1) шлюбний договір є правочином, оскільки він спрямований на зміну відносин між сторонами, що його уклали; 2) наявність спеціального складу суб'єктів, тобто даний договір може бути укладено лише особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу та подружжям; 3) шлюбний договір укладається у письмовій формі й обов'язково нотаріально посвідчується; 4) регулювання специфічного кола відносин – виключно майнові відносини подружжя.

Не менш важливими при укладенні шлюбного договору є два аспекти, по-перше, він в жодному разі не повинен зменшувати обсяг прав дитини, які встановлені законодавством й по-друге, не дозволяється ставити одного з подружжя у надзвичайно невігідне матеріальне становище, саме це зазначається в ст. 93 СК України [4]. При укладанні шлюбного договору необхідно дотримуватися загально прийнятих засад на основі яких ґрунтуються всі цивільно-правові до-

говори, основними з яких є справедливість, добросовісність та розумність, відповідно до моральних засад суспільства.

За юридичною природою даний вид договору можна віднести до цивільних договорів, адже предметом виступають відносини майнового характеру та власності сторін. Проте недооцінювати сімейно-правові норми також не варто. Саме тому більшість науковців розглядають шлюбний договір, як правочин, що має цивільно-правовий характер з певною сімейно-правовою специфікою. Але не лише правова природа шлюбного договору має дискусійний характер. Важливе місце посідає його юридична специфіка, бо шлюбний договір неможливо віднести до певної підгрупи подружніх договорів, оскільки його характер є комплексним, тобто може містити в собі аспекти інших договорів. Цікавим є й те, що для укладення такого договору не обов'язково бути подружжям, адже таке право мають й наречені, що подали заяву до РАЦСу.

Розглядаючи юридичну специфіку зазначеного договору виділяють безліч ознак. По-перше, двосторонній характер, тому що обидві сторони мають взаємні права та обов'язки, по-друге, взаємовигода та відплатність (передача приватної власності у спільну сумісну), по-третє, договір є консенсуальним, адже укладається лише після узгодження всіх його положень і по-четверте, строк дії може бути як визначений, так і не визначений. Також варто зазначити, що договір може бути змінений, розірваний (за взаємною згодою сторін чи рішенням суду) та визнаний недійсним. Щодо підстав недійсності шлюбного договору, відповідно до ст.ст. 9, 103 СК України, ст.ст. 203, 215 ЦК України є недодержання в момент вчинення сторонами або однією зі сторін таких вимог: 1. Зміст шлюбного договору не може суперечити чинному законодавству України, а також моральним засадам суспільства; 2. Шлюбний договір має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним; 3. При укладанні договору обов'язковою умовою є вільне волевиявлення кожної зі сторін, а також відповідати внутрішній волі сторін [4, с. 5].

Підсумовуючи вищевикладене, шлюбний договір варто розглядати як цивільний правочин з ознаками сімейно-правового правочину. Необхідність існування в сучасному суспільстві такого інституту, як шлюбний договір об'єктивно зумовлена теперішнім станом соціально-економічного розвитку, безперервним удосконаленням сімейних відносин та позитивним ставленням населення до договірного регулювання сімейних майнових правовідносин. На сьогодні рівень укладання шлюбних договорів у порівнянні з закордоном є низьким, причиною цього є невисокий рівень правової культури населення, необізнаність та недовіра до юридичних механізмів часто призводить до того, що особи бояться укладати цей вид договору, оскільки не проінформовані у його можливостях. Також варто пам'ятати, що яким сильним не було б кохання подружжя, життя непередбачуване. А шлюбний договір заздалегідь визначить, як відбудеться розподіл майна при розлученні та допоможе зберегти власну гідність під час цього неприємного процесу.

Список використаних джерел

1. Явор О. А. Функції шлюбного контракту в сімейному праві України. дис.... канд. юрид. наук. : Харків, 1996. 162 с.
2. Маломуж О. Шлюбний договір. *Право України*. 2005. № 1. С. 70–78.
3. Дзядевич Д. В. Брачний договір: правовое понятие и механизм действия. *Вестник Белорусского государственного экономического университета*. 2002. № 3. С. 69–73.

4. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.

5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

Мартиненко Г. В.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Із здобуттям незалежності Україною регулярно реалізовувалася така форма безпосереднього народовладдя, як вибори. Упродовж періоду незалежності постійно проводилися парламентські, місцеві та президентські вибори. За цей час доволі часто змінювалося вітчизняне виборче законодавство. Відносно стабільними виявлялися норми, що регулювали вибори Президента України.

Результат виборів певною мірою залежить від того, якими коштами володіють партії й кандидати. У багатьох країнах прийняті відповідні нормативно-правові акти, що обмежують виборчі витрати. Гроші справляють помітний, хоча й не вирішальний вплив на кінцевий результат виборів. Голосування є завершальним етапом виборчої кампанії, після чого приступають до підрахунку голосів і визначення результатів виборів [3, с. 44].

Вільні, періодичні, справедливі та нефальсифіковані вибори є головним елементом сучасної державності, що ефективно сприяє збільшенню ролі та значення опосередковуючого їх виборчого права, яке створює юридичну основу функціонування інститутів системи представницької демократії.

Виборче право та супутні йому нормативно-правові акти без жодного перебільшення набувають специфічний соціально-політичний статус і, як результат, цілком правильно претендують на самостійне призначення в публічно-правовій системі України. Це обумовлено підвищеним інтересом до виборчої проблематики. Проте, незважаючи на великий обсяг досліджень сучасного стану українського виборчого права, до теперішнього часу багато принципів юридичних аспектів виборчих правовідносин відображаються лише фрагментарно і часто навіть дуже суперечливо. Це відноситься до навіть таких головних основ щодо визначення сутності виборчого права як об'єктивної правової сутності, що поєднані з його предметом, методом, значенням і місцем у правовій системі України. Так, спроби обґрунтувати сутність виборчого права вже неодноразово здійснювалася у вітчизняній правовій науці. Отже, поняття «виборче право» у науці часто зустрічається, але однозначна позиція щодо його розуміння відсутня. Варто зазначити, що, на відміну від поняття «виборча система», термін «виборче право» на теперішній час в юридичній науковій літературі не має таких різноманітних, іноді протилежних, понять [4].

Періодичне проведення виборів і оновлення виборчого законодавства свідчить про становлення України як демократичної та правової держави. Однак на сьогодні не вирішеним залишається питання кодифікації виборчого законодавства. Проаналізувавши зміст виборчих законів, можна прийти до висновку, що

уніфікації на законодавчому рівні потребують норми щодо принципів, суб'єктів, строків, черговості етапів виборчого процесу; порядку складання та уточнення списку виборців; територіальної організації проведення виборів, порядку формування та організації діяльності виборчих комісій; висування та реєстрації кандидатів; порядку голосування та підрахунку голосів виборців; порядку офіційного оприлюднення результатів виборів; порядку оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів виборчого процесу тощо. Дискусійним у науці конституційного права залишається питання розширення конституційного регулювання виборів в Україні [1, с.100].

У аспекті вищевикладеного, слід зазначити, що партії та інші громадські об'єднання володіють конкретними можливостями щодо участі у виборах (при цьому, найголовнішими з них є об'єднання у виборчі блоки). Проте, цей факт зовсім не означає наявності суб'єктивних виборчих прав у даних політичних суб'єктів. Так, якщо в середньовічному суспільстві (де існувало станове представництво та голосування у корпораціях), таке визначення кола носіїв суб'єктивного виборчого права і було б справедливим, то по відношенню до сучасного суспільства, в якому виборчі права реалізуються громадянами, головним чином, безпосередньо, такий підхід є помилковим. Сама наявність в окремої людини підстав для участі у виборах не означає того, що ця особа володіє суб'єктивними виборчими правами [5, с. 5].

Як слушно підкреслює О.В. Марцеляк, найменшою структурною частиною виборчого права, як підгалузі конституційного права України, є його норми. Саме ознайомлення з нормами виборчого права дозволяє побачити його специфічний характер та значення. Під «нормою виборчого права» слід розуміти загальнообов'язкове правило поведінки, яке встановлене та гарантоване державою з метою регулювання суспільних відносин, які пов'язані з порядком підготовки та проведення виборів до представницьких органів публічної влади. Норми виборчого права досить часто позначають терміном «виборчі норми» [2, с. 12].

Отже, проведення вільних та прозорих виборів є важливим показником народовладдя і має суттєве значення для становлення України, як правової та демократичної держави. На сучасному етапі йде процес становлення державної правової політики у сфері виборчих правовідносин, зорієнтованої на забезпечення виборчих прав громадян. Але їй не вистачає стабільності, системності, концептуальної визначеності. Пріоритетними напрямками вдосконалення законодавства про вибори на сучасному етапі мають виступати, по-перше, проблеми формально-правової організації означеного законодавства: структуризація, систематизація; по-друге, вдосконалення правового регулювання виборчого процесу; по-третє, вдосконалення правового регулювання механізмів судового захисту виборчих прав громадян України та оскарження порушень виборчого законодавства.

Список використаних джерел

1. Белов Д.М., Бисага Ю.Ю. Выборы до вищих органів державної влади як засіб відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2010. Випуск 13. Частина 1. С. 100-105.
2. Марцеляк О.В. Выборче право: сучасне розуміння і сутність. *Публічне право*. 2011. № 2. С. 12-18.

3. Нестерович В.Ф. *Виборче право як підгалузь конституційного права України. Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 44–49.

4. Панкевич Р. Проблеми типології виборчих систем. URL: <http://www.franko.lviv.ua/faculty/Phil/Visnyk/Visnyk4/Politologija/Pankevych.htm> (дата звернення: 01.09.2019)

5. Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник. Київ, 2016. 616 с.

Медведєва А. В.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Дослідження історії виникнення, становлення та розвитку вітчизняного конституціоналізму є новим напрямком історико-правової науки, що був започаткований у пострадянський період. З огляду на багатогранність предмета дослідження та відносно короткий час його вивчення вітчизняна історико-правова наука і наука конституційного права ще не сформували уніфікованого підходу щодо часу виникнення вітчизняного конституціоналізму.

Головним аргументом на користь того, що в Україні лише розпочався процес формування сучасного вітчизняного конституціоналізму, слід вважати революційні події кінця 2013 – початку 2014 рр., які довели необхідність проведення конституційної реформи з метою запровадження європейських стандартів захисту прав людини та децентралізації влади [3].

Конституціоналізм – багатоаспектне явище державно-правового та суспільно-політичного життя, що на різних етапах розвитку конституційної державності набувало різних форм і наповнювалося різним змістом. Це зумовлено, зокрема, формулюванням конституційних ідей і принципів, становленням конституційних традицій та створенням наукових конституційних положень і доктрин, конституційних проектів, прийняттям конституцій і внесенням до них змін.

Саме поняття конституціоналізм не можна розглядати первинним чи навіть самостійним, оскільки воно є похідним від поняття «конституція», як в етимологічному, так і в науково теоретичному плані. Конституція – той суспільний договір, який фіксує форми, способи, принципи, основи, права, обов'язки та інші взаємозв'язані між собою відносини держави та суспільства і їх реалізації [6, с. 3].

Для кожної сучасної демократичної держави Конституція має особливе значення. Вона відіграє роль системоутворюючого документу, який набуває дедалі більшої ваги особливо в перехідні періоди, коли зазнають трансформації політична, економічна та правова системи суспільства. Не є винятком у цьому сенсі Україна, початок якісно нового етапу державно-правового розвитку якої закономірно пов'язаний з прийняттям у червні 1996 році Основного Закону держави, що упродовж 22 років слугує правовою основою розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави, формування і вдосконалення інститутів публічної влади, становлення громадянського суспільства. У ній з урахуванням європейських стандартів демократичної держави та історичного досвіду конституціоналізму було відображено стан розвитку українського суспільства і держави, визначено засади конституційного ладу України, закріплено основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина [6, с. 4].

Генезис конституціоналізму як особливої форми суспільного устрою, а також правового та політичного явища, є невідривним від процесу розвитку й утвердження державності; його теоретичні принципи та ідеологічні засади формуються з моменту появи її ознак, а практика конституційного будівництва вдосконалюється упродовж усього часу реалізації повноважень і завдань держави, при цьому виключно на засадах демократії та права. Відхід від принципів діяльності демократичної та правової держави неминуче має наслідком руйнацію цінностей і досягнень конституціоналізму [2, с. 114].

На всіх ключових етапах свого розвитку український конституціоналізм характеризувався сприйняттям політико-правових учень минулого і кращих досягнень світової конституційно-правової думки. Проте для нього завжди був властивий відносно самостійний характер і різноманітність закріплення конституцій та інших конституційних актів у формі договорів, універсалів тощо. Відтак, можна дати найзагальнішу характеристику конституціоналізму як історичного поняття, виокремивши особливості його виникнення, становлення та розвитку в процесі державотворення [6, с. 3].

Можна зазначити, що науковці у галузі історії держави і права та конституційного права України дотримуються двох основних поглядів, щодо часу і подій, які спричинили виникнення вітчизняного конституціоналізму як політико-правового явища:

- 1) утворення Української держави в результаті національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в середині XVII ст.;
- 2) розробка і прийняття Конституції П. Орлика 1710 р. [3].

Як зазначає А. Р. Крусян, «формування парадигми українського конституціоналізму» та «створення української моделі конституціоналізму» відбулося в період 1917–1921 рр.

Також, на його думку, певний внесок у формування науково-практичної парадигми конституціоналізму зробили радянські конституції, але «якщо говорити про радянську модель конституціоналізму, то тільки як про фіктивну модель» [4, с. 43, 60].

Як зазначає Ю.Г. Битяк, в Україні склалися «спрощені та дещо вульгаризовані уявлення про головні ідеї конституціоналізму у першій половині 90-х років XX ст. ще до формування зрозумілої та ґрунтовної конституційної доктрини набули поширення та втілення у численних конституційних проектах, відображаючи відсутність системного доктринального бачення та розуміння головного функціонального призначення конституції» [5, с. 93].

Ю. Г. Барабаш переконливо доводить, що з огляду на європейський досвід ідеологічних механізмів захисту демократії Конституція України 1996 р. не стала «антисталінською», а отже і підстав для висновку про те, що з прийняттям чинної Конституції сформувався справжній конституціоналізм не має [1, с. 193].

А. Р. Крусян вважає, що «сучасний період розвитку науково-практичної парадигми конституціоналізму характеризується здійсненням конституційних перетворень (реформування) в Україні», котрі відбуваються після 1996 р. [4, с. 43, 61].

На сучасному етапі формування конституціоналізму в Україні визначають наступні його проблеми:

- по-перше, сучасна державотворча і правотворча практика України дедалі більш переконливо засвідчує проблему «розриву» між об'єктивним рівнем розвитку суспільних відносин і тими правовими нормами, які покликані їх регулювати. Законодавча база України, особливо в сьгоднішніх умовах реформування фактично усіх галузей господарювання, потребує постійного вдосконалення. Стосується, це також і чинної Конституції України;

- по-друге, процес конституційного регулювання будь-яких суспільних відносин не може здійснюватися виключно на основі примусово-репресивної моделі, яка, фактично, вкоренилася в державний механізм за часів Радянського Союзу і відгомін якої чути по сьогоднішній день. Головним стимулом дотримання конституції має стати повага до неї, незаперечне визнання конституціоналізму як базисної цінності. А це можна досягти лише розвитком правової культури та, відповідно, зміною правової свідомості сучасних громадян [6, с. 51-52].

Отже, історично початок виникнення вітчизняного конституціоналізму відноситься до періоду Української держави середини XVII – початку XVIII ст. Процес формування сучасного вітчизняного конституціоналізму розпочався з прийняттям Конституції України 1996 р. і триває до нашого часу. З огляду на багатогранність предмета дослідження та відносно короткий час його вивчення, проблема історії виникнення, періодизації становлення і розвитку українського конституціоналізму потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Барабаш Ю. Г. Конституционная характеристика украинской демократии: идеологические основы и механизмы самозащиты в свете европейского опыта. *Очерки идеологии постсоветского конституционализма: сб. науч. тр.* Харьков: Право, 2013. С. 189–213.
2. Гультай М. Виникнення та утвердження конституціоналізму як обов'язкової складової демократичного державного устрою. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 3. С. 97-115.
3. Козаченко А. І. Наукові погляди на проблему історії виникнення вітчизняного конституціоналізму. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_3.
4. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. Київ: Юрінком-Інтер, 2010. 560 с.
5. Правова доктрина України. Т. 2: Публічно-правова доктрина України / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2013. 864 с.
6. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (22 червня 2018 р.) / упор. А. І. Годяк. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 255 с.

Мельниченко І. П.,
аспірант Академії Державної
пенітенціарної служби

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

З інтеграцією України до Європейського співтовариства виникає необхідність приведення кримінально-виконавчого законодавства України у відповідність до міжнародних нормативно-правових норм та стандартів. У цьому зв'язку виникає необхідність вивчення законодавства та практики зарубіжних держав у

сфері виконання покарання у виді довічного позбавлення волі для залучення їх досвіду до національного кримінально-виконавчого законодавства України.

Для того щоб зрозуміти сутність виконання довічного позбавлення волі за сучасним законодавством в закордонних країнах проаналізуємо значення терміну «довічне позбавлення волі» так як в різних країнах він інтерпретується по-різному.

Зазначений термін розуміється в наступних напрямках:

1) тюремне ув'язнення до моменту (біологічної) смерті без права на звільнення, але з можливістю (в теорії або на практиці) законодавчо закріпленого інституту помилування. Зазначене покарання часто має назву довічного позбавлення волі, без права на дострокове звільнення;

2) довічне ув'язнення на мінімальний термін по закінченню якого в зазначений момент можливо буде розглянута можливість звільнення засудженого, але при цьому існує вірогідність, що засуджений ніколи не вийде на свободу;

3) довічний або тривалий термін ув'язнення на визначений термін по закінченню якого засуджений має можливість на звільнення при дотриманні визначених правил, або без них (вимога регулярно відмічатися в місцевому поліцейському відділі) [1].

Отже, термін «довічне позбавлення волі» в правових системах світу має різні форми застосування.

Відповідно до законодавства деяких країнах він означає, що засуджений до довічного позбавлення волі, не має права на розгляд питання про його звільнення. В інших країнах питання про звільнення засуджених розглядається через певний термін. Також існують інші види покарання, які офіційно не рахуються довічним ув'язненням, але за які засуджені відбувають покарання до біологічної смерті [2].

Баронесса Вівен Стерн на Другому Всесвітньому Конгресі проти смертної кари, який відбувся в Монреалі 6 жовтня 2004 р. зазначала про довічне позбавлення волі з наданням можливості звільнити особу: «Велика кількість країн замінили смертну кару довічним позбавленням волі. В більшості закордонних країн це не означає життя в закритому просторі до самої смерті. Зазначене розуміється, як визначений строк в тюрмі, що рівнозначний звичайному терміну відбування покарання з поступовим переведенням в установу з нижчим рівнем безпеки. Звільнення можливо в результаті важкого та фінансово затратного процесу оцінки ризиків, що формується в звітах психологів, служби пробації та іноді з урахуванням думки сім'ї жертви злочину. Після звільнення особа не стає вільною – «відбитки» обличчя, до якого застосовувалося довічне позбавлення волі залишається з ним протягом всього життя. На особу покладається обов'язок відмічатися у відповідних органах, а при не виконанні умов під час звільнення він може знову повернутися у тюрму. Про те що особа відбувала довічне позбавлення волі, повідомляться роботодавцям, місцевій поліції та іншим органам державної влади. Про нього завжди буде відомо як про особу, що вчинила найжахливіший злочин» [3].

Слід зазначити, що не у всіх країнах діє практика застосування позитивних термінів ув'язнення. Деякі держави практикують диференційовану систему винесення вироків до визначеного терміну відбування покарання. Наприклад,

пенітенціарне законодавство Іспанії передбачає тривале ув'язнення на визначений термін, при цьому відносячи зазначене покарання до категорії довічного ув'язнення з невизначеним терміном: засуджені можуть перебувати в ув'язненні терміном до 30 років за вчинення злочину вперше, або до 40 років за декілька злочинів.

В таких країнах як Бразилія, Колумбія, Хорватія, Норвегія, Португалія та Венесуела також відсутня система вироків до довічного позбавлення волі, але засуджені можуть відбувати тривалі терміни ув'язнення, які перевищують мінімальні терміни довічного позбавлення волі.

В Хорватії, наприклад максимальний строк ув'язнення складає 40 років, а в Грузії тривалість максимально визначеного строку ув'язнення не може перевищувати 20 років або 35 років у випадку кваліфікації правопорушень за сукупністю злочинів.

Обґрунтована відмова урядів більшості закордонних країн від застосування довічного терміну досить часто пов'язана з ідеєю про те, що всі засуджені повинні бути забезпечені можливістю перевиховання та перспективою звільнення від відбування покарання. Наприклад, в Іспанії зазначена відмова також пов'язана з положенням, що вплив держави на людину не повинен обмежувати їхню свободу.

Законодавство багатьох закордонних країн передбачають в якості покарання довічне тюремне ув'язнення. Загальною рисою цього покарання є те, що строк покарання не визначений, але при цьому існує вірогідність на звільнення на практиці або в теорії. Зазвичай держави, які практикують винесення зазначених вироків встановлюють мінімальний термін, який повинен відбути засуджений до того моменту, коли може бути поставлене питання про його звільнення, при цьому перегляд вироку не гарантуватиме звільнення.

Зазначене означає, що на практиці засуджені утримуються в місцях ув'язнення до моменту прийняття рішення про їх звільнення, при цьому дата звільнення їм не повідомляється, що позбавляє їх можливості працювати над собою для зменшення строку відбування покарання. Наприклад, у Великобританії після винесення вироку до довічного тюремного ув'язнення суддя встановлює мінімальний строк, який повинен відбути злочинець в цілях покарання та утримання від вчинення злочину. Після закінчення зазначеного строку, особу зобов'язані звільнити, якщо вони більше не становлять небезпеки для суспільства.

На практиці в тюрмах Великобританії, як і в інших країнах засуджені перебувають більше мінімально встановленого строку. У випадку звільнення засудженого, він ставиться під нагляд на певний строк, або протягом всього життя.

Порушення вимог випробувального терміну, які ставляться до відома звільненого може призвести до повернення в місце позбавлення волі для чергового відбуття ув'язнення [3].

Отже, довічне позбавлення волі у кожній країні має свої особливості виконання. Зазначене покарання відповідно до світової практики може застосовуватися у різних формах, які характеризуються встановленням певного термін відбування покарання з можливістю надання умовного звільнення із застосуванням іспитового строку, що передбачає дотримання певних правил поведінки.

Вивчення досвіду країн, які вже тривалий час застосовують довічне позбавлення волі, що сформувався на дотриманні міжнародно-правових стандартів, надасть можливість для запровадження окремих елементів застосування зазначеного покарання в кримінально – виконавче законодавство України.

Список використаних джерел

1) Альтернативы смертной казни: пакет информационных материалов Електронний ресурс URL: <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2015/03/PRI-Death-penalty-Alternatives-RUSSIAN-WEB1.pdf> (дата звернення: 05.10.2019).

2) Пожизненное заключение: краткий информационный документ Електронний ресурс URL: <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2018/04/пожизненное-заключение.pdf> (дата звернення: 09.10.2019).

3) Альтернативы смертной казни: проблемы пожизненного заключения Електронний ресурс URL: https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/06/brf-01-2007-life-imprisonment-ru_0.pdf (дата звернення: 30.09.2019).

Митус Р. С.,

слухач магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби;

Єрмак О. В.,

к.ю.н., головний науковий співробітник
відділу наукової діяльності та міжнародного
співробітництва Академії Державної
пенітенціарної служби

ПОКАРАННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВТВОМ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ

21 березня 2014 р. і 27 червня 2014 р. Україною у два етапи було підписано Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Розділ III Угоди про асоціацію між Україною та ЄС «Юстиція, свобода та безпека» передбачає співробітництво між Україною та ЄС у зазначеній сфері, у тому числі боротьбі зі злочинністю і корупцією (ст. 22), при здійсненні правового співробітництва (ст. 24) та в інших сферах.

Для ефективнішого співробітництва у сфері юстиції з указаних питань необхідне запровадження кримінально-правових заходів протидії злочинності з боку України, в тому числі і за невиконання судових рішень, які відповідали європейським аналогам, що містяться у законодавстві держав-членів ЄС. Вивчення досвіду моделювання відповідних складів кримінальних правопорушень в державах-членах ЄС сприятиме формулюванню відповідних висновків та рекомендацій, спрямованих на приведення законодавства України та практики його застосування у відповідність із сучасними європейськими традиціями та стандартами у галузі протидії злочинності.

Слушно зазначає професор П.М. Рабінович, що коли національна правова система осмислюється не сама по собі, а як складовий елемент іншої правової системи (скажімо, правової системи Ради Європи чи Європейського Союзу) можна науково обґрунтувати ті підходи, напрями, засоби і наслідки перетворень, яких повинна зазнати перша, аби набути відповідних системоутворюючих параметрів і органічно «вписатись» у системно-правове утворення вищого рів-

ня. Зазначений методологічний підхід є обов'язковим інструментом розробки рекомендацій, зокрема з адаптації правової системи України до європейського правового простору [1, с. 16].

Відповідно до ч. 1 ст. 50 КК України покарання є заходом примусу, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи визнаною винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає у передбаченому обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, але й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами.

Кримінальна відповідальність передбачає офіційну оцінку відповідними державними органами поведінки особи як злочинної. Підставою кримінальної відповідальності є наявність у діяннях особи складу злочину, передбаченого кримінальним законом. Це форма реалізації державою правоохоронних норм, яка в кінцевому підсумку, як правило, полягає в застосуванні до особи, що вчинила злочин, конкретних кримінально-правових заходів примусового характеру через обвинувальний вирок суду. Кримінальна відповідальність може мати не лише форму покарання [2]. Хоча покарання і не слід вважати єдиною формою кримінальної відповідальності, але воно є її основною формою реалізації тому, що більшість вироків постановляється разом з призначенням особі покарання.

Відповідно до закону України про кримінальну відповідальність невиконання судового рішення карається штрафом від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років (ч. 1 ст. 382 КК України); штрафом від 750 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ч. 2 ст. 382 КК України); позбавленням волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ч. 3 ст. 382 КК України); позбавленням волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ч. 4 ст. 382 КК України).

Частиною 1 ст. 382 КК України передбачено настання кримінальної відповідальності за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню. Крім того, частиною 4 ст. 382 КК України передбачено кримінальну відповідальність за невиконання рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного суду або умисне недодержання висновку Конституційного Суду України. На відміну від КК України КК Польщі передбачає кримінальну відповідальність лише за невиконання вироку (ст. 244 глави XXX «Злочини проти здійснення правосуддя» КК Польщі). Згідно зі ст. 244 КК Польщі покаранням у вигляді до трьох років позбавлення волі карається невиконання призначеної судом заборони щодо зайняття посади, виконання роботи, провадження діяльності, керування транспортними засобами, походу до гральних центрів та участі в азартних іграх, участі в масових заходах, обов'язку утриматись від перебування в окреслених умовах або місцях, наказу залишити місце перебування разом із потерпілим, заборону контакту із визначеними особами, заборону наближення до визначених осіб та заборону залишення місця проживання без згоди суду про оголошення рішення в спосіб, передбачений в ньому [3, с. 105].

Здійснивши аналіз кримінального законодавства України та Польщі можна зробити висновок, КК України передбачає більш суворі санкції в порівнянні з КК Польщі, а саме аж до восьми років позбавлення волі. Крім того, відповідно до ч. 2, 3, 4 КК України передбачено можливість застосування додаткового покарання. Разом з тим, український законодавець в ч. ч. 1, 2 ст. 382 КК України передбачив можливість призначення альтернативного покарання у вигляді штрафу, що виглядає більш гуманним, ніж безальтернативна санкція за аналогічний злочин за КК Польщі.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. М. Методологія вітчизняного теоретичного праводержавознавства: деякі сучасні тенденції. *Право України*, 2014. №1. С. 11–21.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) від 27 жовтня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99> (Дата звернення: 01.09.2019).
3. Станіч В. С. Кримінальний кодекс Республіки Польща. Під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову В. С. Станіч. К : ОВК, 2016. 138 с.

Неділя Р. В.,

студент мгістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Під час євроінтеграційних перетворень в Україні було прийнято чимало нормативно-правових актів, дія яких спрямована на дотримання та захист прав людини і громадянина, але щодо роботи поліції деякі питання залишилися не врегульованими.

Значення правоохоронних органів у питанні забезпечення нормального існування держави і суспільства важко переоцінити, втім, останні роки якість та ефективність реалізації ними свого цільового призначення залишають бажати кращого, що вимагає запровадження масштабного та глибокого реформування системи органів МВС, яке б передбачало докорінний перегляд організаційно-правових засад її функціонування Національної поліції України.

У своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [1].

Національна поліція України є відносно новим центральним органом виконавчої влади, а законодавче закріплення її адміністративно-правового статусу перебуває на стадії формування, багато питань у цьому напрямку вимагають якнайшвидшого вирішення.

Систему органів виконавчої влади в нашій країні побудовано з урахуванням її адміністративно-територіального устрою, а також їх особливостей і функ-

цій, характеру та обсягу покладених на них завдань. Будь-які ланки цієї системи є одночасно керуючою і керованою системами [2, с. 82–83].

Національна поліція України не є виключенням, вона є багаторівневою організаційною системою із широко розвиненою структурою, що будується як по територіальному, так і по функціональному принципу. Це відображено у ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII [1], відповідно до якої систему поліції складають: центральний орган управління поліцією та територіальні органи поліції. За функціональною спрямованістю у складі поліції діють: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [3, с. 95].

Визначаючи зміст поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції», Катрич Д. К. вказує, що варто виходити з положення, що воно є похідним від правового статусу правоохоронних органів. Тому, на нашу думку, необхідно звернутися до теоретичних надбань вітчизняних науковців, котрі досліджували адміністративно-правовий статус органів і підрозділів внутрішніх справ [4, с. 32].

Сутність адміністративно-правового статусу Національної поліції України знаходить своє зовнішнє вираження у двох взаємообумовлених та взаємодоповнюючих проявах, зокрема: 1) як статус центрального органу виконавчої влади – Національної поліції України; 2) як статус посадової особи Національної поліції України – поліцейського.

Х.В. Малиняк під час визначення адміністративно-правового статусу органів внутрішніх справ звужує це поняття до визначення правового статусу посадової особи органів внутрішніх справ. Отже, на його думку, посадова особа органів внутрішніх справ має певне правове становище (правовий статус), що визначається як урегульована правовими нормами сукупність державно-службових відносин на обійманій посаді, які розкриваються через чітко визначене коло прав та обов'язків і відповідальність [5, с. 135].

Дослідивши твердження Х.В. Малиняк можемо стверджувати, що воно на сьогоднішній день є хибним, адже правовий статус посадової особи органів внутрішніх справ являє собою сукупність прав, свобод, обов'язків, обмежень, заборон, відповідальності, установлених законом, а правовий, а тим паче адміністративно-правовий статус, на наш погляд адміністративно-правовий статус Національної поліції України це врегульоване сукупністю адміністративно-правових норм адміністративного права юридичне становище Національної поліції України.

В підтвердження своєї тези слід навести думки С.М. Гусарова, «адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ – це врегульоване сукупністю адміністративно-правових норм адміністративного права юридичне становище, що передбачає реалізацію компетенції їхніх підрозділів і посадових осіб із охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [6, с. 96].

Д.М. Мартинов пропонує під адміністративно-правовим статусом територіальних органів внутрішніх справ України розуміти становище спеціального

суб'єкта адміністративного права, гарантованого державою та врегульованого нормами адміністративного права, що являє собою сукупність прав, обов'язків, гарантій і відповідальності, відповідно до яких вони виконують правоохоронні функції [7, с. 10].

На нашу думку, не можна ототожнювати поняття адміністративно-правового статусу Національної поліції України з підрозділами внутрішніх справ і адміністративно-правовий статус посадових осіб цих органів.

Проаналізувавши підходи до визначення адміністративно-правового статусу Національної поліції України та окремих органів і підрозділів внутрішніх справ, можна зробити висновок, що адміністративно-правовий статус правоохоронних органів у науці визначається крізь призму елементів, які до нього входять, становлять зміст адміністративно-правового статусу.

Визначаючи зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України, відповідно, також потрібно виділити його елементи й дати їм характеристику.

Таким чином, пропонуємо під адміністративно-правовим статусом Національної поліції розуміти сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.10.2019).
2. Адміністративне право : підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.
3. Шило Є. П. Проблеми збалансованості системи територіальних органів Національної поліції України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2019. Т. 30(69), № 2. С. 95-100.
4. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 36(2). С. 31-35.
5. Малиняк Х.В. Права та обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу посадової особи ОВС України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 133-140.
6. Гусаров С.М. Адміністративно-процесуальний статус органів внутрішніх справ щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (проступки) та механізм його реалізації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 91-99.
7. Мартинов Д.М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності територіальних органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків. 2010. 20 с.

Неділя Р. В.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Сьогодні захист прав дітей в Україні є одним із пріоритетних напрямів державної політики, проте через недостатній рівень залучення до системи елементів оцінювання остання є неефективною й шкідливою як для дітей, так і для суспільства. Проблема забезпечення належного захисту сімейних прав - одна з найважливіших проблем науки сімейного права. Відсутність дієвого захисту негативно позначається на реалізації особистих немайнових і майнових прав дитини. Слід зазначити, що захист прав і інтересів дітей є однією з гарантій здійснення прав і обов'язків у сімейно-правових відносинах.

Аналіз сімейного законодавства дозволяє стверджувати, що існуючі нормативно-правові акти не повною мірою забезпечує захист прав і інтересів дітей і їх батьків. Зараз відсутній належний захист прав і інтересів дітей, також, відсутній дієвий механізм вирішення проблем, пов'язаних з вирішенні спорів, що виникають між батьками з приводу виховання дітей, визначення місця їх проживання та інших питань. Захист майнових прав батьків і дітей також здійснюється суперечливо, мають місце пробіли в законодавстві, що обумовлює труднощі вирішення конкретних спорів в державних інституціях та судах.

Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки [1] встановлює, що для всебічного та гармонійного розвитку дитини потрібна сім'я, у якій формуються позитивні емоційні стосунки, забезпечуються догляд та виховання відповідно до віку, індивідуальних потреб і можливостей дитини, вибудовуються її світогляд та моральні орієнтири, формуються уміння та навички, необхідні для успішної соціалізації. Держава вживає заходів для популяризації важливості виховання та розвитку дитини, ролі територіальної громади у забезпеченні найкращих інтересів дитини, неприпустимості розлучення дитини з батьками через особливості її розвитку, негативних наслідків інституційного догляду та виховання для дитини і суспільства в цілому [1].

Держава вживає комплекс заходів із метою захисту прав дітей, проте питання відсутності при цьому системних змін поки що залишається відкритим. Однією з передумов при цьому виступає традиційний акцент у функціонуванні публічної влади на здійснення заходів. Особливої актуальності це набуває в умовах, коли захист прав дитини виступає одним із пріоритетних напрямів державної політики. Свідченням виступила участь держави в цілому ряді міжнародних документів у цій сфері, до яких відносяться Конвенція ООН про права дитини, договори в рамках Ради Європи та Гаазької конференції з міжнародного приватного права, Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, Європейська конвенція про здійснення прав дітей, Конвенція про контакт з дітьми тощо.

Сьогодні перманентні зміни функцій, повноважень і підпорядкування органів державної влади, відповідальних за захист прав і благополуччя дітей, не

сприяють підвищенню ефективності державної політики у цій сфері. Потребує посиленої уваги стан реалізації прав дітей з категорії внутрішньо переміщених осіб, дітей учасників АТО, які загинули або стали непрацездатними [2].

Невід'ємним елементом реалізації державної політики виступає відповідність фінансового забезпечення. Так, на утримання державних (інтернатних) закладів у 2017 році було виділено більше 7,5 млрд. грн., у 2018 році було проведено збільшення на 30 %. Понад 70 % загального фінансування йде на оплату праці персоналу, 14 % – на оплату комунальних послуг та утримання будівель, 13 % – на харчування дітей, менше 2 % – на придбання одягу дітям та менше 1 % на їх лікування [3, с. 67].

Отже, можемо відзначити, що попри високий рівень фінансування, лише незначний відсоток коштів витрачається безпосередньо на потреби дитини. Система інституційного догляду та виховання дітей є не лише затратною, а також неефективною та шкідливою як для самої дитини, так і для її сім'ї та суспільства в цілому.

Треба зазначити, що попри наявні позитивні зрушення, по факту маємо мозаїчність у підходах до формування законодавчої бази, фінансування. Відсутність чіткої внутрішньої організації знижує ефективність державної політики щодо захисту прав дітей, позбавляють її комплексності і системності.

Всі ці зміни відбуваються на фоні того, що в Україні не завершено відокремлення публічного управління від політики, а політики від бізнесу, недостатньо розвинена її громадська самоврядна складова, якість державно-управлінських послуг є невисокою, система управління в галузі захисту прав дітей має багато недоліків.

На нашу думку, державна політика щодо захисту прав дітей має здійснюватися в законодавчій, виконавчій, судовій сферах з метою створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвої самореалізації, інтелектуального, морального, фізичного розвитку дітей, реалізації їх творчого потенціалу.

При цьому варто запозичити практику розвинутих демократичних держав, що демонструє низку моделей обов'язкової (а не просто можливої) участі всіх зацікавлених сторін у процесі прийняття суспільно важливих рішень. Ідеться про так звані програми участі (participations programs) [4, с. 61]

Зробити політику щодо захисту прав дітей в Україні ефективною, адекватною сучасним вимогам, такою, що враховує особливості сучасної держави, суспільства і самих дітей, наповнити її новими змістом - першочергове завдання влади. Ідеться, передусім, про таке:

- забезпечення правової й соціальної захищеності різних категорій дітей;
- надання дітям гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охорони здоров'я;
- забезпечення збалансованого поєднання державних, суспільних інтересів та прав особистості у формуванні й реалізації політики щодо захисту прав дітей.

Таким чином, відзначимо, що досліджуючи процес формування та реалізації державної політики в сфері захисту прав дітей у ретроспективному аналізі, можемо засвідчити про значний поступ за роки незалежності України у вирішенні питань соціального захисту дітей: ратифіковано низку міжнародних нор-

мативно-правових актів, прийнято системовизначальні вітчизняні закони та інші правові документи, вивчається та застосовується кращий закордонний досвід розвинутих країн світу в побудові сучасної національної системи охорони дитинства тощо. Разом з тим, наявність законодавчої бази з питань захисту прав дітей, не означає ефективність реалізації положень вітчизняного законодавства.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу. Розпорядження Кабінету Міністрів України. від 09.08.2017 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/52617%D1%80> (дата звернення: 05.10.2019).

2. Кравченко М. В. Державна політика в сфері захисту прав та благополуччя дітей: ретроспективний аналіз. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2017_3_6 (дата звернення: 05.10.2019).

3. Сербогіна Т. В. Система захисту прав дітей як об'єкт державної політики. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 11-12. С. 64-71.

4. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 3. С. 59-65.

Нікіфорова О. В.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ

На сучасному етапі розвитку нашої держави актуалізується питання щодо реалізації прав і обов'язків засуджених в усіх сферах життєдіяльності, зокрема у трудовій. Відповідно до статті 43 Конституції України - кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Стаття 63 Конституції України проголошує, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду [1]. Тобто, засуджені до позбавлення волі мають право на працю на рівні з громадянами, які перебувають на свободі.

На практиці є загальнопоширеними ситуації за яких грубо порушуються трудові права засуджених: адміністрація установи виконання покарань не укладає з засудженими строкові трудові договори та цивільно-правові угоди і у свою чергу не сплачує страхові внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на користь засуджених; недотримання вимог з законодавство з охорони праці; відсутність спецодягу тощо.

Наочним підтвердженням вищезазначеного є аналіз результатів моніторингових візитів до місць несвободи в рамках реалізації національного превентивного механізму, де на початку 2019 року, у уержавній установі «Чернігівська виправна колонія (№44)» були виявленні факти грубого порушення законодавства про працю при залученні засуджених та ув'язнених до суспільно-корисної праці. Зокрема, всі ув'язнені жінки, які залучені до праці на швейному виробництві працюють без належного оформлення. Працівниці із числа засуджених виконують свої трудові функції понад нормовано (працюють по 10 годин на

день) та в вихідні дні. За цю роботу їм не доплачують. Крім того, жінки працюють в умовах недотримання вимог законодавства з охорони праці. Зокрема, на виробництві з переробки сировини для наповнювачів матраців використовується секонд-хенд з неприємним запахом, примусова вентиляція у приміщенні на день візиту взагалі не працювала. У цеху також постійний пил та гуркіт, однак засуджені працюють без спецодягу та навушників. Монітори одночасно відзначили, що знаходитися у таких умовах цілий робочий день важко, а місцями взагалі неможливо [2].

Окрім цього у державній установі «Замкова виправна колонія (№ 58)» та державній установі «Із'яслівська виправна колонія (№ 31)» на Хмельниччині було виявлено також грубі порушення вимог трудового законодавства та ст. 118 Кримінально-виконавчого кодексу України в частині оплати праці. Із засудженими не укладаються договори цивільно-правового характеру або трудові договори, засуджені не знають розміру нарахованої їм заробітної плати та винагороди [3; 4].

Подібну ситуацію було виявлено у травні 2019 року в державній установі «Кам'янська виправна колонія (№ 34)» на Дніпропетровщині, де Головним управлінням Держпраці у Дніпропетровській області у квітні місяці на адміністрацію установи було накладено штраф у розмірі понад 29 мільйонів гривень [5].

Аналогічна ситуація має місце й у державній установі «Личаківська виправна колонія», де встановлено, що не з усіма засудженими укладаються трудові договори або договори цивільно-правового характеру, через відсутність у них паспортів та ідентифікаційних номерів платників податків. На виробництві виявлено порушення вимог охорони праці та правил техніки безпеки тощо [6].

Як показує практичний досвід, доволі часто засудженні відмовляються працювати в установах виконання покарань причиною якого є низька оплата праці. Поділяємо позицію В.Л. Васильєва, який стверджує, що: «праця має стати необхідною потребою засудженого. Засуджений має бачити результати своєї праці та усвідомлювати їх. У жодному випадку не можна доручати виконання трудових операцій засудженому, який завідома не може з ними впоратися» [7, с. 85–86].

В правовому статусі засудженого до позбавлення волі, у ч. 1 ст. 107 «Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі» Кримінально-виконавчого кодексу України (далі - КВК) міститься право засуджених брати участь у трудовій діяльності в порядку встановленим законодавством. Примітно, що обов'язок працювати засудженим до позбавлення волі ч. 3 ст. 107 КВК не встановлено. Так згідно ч. 1 ст. 108 КВК засуджені «мають право працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії. Засуджені залучаються до суспільно – корисної праці з урахуванням віку, працездатності, стану здоров'я і спеціальності» [8].

Отже, попри наявність нормативно-правової бази, якою чітко врегульовано механізм реалізації трудової функції засудженими до позбавлення волі, на основі аналізу результатів моніторингових візитів до місць несвободи в рамках реалізації національного превентивного механізму, можемо висновувати про наявність численних випадків порушення трудових прав вказаної категорії громадян.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 140.

2. Жахливі умови праці та відсутність належного медичного забезпечення: у Чернігівській колонії № 44 порушуються права засуджених жінок. URL: http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/15219-dh-zhaxlivi-umovi-pratsi-ta-vidsutnist-nalezhnogo-medichnogo-zabezpechennj/?fbclid=IwAR1Xc_YgNF1KOnbIzt8f69Nm8gf7xg804STcayBNoFUF-0aixpftCJ8xulg (дата звернення: 13.09.2019).

3. Неналежні умови утримання ув'язнених у Замковій виправній колонії № 58: результати моніторингового візиту. URL: <http://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/28119-qk-nenalezhnii-umovi-utrimannya-uvyaznenih-u-zamkovij-vipravnij-koloniii/> (дата звернення: 13.09.2019).

4. Низький рівень надання медичної допомоги засудженим в Із'яславській виправній колонії № 31 на Хмельниччині: результати моніторингу. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/29119-cn-nizkij-riven-nadannya-medichnoii-dopomogi-zasudzhenim-v-izyaslavskij-v/> (дата звернення: 13.09.2019).

5. В Кам'янській виправній колонії № 34 виявлено порушення прав засуджених жінок. URL: <https://notorture.org.ua/2019/05/21/v-kam-janskij-vipravnij-kolonii-34-vijavleno-porushennja-prav-zasudzhenih-zhinok/> (дата звернення: 13.09.2019).

6. У Личаківській виправній колонії у Львові на виробництві в аварійних цехах працюють «мертві душі». URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/u-lichak%D1%96vsk%D1%96j-vipravni%D1%96j-kolon%D1%96%D1%97-u-lvov%D1%96-na-virobnicztv%D1%96-v-avar%D1%96jni%D1%96-czexax-praczuuyut-mertv%D1%96-dush%D1%96/> (дата звернення: 13.09.2019).

7. Васильев В.Л. Юридическая психология: учеб. пособие. 2008. 128 с.

8. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11. 07.2003. № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 13.09.2019).

Новобранець Є. Ф.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Сучасне кримінальне законодавство не містить визначення поняття примусових заходів виховного впливу. На різних етапах розвитку законодавства цю прогалину заповнювали публікації в юридичній літературі. Зокрема, у дореволюційній теорії кримінального права професор І.Я. Фойницький, аналізуючи заходи правового впливу, що застосовувались до неповнолітніх, вказував на те, що «призначення цих стягнень замість відповідних їм покарань для повнолітніх входить до юридичного поняття пом'якшення покарання» [1, с. 425]. Така позиція переважала у кримінально-правовій доктрині.

У вітчизняній літературі примусові заходи виховного характеру розглядалися в двох значеннях. Як зазначають Л.В. Котова та Т.В. Бабенко, вони повинні розглядатись: по-перше, як заходи, що мали замінити кримінальні покарання щодо неповнолітніх, які вчинили злочинні діяння, що не становили значної суспільної небезпеки, якщо за обставинами справи виправлення винного було можливим за допомогою виховних заходів впливу: попередження, обмеження дозвілля, передача під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють і т. п. По-друге, як заходи впливу, що застосовуються органами і службами у справах дітей та спеціальними установами для дітей, на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, до підлітків, які вчинили правопорушення, що не є

злочинами [2, с. 63]. У цьому визначенні не тільки відображені види примусових заходів виховного впливу, а й є вказівка на підстави їх застосування, що дає загальне уявлення про інститут примусових заходів виховного характеру та його соціально-правову сутність.

Примусові заходи виховного впливу розглядаються у якості заходів впливу, що передбачені кримінальним законом і призначаються судом до неповнолітніх, які вперше вчинили злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, виправлення яких можливе без застосування покарання [3]. Такий підхід до заходів, що аналізуються, вважається спірним, тому що перевага надається державно-правовому характеру примусових заходів виховного впливу.

Зазначені заходи впливу застосовуються замість кримінального покарання до неповнолітніх, винних у злочинах, які не становлять великої суспільної небезпеки, з метою їх виправлення і перевиховання у якості альтернативних кримінальному покаранню заходів державного впливу, що застосовуються до неповнолітніх, винних у вчиненні злочинів, що не становлять значної суспільної небезпеки. При цьому зазначена мета їх застосування – виправлення і перевиховання. Таким чином, правова сутність розглянутих заходів виявляється у зазіханні неповнолітньої особи на вчинення злочину, який не являє значної суспільної небезпеки, що становить юридичну підставу їх застосування.

Розділ XV Кримінального кодексу України «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх» регламентує застосування заходів правового впливу, що застосовуються до неповнолітніх.

У сучасній юридичній літературі зазначається, що кримінально-правова відповідальність неповнолітніх злочинців в основному знаходить свій вираз у наступних формах: у кримінально-правових заходах, пов'язаних з кримінальним покаранням; у звільненні від відбування покарання з випробуванням; у застосуванні примусових заходів виховного впливу [4, с. 52].

Відповідно, примусові заходи виховного впливу розглядаються у якості форми реалізації кримінальної відповідальності. Це впливає з аналізу змісту ч. 1 ст. 97 КК України, що передбачає можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного впливу.

КК України не надає визначення примусових заходів виховного впливу, обмежуючись їх переліком. Ця прогалина заповнюється наукою кримінального права. Зокрема, висловлюється думка, що примусові заходи виховного впливу – це заходи державного примусу, що не є кримінальним покаранням, які застосовуються до неповнолітніх, які вчинили злочини невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, з метою їх виправлення. Таким чином у цьому визначенні міститься вказівка на передбачену у ч. 1 ст. 97 КК України підставу застосування примусових заходів виховного характеру – вчинення злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості, та на таку його ознаку, як міра державного примусу. Дане визначення ґрунтується на положеннях Конституції України і загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права [5;6].

Примусові заходи виховного впливу розглядаються також у якості особливих заходів державного примусу, що застосовуються до неповнолітніх за вчинення ними злочинів. Також примусові заходи виховного впливу визначаються як заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються на підставі рішення суду від імені держави до неповнолітнього, який вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, у зв'язку із звільненням від кримінальної відповідальності або від покарання, коли виправлення підлітка можливо без призначення покарання [7, с. 6]. На думку В.І. Горобцова, примусові заходи виховного впливу слід вважати мірою кримінально-правового примусу, що передбачена кримінальним законодавством і застосовується судом замість покарання до неповнолітніх, які вперше вчинили злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, з метою а) реалізації невідворотності відповідальності за вчинення правопорушення; б) виправлення неповнолітнього правопорушника; в) запобігання вчиненню нових злочинів правопорушниками та іншими особами [8, с. 63].

Таким чином, незважаючи на відмінність підходів до визначення соціально-правової сутності інституту примусових заходів виховного впливу, незмінною є вказівка на міру державного примусу, що передбачає певне обмеження прав і свобод неповнолітніх, як правовий наслідок скоєного злочину. Примусові заходи виховного впливу визначаються як заходи державного примусу, що застосовуються судом і які надають на неповнолітнього, який вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, карально-виховний вплив, що не є кримінальним покаранням та призначається при звільненні неповнолітнього від кримінальної відповідальності або покарання з метою його виправлення, а також приватного і загального попередження злочинів.

З урахуванням проведеного аналізу вважається можливим визначити примусові заходи виховного впливу у якості форми реалізації кримінальної відповідальності, що застосовується при наявності передбачених кримінальним законом підстав, в установленому законом порядку та полягає у застосуванні до неповнолітніх заходів примусового виховного правового впливу, спрямованих на досягнення тих же цілей, що і кримінальне покарання: а) кару; б) виправлення засуджених, г) запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами [3].

З цього визначення випливають ознаки, властиві примусовим заходам виховного впливу. По-перше, їх правовий характер – дані норми закріплені у кримінальному законодавстві і призначаються судом за вчинення злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості; по-друге, призначаються відповідно до кримінального та кримінального процесуального законів і носять примусовий характер; по-третє, переслідують передбачені кримінальним законодавством цілі; по-четверте, замінюючи покарання, вони є реалізацією принципу гуманізму у кримінальному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Фойницкий И.Я. Учение о наказании в связи с тюремноведением. Москва : Городец, Добросвет. 2000. 464 с.

2. Котова Л.В, Бабенко Т.В. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності: проблемні питання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2014. №29. С. 62–68.

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 17.09.2019).

4. Ибрагимова А.М. Проблемы реализации мер уголовно-правового воздействия в отношении несовершеннолетних. *Современное право*. 2005. №6. С. 52-56.

5. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211 (дата звернення: 12.08.2019).

6. Конвенція про права дитини 1989 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 12.08.2019).

7. Скрипченко Н.Ю. Применение принудительных мер воспитательного воздействия в отношении несовершеннолетних (по материалам Архангельской области) : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Научн. исслед. ин-т проблем укр-я закон-и и право-а при ГП РФ. Москва, 2017. 18 с.

8. Горобцов В.И. О совершенствовании правового регулирования принудительных мер воспитательного воздействия. *Актуальные проблемы теории борьбы с преступностью и правоприменительной практики: Межвузовский сборник научных трудов*. Выпуск б. Красноярск. Сибирский юридический институт МВД России. 2003. С. 63-69.

Овчар Н. П.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ситуація, що склалася в пенітенціарній системі України до недавнього часу була досить тривожна. Причиною цьому було те, що в установах виконання покарань (далі – УВП), перебувало небезпечно велике в'язничне населення (майже 54000), відчувався недобір в'язничного персоналу, розчарування в'язничного персоналу у своїй роботі (службі), низький рівень в'язничної безпеки (застаріле облаштування установ), бунти, масові заворушення та інші форми безпорядків у пенітенціарних установах, високий відсоток повторно засуджених до відбування покарання, майже 80% [1].

Знизити цей градус напруги дозволяє духовна підтримка людині, яка потрапила до місць позбавлення волі. Зокрема, Палій М. В. наголошує на тому, що значну роль у профілактиці та запобіганні злочинів відіграє релігія [5]. Саме завдяки цьому, сьогодні і в минулому, релігії, як засобу виправлення осіб, які скоїли кримінальні злочини, приділялася значна увага в різних країнах світу. У нашій країні, офіційно це стало можливим лише з прийняттям Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) в 2003 році. Відповідно до статті 128 КВК України, було дозволено проводити богослужіння та релігійні обряди в колонії [3]. Згодом були внесені зміни до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності капеланів, в органах і установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України [10]. У 2015 році, до КВК України введено статтю 128¹, для забезпечення душпастир-

ської опіки засуджених та запровадження порядку спеціальної підготовки священнослужителів (капеланів) [3]. У той же час, пунктом 8 статті 23 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (далі – ДКВС України) було визначено, що «Керівний склад органів та установ ДКВС України сприяє проведенню священнослужителями (капеланами) заходів душпастирської опіки з персоналом» [11].

Починаючи з 2017 року запрацювала Душпастирська рада з питань релігійної опіки у пенітенціарній системі [8].

У 2018 році з цього приводу була проведена міжнародна науково-практична конференція «Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи», участь в якій брали як світські науковці, так і представники духовенства. При цьому, учасники конференції звертали увагу на цілу низку невирішених проблем, що продовжують існувати у сфері налагодження відносин між УВП та капеланами (Васін М.С) [2, с. 35–41], наявним правовим механізмом з питань душпастирської опіки засуджених та правовими гарантіями забезпечення даного виду діяльності (Ортинський В.Л., Колб Р.О.) [9, с.102–104], відсутністю нормативно-правового визначення поняття «релігійні потреби» або «духовне виховання» (Палій М.В.) [4, с. 105–110], прогалинами правового забезпечення дієвої пенітенціарної системи з дотриманням прав засуджених відповідно до європейських правил (Паскаєвська Ю.А.) [6, с.126–131] тощо.

Таким чином, науковці та священнослужителі констатували, що хоча введення душпастирської опіки як окремої складової серед засобів впливу на свідомість та переконання людини й відбулося, але існує ціла низка невирішених проблем.

Серед однієї з таких проблем, залишилася проблема надання душпастирської опіки персоналу ДКВС України. Так, Пахомов І.В., на основі проведеного дослідження, виявив, що більшості працівників ДКВС України притаманні середній рівень зовнішньої та низький рівень внутрішньої релігійності (37,4%) або низький рівень внутрішньої та зовнішньої релігійності (33,6%). Що стосується незначущих показників, то в досліджуваній вибірці було виявлено лише 1,1% працівників, які мають високий рівень внутрішньої та зовнішньої релігійності, а також 1,0% атеїстів [7]. Усе це вказує на те, що ця проблематика достатньо актуальна і потребує свого вирішення на сучасному етапі реформування ДКВС України.

Проведений аналіз показав, що серед шляхів вирішення вищезазначених проблем науковці пропонують запровадження ефективної моделі виправлення засуджених та сприяння в ресоціалізації, а також душпастирської опіки пенітенціарного персоналу.

Висновки. Враховуючи наявний стан законодавчого забезпечення душпастирської опіки засуджених та персоналу ДКВС України й перспективи її розвитку в майбутньому, вважаємо за доцільне здійснити:

– розробити Положення про підготовку пенітенціарних капеланів, які представляють різні конфесії;

- розробити Механізм залучення до душпастирської допомоги засудженим та пенітенціарному персоналу представників різних релігійних конфесій;
- провести уніфікацію кримінально-виконавчого законодавства для зменшення кількості відсилочних норм, що стосуються діяльності капеланів;
- розробити Модель провадження душпастирської опіки, відносно засуджених, які відбувають покарання в УВП та персоналу ДКВС України.

Список використаних джерел

1. Бараш Є. Ю. Протидія професійній деформації персоналу пенітенціарної системи як невід’ємна складова процесу реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4(2). С. 96–104. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnivs_2010_4\(2\)__16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnivs_2010_4(2)__16). (дата звернення: 08.09.2019).
2. Васін М. С. Перспективи подальшого розвитку законодавчого регулювання діяльності пенітенціарних капеланів. *Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 03 груд. 2018 р.). Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. С.35–41.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України : прийнятий 11 липня 2003 року № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 07.09.2019).
4. Палій М. В. Кримінологічні надбання та особливості запозичення юридичного забезпечення в’язничного капеланства для України. *Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 03 груд. 2018 р.). Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. С.105–110
5. Палій М. В. Пробація та капеланство як нові перспективи взаємодії державних та релігійних інститутів у протидії злочинності в Україні. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 1(4). С.355–367.
6. Паскаєвська Ю.А. Наближення законодавства України з питань удосконалення психологічної допомоги засудженим та особам, взятим під варту, відповідно до Європейських пенітенціарних правил. *Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 03 груд. 2018 р.). Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. С.126–131.
7. Пахомов І. В. Вплив релігійних організацій на процес ресоціалізації засуджених. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Т.Х, Ч.2. Київ, 2008. С.374–381. URL: <https://i-rc.org.ua/index.php/psychologia/498-pahomov-st4> (дата звернення: 15. 09.2019).
8. Положення про Душпастирську раду з питань релігійної опіки у пенітенціарній системі : затв. наказом М-ва юстиції України від 05.07.2017 р. №2170/5. URL: https://old.irs.in.ua/index.php?Itemid=86&catid=63%3Ava&id=/1828%3A1&lang=uk&option=com_content&view=article (дата звернення: 30.08.2019).
9. Ортинський В. Л., Колб Р. О. Про деякі особливості діяльності релігійних організацій у місцях позбавлення волі в Україні. *Приклади правового врегулювання душпастирського служіння у пенітенціарній системі в країнах Європи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 03 груд. 2018 р.). Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. С.102–104.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо регулювання діяльності капеланів, в органах і установах, що належать до сфери управління ДПтС України) : Закон України від 12.03.2013 р. № 3233. *Офіційний вісник України*. 2015. № 28. Ст. 254.
11. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №30. Ст.409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 30.08.2019).

Олійник В. С.,

к.ю.н, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права Академії Державної пенітенціарної служби

ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ОБМЕЖЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ В УКРАЇНІ

Верховна Рада ухвалила в другому читанні закон №7203 "Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)", який має набути чинності 1 січня 2020 року. Відтак зі статті 80 Конституції України вилучені слова: «Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність» і «Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані».

При цьому Конституція, як і досі, й далі гарантує: «Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образи чи наклеп». [1].

Відношення до питання депутатської недоторканності в українському суспільстві неоднозначне. Відсутність зв'язку з виборцями, лобіювання особистих інтересів, відсутність на засіданнях парламенту та так зване «кнопкодавство», голосування за закони що носять відверто політичний характер та не відповідають інтересам більшості народу України – все це сприяє тому, що рівень довіри до народних депутатів серед населення падає до мінімуму. Разом з низьким рівнем довіри до вищого представницького органу держави багато хто з українців небезпідставно вважає, що депутатська недоторканність є лише засобом для народних обранців уникнути відповідальності за свої незаконні дії, а тому повинна бути негайно скасована. На думку В. Колюха необмежена недоторканність народних депутатів України в поєднанні з їхніми невиправдано широкими правами, низьким рівнем правової культури українського суспільства сприяли формуванню за роки незалежності в значній частині депутатів почуттів уседозволеності й безкарності, наслідком чого стали блокування трибуни, пошкодження майна, бійки в парламенті, побиття не тільки колег-депутатів, а й інших громадян, втручання в роботу органів державної влади, в тому числі судів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, перешкоджання їхній роботі тощо. Такі негативні явища, що особливо посилилися з радикалізацією настроїв в суспільстві й парламенті, представництвом у Верховній Раді радикальних політичних сил, не мають нічого спільного з тим, що називають парламентаризмом[3]. У зв'язку з цим справедливо зазначається, що громадськість турбує та обставина, що у сучасних умовах депутатська недоторканність набула гіпертрофованих рис і стала свого роду притулком для кримінальних суб'єктів, які долучаються до влади шляхом підкупу. Тим самим депутатська недоторканність стала товаром на ринку корупційних послуг[5, с. 35].

Проте, не дивлячись на, негативне, в своїй більшості, ставлення населення до діяльності народних депутатів, високий рівень матеріального забезпечен-

ня та правового й соціального захисту робить статус народного депутата одним з найпрестижніших в українському суспільстві. Відповідно, є багато бажаючих отримати цей статус, а багато з тих хто став народним депутатом вважають цю посаду вершиною своєї життєвої кар'єри, або шляхом, що відкриває, майже, необмежені можливості в її продовженні. Не можна не погодитись з тією думкою, що зняття депутатської недоторканності зменшить кількість бажаючих стати народними депутатами, звичайно, в першу чергу тих, хто має за мету, ховаючись за депутатським мандатом здійснювати протизаконні дії. Але це ще не є підставою для того, щоб позбавити недоторканності всіх депутатів.

Так, В. Колюх вважає що, з огляду на зарубіжний досвід перевагу потрібно було б віддати не скасуванню, а значному обмеженню депутатського імунітету, ступінь якого потребуватиме додаткового уточнення[3]. Як зазначав В.Ф. Погорілко, загальносвітовою тенденцією у розвитку інституту депутатського імунітету є його поступове обмеження [6, с. 2]. В.Я. Тацій вважає, що часткове обмеження (а не повна ліквідація) інституту недоторканності народних депутатів може мати відповідний ефект для посилення демократизації політичних процесів.

На думку Т.О. Шевченко депутатська недоторканність має виключити вплив політичної складової під час проведення слідчих дій та сприяти встановленню об'єктивної істини у справі, головним фігурантом в якій є парламентарій, а не позбавляти його відповідальності за вчинені правопорушення[7].

Чимало громадян, в тому числі й науковців вважають що повне, або, навіть, часткове зняття депутатської недоторканності призведе до втрати депутатами можливості незалежно діяти на благо своїх виборців, позбавить парламент будь-якої ролі в політичному житті, а отже виникне ризик встановлення диктатури виконавчої влади в країні. І ця думка також має під собою підстави. Як зауважують М. Погорецький та О. Старенький такі радикальні пропозиції в нашій країні можуть призвести до появи різних зловживань із боку уповноважених суб'єктів сторони обвинувачення під час здійснення кримінальних проваджень щодо народних депутатів України, незаконного тиску на депутатську діяльність, і, як наслідок, до неможливості забезпечення належного захисту їх прав, свобод і законних інтересів[8]. В. Борденюк вважає, що депутатська недоторканність є однією з гарантій діяльності не тільки депутата, а й парламенту. Слід враховувати, й те що інститут депутатського імунітету виконує позитивну роль, особливо в авторитарних і перехідних державах, де демократичні традиції знаходяться ще в зародковому стані. Тому передчасне обмеження депутатської недоторканності в таких державах може призвести до згортання паростків парламентаризму[9].

На наш погляд проблема лежить в іншій площині. Маючи такі повноваження народні депутати використовують їх, в основному, не на користь своїх виборців а для задоволення особистих, корпоративних та політичних інтересів. Народні депутати України фактично не несуть ніякої відповідальності перед виборцями і ніяк від них не залежать.

Як слушно зауважує Ю.Г. Барабаш, проблема, яка призводить до періодичного конфліктного протистояння, вбачається не в широких гарантіях депу-

татів, а у відсутності реального механізму конституційно-правової відповідальності для вищих посадових осіб, що дає змогу останнім нехтувати приписами Основного Закону і підміняти їх кулуарними домовленостями [10, с. 71]. На думку І.К. Полховської ця проблема є похідною від рівня правової культури і моральності вітчизняних народних обранців, які, між іншим, перед вступом на посаду присягають «додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників» (ст. 79 Конституції). Однак на практиці, як правило, переважають інтереси не українського народу, а особисті чи партійні. Рівень корупції, який спостерігається наразі в усіх сферах буття, судовій та правоохоронній зокрема, сприятиме народним обранцям залишатися недосяжними для закону і правосуддя. Тому основна проблема в іншій площині – низькому рівні конституційної законності, проблемах втілення рівності перед законом і судом, ментальних пережитках. Якщо не покращиться ситуація в цих сферах, усі намагання будуть марними і надалі зберігатимуться подвійні стандарти – для посадовців та пересічних громадян. А це є неприпустимим за умов демократичної й правової держави, якою проголошено Україну і до побудови якої вона прагне [4].

Зняття депутатської недоторканності аж ніяк не вирішить ці проблеми, а лише зробить депутатів слухняними маріонетками в руках виконавчої влади, в умовах українського тотального правового нігілізму призведе до масових політичних розправ з опонентами, позбавлення парламенту будь-якої політичної ролі. Говорити в даному випадку про часткове позбавлення депутатів недоторканності до європейського рівня в даний час неможливо, в зв'язку з тим, що рівень правової культури в Україні та Європі, в даний час, не піддається порівнянню. І навіть з прийняттям закону про імпічмент президента, представники виконавчої влади і позбавлені недоторканності народні депутати будуть знаходитись, зрозуміло, образно кажучи, «в різних вагових категоріях», на користь перших.

КСУ зазначив, що на наслідки повного скасування депутатської недоторканності звертала увагу і Венеціанська комісія, яка зазначала, що у політичній системі з вразливою демократією, такою, як в Україні, повне скасування недоторканності може бути небезпечним для функціонування та автономії парламенту. Венеціанська комісія визнає, що недоторканність може бути перешкодою для боротьби з корупцією. Проте Комісія вважає, що поточний стан верховенства права в Україні ще не дозволяє повністю скасувати депутатську недоторканність. Таким чином, Комісія рекомендує запровадити інші механізми, що можуть запобігти втручанням в діяльність парламенту і в той же час сприяти боротьбі з корупцією[2].

Список використаних джерел

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 01 березня 2019 р. Київ: Алерта. 2019. 80 с.
2. Пункти 18, 31 Висновку щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів» прийнятий Венеціанською комісією на 103-му пленарному засіданні (м. Венеція, 19-20 червня 2015 р.). *Правовий тиждень*. 2015. № 12–13. URL: legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&rubr=2861 (дата звернення 10.07.1019).

3. Колюх В. Депутатська недоторканність: зарубіжний досвід і українські проблеми. *Віче*. 2015. №3. С. 52-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_3_28
4. Полховська І. К. Депутатська недоторканність в Україні: деякі проблемні питання теорії та практики. *Право і суспільство*. 2011. № 6. С. 39-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_6_9 (дата звернення 10.07.1019).
5. Кругликов А. Равенство всех перед законом и судом – принцип уголовного судопроизводства. *Законность*. 2007. № 3. С. 34–36.
6. Погорілко В. Ф. Про депутатську недоторканність. *Уряд. кур'єр*. 2000. 13 квітня.
7. Шевченко Т.О. Обвинувальний вирок суду як підстава дострокового припинення повноважень народного депутата України. *Правове регулювання економіки*. 2009. №9. С. 147–159.
8. Погорецький М., Старенький О. Кримінальне провадження щодо народного депутата: проблемні питання. Межі недоторканності. *Закон і бізнес*. 2019. №8. URL: <https://zib.com.ua/ua/print/136660.html>. (дата звернення 10.07.1019).
9. Борденюк В. Депутатська недоторканність як гарантія діяльності представницького органу державної влади: конституційно-правові аспекти. *Юридична Україна*. 2011. №3. С. 22–27.
10. Барабаш Ю.Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права : монографія. Харків. Право. 2008. 220с.

Олійник О. М.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби;

Боднар І. В.,

к.ю.н., начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

В умовах сьогодення розвиток науки та техніки є ключовим чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Саме цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб тощо [1]. При цьому, необхідно зазначити, що одними із основних суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності є судові експерти державних спеціалізованих установ – підрозділів експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, діяльність яких достатньо часто пов'язана із обмеженням прав громадян та інших суб'єктів суспільних відносин, у зв'язку з чим важливо забезпечити неухильне дотримання законності під час використання прав та виконання ними обов'язків, передбачених нормативно-правовими актами [2, с. 87].

Разом з тим, нині одним із головних напрямів забезпечення реформ як в економічній, соціальній, політичній так і юридичній сферах нашої держави повинно бути обґрунтування всіх проектів незаперечними науковими положеннями [3, с. 52]. В зв'язку з вищезазначеним, на наше переконання, доцільно про-

аналізувати шляхи удосконалення законодавства з питань обов'язкового призначення судових експертиз в кримінальному провадженні, оскільки сучасне законодавство в частині обов'язкового призначення судових експертиз в кримінальному провадженні не є досконалим і потребує вдосконалення.

Аналізуючи законодавство з питань обов'язкового призначення судових експертиз в кримінальному провадженні, слід звернути увагу на те, чи можливо в одній нормі об'єднати всі випадки обов'язкового проведення експертизи?

Вирішенням даної проблеми займалась низка дослідників. Наприклад, відомий вчений-криміналіст Р. С. Белкін пропонує три варіанти вирішення цієї проблеми:

- розширити перелік випадків обов'язкового призначення судової експертизи;
- закріпити в КПК правову норму, у якій була б виражена загальна вимога, загальні умови обов'язкового призначення експертизи замість детального переліку таких випадків, маючи на увазі, що практика вносить корективи в будь-який такий перелік;

- сформулювати в КПК таку норму, яка у своєму змісті об'єднала б перший і другий підходи: містила б перелік найпоширеніших випадків обов'язкового застосування експертизи, а також формулу, що дозволяла б розширювати цей перелік залежно від обставин кримінального провадження і його характеру [4, с 620].

На нашу думку, такий підхід дослідника до вказаної проблеми є досить ґрунтовним, оскільки кожен з варіантів може бути використаний в Україні при визначенні випадків обов'язкового проведення експертизи.

Ми схилиємося до першої пропозиції і вважаємо, що доцільно було б закріпити чіткий перелік підстав для обов'язкового проведення експертиз в кримінальному провадженні. Це вирішило б всі різні погляди з практичної точки зору. При цьому, зауважимо, що наша точка зору в переважній більшості підходів домінує і в науці.

В контексті вищезазначеного, деякими науковцями пропонувалося розширити випадки обов'язкового призначення експертизи у кримінальному провадженні щодо:

- виготовлення та збуту підроблених грошей і цінних паперів; викрадення та торгівлі наркотичними засобами;

- незаконного носіння, зберігання, придбання, виготовлення і збуту вогнепальної чи холодної зброї, боєприпасів та вибухових речовин;

- порушення правил техніки безпеки, яке призвело до людських жертв, безпеки руху і експлуатації автомобільного транспорту;

- аварій та катастроф на залізничному, водному і авіаційному транспорті;

- підробки документів, печаток та штампів;

- випуску недоброякісної продукції;

- неправильного лікування, що спричинило смерть хворої особи;

- визначення стану здоров'я потерпілої у справах про зґвалтування;

- визначення стану здоров'я потерпілих і обвинувачених у провадженнях про зараження венеричними захворюваннями [5, с. 7; 6, с. 259].

З приводу цього справедливим є зауваження В.М. Махова, згідно з яким обов'язковість проведення експертизи у вказаних випадках вже обумовлена та-

кими вимогами як повнота, всебічність та об'єктивність розслідування. У свою чергу, вчений пропонує доповнити перелік випадків обов'язкового призначення судової експертизи необхідністю вирішення наступних питань: чи хворіє обвинувачений на алкоголізм, чи потребує він примусового лікування від нього та чи немає протипоказань цьому [7, с. 224-225].

Разом з тим, можемо констатувати, що реформування кримінального судочинства сьогодні є одним з ключових напрямів розвитку будь-якої правової держави, оскільки саме в ньому відображено ставлення держави до прав та свобод людини [8, с. 17]. Саме за цією логікою законодавець і визначив в першій редакції ч. 2 ст. 242 КПК України. Але при цьому, навіть, аналіз вказаної норми свідчить про те, що вже навіть з цих підстав, можуть впливати й інші.

Таким чином, ми дійшли до висновку, що потрібне визначення єдиного критерію обов'язковості призначення експертиз. Як такий критерій доцільно визначити її життєдіяльність людини. Водночас цей критерій не узгоджується із наведеними багаточисленними різноманітними ситуаціями обов'язкового залучення експертів під час розслідування злочинів, не пов'язаних із дослідженням людини. Вважаємо, що таким загальним критерієм повинна стати неможливість отримання доказів у кримінальному провадженні будь-якими засобами доказування, як тільки використанням спеціальних знань у формі судової експертизи. В зв'язку з цим, потрібно максимально чітко уніфікувати положення вітчизняного законодавства і в ч. 2 ст. 242 КПК України визначити чіткий перелік підстав для проведення обов'язкової експертизи з урахуванням останніх змін в законодавстві. Саме таким чином буде вирішено проблему обов'язкового призначення експертиз в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2016, № 3, ст.25.
2. Паладійчук О. Ю. Значення судової експертизи у вирішенні завдань кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 34(3). С. 87–89.
3. Хомутенко В. П., Костін О. Ю. Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямками інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності. Монографія. Одеса, 2017. 274 с.
4. Белкин Р. С. Курс криминалистики : пособие. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. 837 с.
5. Орлов В. М. Экспертиза на предварительном следствии и прокурорский надзор за законностью ее проведения (правовые, тактические и организационно-методические вопросы) : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08, 12.00.09. Москва, 1973. 23 с.
6. Строгович М. С. Избранные труды в 3 т. Т. 3 : Теория судебных доказательств. Москва: Наука, 1991. 300 с.
7. Махов В. Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании пре ступлений : монография. Москва: Изд-во РУДН, 2000. 296 с.
8. Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве (Методологические вопросы). Київ : Вища школа, 1980. 160 с.

Онанченко В. С.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник:

Шамрук Н. Б.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

До країн ЄС з високим рівнем життя мріють потрапити чимало людей, шукачі кращої долі ідуть на все аби потрапити до омріяної Європи і часто набувають статусу нелегального мігранта. В Україні нелегальну міграцію визнали глобальною проблемою, як наголошують експерти найближчим часом потоки нелегальних мігрантів значно збільшаться. Для нелегалів Україна служить транзитною зоною з ЄС через західні регіони країни, що і стало головною причиною появи незаконних мігрантів на території України.

Як зазначає Олефір В. І. Нелегальна міграція – це нелегальний в'їзд у державу не постійного місця проживання та виїзд за її межі; нелегальне перебування на території держави не постійного місця проживання (проживання без чинного документального оформлення тривалий час протягом року і більше); напівлегальне прибуття у державу не постійного місця проживання (мета поїздки не відповідає зазначеній візі) і подальше нелегальне проживання в Україні для підготовки нелегального виїзду до іншої країни [1].

За даними Державної прикордонної служби України станом на 2018 – 2019 рр., кількість незаконних мігрантів збільшилась на 20 – 30 % в порівнянні з іншими роками [2].

Нелегальна міграція є загрозою для національної безпеки України, як зазначає Сингаївська І. В, що територію нашої держави можуть використовувати для: а) можливої підготовки і здійснення терористичних актів у "третіх" країнах; б) переховування осіб, які оголошені в розшук за участь в терористичній діяльності в себе на батьківщині чи в "третіх" країнах; в) легалізації своїх структур шляхом створення громадських організацій, благодійних фондів; г) фінансової підтримки вказаних структур шляхом сторонніх суб'єктів підприємницької діяльності; д) створення відповідного середовища серед студентів, аспірантів, стажерів, бізнесменів (як іноземців, так і громадян України) для подальшого їх вербування до терористичних організацій та терористичних груп; е) здійснення протиправної діяльності (контрабанди, нелегальної міграції, ввезення та виготовлення підроблених грошей, наркобізнесу, шахрайства в міжнародній фінансово – банківській діяльності, участі в організованих злочинних угрупованнях) з метою надання фінансової допомоги своїм терористичним організаціям та для особистого збагачення.

Простежується тісний зв'язок між збільшенням злочинів, скоюваних приїжджими і зростанням кількості осіб, які не мають постійного джерела доходів. Серед злочинців останні становлять більше половини [3].

На думку Косевцова В. О., загроза національним інтересам – це дії політичних, військових або природних сил, вплив перебігу соціальних, економічних

та інших подій, а також ситуацій, що складаються в результаті цих подій, на процес життєдіяльності людини, суспільства, держави, які змушують країну йти на додаткові зусилля, вимагають надмірно великих витрат, мобілізації ресурсів із метою збереження своєї державності, національної та культурної ідентичності, надійного захисту власного народу [4, с. 14].

В Україні низький рівень прийому мігрантів, що служить в свою чергу загрозою стабільності та безпеці в країні, що сприяє створенню в сучасних умовах незначних контингентів мігрантів. Біженцям не надається відповідна соціальна допомога в свою чергу виникають проблеми з медичним обслуговуванням даної категорії осіб, що несе велику епідемічну загрозу для всього населення України. Найбільшу загрозу для країни несуть біженці місце перебування на території країни яких, не зареєстровано відповідними органами, оскільки вони перебувають без відповідного дозволу (документів), тому являються «відкритим» середовищем для правопорушень та злочинних дій. Варто відзначити, що нелегальна міграція стала суспільно небезпечним явищем в нашій державі. Україна для нелегалів служить як країною в'їзду так і країною виїзду.

Вивчення світового досвіду боротьби з нелегальною міграцією та ефективного регулювання міграційних процесів Никифорова В. Г., та Бережна О. Ю., висвітлюють такі рекомендації щодо стабілізації міграційної ситуації в Україні, саме:

- формування зваженої та ефективної політики інтеграції мігрантів в українське суспільство з урахуванням місця України як транскордонної держави;
- моніторинг чисельності мігрантів вихідців з однієї етнічної групи для своєчасного запобігання можливого негативного впливу на ефективність функціонування регіональних ринків праці;
- розробка механізму дієвого запобігання випадкам нелегальної міграції;
- узгодження переліку вимог до мігрантів, які є прийнятними для країни та залучення відповідних механізмів задля притоку висококваліфікованих фахівців з Південно-Східної та Середньої Азії, Індії та Північної Африки;
- вдосконалення організаційно-економічних та правових механізмів депортації нелегальних іммігрантів [5].

На мою думку одним із шляхів вирішення проблеми нелегальної міграції є посилення контролю на кордонах нашої держави, для запобігання проникнення нелегальних мігрантів на територію України. Це дасть змогу не тільки скоротити потоки нелегалів до України, але і забезпечить керовану легальну імміграцію в інтересах економічного розвитку нашого суспільства.

Список використаних джерел

1. Олефір В. І. Еволюція та сутність поняття нелегальна міграція. *Право України*. Одеса. 2005. № 4. С. 81–84.
2. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/>. (дата звернення: 27.09.2019 р.)
3. Сингаївська І. В. Нелегальна міграція – загроза національній безпеці України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Київ. 2011. Вип. 2. С. 264–271.
4. Косевцов В. О., Бінько І. Ф. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів: монографія. Київ: НІСД. 1996. Вип. 1. 61 с.
5. Никифорова В. Г. Нелегальна міграція в Україні: проблеми та шляхи скорочення. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса. 2014. Вип. 2. С. 213–217.

Онищук М. М.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ. ПОРЯДОК ТА УМОВИ ТЮРЕМНОГО УВ'ЯЗНЕННЯ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Зародження позбавлення волі як покарання починається ще в Стародавній Русі, спочатку мова йшла про ув'язнення як самостійне покарання, згадуване в Судебнику Івана Грозного, але в ньому мало місце лише поверхнєве позначення, тому що не вказувалися ні форми, ні види в'язниць і не було посилянь на терміни ув'язнення.

В середині XVI ст. створилися чотири види місці позбавлення волі, які були підконтрольні державі, а саме: давньоруські приватні в'язниці при дворах князів і великих феодалів, державні в'язниці, монастирські в'язниці для осіб духовного звання, а також осіб, які вчинили злочин проти церкви, в'язниці, що виникли шляхом земсько-губних реформ 30-х рр. XVI ст., які підпорядковувалися органам місцевого самоврядування [1, с. 155].

Слід підкреслити, що в середині XVII ст. тюремна система була не надто розвинена: в Соборному Уложенні не закріплені норми, що регламентували правове становище і передбачають умови, пов'язані з роздільним утриманням ув'язнених, поміщених в тюрми, які організовувалися при наказах і монастирях.

В епоху царювання Петра Великого був заснований статут, в якому були зафіксовані положення, що регулюють позбавлення волі це Артикул військовий 1795 року, що було спробою створення місць ув'язнення для зловмисників з різних станів, в результаті з'являються гауптвахти для військовослужбовців.

Під час перебування на престолі Катериною Великою покладено початок розвитку запобіжних заходів: видається «Наказ комісії про складання проекту нового уложення», який формулює нову мету покарання охорона суспільства від злочинів, також у проекті імператриці 1787-1788 рр. «Інформація про облаштування в'язниць» йшлося про окремий зміст засуджених в залежності від віку та рівня небезпеки.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що до кінця XVIII ст. в Росії починає формуватися кримінально-правова політика: зароджуються думки про цілі покарання у вигляді позбавлення волі, що володіють страхітливим значенням, але і виправляють засуджених, завдяки попереджувальному характеру. У XIX ст. російська в'язниця знаходилася на етапі перетворення, але починаючи з середини XIX ст. в Росії відбулися великі соціально-економічні та політичні зміни, що торкнулися всіх сфер життя суспільства і держави. Уряд вжив заходів, що дозволили переглянути функціонал тюремної системи.

Соціально-економічні та політичні зміни пробудили жвавий інтерес російської інтелігенції, що спричинило ініціативу створення спеціалізованих установ для морального виховання неповнолітніх правопорушників, до прийняття Судової реформи такої міри покарання до зазначеної категорії осіб не застосовувалося, ці заклади мали приватний характер і тільки для жіночої статі [2, с. 1-6].

За радянських часів відбулося реформування структури населення, що спричинило перетворення суспільного ладу.

Значущим етапом в процесі становлення кримінально-виконавчого права СРСР є затвердження Тимчасової інструкції «Про позбавлення волі, як міри покарання, і про порядок відбування такого» в 1918 р, яка включала в себе види місць позбавлення волі:

- загальні місця ув'язнення (в'язниці);
- реформатор і землеробські колонії;
- випробувальні заклади для осіб, які мають право на послаблення режиму або на умовно-дострокове звільнення;
- карально-лікувальні заклади для осіб з хронічними психічними розладами;
- тюремні лікарні.

Ця Інструкція вказувала на хід розвитку системи місць позбавлення волі.

У 1924 році був прийнятий Виправно-трудоий кодекс Української РСР, який передбачав поділ, залежно від основної орієнтації заходів на три групи:

- установи для застосування заходів соціального захисту виправного характеру;
- установи для застосування заходів соціального захисту медико-педагогічного характеру;
- установи для застосування заходів соціального захисту медичного характеру [3, с. 12–16].

У Кримінальному кодексі РФСР, прийнятому в 1960 р. [4] (який набув чинності з 1 квітня 1961 р. і діяв понад 40 років – до 1 вересня 2001 р.), закріплені такі види виправних установ: виправно-трудоі колонії загального режиму, посиленого, суворого і особливого режимів або у в'язниці і у виховно-трудоі колонії загального і посиленого режимів.

Другий в історії радянської держави кодифікований нормативний акт у галузі виконання покарань – Основи виправно-трудоого законодавства СРСР і союзних республік – було ухвалено у 1969 р. Протягом 1970-1971 рр. відповідно до Основ і на їх базі були підготовлені й затверджені ВТК союзних республік, зокрема і ВТК УРСР, ухвалений Верховною Радою УРСР 23 грудня 1970 р., який набув чинності з 1 червня 1971 р. [5] і діяв на території УРСР, а потім і незалежної України майже 33 роки – аж до 1 січня 2004 р., коли набув чинності новий КВК України [6].

З метою подальшого реформування кримінально-виконавчої системи та виконання зобов'язань, узятих Україною під час вступу до Ради Європи, Указом Президента України від 22 квітня 1998 р. «Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань» [7] на базі Головного управління виконання покарань МВС України як центральний орган виконавчої влади з тимчасовим підпорядкуванням МВС утворено ДДУПВП.

Указом Президента від 31 липня 1998 р. № 344/98 затверджено Положення про Державний департамент України з питань виконання покарань. Згідно з Указом Президента від 12 березня 1999 р. новоутворений ДДУПВП виведено з підпорядкування МВС України і підпорядковано безпосередньо Кабінету Міністрів України.

Важливою подією стало ухвалення 5 квітня 2001 р. нового КК України. Із затвердженням КК України процес реформування кримінально-виконавчої сис-

теми набув більш чіткого визначення, що знайшло своє конкретне відображення в Програмі подальшого реформування та державної підтримки кримінально-виконавчої системи на 2002–2005 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 167 [8]. Один із шести її розділів (розділ 2) передбачав удосконалення законодавчої бази системи виконання покарань.

Логічним результатом реалізації заходів, передбачених у другому розділі цієї програми, стало ухвалення 11 липня 2003 р. Верховною Радою України КВК України, який набув чинності з 1 січня 2004 р. Основними новелами КВК України можна вважати те, що вперше на законодавчому рівні:

- закріплено систему принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань (ст. 5);

- визначено зміст таких базових понять кримінально-виконавчого права, як «виправлення засудженого» та «ресоціалізація» (ст. 6);

- закріплено основні права та обов'язки засуджених (ст. 8–10).

Крім того, КВК України містить ще цілу низку інших статей, спрямованих на гуманізацію процесу відбування покарання засудженими.

Отже, як з'ясувалося, позбавлення волі як вид кримінального покарання існує з давніх часів і є найбільш поширеним в застосуванні вже не одне десятиліття. Дане покарання є ізоляцію особи, яка засуджена за вчинення злочину, від суспільства шляхом поміщення в спеціальні установи, спеціально створені для виконання цього виду покарання.

За радянських часів відбулося реформування структури населення, що спричинило перетворення суспільного ладу.

Соціально-політичні процеси кінця 80-х років ХХ ст. дозволили по-новому подивитись на кримінально-виконавчу систему, яка існувала, як уже згадувалось раніше, на принципах суворого централізму й адміністративно-командного управління. Розпад СРСР створив сприятливі економічні й політичні умови для формування нової кримінально-виконавчої політики, позбавленої застарілих консервативних методів управління системою виконання покарань, на засадах демократизму, захисту прав і свобод людини та громадянина.

Під впливом демократичних процесів, що відбувалися в країні, враховуючи курс України на інтеграцію до європейської спільноти, законодавча і виконавча гілки влади більш активно залучилися до процесу законо- і нормотворення у сфері кримінально-виконавчої політики, практичним результатом якого була ціла низка нормативно-правових актів, спрямованих на досягнення забезпечення прав і свобод громадян, прийнятних у передовій практиці розвинених країн.

Процес становлення і розвитку такого соціального явища, як кримінально-виконавча політика, відбувався в суспільстві в залежності від єдиної правової політики держави на певних історичних етапах. Кримінально-виконавча політика відображає результати еволюції суспільства, держави та їх інститутів і відповідає певним періодам їх функціонування.

Список використаних джерел

1. Сундуrow Ф.Р., Талан М.В. Наказание в уголовном праве: учебн. пособие. Москва: Статут, 2015. 256 с.

2. Тараканов Ю.В. К вопросу о становлении советской пенитенциарной системы (1918–1922 гг.). *Известия Самарского научного центра Российской академии наук*, 2008. № 1. С. 1–6.

3. Каданева Е.А. Лишение свободы как уголовно-правовой институт и перспективы его развития: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Рязань, 2012. 25 с.

4. Уголовный кодекс Украинской ССР: утв. Законом Украинской ССР 28 дек. 1960 г. *Ведомости Верховного Совета Украинской ССР*. 1961. № 2. Ст. 14

5. Виправно-трудоий кодекс України: Закон Української РСР від 23.12.1970 р. Київ: НВТ «Правник», 1996.

6. Кримінально-виконавчий кодекс України станом на 15 лютого 2008 р. Київ: Видавець Паливода А. В., 2008.

7. Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань: Указ Президента України від 22 квітня 1998 р., № 244/98 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/98> (дата звернення: 10.10.2019 р.)

8. Програма подальшого реформування та державної підтримки кримінально-виконавчої системи на 2002–2005 роки: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р., № 167. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/167-2002-%D0%BF> (дата звернення: 10.10.2019 р.)

Останчук Л. Г.,

к.ю.н, доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби;

Авдєєва І. С.,

слухачка Академії Державної пенітенціарної служби

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНСТИТУТІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Установлюючи диференційовану систему кримінальних покарань, що забезпечують невідворотність кримінальної відповідальності у вигляді правових обмежень щодо осіб, які вчинили злочин, діюче вітчизняне кримінальне законодавство передбачило і підстави звільнення від кримінальної відповідальності та кримінального покарання зокрема.

Звільнення від кримінальної відповідальності виключає не тільки порядок відбування кримінального покарання та застосування заходів державного впливу, а й сам факт засудження за вчинене суспільно небезпечне діяння.

Відповідно до кримінального законодавства України особа в діях якої не визначено ознак складу злочину не підлягає кримінальній відповідальності, тому говорити про звільнення від кримінально відповідальності такої особи також не можна, оскільки кримінальна відповідальність за вчинене нею діяння не передбачена та не існує. Так можна сказати й про осіб, що визнані судом неосудними або не досягли віку кримінальної відповідальності. Зазначено, що стосовно осіб винність яких встановлюється вже після притягнення до кримінальної відповідальності, влучно застосовувати вираз не звільнення від кримінальної відповідальності, а реабілітація. Так, наприклад Печнікова О. Г. зазначає, що в

даному випадку краще говорити не про звільнення від кримінальної відповідальності, а про не притягнення до кримінальної відповідальності [2, с. 81].

У відповідності до КК України звільненням від кримінальної відповідальності є врегульована кримінальним і кримінальним процесуальним законодавством відмова держави від засудження особи, яка вчинила злочин, і від застосування до неї примусу у формі покарання [1, с. 125]. А звільнення від покарання та його відбування застосовується тоді коли суд не застосовує або не може застосувати до особи, засудженої за вчинений злочин, покарання, включаючи зокрема припинення подальшого його відбування або застосування більш м'якого покарання.

На думку М.І. Хавронюка звільнення від покарання та його відбування потрібно відмежовувати від звільнення від кримінальної відповідальності. Їхнє соціально-правове призначення в основному збігається через спільну спрямованість на полегшення долі особи, яка притягається або вже притягнута до кримінальної відповідальності. Разом з тим при звільненні від покарання особа, визнана винною у вчиненні злочину, звільняється від застосування до неї заходів державного примусу, що полягає у передбаченому законом обмеженні її прав і свобод і становлять зміст покарання. При звільненні від кримінальної відповідальності держава взагалі відмовляється від офіційного осуду особи, діяння якої містять склад певного злочину, унаслідок чого така особа уникає кримінально-правових заходів несприятливого характеру, які могли бути накладені на неї у зв'язку з її засудженням [1, с. 221].

Визначено, що держава, таким чином, виказує довіру та поблажливість особі, яка вчинила злочин, розраховуючи при цьому на подальшу законслухняну поведінку, ставлячи на меті виправлення особи без факту засудження та відбування кримінального покарання. Однак така поведінка з боку держави не є звичайним актом доброї волі, а вимагає від винного активних дій, щодо визнання своєї вини, усунення причин та наслідків суспільно небезпечного діяння.

При звільненні від кримінальної відповідальності або від покарання винність особи, як ознака суб'єктивної сторони вчинюваного суспільно небезпечного діяння зберігається. Однак, якщо при звільненні від кримінального покарання винність особи встановлена вироком суду, то при звільненні від кримінальної відповідальності вона міститься в інших процесуальних документах, що складаються на більш ранніх стадіях кримінального судочинства, що в жодному разі не порушує принципу презумпції невинуватості (Конституція України) та принципу вини (КК України).

Доведено, що звільнення від кримінального покарання та звільнення від кримінальної відповідальності можна розглядати та співвідносити з один одним як частину та ціле, так як покарання є одним із проявів кримінальної відповідальності. Визначено, що при звільненні від відбування покарання, кримінальна відповідальність зберігається та проявляється в усіченому вигляді, а в деяких випадках передбачених кримінальним законодавством проявляється в інших формах та наслідках, тобто відбувається її перетворення, а не просто скорочення. Зазначено, що це в основному стосується таких видів звільнення від відбування покарання, як заміна покарання більш м'яким видом у порядку ст. 82 КК України, та звільнення від відбування покарання з застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 105 КК України).

Таким чином, до загальних (спільних) ознак, які характеризують досліджувані правові інститути можна віднести: 1) однакова спрямованість правових інститутів (зниження примусового впливу по відношенню до осіб винних у вчиненні злочинів); 2) застосування, по відношенню до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину; 3) за умови законслухняної поведінки особи після вчинення злочину; 4) з урахуванням ступеню тяжкості вчиненого суспільно небезпечного діяння та особи винного. До відмінних ознак інституту звільнення від відбування покарання та інституту звільнення від кримінальної відповідальності належать: 1) особа, визнана винною в вчиненні злочину звільняється від різного об'єму правообмежень, які передбачено кримінальною відповідальністю (при звільненні від покарання – винний звільняється від покарання, що є частиною кримінальної відповідальності; при звільненні від кримінальної відповідальності – особа винна у вчиненні злочину, повністю звільняється від кримінальної відповідальності в тому числі і від офіційного звинувачення встановленого вироком суду); 2) кожен із видів звільнень застосовується на різних етапах кримінального судочинства (як на стадії досудового розслідування так і на стадії судового розгляду).

Список використаних джерел

1. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : переробл. та допов. 10-те вид. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
2. Печникова О.Г. Актуальные вопросы освобождения от уголовного наказания и его отбывания в истории и современности. *Юридическая наука*. Москва. 2017. № 1. С. 288

Останчук Л. Г.,

к.ю.н, доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби;

Клочай Д. О.,

слухачка магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

НОВАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВВЕДЕННЯМ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ

Основним завданням розроблення Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – Закон) є необхідність законодавчого врегулювання застосування положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) стосовно особливостей досудового розслідування кримінальних проступків та їхнього судового розгляду. Застосування норм КПК України щодо кримінальних проступків, пунктом 1 Прикінцевих положень КПК України поставлено в пряму залежність від прийняття відповідного закону про кримінальні проступки.

Після набуття чинності зазначеного вище Закону 01.01.2020 року злочини невеликої тяжкості будуть вважатися кримінальними проступками, чотири категорії злочинів пере kwalіфікуються у два види кримінальних правопорушень, а саме проступки та злочини. Відповідно злочини класифікуються на три підка-

тегорії – злочини середньої тяжкості, тяжкі злочини та особливо тяжкі злочини. Таким чином, Кримінальний кодекс, як і раніше, буде охоплювати чотири види правопорушень: проступки, злочини середньої тяжкості, тяжкі злочини та особливо тяжкі злочини.

До категорії кримінальні проступки будуть віднесені злочини невеликої тяжкості та один вид правопорушення, вилученого з Кодексу про адміністративні правопорушення, а саме керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, які зменшують увагу і швидкість реакції.

На відміну від існуючої можливості застосування покарання у виді позбавлення волі за злочини невеликої тяжкості, ті злочини, що трансформуються у кримінальні проступки, будуть каратися штрафом не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або «будь-яким іншим покаранням, відмінним від позбавлення волі». Проте такі покарання будуть незначними для осіб, до яких вони можуть бути застосовані. Дійсно, незважаючи на так звану монетаризацію кримінального права в сучасному суспільстві та ідею про те, що цілі спеціальної та загальної превенції у кримінальному праві повинні бути досягнуті у випадку дрібних правопорушень, насамперед шляхом застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі і, тим не менше принцип рівності також повинен застосовуватися і до системи грошових штрафів. У зв'язку з цим внаслідок встановлення аналогічного грошового штрафу особам з різним економічним статусом та доходами може бути визначений різний рівень покарань для багатих і бідних людей. Як наслідок, грошові штрафи повинні бути, наскільки це можливо, пов'язані з фактичним доходом правопорушника та/або його економічним статусом. В іншому випадку певні штрафи забезпечать превентивний ефект лише для тих, хто має нижчі доходи, а на більш заможних осіб такі заходи матимуть або менший вплив, або не матимуть такого впливу взагалі.

Більше того, не всі дрібні злочини будуть повторно класифіковані як кримінальні проступки, оскільки пропонувані зміни також збільшують покарання для деяких з них для того, щоб в подальшому вони вважалися злочинами невеликої тяжкості.

Діапазон штрафів, який буде передбачений для злочинів невеликої тяжкості, тяжких злочинів та особливо тяжких злочинів загалом залишиться незмінним в порівнянні з тими, що застосовуються на даний час для злочинів середньої тяжкості, тяжких злочинів та особливо тяжких злочинів. Проте перелік покарань для деяких правопорушень буде збільшено, а для інших буде суттєво збільшено розмір можливих штрафів (статті 137 та 145 (злочини проти життя та здоров'я особи), 159-1, 167, 168 та 178-180 (злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина) 185, 186, 190, 191, 194, 194-1 та 197-1 (злочини проти власності), 204, 205, 209-1, 210-212, 212-1, 219, 220-1, 220-1, 222, 223-1, 224, 227, 229, 229-1, 2321 і 232-2 (злочини у сфері господарської діяльності), 238-254 (злочини проти довілля), 263, 267, 269 та 270 (злочини проти громадської безпеки), 271-273 (злочини проти безпеки виробництва), 281-283, 286-288, 291 та 292 (злочини проти безпеки руху та екс-

плуатації транспорту), 293, 296, 297-302 (злочини проти громадського порядку та моральності), 309, 313, 318, 321 та 325-327 (злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення), 333, 338, 342, 347, 347-1 та 351 (злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації) 361-1, 3612, 362, 363 та 3631 (злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку), 364-1, 365-2, 366, 367, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 та 369-3 (злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг), 374, 376 та 388 (злочини проти правосуддя), 407 та 426 (злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)).

Зменшення покарання передбачено лише для декількох злочинів, зокрема відповідно до ст. 185 (крадіжка) покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років замінюється обмеженням волі на строк до п'яти років, ст. 350 (погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок) позбавлення волі на строк до двох років буде замінено обмеженням волі на строк до трьох років.

Підсумовуючи вищевикладене до кримінальних проступків потрібно вибірково віднести деякі із злочинів невеликої тяжкості, малозначні діяння та адміністративні делікти, що не відповідають змісту адміністративного права. Визначено, що встановлення кримінальної відповідальності за кримінальний проступок не суперечить завданням кримінального права, відповідає меті встановлення справедливості та сприяє диференціації кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Висновок Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи стосовно проекту Закону № 7279 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. Страсбург, 12 жовтня 2018 року. URL: https://rm.coe.int/coe-ukraine-law-on-misdemeanours-oct-2018-final/16808eaeaf?fbclid=IwAR3i_DWmA3qcuFcqcUOUS3cLBtnYm6rF93rPwwFNrMzkFqGCZ5t98a8imLY (дата звернення: 10.01.2019).

2. Фріс П. Л., Медицький І. Б. Ознаки та склад кримінального проступку. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*: збірник наукових праць. Харків. 2007. № 2. С. 166–171.

3. Хавронюк М. І. Щодо відмежування злочину від кримінального проступку. *Кримінальний кодекс України: 10 років очікувань*: матеріали міжнарод. симпозіуму (м. Львів, 23-24 верес. 2011 р.). Львів, 2011. С. 429–432.

4. Банчук О. А. Запровадження інституту кримінального проступку як необхідна складова реформи кримінальної юстиції. *Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи удосконалення*: матеріали міжнародн. наук.-практ. конференції (м. Львів, 13-15 квіт. 2007 р.). Львів, 2007. 189-194.

Павленко С. С.,

слухач магістратури Академії Державної
пенітенціарної служби

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЩО ВИКОНУЮТЬ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ

У процесі виконання та відбування кримінальних покарань увага громадськості, контролюючих державних органів постійно зосереджується на засуджених. При цьому інтереси та проблеми осіб, які забезпечують цей процес, фактично не беруться до уваги. Внаслідок цього у системі виконання покарань спостерігається низка проблем: неефективне та непрофесійне виконання обов'язків персоналом, значний відтік кадрів з установ виконання покарань (далі – УВП).

Тобто виходить, що держава не цікавиться питанням забезпечення працівників системи моральними та матеріальними благами. За такої постановки питання постає проблема відсутності зацікавленості ефективним виконанням своїх функцій персоналом, що негативно впливає на весь процес виконання покарання і не дає повною мірою досягти цілей процесу покарання взагалі. Недостатнє матеріальне забезпечення та низький престиж професії призводять до відтоку кадрів із системи. Особи, що залишаються працювати на таких умовах, здебільшого не є професіоналами, що також негативно впливає на процес виконання покарань. За наявності таких невирішених питань гальмується реформування Державної кримінально-виконавчої служби України та уповільнюється підведення служби під міжнародні вимоги. У зв'язку з ненормованим робочим днем, необхідністю виконання обов'язків за посадою, яка є вакантною, працівники піддаються значним моральним та фізичним навантаженням, що призводить до психосоматичних та психовегетативних порушень, а також професійного «вигорання». Зрозуміло і цілком закономірно, що УВП не створює сприятливу морально-духовну атмосферу для особистості, але перелічені проблеми посилюють деструктивний вплив на співробітників [1, с. 75].

По-перше, можна спостерігати постійний відтік кадрів із системи, оскільки престиж професії надзвичайно низький, адже особливої моральної чи матеріальної зацікавленості в роботі із засудженими немає. Закономірно, що установа виконання покарань не створює сприятливу морально-духовну атмосферу для особистості. Тому для кожного пересічного громадянина зрозумілі слова працівників установ виконання покарань, що вони, забезпечуючи визначене їм державою завдання ізоляції злочинців, фактично разом із ними відбувають покарання.

Працівники установ виконання покарань щоденно витримують значні моральні й фізичні навантаження. Більшість із них працює в умовах подвійного навантаження, має ненормований робочий день, тиждень, часто без вихідних днів, оскільки доводиться «перекривати» тимчасово незаповнені вакантні посади.

По-друге, значна частина працюючих в установах кримінально-виконавчої служби не відповідає високим професійним вимогам, які визначені сучасними міжнародними стандартами щодо утримування засуджених, освіти та високотехнологічного виробництва. Від цього найбільше потерпає сам працівник і, звичайно, засуджені. Отже, гальмується поступ у реформуванні кримінально-виконавчої служби України.

По-третє, це безпека працівника під час несення служби. Застарілі спеціальні засоби в установі не відповідають стандартам із забезпечення безпеки, як працівникам, так і засудженим.

На мою думку, для зупинення цього процесу необхідно докорінно покращити фізичний і психологічний відбір, суттєво дослідивши соціально і професійно важливі якості особистості, яку підбирають на службу, задля спроможності на високому організаційному рівні виконувати поставлені завдання.

Дослідивши проблеми, що мають місце в системі, можна визначити кілька шляхів їх подолання – кількісний та якісний. Реалізуючи будь-який із них, треба відштовхуватись від фінансового забезпечення Державної кримінально-виконавчої служби, оскільки ми живемо в такий час, що на моральних устоях і ентузіазмі ці питання не вирішаться. Отже, держава має правильно оцінити ту високу роль, яку виконують працівники системи, та забезпечити відповідне матеріальне забезпечення кримінально-виконавчої служби з огляду на її роль в оздоровленні українського суспільства. Із вирішенням питання щодо необхідного матеріального забезпечення системи можна буде говорити про її якісну зміну.

Основними аспектами кількісного шляху вирішення проблем є: перегляд функцій працівників із метою нормального розподілу навантаження та удосконалення соціально-виховної роботи із засудженими; внесення необхідних змін у зв'язку з перерозподілом навантаження до штатної чисельності працівників УВП.

Щодо якісного шляху, то, безумовно, виключно необхідним є забезпечення престижної заробітної плати на рівні 14 000–18 000 грн., що ніяк не є завищеною, враховуючи ті функції, які виконують працівники, та введення реального соціального захисту і гарантій, що дасть змогу залучити в систему фізично, морально та соціально здорових високоосвічених працівників. Щоб закріпити в системі молодих працівників, потрібне впровадження практики забезпечення їх житлом. У зв'язку з наявністю великої кількості професійних хвороб необхідне вирішення питання лікувальних закладів кримінально-виконавчої системи та створення оздоровчо-санітарних закладів.

Нагальною потребою також є безпека персоналу установ виконання покарань. Це цілком природно, оскільки така суспільна діяльність, як кримінально-виконавча, пов'язана з ризиками різноманітного характеру, що створюють загрозу для життя та здоров'я осіб, які задіяні в процесі реалізації певних програм, завдань, статутних повноважень тощо. Отже, забезпечення безпеки працівників установ виконання покарань виступає однією з основних режимних вимог у процесі виконання кримінальних покарань.

Проблема безпеки персоналу УВП має комплексний характер. Вона не має обмежуватися захистом працівників від злочинних посягань із боку засуджених, а й має включати їх захист від дії небезпечних технічних, медичних та інших несприятливих факторів, які посилюються в місцях позбавлення волі. До того ж поняття безпеки персоналу УВП має включати й негативний вплив оточення на працівників у плані їх професійної деформації, що перебуває у прямій залежності від стажу роботи або служби в місцях позбавлення волі, а також виду УВП [2, с. 129].

Нині до критерію оцінки стану безпеки персоналу УВП варто зарахувати: криміногенний склад засуджених, кількість осіб, які перебувають на медичному обліку як наркомани, алкоголіки, ті, хто має психічні відхилення, ВІЛ-

інфіковані, хворі на туберкульоз; дотримання засудженими вимог адміністрації дисциплінарного характеру, а також їх ставлення до цих вимог й кількість конфліктів, які виникають між утримуваними та персоналом установи; кількість погроз стосовно працівників й інших засуджених; кількість персоналу, що захворів на туберкульоз чи інші захворювання як загального, так і психічного характеру, включаючи ВІЛ-інфекцію; статистичні дані про дії протиправного характеру, вчинені щодо персоналу або їх близьких, родичів тощо [3, с. 32].

Важливе значення має профілактична діяльність у місцях позбавлення волі, спрямована на попередження злочинних проявів стосовно персоналу. Це дає змогу зарахувати профілактику злочинів та інших правопорушень до засобів забезпечення особистої безпеки працівників.

Основними функціями системи безпеки в УВП є: виявлення й прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз життєво важливим інтересам працівників УВП; здійснення комплексу оперативних та довгострокових заходів із їх попередження й нейтралізації; створення та підтримання напоготові сил і засобів забезпечення безпеки; управління силами й засобами забезпечення безпеки в повсякденних умовах та за надзвичайних ситуацій; здійснення системи заходів із відновлення нормального функціонування об'єктів безпеки у підрозділах, які постраждали від масових безпорядків та інших надзвичайних обставин; участь у заходах із забезпечення безпеки працівників за межами УВП запровадження системи ефективного соціального та правового захисту персоналу [4, с. 63–64].

Аналізуючи дані, можна впевнено стверджувати, що Конституція України створила державний механізм захисту людини у всіх сферах життєдіяльності, проте безпека в ДКВС України, як на мене, потребує термінової модернізації, а її нормативно-правове регулювання – вдосконалення. Зрозумілим є те, що кримінально-виконавче законодавство України потребує якісних змін шляхом доповнення новими нормами, котрі були б орієнтовані саме на безпеку в ДКВС України з урахуванням пріоритетних особливостей цього інституту та наукових напрацювань у правовій науці.

Підсумувавши все вищезазначене, можна сказати, що працівники Державної кримінально-виконавчої служби України є незахищеною частиною системи відбування покарань, що з огляду на ту високу роль, яку вони виконують, є абсолютно несправедливим і потребує докорінних змін задля повного досягнення цілей покарання, ефективного виконання покладених державою на Державну кримінально-виконавчу службу України функцій та її відповідності європейським вимогам виконання і відбування покарання. Адже персонал установи виконання покарання має бути обличчям держави та гідно представляти її на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Кузьмик Ю., Ісаков П. Персонал органів та установ виконання покарань як незахищена складова кримінально-виконавчої сфери. Актуальні питання кримінально-виконавчого законодавства та практики : зб. матеріалів круглого столу (м. Київ, 30 березня 2017 р.). 2017. С. 75–76.
2. Колб О.Г. Віктимологічний аспект злочинів, що вчиняє персонал виправних колоній. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 1(1). С. 126–135.
3. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075/> (дата звернення: 05.10.2019)
4. Ліпкан В.А. Безпекознавство : навч. посіб. Київ : вид-во Європ. ун-ту, 2013. 208 с.

Пахомов І. В.,

старший викладач циклу психолого-педагогічних дисциплін Білоцерківського центру підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ ТА ОСОБАМИ, ВЗЯТИМИ ПІД ВАРТУ

Підвищення педагогічної компетентності персоналу ДКВС України як найважливішого компоненту їх професійної майстерності є принципово необхідною умовою переорієнтації роботи з ресоціалізації засуджених та гуманізації педагогічного процесу в УВП та СІЗО. В цьому процесі важливе місце займає соціально-виховна робота із засудженими та особами, взятими під варту.

Проблеми соціально-виховної роботи із засудженими та особами, взятими під варту, досліджували Автухов К.А., Яковець І.С. [1], Богатирьов І.Г. та інші [2], Третяк О.С. та інші [3], Харченко С.Я. та інші [4]. Основною проблемою вони визначали застарілі та неефективні методи соціально-виховної роботи.

З метою дослідження особливостей соціально-виховної роботи із засудженими та особами, взятими під варту, ми провели анкетування персоналу СПС. Всього опитано 219 осіб, серед яких: начальники відділень СПС (47%), заступники начальників відділів соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими (28%) та старші інспектори цих відділів (25%). Переважна більшість опитаних працюють лише з чоловіками, засудженими до позбавлення волі (93%), з повнолітніми особами (96%), із засудженими (97%).

Проведене анкетування персоналу СПС свідчить, що заходи морально-етичного виховання засуджених та осіб, взятих під варту, переважна більшість опитаних працівників СПС (86%) проводять щотижня, це насамперед: перегляд кінофільмів, бесіди та лекції.

Заходи естетичного виховання засуджених та осіб, взятих під варту, переважна більшість опитаних працівників СПС (73%) проводять щотижня, серед них переважають: участь у мистецьких гуртках (вокально-інструментальний ансамбль, духовий оркестр, художня майстерня та інші) та концерти запрошених колективів чи художньої самодіяльності засуджених.

Заходи духовного виховання засуджених та осіб, взятих під варту, у переважній більшості УВП та СІЗО представники релігійних організацій (93%) проводять щотижня, насамперед богослужіння.

Заходи соціально-світоглядного виховання засуджених та осіб, взятих під варту, у переважній більшості УВП та СІЗО (95%) працівники СПС проводять щотижня, серед них переважають інформування, перегляд телепередач, прослуховування радіопередач, читання книжок.

Заходи фізкультурно-оздоровчого виховання засуджених та осіб, взятих під варту, у переважній більшості УВП та СІЗО (95%) працівники СПС проводять щодня, насамперед ранкову гімнастику та відвідування спортивного залу.

Проведене анкетування персоналу СПС свідчить, що заходи трудового виховання засуджених у всіх УВП та СІЗО (100%) проводяться щодня, але не всі засуджені можуть працювати на виробництві, на об'єктах життєзабезпечення, брати участь у роботах з благоустрою території УВП. Переважна більшість опи-

таних зазначили, що засуджені їх установи навчаються в професійно-технічному училищі (85%) та проходять професійне навчання на виробництві (74%).

Заходи правового виховання засуджених та осіб, взятих під варту, у переважній більшості УВП та СІЗО (95%) працівники СПС проводять щотижня, серед них: прийом з особистих питань, інформування та наочну інформацію на правову тематику.

Заходи санітарно-гігієнічного виховання засуджених та осіб, взятих під варту, у переважній більшості УВП та СІЗО (96%) працівники СПС проводять щодня, насамперед: перевірки санітарного стану, прибирання території.

Проведене анкетування показало, що більшість працівників СПС (55%) застосовують метод переконання та прикладу щодня, як правило, до засуджених та осіб, взятих під варту негативної спрямованості, які не бажають виконувати режимні вимоги в ході індивідуальної бесіди. Майже всі працівники СПС (99%) не застосовують метод психолого-педагогічного вибуху.

Майже всі працівники СПС (95%) застосовують метод привчання щодня, як правило, до засуджених та осіб, взятих під варту, які не мають необхідних навичок дотримання режиму, праці, навчання, спілкування.

Всі працівники СПС (96%) застосовують метод доручення щодня, засудженим надають наступні доручення: проведення прибирання та ремонту території та приміщень, культурних та спортивних заходів.

Переважає більшість опитаних (85%) проводять змагання щотижня, як правило, це спортивні та мистецькі змагання.

Переважає більшість опитаних (86%) здійснюють критику засуджених та осіб, взятих під варту, щодня, яка спрямована на засуджених та осіб, взятих під варту, які злісно порушують режимні вимоги.

Більшість опитаних працівників СПС (86%) готують документи на застосування стягнень та заохочень до засуджених та осіб, взятих під варту, щотижня. Серед стягнень найчастіше застосовують попередження, догану та сувору догану, хоча більш ефективними вважають грошовий штраф та поміщення в дисциплінарний ізолятор (карцер). Серед заохочень найчастіше застосовують подяку та дострокове зняття раніше накладеного стягнення, хоча більш ефективними вважають виплату грошової премії та переведення на поліпшені умови тримання.

Анкетування персоналу СПС свідчить, що всі УВП та СІЗО (100%) щомісяця відвідують представники державних організацій: спостережної комісії, Центрив зайнятості та Державної міграційна служби, Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Центру надання безоплатної правової допомоги, Пенсійного фонду, Управління соціального захисту населення.

Основними заходами Центрив зайнятості є бесіди та надання інформаційних матеріалів, спостережної комісії – прийом засуджених з особистих питань, Державної міграційної служби – оформлення паспортів, Центрив соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – бесіди, надання інформаційних матеріалів, перегляд відео, Центру надання безоплатної правової допомоги – бесіди на правову тематику, Пенсійного фонду – допомога в оформленні пенсій, Управління соціального захисту – допомога в оформленні допомоги, пробації – підготовка до звільнення.

Всі УВП та СІЗО щомісяця відвідують представники численних громадських організацій: правозахисних, молодіжних, жіночих, військово-патріотич-

них, благодійних, спортивних, культурно-просвітницьких. Як правило, вони проводять бесіди, надають інформаційні матеріали, організують перегляд відео, надають гуманітарну допомогу.

Всі УВП та СІЗО як правило щотижня відвідують представники численних релігійних організацій: Православна Церква, Українська Греко-католицька Церква, Римо-католицька Церква, Євангельські Християни Баптисти, Християни Віри Євангельської, Адвентисти Сьомого Дня та інші (5%). Як правило, вони проводять богослужіння, бесіди на релігійну тематику, надають гуманітарну допомогу.

Найбільш активно проводиться соціально-виховна робота із неповнолітніми засудженими та засудженими-жінками. Активно застосовуються всі напрямки, методи виховної роботи, програми диференційованого виховного впливу, залучаються численні державні та недержавні організації.

Таким чином, періодичність проведення різних напрямків соціально-виховної роботи із засудженими та особами, взятими під варту свідчить, що заходи більшості цих напрямків проводяться працівниками СПС щотижня.

Серед заходів морально-етичного виховання засуджених та осіб, взятих під варту, переважають перегляд кінофільмів та бесіди на морально-етичну тематику; серед заходів естетичного виховання – мистецькі гуртки та концерти; духовного виховання – богослужіння; соціально-світоглядного виховання – інформування, перегляд кінофільмів та читання книжок; фізкультурно-оздоровчого виховання – ранкова гімнастика та спортивні змагання; трудового виховання – праця на виробничих та інших об'єктах; правового виховання – інформування, прийом з особистих питань; санітарно-гігієнічного виховання – перевірки санітарного стану, організація прибирання приміщень та території.

Тобто, серед виховних заходів переважають пасивні (лекції, інформування, перегляд кінофільмів, телепередач, прослуховування радіопередач), значно менше активних методів (бесіди, вікторини), ще менше інтерактивних методів виховної роботи, які вважаються найбільш ефективними (диспути, конкурси, змагання, тренінги та інші).

Тому постає нагальна необхідність впроваджувати сучасні методики соціально-виховної роботи із засудженими та особами, взятими під варту, які активно застосовуються в розвинених країнах: мотиваційне інтерв'ювання, когнітивно-поведінкове втручання, просоціальне моделювання, Курс розвитку соціальних і життєвих навичок, динамічну безпеку.

Список використаних джерел

1. Автухов К. А., Яковець І. С. Реінтеграційний напрямок діяльності персоналу установ виконання покарань : наук.-практ. посіб. Харків : Право, 2013. 148 с.
2. Богатирьов І. Г., Лучко С. В., Пузирьов М. С. Соціальна робота із засудженими в Україні: навч. посібник. Київ : Дакор, 2013. 200 с.
3. Третяк О. С., Бадира В. А., Олійник О. І., Чебоненко С. О. Соціальна та виховна робота з неповнолітніми правопорушниками: навчальний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2012. 228 с.
4. Харченко С. Я., Караман О. Л., Третяк О. С. Соціально-виховна робота з неповнолітніми засудженими у спеціальних виховних установах : навч.-метод. посіб. Луганськ : Видво Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2012. 394 с.

Песоцька А. Ю.,
студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК РІЗНОВИД СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Соціальна держава (держава загального благополуччя) в сучасних умовах виступає однією з ключових площин сприйняття держави, заснованої на верховенстві права (правової держави). Зв'язок між верховенством права і соціальним характером держави є органічним і невід'ємним, а вивчення його динамічного прояву є актуальним. Дослідження різних площин модерної держави, заснованої на верховенстві права, її функцій та механізмів діяльності, є одним із найважливіших завдань правової науки.

Доцільність і своєчасність дослідження феномену соціальної держави в умовах глобалізації світу обумовлене наступними аргументами. На початку ХХІ століття феномен соціальної держави проявляється в принципово інших умовах, коли наростання глобалізаційних процесів має наслідком зміну механізмів взаємодії різних рівнів правопорядку: міжнародного, наднаціонального (регіонального) і національного.

Незаперечним принципом демократичного суспільства є те, що кожна людина зобов'язана забезпечити своє існування самостійно. Але в будь-якому суспільстві живуть люди, які від народження, внаслідок хвороби або віку не в змозі робити це. Самотні жінки, інваліди, багатодітні громадяни часто виявляються нужденними, непрацездатні люди вимагають догляду та лікування. Суспільство не може кинути таких людей напризволяще, а тому створює державну систему їх забезпечення матеріальними благами за рахунок суспільства. У цьому виявляються людська солідарність і гуманізм. Кожна людина повинна пам'ятати, що рано, або пізно вона може опинитися в скрутному становищі, що вимагає суспільної допомоги. Тому однією з важливих категорій є право на соціальне забезпечення.

Право на соціальне забезпечення (іноді – на соціальну допомогу або на пенсію) закріплене практично у всіх сучасних конституціях. Пенсії зазвичай поділяються на трудові і соціальні. Перші виплачуються державою при двох умовах: досягненні певного віку і наявності необхідного трудового стажу. За кордоном пенсійний вік зазвичай становить 60-65 років для чоловіків і 55-60 років для жінок (в деяких випадках буває і вище), а стаж 20-25 років для жінок і 25-30 років для чоловіків. При неповному стажі роботи сплачується часткова пенсія. У одних країнах можна одночасно працювати, отримуючи заробітну плату, і мати пенсію за віком (Куба, Румунія і інші), в інших таке поєднання заборонене (Франція). Для виплати пенсій в державі створюється пенсійний фонд, що складається з бюджетних коштів, відрахувань підприємств, нерідко з податкових відрахувань від заробітної плати (за бажанням самих працівників). Для здобуття права на пенсію працівник повинен зробити певну кількість щомісячних відрахувань [1, с. 13].

Соціальні пенсії виплачуються при інвалідності (в тому числі інвалідам з дитинства, що не мають можливості працювати), у разі втрати годувальника,

для виховання малолітніх дітей, в інших випадках, встановлених законом. Крім державних пенсій, певним категоріям осіб виплачуються муніципальні пенсії або муніципальні доплати до державної пенсії. У розвинених країнах, як правило, виплачуються додаткові пенсії від фірм, в основному працівникам, які тривалий час працювали. За законодавством окремих країн розрив між мінімальною і максимальною пенсіями не повинен бути значним (наприклад, в Швейцарії не більш ніж в 2 рази). Право на соціальне забезпечення може охоплювати й соціальне обслуговування.

Існує низка визначень соціального права. Наприклад, на думку Х.Ф. Цахера соціальне право: 1) служить забезпеченню людської гідності кожного не лише перед загрозою інституціонально-бюрократичного вторгнення, але й у повсякденній боротьбі за гідні людини умови життя; 2) повинно бути гарантом рівності громадян у державі, а забезпечення рівності неможливе без ідеї благоденства; 3) у правовому аспекті воно означає задоволення потреб і розвиток здібностей кожної людини при умові, що цей вільний розвиток індивіда буде гармонійно поєднуватись зі свободою інших осіб [3, с. 67].

Ідея про право соціального забезпечення, як певну систему правових норм, виникла в перебігові активних наукових дискусій про правову систему в середині 50-х рр. Саме тоді в колишньому Союзі РСР було розроблено і прийнято основоположні законодавчі акти, які започаткували розвиток єдиної державної системи пенсійного забезпечення. Однак від створення системи правових норм у сфері соціального забезпечення до перетворення її на галузь права минуло чимало часу. За визначенням В.С. Андрєєва, право соціального забезпечення розглядається як система правових норм, установлених державою, які регулюють пенсійні та деякі інші відносини щодо забезпечення літніх громадян та в разі непрацездатності, державну допомогу сім'ям з дітьми, а також тісно пов'язані з ними процедурні відносини зі встановлення юридичних фактів і з вирішенням спорів [3, с. 69].

Обсяг поняття соціального забезпечення визначається по різному. Одні вчені розглядають його як сукупність прав і свобод, які забезпечують основні матеріальні інтереси громадян. Інші, такі як Москвін Л.Б., вважають, що соціальне забезпечення потрібно розглядати не у вузькому значенні, а значно ширше, тобто «мається на увазі весь спектр людських цінностей, прав і свобод, у тому числі законні інтереси особистості, охорона безпеки, майна і гідності громадян, враховуючи і нові матеріальні вимоги (наприклад зайнятих на підприємствах-банкротах), а також постматеріальні цінності (вільний час, дозвілля, участь у керуванні тощо)» [3, с. 75].

Конституція України закріплює (ст. 46): «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом» [4, с. 9]. Отже, аналіз конституційного закріплення соціальних прав в Україні (Конституція 1996 р.) засвідчує значну специфіку підходу в їх викладі, яка полягає, зокрема: а) в розширеному обсязі закріплених соціальних прав людини порівняно з іншими європейськими державами; б) поширенням на цей

блок загальних стандартів щодо заборони на «звуження» та «скасування» (стаття 22 Конституції України); в) відсутності зв'язку з ресурсами, доступними державі (фінансовими можливостями держави).

Список використаних джерел

1. Бадида А.Ю. Розвиток соціального законодавства в Німеччині (друга половина XIX століття). Порівняльно-аналітичне право. № 5. 2016. С.12-14.
2. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР : учеб. пособие. М. : Юрид. лит., 1987. 323 с.
3. Головащенко О.С. Соціальна та правова держава: питання співвідношення : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2008. 24 с.

Петля А. Г.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник

Олефір Л. І.,

к.ю.н.старший викладач кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Міжнародне співтовариство приділяє велику увагу покаранням, не пов'язаним з ізоляцією від суспільства, про що свідчать і Токійські правила, які рекомендують органам, що виносять вироки, передбачати, зокрема, в якості санкції обмеження в цивільних правах [1].

В даний час покарання, не пов'язані з позбавленням волі, продовжують розвиватися у всьому світі [2, с. 140]. Слід також зазначити, що і зарубіжне законодавство передбачає види покарань щодо посадових осіб та державних службовців. А в деяких державах він закріплений навіть в основному законі країни. Так, в законодавстві США покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю іменується як позбавлення права займати будь-яку посаду на державній службі Сполучених Штатів Америки [3, с. 51]. В ст. 1 розділу 3 Конституції США говориться про те, що «сенату належить виняткове право суду в порядку імпічменту. Засідаючи з цією метою, сенатори приносять присягу або роблять урочисту заяву... Вирок у випадках імпічменту обмежується усуненням з посади і позбавлення права займати і виконувати яку-небудь почесну, відповідальну, оплачувану посаду на службі Сполучених Штатів» [4, с. 322].

У кримінальному законодавстві різних країн позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю має різну правову природу, виступаючи не лише в ролі кримінального покарання за злочини і провину, але і як «наслідок злочину», «захід безпеки». Не завжди однакове і цільове навантаження даного вигляду покарання, підстави її призначення, терміни, порядок їх

числення, а також умови виконання і коло діянь, за які воно передбачене. (Так, в одних випадках це злочини, в інших провина і тому подібне).

У багатьох зарубіжних країн дана міра передбачена як покарання за злочини (частіше додаткового). Необхідно відзначити, що для кримінального законодавства багатьох зарубіжних країн характерна відсутність чіткого визначення покарання і його цілей. Як правило, в законодавстві встановлюється система покарань (нерідко і інших кримінально-правових заходів), які можуть бути призначені за здійснення злочинного діяння.

Кримінальне законодавство країн містить свою особливу систему і класифікацію кримінально-правових заходів. Позбавлення прав як основне покарання містять Кримінальні Кодекси Франції, Іспанії, Болгарії. КК Франції всі види санкцій іменує покараннями і ділить їх на додаткові і основні, на кримінальні, виправні і поліцейські. Як вид основного покарання дане покарання міститься і в КК майже всіх країн СНД (Казахстан, Білорусь, Україна).

У КК країн колишнього СНД дане покарання сформульоване як – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Деякі кодекси не розкривають зміст цього покарання, вказуючи лише, що воно може бути призначене судом «залежно від характеру і тягаря скоєного злочину» [5]. Інші, як КК Казахстану [6] і КК Азербайджанської республіки [7], повторюють текст КК України. По КК Латвійської республіки обмеження прав полягає в «позбавленні права визначений або всі види підприємницької діяльності, на певний рід занять, на зайняття певних посад або на придбання спеціально передбачених законом дозволів.

У країнах «далекого зарубіжжя» в якості кримінально-правової міри у вигляді позбавлення прав виступає позбавлення спеціальних прав: права обіймати певні посади, водійських, мисливських, професійних і інших. Ці права надані людині державою. Так КК Швейцарії як додаткове покарання передбачає заборону займатися певною професією, ремеслом або укладати торгівельні операції [8].

Поряд з цим деякі країни містять покарання у вигляді позбавлення тих прав, які можуть бути віднесені до прав природним, таким, що належать до природних прав людини.

КК Китайської народної республіки містить позбавлення політичних прав. Згідно ст. 54 КК Китайської народної республіки позбавлення політичних прав полягає в позбавленні наступних прав: права обирати і права бути обраним; права публічно виступати, публікуватися, брати участь в зборах, подорожувати, демонструвати свободу прав; права обіймати посади в державних органах; права обіймати керівні посади в державних компаніях, підприємствах, організаціях, народних колективах [9]. КК Іспанії містить покарання у вигляді позбавлення батьківських прав [10]. КК Франції – заборона користуватися виборчими правами [11].

У всіх країнах позбавлення прав носить триваючий характер. В той же час розміри термінів призначення даних заходів, досить різноманітні і залежать від вигляду кримінально-правової міри.

Позбавлення правового положення і прав дійсні за законодавством зарубіжних країн з моменту набрання виразом законної сили.

Досліджуючи кримінальне законодавство зарубіжних держав необхідно відзначити, що підстави призначення заходів у вигляді позбавлення прав теж різні.

За кримінальним законодавством всіх країн СНД і більшості країн Європи загальними підставами призначення покарання у вигляді позбавлення прав служить винне здійснення суспільно небезпечного діяння, за яке кримінальним законом передбачено покарання у вигляді позбавлення прав, осудної фізичної особи.

Ряд КК встановлює, що дана міра може бути призначена лише за ті злочини, які безпосередньо пов'язані з діяльністю винного. Деякі кодекси містять і інші підстави призначення заходів у вигляді позбавлення прав. Так, КК Китайської Народної Республіки передбачає як підставу призначення покарання у вигляді позбавлення політичних прав здійснення особою злочинної діяльності з використанням політичних прав.

Досліджуючи кримінальне законодавство зарубіжних держав, необхідно відзначити особливості порядку призначення заходів у вигляді позбавлення прав. Основний порядок призначення, згідно із зарубіжним законодавством, аналогічний порядку призначення кримінальних покарань в Україні. Вони призначаються судом. Поряд з цим можна зустріти випадки, при яких не вимагається спеціального призначення позбавлення прав судом. Воно настає автоматично, як «додатковий наслідок» до основного покарання (КК ФРН §45). Кримінальний кодекс ФРН встановлює «додатковий наслідок» при засудженні особи до позбавлення волі на термін більше 1 року, яким він позбавляється на період від 2 до 5 років можливості обіймати публічні посади, виборчого права, якщо інше не обумовлене законом [12].

Підводячи підсумки щодо досліджуваних питань варто відзначити наступне: кримінально-правові заходи у вигляді позбавлення прав в тому або іншому вигляді досить широко представлені в кримінальному законодавстві сучасних зарубіжних держав. В той же час вони далеко не завжди виступають як покарання, будучи закріпленими в якості, так званих, «заходів безпеки».

Список використаних джерел

1. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила): приняты 14.12.1990 г. Резолюцией 45/110 Генеральной Ассамблеи ООН). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907 (дата звернення 18.10.2019).

2. Пертли В. А. Применение уголовно-правовых мер без изоляции от общества: исторический опыт и современность. Москва: Издательство Международного юридического института, 2010. 200 с.

3. Дворецкий М. Ю. Эффективная реализация уголовной ответственности. Сборник материалов 7 Российского Конгресса уголовного права. (Москва, 31 мая – 1 июня 2012 г.). Москва. 2012. С. 51–60.

4. Стромов В. Ю. Лишение права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью по уголовному законодательству Соединенных Штатов Америки. *Вестник ТГУ*. 2013. № 3. С. 322–324.

5. Уголовный кодекс Республики Беларусь. URL: <http://pravo.kulichki.com/vip/uk/00000009.htm#g15> (дата звернення: 20.09.2019).

6. Уголовный кодекс Республики Казахстан. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/category/ugolovnyj-kodeks-respubliki-kazakhstan/> (дата звернення: 25.09.2019).

7. Уголовный кодекс Азербайджанской республики.
URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-azerbajdzhanskoj-respubliki/> (дата звернення: 25.09.2019).
8. Уголовный кодекс Швейцарии.
URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241950> (дата звернення: 30.09.2019).
9. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики.
URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1247252> (дата звернення: 30.09.2019).
10. Уголовный кодекс Испании. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/category/ugolovnyj-kodeks-ispanii/> (дата звернення: 30.09.2019).
11. Уголовный кодекс Франции 1992 года.
URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243018> (дата звернення: 30.09.2019).
12. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242733> (дата звернення: 24.09.2019).

Пірог Т. Б.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби;

Кузнецов О. О.,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ

Комфортні умови проживання мають важливе значення для людей, забезпечуючи протікання найважливіших процесів життєдіяльності. Неодноразово вченими було доведено, що сприятливий мікроклімат у середовищі існування є значимим елементом для життя людей, їх позитивного мислення, побудові нових планів, зародженні ідей.

Комунально-побутове забезпечення відіграє суттєву роль у житті засуджених, сприяє полегшеному протіканню процесу відбування покарання, виправленню та ресоціалізації засуджених. Комунально-побутове забезпечення засуджених регламентується міжнародними нормативно-правовими актами, як загальнообов'язкового, так і рекомендаційного характеру, кримінально-виконавчим кодексом України, Правилами внутрішнього розпорядку та низкою інших підзаконних нормативно-правових документів. Всі ці документи встановлюють стандарти та вимоги щодо умов відбування покарань, які стосуються сфери комунально-побутового забезпечення.

Проблемі питання комунально-побутового забезпечення приділяли увагу такі вчені, як: О. М. Бандурка, М. І. Бажанова, І. Г. Богатирьова, Є. М. Бодюла, Є. Ю. Бараша, Є. С. Брашніної, В. М. Бризгалова, А. І. Васильєва, О. І. Галінського, А. П. Геля, А. А. Гончарова, Е. А. Говорухіна, Т. А. Денисової, О. М. Джужи, М. А. Дутова, В. П. Ємельянова, П. П. Козлова, О. Г. Колба, О. В. Лісіцко, М. Є. Макогона, В. О. Меркулової, О. М. Моїсеєва, О. Є. Наташева, Ю. В. Нікітіна, О. І. Плужник, Ю. В. Пленкіна, О. Б. Пташинського, Р. М. Підвисоцького, Г. О. Радова, І. В. Саленкова, А. Х. Степанюка, Л. О. Стрелкова, М. О. Стручкова, М. І. Ткаченка,

В. М. Трубникова, Е. В. Тураєва, С. Я. Фаренюка, С. В. Царюка, І. В. Шмарова, Ю. В. Шинкарьова, В. Є. Южаніна, І. С. Яковець та багато інших.

Важливою складовою національного законодавства, що врегульовує питання комунально-побутового забезпечення засуджених є Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 року та Правила внутрішнього розпорядку в установах виконання покарань від 28.08.2018 року. Для дослідження обраної проблематики пропонуємо досконало ознайомитися з їх нормами.

Згідно статті 115 «Матеріально-побутове забезпечення засуджених до позбавлення волі» кримінально-виконавчого кодексу України особам, які відбувають покарання у виправних і виховних колоніях, створюються необхідні житлово-побутові умови, що відповідають правилам санітарії та гігієни. Засуджені, як правило, тримаються в приміщеннях блочного типу. Норма жилої площі на одного засудженого не може бути менш як чотири квадратні метри, а у лікувальних закладах при виправних колоніях, у виправних колоніях, призначених для тримання і лікування хворих на туберкульоз, у стаціонарі – п'яти квадратних метрів.

Засудженим надається індивідуальне спальне місце і постільні речі. Вагітним жінкам і матерям-годувальницям створюються поліпшені житлово-побутові умови та встановлюються підвищені норми харчування.

Особам з інвалідністю першої та другої груп, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, непрацюючим жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, непрацюючим чоловікам віком понад шістдесят років і жінкам понад п'ятдесят п'ять років (якщо вони не одержують пенсії), а також особам, звільненим від роботи через хворобу, в тому числі хворим на активну форму туберкульозу, комунально-побутові послуги надаються безоплатно. Засудженим, які відбувають покарання у виховних колоніях комунально-побутові послуги надаються безоплатно [1].

Отже, аналізуючи вимоги кримінально-виконавчого кодексу України до комунально-побутового забезпечення засуджених варто відзначити, що вони мають певні особливості. Ці особливості полягають в підході до комунально-побутового забезпечення різних категорій засуджених, яких поділяють за: віком, статтю, фізіологічними особливостями та станом здоров'я. Адже не можна віднайти універсальну формулу згідно якої здійснювалося б комунально-побутове забезпечення всіх категорій засуджених, оскільки кожній з них притаманні індивідуальні особливості.

XXII розділом Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених Міністерством юстиції України від 28.08.2018 року № 2823/5 врегульовано матеріально-побутове забезпечення та медичне обслуговування засуджених наступним чином:

1. Для засуджених створюються необхідні житлово-побутові умови. У холодну пору року температура в жилих приміщеннях установ виконання покарань підтримується на рівні не нижче плюс 18 °С.

2. Особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, відшкодовують витрати на їх утримання, крім вартості харчування, взуття, одягу, білизни, спецхарчування та спецодягу.

3. В установах виконання покарань, у яких тримаються особи з інвалідністю та похилого віку, адміністрацією цих установ створюються умови для задоволення особливих потреб таких засуджених. У разі необхідності будівлі та приміщення установ виконання покарань обладнуються відповідними конструкційними елементами (поручні, пандуси, сходові підйомники тощо).

4. Засудженими, які тримаються у виправних центрах, комунально-побутові та інші послуги оплачуються на загальних підставах. Особам, які не працюють у зв'язку із захворюванням, а також з причин, від них не залежних, і не одержують за цей час заробітної плати або інших доходів, комунально-побутові послуги надаються за рахунок виправного центру [2].

Щодо особливостей порядку приймання до будинку дитини при виправній колонії, перебування та вибуття з нього дітей і засуджених жінок, які мають при собі дітей віком до трьох років, визначається Типовим положенням про будинок дитини при виправній колонії, затвердженим наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 21 березня 2013 року № 500/5/219, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22 березня 2013 року за № 471/23003 (із змінами).

Засуджені жінки, які проживають за межами виправної колонії, та їхні діти віком до трьох років забезпечуються комунально-побутовими послугами за нормами, встановленими для засуджених, які відбувають покарання у виправній колонії.

Адміністрація виправної колонії сприяє засудженим жінкам у влаштуванні їхніх дітей у ясла. За потреби на період робочого дня матерів їхні діти можуть перебувати в будинках дитини при виправних колоніях.

Характерним для даної особливості є те, що на території України, на жаль, є лише дві установи виконання покарань для жінок при яких наявний будинок дитини, які знаходяться в Одесі та Чернігові.

Отже, особливості комунально-побутового забезпечення засуджених, продиктовані особливими потребами кожної категорії засуджених, такими як стать, вік, стан здоров'я, вагітність, наявність малолітніх дітей тощо.

Незважаючи на індивідуальні потреби різних категорій засуджених, досить складним завданням є їх задоволення в повній мірі, оскільки на заваді стають умови відбування покарання, рівень фінансового забезпечення установ виконання покарань тощо, проте варто виділити і забезпечити виконання основних.

Національна система виконання покарань потребує вдосконалення, як з точки зору теоретичного підґрунтя, а саме – вдосконалення чинного законодавства, так і практичного здійснення заходів з покращення комунально-побутового забезпечення.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: закон України від 11.07. 2003 р. № 1129-IV. (Дата оновлення: 04.11.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (Дата звернення 16.09.2019).

2. Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#n471> (16.09.2019).

Полосьмак Д. С.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ОРГАНАХ ТА УСТАНОВАХ ДКВС УКРАЇНИ

Конфлікт інтересів у практичній діяльності посадових осіб рядового і начальницького складу органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) існувала завжди, і єдина можливість його унеможливити – запровадити нормативно-правовий механізм врегулювання потенційного і реального конфлікту інтересів та здійснювати постійний контроль за правомірністю поведінки посадової особи в умовах конфлікту інтересів.

На державній службі серед різноманіття протиріч можна виділити основне: суперечність між встановленою системою адміністративних правил і групових норм, з одного боку. З іншого – потребою суб'єктів управління мати високі статуси і виконувати такі ролі, які забезпечували б їм свободу діяльності та реальну можливість для самовираження [1, с. 185].

Проблема конфлікту інтересів на державній службі досить активно досліджується в сучасних наукових колах. Це пов'язано із підвищеним рівнем корупції, який не зменшується в Україні упродовж усіх років незалежності.

Конфлікт інтересів впливає із ситуації, коли посадова особа органів та установ ДКВС України має приватний інтерес, тобто переваги для нього або його родини, близьких родичів, друзів чи осіб, з якими він має або мав спільні інтереси, що впливає або може впливати на неупереджене та об'єктивне виконання службових обов'язків [2, с. 57].

Законодавча база України щодо врегулювання конфлікту інтересів у органах та установах ДКВС України включає низку наступних нормативно-правових актів: Кодекс законів про працю України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»; Кодекс етики та службової поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України.

Кодекс законів про працю України – це основний нормативно-правовий документ, що регулює трудові відносини всіх працівників, включаючи врегулювання державно-службових відносин [3].

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає адміністративну відповідальність за порушення законодавчо встановлених обмежень та вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів [4].

Потрібно зазначити, що свого часу з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. № 3206-VI (втратив чинність) було зроблено перший і дуже необхідний крок для розв'язання цієї проблеми. Зокрема, у цьому Законі було подано загальне визначення, що таке конфлікт інтересів, встановлено обмеження щодо роботи близьких осіб (ст. 9), визначено порядок врегулювання конфлікту інтересів (ст. 14).

З прийняттям 14.10.2014 р. Закону України «Про запобігання корупції» № 1700-VII, який набув чинності 26.04.2015 р., зазнав змін і поняттєвий апарат, де спектр правовідносин, які будуть охоплюватися новим поняттям конфлікту інтересів, значно розширено.

Отже, Закон України «Про запобігання корупції» розрізняє два види конфлікту інтересів: потенційний та реальний. Наявність потенційної зацікавленості у чомусь вказує на наявність конфлікту інтересів.

Реальний конфлікт інтересів виникає в ситуації, коли посадова особа фактично виконує службові обов'язки, які перебувають у сфері впливу його особистих інтересів.

Потенційний конфлікт інтересів – це ситуація, коли посадова особа в разі виконання в майбутньому певних службових обов'язків може опинитися під впливом особистих інтересів, що призведе до виникнення реального конфлікту інтересів [5, с. 229].

Разом з тим до недоліків поняття, введеного в дію цим Законом, доцільно віднести те, що в одному визначенні поєднано ситуації, за яких конфлікт інтересів лише може виникнути за певних обставин, та ситуації, в яких він уже реально існує.

Відповідно до ст. 14-1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» – у разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень особа рядового чи начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України зобов'язана негайно доповісти про це своєму безпосередньому керівникові [6].

Кодекс етики та службової поведінки працівників Державної кримінально-виконавчої служби України враховував цей момент у пункті 6 «Загальні правила врегулювання конфлікту інтересів».

У межах своїх повноважень посадові особи ДКВС України зобов'язані вживати заходів щодо недопущення конфлікту інтересів, а саме будь-якої можливості виникнення суперечностей між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність прийняття рішень або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень [7].

Головним завданням законодавця є збалансування конфлікту інтересів посадових осіб ДКВС України з позиції визнання пріоритетності інтересів кримінально-виконавчої служби над приватними інтересами, встановлення заходів запобігання виникненню конфлікту інтересів та визначення порядку його врегулювання. Попри те, що в законі термін «конфлікт інтересів» чітко прописаний, на практиці його досить важко виявити, оскільки врегулювання конфлікту інтересів великою мірою залежить, власне, від морального вибору посадовця, оскільки державний службовець часто є єдиною особою, яка знає про наявність і стан такого роду ситуацій.

Список використаних джерел

1. Олешко О. Нормативно правовий механізм врегулювання конфлікту інтересів на державній службі: проблеми та перспективи вирішення. *Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 44. С.185-191.
2. Врегулювання конфлікту інтересів на державній службі: можливості застосування європейського досвіду в Україні. Київ, 2013. 57 с.
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

5. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України: монографія. Київ : Центр учб. літ., 2016. 462 с.

6. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2005 № 30. Ст. 409.

7. Кодекс етики та службової поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: http://kvs.gov.ua/Kodeks_chesti.pdf (дата звернення: 22.09.2019).

Приліпко М. Б.,
студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Судовий захист є однією з вищих форм гарантії прав і свобод людини і громадянина. Адже людина, її права та свободи посідають визначальне місце порівняно з іншими правовими явищами в суспільному житті. Відповідне право задеклароване в Конституції України, нормами якої визначено, що права і свободи громадянина захищаються судом. Разом з цим, гарантується право звертатися для захисту своїх прав та інтересів до національних органів та відповідних міжнародних судових установ чи міжнародних організацій.

Особливе місце у конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина займає Конституційний Суд України, що наділений повноваженнями щодо конституційного правосуддя та є гарантом демократії, конституційної законності, захисту прав людини і громадянина.

Проте, наявність у нього правозахисної функції викликає в науковій літературі дискусію. Перша група вчених вважають, що у КСУ відсутня правозахисна функція. Так, О. Климович приходить до висновку – щоб визнати у КСУ наявність правозахисної функції в нього мають бути наявні наступні елементи: 1. Громадяни мають бути наділені правом безпосереднього звернення до КСУ. 2. КУС має розглядати справу по суті. 3. Результатом розгляду справи має бути компенсація шкоди конкретному громадянину [4]. Інша група таких вчених вважають, що КСУ наділений функцією захисту прав і свобод людини і громадянина. А. Гусев справедливо зазначає, що «органи конституційної юрисдикції захищають права і свободи людини шляхом перевірки законів, інших нормативно-правових актів з погляду їх відповідності конституції, а також здійснюючи офіційне тлумачення Конституції і законів» [5]. Тобто, можна стверджувати, що функція захисту прав і свобод людини реалізується КСУ через його повноваження, визначені у законодавстві.

У свою чергу, КСУ відповідно до своїх повноважень реалізує правозахисну функцію в двох формах: конституційний контроль та розгляд конституційних скарг.

В Україні конституційний контроль наявний в двох видах – попередній (превентивний) та наступний (репресивний). У своїй монографії група вчених О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова зазначають, що «процедури абстрактного нормоконтролю на сьогодні проявили високу ефективність у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина» [6].

Історичним моментом в розвитку конституційної юстиції України є внесення змін до КУ та надання з 30.09.2016 року громадянам права на звернення до КСУ з конституційною скаргою. Нарешті було скасовано інститут конституційного звернення, який був «паліативом та заміником конституційної скарги» [2]. Таким чином, із впровадженням конституційної скарги в Україні можна стверджувати, що КСУ набув функції захисту прав і свобод людини. Слушно зазначає С. Кавілов: «саме при розгляді скарг громадян безпосередньо проявляється правозахисна функція органу конституційної юстиції, насамперед тому, що в такому випадку Конституційний Суд буде не тільки брати пряму участь в усуненні перешкод до належного здійснення громадянами своїх прав і свобод, а й буде ще більшою мірою сприяти реалізації конституційно гарантованого права на судовий захист» [7].

Якщо проаналізувати ч.4 ст.55 та ст. 151¹ КУ [2] через призму дослідження Венеціанської комісії «Щодо прямого доступу до конституційного правосуддя», то можна зазначити, що в Україні було впроваджено модель нормативної (часткової) конституційної скарги.

Інститут конституційної скарги для української конституційної юстиції хоча і є досить новим, однак вже можна визначити певні недоліки в його нормативному регулюванні. Так, до належних суб'єктів конституційної скарги можна віднести фізичних осіб (громадян, осіб без громадянства, іноземців), а також юридичних осіб приватного права. При цьому, можливості звернення позбавлені юридичні особи публічного права. Щодо такого позбавлення права на звернення, на нашу думку, ст. 56 ЗУ «Про Конституційний Суд України» [3] суперечить ст. 55 КУ [2] та є неконституційною.

Відповідно ст. 75 ЗУ «Про Конституційний Суд України» [3] сенати та Велика палата КСУ наділені правом визначити конституційне провадження з розгляду конституційної скарги як невідкладне та розглядати його у скорочені строки – не більше ніж один календарний місяць. Однак, законом суб'єктів конституційної скарги не було наділено правом на клопотання перед КСУ про визнання конституційного провадження невідкладним.

Новим законом КСУ наділено повноваженням щодо видання забезпечувального наказу для забезпечення конституційної скарги. Однак, і в цьому випадку суб'єкти конституційної скарги позбавлені права щодо подання до КСУ клопотання про видання забезпечувального наказу.

Також, законом не врегульовано питання щодо вимоги справедливої компенсації суб'єкту права на конституційну скаргу за результатами розгляду такої скарги, що може бути здійснено на підставі статті 56 КУ [1]. Так, практика ЄСПЛ вимагає від держави *restitutio in integrum*, тобто поновлення первинного стану, який існував у спорі до порушення Конвенції.

Введення конституційної скарги в Україні було спрямовано на надання можливості її громадянам прямого доступу до КСУ та забезпечення ефективності захисту прав і свобод людини, а також з метою підвищення довіри до КСУ та рівня розвитку правової культури. Однак, після внесення змін до КУ новий інститут конституційної скарги зустрівся зі складнощами – не прийнято ЗУ «Про Конституційний Суд України». Цей закон набув чинності лише 03.08.2017 року, а 29.03.2018 КСУ сформував колегії та сенати. Можна констатувати, що до березня 2018 року Конституційний Суд не справлявся з цим викликом через свою інституційну слабкість.

При цьому, відсутність ЗУ «Про Конституційний Суд України» не завадила суб'єктам реалізувати своє право на подання конституційної скарги. Так, в цей період (з 30.09.2016 по 03.08. 2017) було подано до КСУ 118 конституційних скарг, які були опрацьовані на відповідність вимогам нового закону лише після набрання ним чинності [8].

Так, в 2017 році (з моменту набрання чинності Законом – 03.08.2017) до КСУ надійшло 356 конституційних скарг, з них: 83 (23 %) скарги – відповідали вимогам закону, 273 (77 %) скарги – повернуто авторам. В 2018 році надійшло всього 690 конституційних скарг, зокрема, 264 (38 %) скарги за формою відповідали законодавству, а 426 (62 %) скарги було повернуто суб'єктам права на конституційну скаргу [8]. Таким чином, ми бачимо, що помилки в конституційних скаргах викликані перш за все новизною цього інституту для українського суспільства, зокрема, для правової спільноти. Так, інститут конституційної скарги є юридично складним, потребує детального вивчення та роз'яснення, а також вироблення КСУ усталеної практики щодо його розуміння.

Найчастіше громадяни України звертаються до КСУ з конституційною скаргою щодо порушення права на оскарження в апеляційному та касаційному порядку судових рішень (відсутності можливості оскарження, підстав допуску до розгляду, порядку такого розгляду).

Таким чином, проаналізувавши Конституційний Суд України як один із механізмів захисту прав і свобод людини, можна зазначити наступне:

1. З моменту надання в Україні особам права на конституційну скаргу можна беззаперечно стверджувати, що Конституційний Суд України наділений правозахисною функцією щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. Свою правозахисну функцію КСУ реалізує в двох формах: конституційний контроль та розгляд конституційних скарг.

2. В Україні діє модель нормативної (часткової) конституційної скарги, за якою суб'єкт може оскаржити конституційність закону або окремих його положень, які були використані при ухваленні судового рішення щодо нього.

3. Проаналізувавши статистичні данні щодо конституційної скарги, ми бачимо, що громадяни України користуються своїм правом, однак кожна четверта скарга відповідає вимогам закону і не повертається суб'єкту. Це свідчить, що суб'єкти є недосить обізнаними в юридичних особливостях конституційної скарги та припускаються типових змістовних та формальних помилок. У свою чергу, КСУ та державні органи мають розповсюджувати інформацію про інститут конституційної скарги, що буде сприяти ефективному захисту прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Дата звернення 09.10.2019).
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02 червня 2016 р. №1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (Дата звернення 09.10.2019).
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. №2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (Дата звернення 09.10.2019).
4. Климович О. Система національних засобів захисту прав людини (в контексті положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). *Право України*. 2001. № 1. С. 35.
5. Гусев А. В. К вопросу о роли основных функций органов конституционного правосудия в построении правового государства. *Российский судья*. 2006. № 7. С. 19.
6. Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні : монографія / О. В. Петришин та ін. Київ : Атіка-Н. 2010. 18 с.
7. Ківалов С. В. Захист Конституційним Судом України прав та свобод людини і громадянина: можливості та проблеми. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. Праць*. 2011. № 61. С. 7–15.
8. Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2018 рік: Постанова Конституційного Суду України від 06 червня 2019 року №22-п/2019. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/dopovid_2018.pdf (дата звернення 09.10.2019).

Пузиревський М. В.,

аспірант Академії Державної
пенітенціарної служби;

Сьомченко Ю. С.,

слухач магістратури Академії Державної
пенітенціарної служби

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА СКАНДИНАВСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї: ПРОГРЕСИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ УКРАЇНОЮ

Становлення України як демократичної, правової та соціальної держави зумовлює потребу вдосконалення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, орієнтації її на дотримання вимог міжнародних стандартів поводження із засудженими та ув'язненими. Враховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне розглянути та дослідити досвід діяльності органів та установ виконання покарань країн Скандинавського півострова. Саме ця кримінально-виконавча правова система, на нашу суб'єктивну думку, є найбільш доцільним прогресивним прикладом до наслідування Україною.

Так, ряд західних вчених, зважаючи на сталі низькі рівні позбавлення волі та порівняно гуманні умови тримання в тюрмах, використовують щодо кримінально-правової та кримінально-виконавчої (пенітенціарної) політики держав скандинавської правової сім'ї категорію «Скандинавська виключність» («*Scandinavian exceptionalism*») [1; 2; 3; 4; 5].

У свою чергу, провідні вчені-пенітенціарії країн СНД (Я. І. Гілінський, А. В. Рабош, П. В. Тепляшин та ін.) зазначають, що пенітенціарна політика країн Скандинавії виступає яскравим прикладом переходу від стратегії «війни

зі злочинністю» («war on crime») до стратегії «скорочення шкоди» («harm reduction»). Це, на думку їх, є усвідомленням неефективності традиційних засобів контролю над злочинністю [6, с. 172; 7, с. 218].

Окрім того, проведене вітчизняним науковцем М. С. Пузирьовим дослідження засвідчує, що пенітенціарна політика держав правової сім'ї Скандинавії вирізняється високим рівнем реалізації принципів верховенства права, поваги до прав і свобод людини, гуманізму. Зважаючи на національну ментальність, соціально-економічні умови та рівень життя в Україні, пряме запозичення як правових норм, так і стандартів відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк може порушити наявний нині баланс між умовами життя на волі «середньостатистичного» громадянина та умовами відбування покарання за «скандинавським» зразком [8, с. 329–333].

В свою чергу, ми, підтримуючи позицію М.С. Пузирьова, аналогічно дотримуємося класичного підходу щодо побудови скандинавської правової моделі (сім'ї, системи) до якої належать такі країни, як Норвегія, Швеція, Фінляндія. Окремі дослідники до вказаної моделі відносять також Данію та Ісландію. Проте ми підтримуємо саме тих учених, які інтегрують вказані країни у дві групи: 1) «*Nordic countries*» – нордичні країни – Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія, Ісландія; 2) «*Scandinavian countries*» – скандинавські країни – Норвегія, Швеція, Фінляндія. Як бачимо, скандинавська група є частиною нордичної.

Так, скандинавський тип кримінально-виконавчої системи, як показує узагальнення проведених вітчизняних і зарубіжних комплексних наукових досліджень, відображає історично обумовлену правову, і соціальну відокремленість даних країн. Структури управління органами та установами виконання покарань в країнах Скандинавії знаходяться в підвідомчості в основному органам юстиції (Швеція, Фінляндія) або об'єднані з міністерством внутрішніх справ (Норвегія). Виправні заклади поділяються на так звані відкриті та закриті. Правове регулювання виконання і відбування кримінальних покарань ґрунтується на правилі, на кодифікованому кримінальному та кримінально-виконавчому законодавстві, а також дії спеціального нормативно-правового акту про виконання вироків, що також регулює питання структури та призначення виправних установ, правового статусу їх персоналу, аспектів застосування фізичної сили, спеціальних засобів і, що є примітним, правового статусу засуджених (наприклад, Закон Норвегії «Про виконання кримінальних покарань»). Для даного типу кримінально-виконавчої системи характерний «мікрогруповий» принцип розміщення та низький коефіцієнт засуджених, значна питома вага серед засуджених та ув'язнених іноземних громадян, широкий спектр використання ремісничої праці та застосування різноманітних індивідуальних освітніх, релігійних і поведінкових програм. Тюремні заклади скандинавської пенітенціарної системи характеризуються значним рівнем відкритості для правозахисних організацій та місцевих територіальних громад, що як результат виступає підґрунтям до пом'якшення кримінальної політики скандинавських країн. При цьому, виявляється однакова реалізація стратегії «*Harm reduction*» («скорочення шкоди») [7, с. 214–226; 8, с. 260–329].

Відповідно до цієї стратегії, як наголошують М. С. Пузирьов та П. В. Тепляшин, пенітенціарна практика скандинавських країн вирізняється м'якістю, ліберальністю та гуманізмом у виборі форм і методів впливу на засуджених [7, с. 226; 8, с. 329–333], що неодмінно буде схвально сприйняте українським суспільством у процесі здійснення підготовки та схвалення сучасної концепції реформування пенітенціарної системи на теренах України.

Враховуючи все вищезазначене, вважаємо що саме скандинавський вектор розвитку системи органів та установ виконання покарань є найбільш доцільним прикладом до наслідування Україною в процесі здійснення майбутніх євроінтеграційних реформ у сфері виконання кримінальних покарань.

Список використаних джерел

1. Dullum J., Ugelvik T. Introduction: Exceptional prisons, exceptional societies? Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice / ed. By T. Ugelvik, J. Dullum. New York: Routledge, 2012. P. 1–10.
2. Mathiesen T. Scandinavian exceptionalism in penal matters: Reality or wishful thinking? Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice / ed. By T. Ugelvik, J. Dullum. New York: Routledge, 2012. P. 13–37.
3. Pratt J. Scandinavian exceptionalism in an era of penal excess: Part I: The nature and roots of Scandinavian exceptionalism. *British Journal of Criminology*. 2008. Vol. 48 (2). P. 119–137.
4. Pratt J. Scandinavian exceptionalism in an era of penal excess: Part II: Does Scandinavian exceptionalism have a future? *British Journal of Criminology*. 2008. Vol. 48 (3). P. 275–292.
5. Smith P. S. A critical look at Scandinavian exceptionalism: Welfare state theories, penal populism and prison conditions in Denmark and Scandinavia. Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice / ed. by T. Ugelvik, J. Dullum. New York : Routledge, 2012. P. 38–57.
6. Гилинский Я. И., Рабош А. В. Наказание в системе социального контроля над преступностью. *Общество и право*. 2013. № 3. С. 172.
7. Тепляшин П. В. Европейские пенитенциарные системы (теоретико-прикладное и сравнительно-правовое исследование) : дисс. ... доктора юридических наук : 12.00.08 / Тепляшин Павел Владимирович; ФГАОУ ВО «Сибирский федеральный университет». Красноярск, 2019. 496 с.
8. Пузирьов М. С. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк у зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження : дис. ... доктора юридичних наук : 12.00.08 / Пузирьов Михайло Сергійович; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернівці, 2018; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2018. 516 с.

Рень Ю. В.,

аспірантка Академії Державної
пенітенціарної служби

ОБ'ЄКТИВНІ І СУБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

В кримінальному законодавстві України зазначені певна кількість норм, які присвячені кримінальній відповідальності за приховування злочинів. Дослідження та наукове вивчення даної теми становить досить важливе наукове та практичне значення.

Окремим аспектам наукового дослідження приховування злочинів свої наукові праці присвячували Г. І. Баймурзин, А. С. Беніцький, М. Блум, І. Л. Бушуєв,

П. Г. Євдокімов, М. І. Ковальов, А. С. Омаров, В. Г. Трифонов, М. Х. Хабібулін та інші вчені.

Слід звернути увагу, що між певними ознаками злочинів і способами їх приховування існують окремі взаємні зв'язки: по ознаках можливо зробити висновки про спосіб, а в свою чергу знання способу дозволяє максимально повно виявити ознаки його застосування, а через спосіб і ознаки в сукупності – подію в цілому. Тому, як наслідки злочину, його відображення в оточуючому середовищі, ознаки приховування злочину можуть носити як матеріальний, так і ідеальний характер (відображення у свідомості людини).

Приховування злочинів полягає у відображенні вудуманої події і щодо приховуваної події носить характер досить неправдивого відображення. Фактори приховування злочину інколи ще називають негативними обставинами, звертаючи увагу на їх невідповідність справжньому (дійсному) відображенню кримінального правопорушення.

Лавров В. П. і Лузгін І. М. у своїх працях визначили приховування злочину, як діяльність, спрямовану на перешкоджання розслідування злочинів шляхом утаювання, знищення, маскування і фальсифікації слідів злочину [1, с. 43].

Приховування злочинів зумовлено також і способом готування до кримінального правопорушення та його вчинення, що виступають як об'єктивні фактори у вчинених кримінальних правопорушень.

Варто наголосити на тому, що як би витончено та вміло особа правопорушника не вживав заходів до приховування злочинів або його окремих епізодів і як би він не намагався правдоподібно поводитися при цьому, завжди існують об'єктивні і суб'єктивні фактори, що перешкоджають приховуванню істини в кримінальних провадженнях.

Проаналізуємо вказані фактори: об'єктивні фактори означають, що під впливом окремих приховуваних обставини особа злочинця створює певну видимість нормальної події, що перебуває в конфлікті з реальною подією, яка відбулася в дійсності.

Тепер дослідимо суб'єктивні фактори, які в першу чергу полягають у тому, що особа злочинець, який намагається приховати подію кримінального правопорушення, може мати про нього абсолютно неповне, тобто фрагментарне уявлення і не володіти спеціальними знаннями, не мати необхідних технічних засобів, а також в момент здійснення задуманого перебувати в стресовому стані, внаслідок чого він не може все передбачити і уникнути окремих помилок.

Аналізуючи окремі типові негативні обставини у кримінальних провадженнях, можна їх класифікувати на окремі види та групи. Зокрема, негативні обставини, як ознаки способу приховування злочину, можна поділити на наступні групи: негативні обставини, як фіксовані матеріальні сліди; негативні обставини, як предмети; негативні обставини, як відомості; негативні обставини, як поведінка. Також, класифікувати можна і залежно від способу виявлення негативних обставин, зокрема вони можуть бути поділені на: заховані (для їх виявлення необхідні спеціальні знання та прийоми) і явні (їх виявлення не потребує застосування спеціальних прийомів та засобів).

Також, хочемо акцентувати увагу на тому, що не всі фактори приховування злочину є завжди виключно негативними обставинами. Це може бути в результаті того, що в кримінальному провадженні взагалі невідомо про злочин або про окремий його елемент, наприклад, при такому виді приховування злочину, як недонесення, зокрема, маємо на увазі, при пасивній формі утаювання злочину, або про повне знищення злочинцем будь-якої інформації про кримінальне правопорушення. В такому випадку, факторами приховування злочину може бути певна неприродна поведінка осіб, пов'язаних з приховуванням кримінального правопорушення. Такі особи досить часто вдаються до управління своїми емоціями і для «підтвердження» штучно створеної ними реальності поводяться відповідно «штучно», удавано, і у деяких випадках з урахуванням тієї чи іншої обстановки емоційні прояви можуть бути розцінені як «неприродні» або «удавані».

Отже, до внутрішніх, суб'єктивних факторів належать: мета вчинення кримінального правопорушення, мотив вчинення злочину; наявність у особи злочинця певних спеціальних знань, досвіду, а також особисті психологічні властивості (характер, навички, уміння, звички тощо).

Отже, приховування злочину можна визначати як діяльність або елемент злочинної діяльності, що становить собою систему суб'єктивних та об'єктивних факторів дійсності, що формуються на всіх стадіях вчинення злочину, реалізація якої спрямована на сліди злочину і особу злочинця. Виявлення негативних обставин приховування злочинів сприяє виникненню дійсно обґрунтованого сумніву в справжності окремої події злочину. Такий сумнів на практиці і є підставою для висунення абсолютно конкретного припущення про конкретний спосіб приховування злочину.

Список використаних джерел

1. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. академ. внутр. справ України. Київ, 2004. 20 с.

Сикал М., М.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративно-го, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби України;

Марканич Д. І.,

студент магістратури Львівського державного університету внутрішніх справ

ВИЩИЙ СУД З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ТА СУМІЖИХ ПРАВ

30 вересня 1968 року Україна ратифікувала Конвенцію про утворення Всесвітньої організації інтелектуальної власності та стала повноправним членом даної організації з 12.04.1970 року. Проте, в Україні не було зроблено жодних дієвих кроків для того, щоб забезпечити охорону та захист прав інтелектуальної власності як національних, так і зарубіжних фізичних та юридичних осіб. Зокрема,

у 2013 році Сполучені Штати Америки віднесли Україну до так званого списку країн (Priority Watch List), що потребують додаткової уваги, оскільки в цих країнах наявні системні порушення авторських та суміжних прав.

Згідно щорічного звіту Міжнародного альянсу інтелектуальної власності ((INTERNATIONAL INTELLECTUAL PROPERTY ALLIANCE) 2016 Special 301 Recommendations) Україна посіла перше місце в рейтингу держав, які найчастіше порушують права інтелектуальної власності [1].

Одним із суб'єктів захисту прав інтелектуальної власності є суд. В Україні справи, що стосуються інтелектуальної власності, розглядаються судами різних спеціалізацій, проте даний спосіб захисту не задовольняє ні громадян України, що підтверджується 16 % рівнем довіри населення України до судів [2], ні зарубіжні країни, ні міжнародні організації.

Враховуючи критичні зауваження та рекомендації представників різних інституцій Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу наша держава провела низку реформ, у тому числі «Велику судову реформу». Так, 2 червня 2016 року був прийнятий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII. Даний нормативно-правовий акт докорінно змінив судову систему України, перетворивши її з чотирьох ланкової системи на трьох ланкову, а також передбачивши два нові Вищі спеціалізовані суди – Вищий антикорупційний суд, який почав працювати 5 вересня 2019 року, а також Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який і досі не запрацював, хоча був утворений Указом Президента України від 29 вересня 2017 року №299/2017 «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності».

30 вересня 2017 року Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголосила конкурс на зайняття у Вищому суді з питань інтелектуальної власності 21 вакантної посади та затвердила умови проведення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів. На сьогоднішній день ще триває набір на посади суддів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зареєстровано 234 кандидати, переважна більшість з яких є суддями, або суддями у відставці.

Новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» у статті 33 визначив спеціальні кваліфікаційні вимоги до кандидата на посаду судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а саме окрім загальних вимог до кандидата на посаду судді даний кандидат повинен відповідати одній з наступних вимог: 1) мати стаж роботи на посаді судді не менше трьох років; 2) мати досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше п'ять років; 3) мати досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше п'ять років; 4) мати сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вищезгаданих пунктів вимог щонайменше п'ять років [3].

Доцільно зазначити, що Законом України «Про судоустрій і статус суддів» у статті 32 закріплено повноваження вищого спеціалізованого суду: 1) здійснення правосуддя як судом першої інстанції у справах, визначених процесуальним законом; 2) аналіз судової статистики, вивчення та узагальнення

судової практики, інформування про результати узагальнення судової практики Верховного Суду; 3) здійснення інших повноважень передбачених законом [3].

Зарубіжний досвід свідчить, що подібні суди досить ефективно функціонують у багатьох розвинутих країнах, наприклад, у Федеративній Республіці Німеччина діє Федеральний патентний суд, що складається з 140 суддів та щорічно розглядає близько 4,5 тис. справ. Особливістю суду є те, що кількість судових рішень відповідає кількості нових позовів [4]. Суди з вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності успішно функціонують також у Австрії, Швейцарії, Великобританії та інших країнах, які зарекомендували себе як ефективні суб'єкти захисту прав інтелектуальної власності.

Підсумовуючи зазначимо, що ідея створення Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності є досить слушною, оскільки такий суд буде спеціалізуватись виключно на розгляді справ у сфері інтелектуальної власності, а це неодмінно позитивно вплине на якість судових рішень. Проте, ефективність діяльності даного суду можна буде спостерігати лише тоді, коли правосуддя будуть здійснювати люди, які повністю відповідатимуть вимогам до судді, зокрема професійним та морально-психологічним. Тому першочерговим завданням, якому потрібно приділити належну увагу, повинно стати забезпечення якісного добору на посаду судді, а також створення належних передумов для формування оновленого складу органу, який здійснює добір на посади суддів, а саме Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Список використаних джерел

1. Міжнародний Альянс Інтелектуальної Власності опублікував щорічний звіт по Україні. URL: <https://www.law.univ.kiev.ua/ua/component/k2/4103> (дата звернення: 15.11.2018).
2. Довіра населення до судової влади становить 16 відсотків - дослідження Програми USAID «Нове правосуддя» URL: <http://rsu.gov.ua/en/news/dovira-naselenna-do-sudovoi-vladi-stanovit-16-vidsotkiv-doslidzenna-programi-usaid-nove-pravosudda> (дата звернення 17.11.2018).
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 15.11.2018).
4. Досвід патентних судів у країнах Європи. URL: <http://yurgazeta.com/golovna/dosvid-patentnih-sudiv-u-krayinah-evropi.html> (дата звернення 17.11.2018).

Сутін А. П.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

СУДОВА ВЛАДА В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Навколо питання щодо місця судової влади як окремої гілки єдиної влади, так і її ролі для реалізації державного управління сьогодні точиться чимало наукових, політичних і правових дискусій. І це має певний сенс, адже лише розвинуті гілки державної влади в їх єдності, згідно з Конституцією України, можуть забезпечити ефективну реалізацію функцій, покладених на державу. Проте, існуюча сьогодні в Україні система судів потребує не просто модернізації, а якісних змін. Нестабільність функціонування системи публічної влади, безкінечні конфлікти між різними гілками влади, невпинна політизація державного управління вимагають пошуку оптимальної взаємодії різних гілок влади та їх конститу-

ційного закріплення. Жодна з влад (судова, законодавча та виконавча) не мають будь-яких переваг, проте можна зазначити, що від ефективного функціонування судової гілки влади значною мірою залежить ефективність функціонування всього державного механізму та взаємостосунки між гілками влади.

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

Існування судової влади є обов'язковою прикметою демократичної держави. Основне призначення судової влади – охорона членів суспільства від будь-якого свавілля громадян і від невірних дій самої держави, її органів, посадових осіб. Без здійснення такої діяльності держава не може вважатися правовою.

Яким є функціональне призначення судової влади? Переважна більшість науковців і практиків відзначають виконання судовою владою таких двох функцій, як правосуддя (захист та відновлення порушених прав) та охоронна (охорона прав і свобод громадян держави). Разом з тим, судовій владі притаманна й контрольна функція у сенсі контролю за законністю та обґрунтованістю рішень і дій посадових осіб, а також органів і інших гілок влади. Ця функція може бути ефективною лише в тому випадку, коли судова влада має можливість оцінювати відповідність Конституції діяльності законодавчої та виконавчої влади, визнавати недійсними ті їх акти, які протирічать Основному Закону. В окремих країнах на органи судової влади покладаються також інші функції, наприклад ведення реєстру підприємств та організацій. Зокрема, спеціальний торговий реєстр суб'єктів підприємництва ведеться в окремих штатах США, у Франції – торговими судами, а в місцевостях, де їх немає – судами загальної юрисдикції; у Німеччині – судами загальної юрисдикції. І в нашій судовій системі є функція засвідчення фактів, що мають юридичне значення (визнання безвісти відсутнім, померлим, батьківства тощо). Найважливіше завдання судової влади України полягає у тому, щоб шляхом розгляду та вирішення справ, спорів забезпечити баланс свободи в суспільстві з обов'язком виконання законів.

Система правосуддя, суд – це третя необхідна гілка влади в механізмі розподілу влади. Проте судова система як сукупність органів стає судовою владою лише тоді, коли вона наділяється певними можливостями впливу на інші гілки влади, включається до системи стримування й протидії, які перешкоджають узурпації всієї державної влади якою-небудь із її гілок [3, с. 20].

Таким чином, аналізуючи здійснення реалізації концептуальних положень судової реформи в Україні та визначаючи місце судової влади в системі поділу влади, необхідно зазначити, що зі здобуттям незалежності України судова влада зазнала найбільших змін у порівнянні з іншими гілками влади. Протягом останніх років вжито рішучих заходів щодо утвердження судової влади як самостійної, незалежної й сильної гілки державної влади, яка реалізує свої повноваження в інтересах захисту прав і свобод людини й громадянина, конституційного ладу, єдиного економічного й правового простору України. Судово-

ва гілка влади знайшла належне місце серед інших гілок влади. Вона здійснює правосуддя і виконує важливу роль – роль арбітра між гілками влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 01 березня 2019 р.: офіц. текст. Київ : Алерта. 2019. 80 с.
2. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 року № 1402–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. ст. 545.
3. Михайловская И. Б. Судебная власть в системе разделения властей. Москва, 2003. С. 13–27.

Скрипник Я. І.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

РОЗУМНІ СТРОКИ: ПРОБЛЕМА РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРИ УМОВНО-ДОСТРОКОВОМУ ЗВІЛЬНЕННІ

Сучасне кримінальне процесуальне законодавство України, як сукупність правових норм, що регулюють порядок кримінального провадження і спрямовані на гарантування виконання завдань кримінального судочинства, своїм змістом та формою повинно відповідати загальним засадам кримінального провадження. Перелік засад кримінального провадження визначений статтею 7 Кримінального процесуального кодексу України.

Велику кількість проблемних питань викликає поняття «розумного строку». Кодекс визначає розумні строки як строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень [3]. Поняття розумних строків знаходить своє відображення і в міжнародних нормативно-правових актах. Зокрема, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод згадує дане поняття в контексті права на свободу та особисту недоторканість (стаття 5) та права на справедливий суд (стаття 6) і наголошує на тому, що розгляд справи судом кожного, кого заарештовано або затримано, має бути забезпечено упродовж розумного строку, а також, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку [4]. При цьому, Конвенція не конкретизує та не тлумачить поняття розумності строків, що робить його досить абстрактним.

При вивченні питання проблематики застосування в практиці засади розумності строків, не можна не згадати той факт, що 30 вересня 2016 року набрав чинності Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який почав впроваджувати в Україні судову реформу [5]. Не всі зміни стали позитивними – 72,6% експертів вважають судову реформу в Україні такою, що реалізована неуспішно. Про це свідчать результати опитування професійного юридичного середовища, проведеного Центром «Соціальний моніторинг» і Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка [8].

Слід додати, що починаючи з 2016 року, біля 3 тисяч суддів вже склали повноваження (станом на 2018 рік), а це більше третини всього суддівського корпусу [6]. Майже 2800 суддів не вистачає в міських судах, а в 15% районних

судів взагалі відсутні судді. Так, в Яремчанському міському суді Івано-Франківської області та Станично-Луганському районному суді Луганської області станом на 21 березня 2019 року не здійснюється правосуддя у зв'язку з відсутністю суддів [10]. Жителі Куликівки на Чернігівщині, де не лишилося жодного судді на весь район (дані 2017 року), не могли звернутись до суду за допомогою у вирішенні найпростіших цивільних справ, не кажучи вже про кримінальні. І ці випадки не поодинокі.

Тому виникає питання, яким же чином може бути дотримана засада розумності строків через вищезгадані сучасні особливості судової системи. Розглянемо це на прикладі реалізації права на умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, що часто є болючим питанням для більшості засуджених до позбавлення волі осіб. Відповідно до статті 81 Кримінального кодексу України, до осіб, що відбувають покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване після фактичного відбуття засудженим: 1) не менше половини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, крім корупційних злочинів, а також за необережний тяжкий злочин; 2) не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості, умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі; 3) не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання [1].

Відомо, що клопотання (подання) про умовно-дострокове звільнення та заміну невідбутої частини покарання більш м'яким подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого засуджений відбуває покарання. Такі клопотання (подання) розглядаються протягом десяти днів з дня його надходження до суду суддею одноособово згідно з правилами судового розгляду.

Як було зазначено вище, через значну нестачу суддів у судах, або через відсутність повноважень у частини з них, або через відсутність суддів взагалі, на практиці маємо те, що клопотання про умовно-дострокове звільнення часто не розглядається в строк, визначений законом. Трапляються випадки, коли розгляд даного клопотання триває 6 місяців, а іноді засуджений відбуває весь строк покарання в очікуванні розгляду судом можливості свого умовно-дострокового звільнення. Таку проблему слід вважати яскравим прикладом зіткнення засади розумності строків та реальності, що веде до тотального порушення вказаного принципу при розгляді клопотань про умовно-дострокове звільнення, що є, в свою чергу, порушенням прав людини.

Було згадано, що відповідні клопотання (подання) мають розглядатися судом у строки, визначені ч. 3 ст. 539 КПК України (10 днів з дня надходження

клопотання (подання) до суду), але є і випадки порушення цих строків з різних причин. Наприклад, 16.11.2015 року відносно засудженого К. надійшло до суду подання від начальника Сумської виправної колонії спільно із заст. голови спостережної комісії при виконавчому комітеті Сумської міської ради про умовно-дострокове звільнення, а розгляд даного подання був призначений на 08 грудня 2015 року, тобто на 22 день з дня надходження подання до суду (справа № 592/10856/15-к).

05.01.2015 року відносно засудженого С. надійшло аналогічне подання, розгляд якого був призначений на 28.01.2015 року, тобто на 23 день з дня надходження подання до суду (справа № 592/3/15-к)

24.07.2015 року до суду надійшло подання від адміністрацій установи виконання покарань про умовно-дострокове звільнення засудженого А., яке було призначено на 03.08.2015 року, однак у цей день засуджений не був доставлений до зали судового засідання, у зв'язку з чим суд відклав розгляд даного подання і по суті воно вже було розглянуто 12.08.2015 року (справа № 592/6943/15-к)

Також, суд, призначаючи до розгляду аналогічне подання, яке надійшло 28.08.2015 року на 04.09.2015 року, позбавлений був можливості розглянути його у 10-денний строк з причин неявки прокурора у судові засідання та недовставки засудженого (справа № 592/6943/15-к).

Крім цього, 05.01.2015 року надійшло до суду відповідне клопотання, суд призначив його до розгляду на 14.01.2015 року, але у судовому засіданні прокурор заявив клопотання про відкладення його розгляду для уточнення прізвища засудженого та надання додаткових документів для правильного вирішення справи. Остаточне рішення про умовно-дострокове звільнення засудженого Б. було прийнято 04.02.2015 року. (справа № 592/15/15-к) [9].

Вагому частину рішень ЄСПЛ у справах проти України, опублікованих на сайті Міністерства юстиції України становлять скарги позивачів на порушення розумності строків при розгляді їх справ або клопотань. Як зазначив ЄСПЛ, відсутність достатньої кількості суддів, та їх перевантаженість не може бути виправданням збільшення строків судового розгляду.

Підводячи підсумок, можна сказати, що для мінімізації порушення розумності строків при розгляді клопотань про умовно-дострокове звільнення, варто було б передбачити в Кримінальному процесуальному та Кримінально-виконавчому кодексах можливість, за якої засуджений міг би готувати клопотання про УДЗ не після настання дати, вказаної в пункті 3 статті 81 Кримінального кодексу України, а раніше. Звичайно, виконання ухвали суду, що задовольняє дане клопотання, мало б виконуватись тільки після відбуття обов'язкової частини строку, передбаченої Кримінальним кодексом, але часу на його розгляд було б більше, що виключало б можливість порушення розумних строків в даній сфері.

Як бачимо, дотримання всіх принципів кримінального провадження, а разом з тим, пов'язаних з ними прав людини, часто є проблемним на сьогоднішній день, але не є неможливим подолання хоча б частини виникаючих питань. Крок за кроком глибоке вивчення проблеми, аналіз її причин та вивчення прикладів, що виникають в площині кримінального та кримінально-виконавчого судочинства, дасть змогу якнайбільше зменшити кількість випадків порушення

того чи іншого принципу кримінального провадження та права людини, зокрема розумних строків.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Київ : ТОВ «ВВП НОТІС», 2017. 204 с.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 05.10.2019).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 05.10.2019).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : конвенція від 04.11.1950 р. Дата оновлення: 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 05.10.2019).
5. Думка експерта: Антон Лященко про наслідки впровадження судової реформи. URL: <https://www.colares.ua/ua/news/dumka-eksperta-anton-lyashhenko-pro-naslidki-vprovadzhennya-sudovoi-reformi> (дата звернення: 05.10.2019).
6. Що вже змінила реформа правосуддя. URL: <https://court.gov.ua/press/interview/441643/> (дата звернення: 05.10.2019).
7. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 05.10.2019).
8. Судова реформа в Україні реалізована неуспішно – опитування експертів. URL: <https://www.unian.ua/society/10372041-sudova-reforma-v-ukrajini-realizovana-neuspishno-opituvannya-ekspertiv.html> (дата звернення: 05.10.2019).
9. Узагальнення на тему «Про судову практику розгляду судами деяких питань, що вирішуються судом під час виконання вироків» за 2015 рік. URL: <https://zr.su.court.gov.ua/sud1806/pres-centr/news/263081/> (дата звернення: 05.10.2019).
10. УНН: В Україні через нестачу суддів не працює два суди. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1790621-v-ukrayini-cherez-vidsutnist-suddiv-ne-pratsyuye-dva-sudi> (дата звернення: 05.10.2019).

Сокольська В. В.,

слухачка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ФУНКЦІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПОДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Сучасний етап розвитку української державності характеризується активним реформуванням механізму державної влади з метою серйозного вдосконалення роботи всіх його структурних елементів. Особливої ваги в цьому процесі набуває питання забезпечення належного виконання кожною з трьох гілок влади своїх функцій. Тому тема статті видається актуальною.

Серед ґрунтовних конституційно-правових досліджень законодавчої влади України слід вказати роботи вітчизняних вчених: А. З. Георгіци, В. А. Гошовської, Г. М. Іванчук, А. Ю. Ковальчук, Ж. М. Пустовіт, Ю. Л. Юринець та інших. Але, незважаючи на увагу вчених, проблема функцій законодавчої влади України у контексті реалізації принципу поділу державної влади на сучасному етапі потребує подальшого наукового опрацювання.

У ст. 6 Конституції України закріплений принцип поділу державної влади на три самостійні та незалежні гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Основною гарантією дотримання даного принципу є конституційний обов'язок органів, які входять до складу кожної із зазначених гілок, здійснювати надані їм повноваження в межах, встановлених Конституцією України та відповідно до законів України [1]. Попри те, що принципом поділу державної влади передбачається баланс, заснований на рівності кожної з гілок, законодавчій владі, з огляду на її представницький характер, належить провідне місце, оскільки саме на основі прийнятих нею законів визначаються фактичні межі компетенції, встановлюються засади діяльності виконавчої та судової влади.

Законодавча влада у юридичній літературі визначається: в якості однієї з головних ланок верховної влади в державі, поряд із виконавчою та судовою владою, а також однієї з гілок державної влади, головне призначення якої полягає у «здійсненні державної влади шляхом законотворення» [2, с. 500]; як влада, здійснювана державою в особі її органів та безпосередньо громадянами (в ході референдуму) від імені усього суспільства [3, с. 101]. Таке трактування змісту поняття «законодавча влада» повною мірою відповідає нормі ч. 2 ст. 5 Конституції України, згідно якої єдиний носій суверенітету та єдине джерело влади – це народ України, який «здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» [1]. Народ України передає свої повноваження щодо реалізації влади органам держави, на здійснення законодавчої влади він уповноважує парламент – Верховну Раду України (далі – ВРУ). У ст. 75 Конституції України закріплений правовий статус парламенту – ВРУ, як єдиного органу законодавчої влади в Україні [1]. Тлумачення конституційних положень міститься у пп. 2 п. 1 Рішення Конституційного Суду України (далі – КСУ) від 17 жовтня 2002 р. № 17-рп/2002, де визначена роль ВРУ, як представницького органу державної влади, що «здійснює законодавчу владу», причому, як чітко вказано у пп. 1, жодному іншому з органів державної влади повноваження стосовно прийняття законів не надаються [4]. З наведеного випливає висновок, що законодавчу владу в Україні реалізує ВРУ, як єдиний законодавчий орган.

Хоча на практиці ВРУ, як орган законодавчої влади, виконує значну кількість першочергово важливих для держави функцій, ні в Конституції України, ні в рішенні КСУ, поняття «функції» не вживається, натомість, визначаються повноваження парламенту, тобто, те що він зобов'язаний робити щодо конкретного предмету свого відання. Відповідно, функціями є напрями діяльності ВРУ [5, с. 10]. Тобто, саме сукупність функцій, як напрямів діяльності, та наданих парламенту для їх виконання повноважень, закріплених в конституційному законодавстві, визначають конкретні межі його компетенції.

У пп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини рішення КСУ від 8 липня 2016 р. № 5-рп/2016 зазначено, що мета функціонального поділу державної влади (на законодавчу, виконавчу та судову) полягає в тому, щоб розмежувати повноваження державних владних органів, тобто забезпечити «самостійне виконання кожним із них своїх функцій» згідно з приписами Конституції України та законів України [6]. Коло цих повноважень є доволі широким: зокрема у нормах ч. 1 ст. 85 Конституції України закріплено 37 пунктів (повноважень), до того ж,

згідно та припису ч. 2 цієї ж статті, за ВРУ закріплено можливість здійснення інших, віднесених до її відання на основі конституційних приписів, повноважень [27].

Зміст функцій ВРУ утворюють у своїй сукупності напрямки діяльності цього органу у конкретних сферах життя соціуму та держави, наприклад, власне законодавча функція здійснюється під час діяльності вітчизняного парламенту в такій сфері, як законотворення, бюджетна – у сфері бюджетно-фінансових відносин, представницька функція реалізується у сфері представництві інтересів українського народу тощо. Загалом, функціями ВРУ охоплюються всі передбачені Конституцією України форми (види) діяльності парламенту [7, с. 23].

Основними серед функцій ВРУ вчені вважають: законодавчу; установчу; контрольну; бюджетно-фінансову та зовнішньополітичну [8, с. 33]. Пріоритет, поза сумнівом, належить законодавчій функції, яка реалізується через повноваження ВРУ з: прийняття законів (п. 3 ч. 1 ст. 85 Конституції України); внесення до Конституції України змін (згідно норм розділу XIII), призначення всеукраїнських референдумів тощо. Отже, дана функція – це встановлений Конституцією України напрям діяльності ВРУ щодо розгляду (розробки, доопрацювання) та ухвалення (прийняття) законів; внесення до чинних законів змін; скасування (припинення чинності) законів тощо. Виконання цієї функції забезпечує законодавчій владі особливе місце в системі поділу влади. Адже, через приналежність до сім'ї романо-германського права [9, с. 28], саме на основі приписів законів в Україні відбувається регламентація правовідносин в більшості сфер суспільного життя [10, с. 149]. Окремо у ст. 92 Конституції України визначено коло питань (22 пункти), які можуть регулюватися виключно законами. Якщо поглянути на законодавчу та інші функції ВРУ крізь призму реалізації принципу поділу державної влади, чітко видно, що вони покликані забезпечувати реалізацію системи стримувань і противаг, сприяти взаємному впливу гілок влади (їх органів), виступати основою для їх взаємодії.

До таких функцій належить, зокрема, установча (або установчо-організаційна), яка полягає у формуванні складу вищих органів державної виконавчої влади, зокрема, КМУ та інших. Але з метою дотримання принципу поділу влади, забезпечення кожній з гілок важелів впливу на інші, обсяг даної функції розподілений між парламентом, Президентом та Прем'єр-міністром України, як очільником виконавчої влади: за п. 12 ч. 1 ст. 85 Основного Закону ВРУ уповноважена призначати Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України згідно подання Президента України; також на основі подання Прем'єр-міністра України ВРУ призначає членів КМУ, голів Антимонопольного комітету та Держкомітету телебачення і радіомовлення, Фонду держмайна України. Крім зазначеного, ВРУ наділена повноваженням звільнити будь-кого зі вказаних посадовців, а також вирішувати питання про відставку Прем'єр-міністра України і членів КМУ [1]. Таким чином, хоча ВРУ здійснює призначення на ключові посади у структурі державного механізму, на неї покладається конституційний обов'язок при виконанні даної функції тісно співпрацювати та взаємодіяти в інший спосіб (шукати компроміс) з виконавчою владою в особі її очільника – Прем'єр-міністра України,

кандидатура якого повинна бути схвалена парламентом. Також ВРУ згідно норми ч. 2 ст. 148 Конституції України призначає 6 з 18 суддів до складу КСУ (з інших 12 суддів по 6 призначають Президент України та орган суддівського самоврядування – з'їзд суддів України) [1].

Не менш важливою з точки зору поділу влади та, зокрема, дієвості механізму стримувань і противаг, є контрольна та бюджетно-фінансова функції ВРУ. Функція парламентського контролю передбачена нормами п. 33 ч. 1 ст. 85 Конституції України. Зокрема, відповідно до змісту п. 13 ч. 1 ст. 85, парламент здійснює контроль за діяльністю КМУ [1]. А це означає, що вищий орган виконавчої влади фактично підконтрольний законодавчій владі. Якщо результати роботи виконавчої влади не задовольняють парламент, він користується повноваженням щодо відставки Прем'єр-міністра України а також членів КМУ. На нашу думку, така підконтрольність вищого органу виконавчої влади, парламенту є конституційно-правовою основою їх співпраці.

У фінансово-бюджетній сфері ВРУ за п. 4 ч. 1 ст. 85 Конституції України затверджує Державний бюджет України, змінює його за потреби та контролює виконання за ст.ст. 95-98. Для виконання фінансово-бюджетної функції ВРУ має конституційні повноваження щодо: призначення/звільнення Голови та членів Рахункової палати (п. 16 ч. 1 ст. 85); за поданням Президента призначати та, відповідно, звільняти Голову Нацбанку України (п. 18 ч. 1 ст. 85); самостійно призначати/звільняти пів складу Ради Нацбанку України (п. 19 ч. 1 ст. 85); затверджувати рішення про надання/отримання Україною позик та економічної допомоги, контролювати їх використання (п. 14 ч. 1 ст. 85) [1].

Висновок: на сучасному етапі, попри задекларовану рівність трьох гілок влади, законодавчій владі в Україні належить певна перевага над іншими двома гілками, обумовлена її представницьким характером: ВРУ ухвалює закони, якими регулюються всі сфери життєдіяльності держави та має вагомий вплив на виконавчу та судову гілки (ст. 85 Конституції України): ВРУ приймає закони, які визначають правовий статус та особливості діяльності всіх інших органів, в тому числі органів виконавчої та судової влади; здійснює контроль за діяльністю виконавчої влади (як безпосередній, так і у формі ухвалення кадрових рішень про призначення чи звільнення з урядових посад, а також у формі розподілу бюджетних коштів, ухвалення рішень про отримання фінансових позик та контролю за їх використанням тощо); опосередковано (через кадрові призначення суддівського корпусу) впливає на судову владу. Тому основну увагу необхідно приділяти вдосконаленню механізмів стримувань і противаг, розробці та впровадженню механізмів контролю за діяльністю парламентарів (насамперед, шляхом запровадження дієвого механізму юридичної відповідальності за порушення законів України та за невиконання депутатських обов'язків).

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями. Дата оновлення 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення 07.08. 2019)
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998-2004. Т. 2. 1999. 726 с.

3. Геогица А. З. Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади. *Право України*. 2009. С. 100-117.
4. Рішення Конституційного Суду України щодо повноважності Верховної Ради України від 17 жовтня 2002 р. № 17-рп/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-02#n54> (дата звернення 07.08. 2019).
5. Гошовська В. А., Пашко Л. А., Задоя К. Ф. Парламентаризм в Україні. Державно-управлінські механізми реалізації функцій законодавчої влади. Київ : НАДУ, 2013. 48 с.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 8 липня 2016 р. № 5-рп/2016 URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/5_rp_0.pdf (дата звернення 07.08.2019).
7. Пустовіт Ж. М. Поняття, сутність та зміст функцій Верховної Ради України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С. 18-23.
8. Юринець Ю. Л., Іванчук Г. М. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. URL: <dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/37706/1/Іванчук.pdf> (дата звернення 07.08. 2019)
9. Хаустова М. Правова система України серед правових систем сучасності. *Проблеми законності*. 2013. № 123. С. 23-33.
10. Ковальчук А. Ю. Місце законодавчої влади в системі забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Сер. Право. Вип. 46. Том 1. С. 149-152.

Стельмах П. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник:

Шамрук Н. Б.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративно-го, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби

БЕЗВІСНО ВІДСУТНЯ ОСОБА: ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЙ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Статистичні показники сьогодення показують у нашій державі збільшується кількість осіб, які зникають безвісти, а разом з тим збільшується й показник визнання осіб безвісно відсутніми. Сьогодні в чинному законодавстві України є різні дефініції: «особа, зникла безвісти», «особа безвісно відсутня», «особа, оголошена померлою», всі вони різні і мають своє різне значення.

Незважаючи на значну кількість теоретичних досліджень з даної теми, на практиці виникають проблеми у сприйнятті і тлумаченні інституту безвісної відсутності фізичної особи, які до останнього часу не знайшли свого наукового розв'язання. Про складність комплексного дослідження та актуальність цієї проблематики свідчить той факт, що безвісна відсутність регламентується нормами цивільного права, цивільного процесу та законодавством про нотаріат. Судочинство з розгляду справ щодо визнання особи безвісно відсутньою має здійснюватися в порядку окремого провадження, однак наукові дискусії з цього приводу не припиняються й нині.

Тривалий період часу визначення «особи, зниклої безвісти» не мало належного закріплення. У науковій літературі та в законодавстві можна було зустріти близькі до цього формулювання. Так, «Юридична енциклопедія» за редакцією Ю. С. Шемшученко пропонує дефініцію – «безвісти пропалий» (особа, яка зникла раптово і місцеперебування якої невідоме) [1], але «Юридична енциклопедія» не дає чіткого розуміння самого терміна.

Цивільне законодавство пропонує такі терміни – «фізична особа безвісно відсутня», «фізична особа, оголошена померлою». Вважаємо, що слід з'ясувати розуміння кожного із цих формулювань.

Відповідно до ст. 43 Цивільного кодексу України фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [2].

Згідно зі 46 Цивільного кодексу України особа, оголошена померлою, – це оголошена на підставі рішення суду фізична особа:

а) щодо якої у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років;

б) яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку – протягом шести місяців;

в) яку можливо вважати загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру – протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

г) яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій.

З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду. Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [3]. Законодавче визначення «особи, оголошеної померлою», на нашу думку, є зрозумілим та не викликає критики.

Вперше нормативне формулювання «особи, яка зникла безвісти» розкрито у чинному Законі України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», прийнятому 12 липня 2018 року. Відповідно до вищезазначеного закону, особа, зникла безвісти, – це фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук [4]. Вважаємо таке визначення прийнятним, але не повним. Так, у ньому чітко не вказано те, хто є особою-заявником. Лише в ст. 1 вищезазначеного закону, де визначено терміни, вказано: заявник – особа, яка подала заяву про розшук особи, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування [4].

На нашу думку, слід розібратися із відмінністю між «особою, зниклою безвісти» та «особою, визнаною безвісти відсутньою», оскільки поняття на пер-

ший погляд схожі. Це питання дещо розкрито у ст. 44 Цивільного кодексу України, де йдеться про опіку над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також особи, зниклої безвісти, зокрема вказано:

- на підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус за останнім місцем її проживання описує належне їй майно та встановлює над ним опіку;

- за заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування над майном особи, зниклої безвісти, опіка може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою [2].

Варто звернути увагу на другий пункт, де вказано, що опіка над майном особи, зниклої безвісти, може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою. Тобто безвісна відсутність особи встановлюється рішенням суду, а для визнання особи, зниклої безвісти, такого рішення не потребується [5, с. 116].

У разі звернення заявника до суду із заявою про визнання особи безвісно відсутньою, коли минув строк у три роки з моменту її зникнення та протягом цього часу відсутні відомості про місце її перебування (ст. 46 ЦК), суд має право, враховуючи мету встановлення даного факту та обставини справи і докази, вийти за межі заявленої вимоги та оголосити таку особу померлою.

Разом з тим, треба зауважити, що оглядові позиції окремих норм чинного законодавства щодо зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою зводяться до того, що пріоритет як захисту, так і позицій зміни відносин стосується майнової сфери таких осіб. Сфері немайнових прав таких осіб законодавець приділяє мало уваги, окреслюючи позиції щодо права на шлюб та сім'ю та права на працю. Інші немайнові права (зокрема, права інтелектуальної власності, деякою і корпоративні права) захищаються, змінюються або ж припиняються в порядку спадкових правовідносин [6, с. 33].

Важливим є те, що особа, зникла безвісти, в подальшому може бути визнана судом безвісно відсутньою або оголошена померлою, на що вказує ч. 3 ст. 4 ЗУ «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти»: «надання особі статусу зниклої безвісти не позбавляє її родичів або інших осіб права звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою у порядку, передбаченому законодавством» [4]. Тобто, набуття особою статусу зниклої безвісти дає змогу в подальшому їй набути, через рішення суду, статусу безвісно відсутньої чи оголошеної померлою.

Таким чином, можемо стверджувати, що поняття «особа, зникла безвісти», «особа безвісно відсутня», «особа, оголошена померлою» не тотожні, а тому пропонуємо уточнене формулювання таких термінів.

Так, особа, зникла безвісти – це фізична особа, про яку немає відомостей стосовно її місцеперебування на момент подання заяви заявником (близьким родичем, будь-ким іншим) про її розшук, опіка та піклування над майном якої встановлюється нотаріусом за заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою.

Особа безвісно відсутня – це визнана на підставі рішення суду фізична особа, щодо якої протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування, а над її майном встановлена нотаріусом опіка. Особа, оголошена померлою – це оголошена на підставі рішення суду фізична особа, щодо якої є підстави вважати, що вона загинула.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред кол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Українська енциклопедія. 1998. URL: http://leksika.com.ua/13500424/legal/bezvisna_vidsutnist (дата звернення: 08.10.2019).
2. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 08.10.2019).
3. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 08.10.2019).
4. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 липня 2018 р. № 2505-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 38. Ст. 280.
5. Перепелиця М, Бойчук Д., Особливості набуття правового статусу особи, зниклої безвісти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3. С. 113-120.
6. Кличков А. Зміна або припинення майнових та особистих немайнових прав як наслідок визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С.28–34.

Сулим А. О.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник:

Пузирьов М. С.,

д.ю.н., професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

ПРАВОВА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПЕРСОНАЛУ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ УКРАЇНИ

Як показує практика, що під час відбування та виконання кримінальних покарань більшість уваги приділяється засудженим. А ось проблеми та інтереси працівників, які мають найбільший вплив на засуджених та їх виправлення у майбутньому, нікого не цікавлять. При цьому інтереси та проблеми осіб, які забезпечують цей процес, фактично не беруться до уваги. Внаслідок цього у системі виконання покарань спостерігається низка проблем: неефективне та непрофесійне виконання обов'язків персоналом, значний відтік кадрів з установ виконання покарань.

Тобто виходить, що держава не цікавиться питанням забезпечення працівників системи моральними та матеріальними благами. За такої постановки питання постає проблема відсутності зацікавленості ефективним виконанням своїх функцій персоналом, що негативно впливає на весь процес виконання покарання і не дає повною мірою досягти цілей процесу покарання взагалі.

Недостатнє матеріальне забезпечення та низький престиж професії призводять до відтоку кадрів із системи. Особи, що залишаються працювати на та-

ких умовах, здебільшого не є професіоналами, що також негативно впливає на процес виконання покарань. За наявності таких невирішених питань гальмується реформування Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України та уповільнюється підведення служби під міжнародні вимоги.

У зв'язку з ненормованим робочим днем, необхідністю виконання обов'язків за посадою, яка є вакантною, працівники піддаються значним моральним та фізичним навантаженням, що призводить до психосоматичних та психовегетативних порушень, а також професійного «вигорання». Зрозуміло і цілком закономірно, що УВП не створює сприятливу морально-духовну атмосферу для особистості, але перелічені проблеми посилюють деструктивний вплив на співробітників [2, с. 75].

Важливою частиною процесу вдосконалення діяльності будь-якого органу, установи чи навчального закладу є наявність кваліфікованих, компетентних, грамотних, ерудованих, професійно підготовлених працівників, здатних на високому організаційному рівні виконувати поставлені перед конкретним підрозділом завдання.

По-перше, можна спостерігати постійний відтік кадрів із системи, оскільки престиж професії надзвичайно низький, адже особливої моральної чи матеріальної зацікавленості в роботі із засудженими немає. Закономірно, що установа виконання покарань не створює сприятливу морально-духовну атмосферу для особистості. Тому для кожного пересічного громадянина зрозумілі слова працівників установ виконання покарань, що вони, забезпечуючи визначене їм державою завдання ізоляції злочинців, фактично разом із ними відбувають покарання.

Працівники установ виконання покарань щоденно витримують значні моральні й фізичні навантаження. Більшість із них працює в умовах подвійного навантаження, має ненормований робочий день, тиждень, часто без вихідних днів, оскільки доводиться «перекривати» тимчасово незаповнені вакантні посади.

По-друге, значна частина працюючих в установах кримінально-виконавчої служби не відповідає високим професійним вимогам, які визначені сучасними міжнародними стандартами щодо утримування засуджених, освіти та високотехнологічного виробництва. Від цього найбільше потерпає сам працівник і, звичайно, засуджені. Отже, гальмується поступ у реформуванні ДКВС України.

По-третє, це безпека працівника під час несення служби. Застарілі спеціальні засоби в установі не відповідають стандартам із забезпечення безпеки, як працівникам, так і засудженим.

На мою думку, для зупинення цього процесу необхідно докорінно покращити фізичний і психологічний відбір, суттєво дослідивши соціально і професійно важливі якості особистості, яку підбирають на службу, задля спроможності на високому організаційному рівні виконувати поставлені завдання.

Також на установи виконання покарань в обличчі молодших інспекторів, інспекторів, офіцерів та керівництва покладається надзавдання – змінити світогляд і поведінку злочинця. Водночас інтереси та проблеми осіб, які виконують цей процес, фактично не беруться до уваги. Спостерігаються відсутність результативних планів кар'єри, низька мотивація праці, недосконалість професійного навчання.

Нове законодавство, активні соціальні перетворення, розширення міжнародних зв'язків, що спрямовані на зміцнення демократії утвердження в націо-

нальній системі законодавства принципу верховенства права, розвиток ринкової економіки, посилення ролі громадськості і громадського контролю за діяльністю державних інституцій вимагають по-новому працювати і мислити.

В усі часи робота з персоналом вважалась «візитною карткою» будь-якої організації чи відомства. А щодо державної установи вимога єдина: персонал має бути обличчям держави та гідно представляти її на всіх рівнях. Саме на цьому постулаті має будуватись кадрова політика, завдання якої – готувати і виховувати персонал, а також вирішувати проблемні питання у цьому напрямі [1, с. 12].

Як вже зазначалось, нагальною потребою також є безпека персоналу установ виконання покарань.

Аналізуючи дані, можна впевнено стверджувати, що Конституція України створила державний механізм захисту людини у всіх сферах життєдіяльності, проте безпека в ДКВС України, як на мене, потребує термінової модернізації, а її нормативно-правове регулювання – вдосконалення. Зрозумілим є те, що кримінально-виконавче законодавство України потребує якісних змін шляхом доповнення новими нормами, котрі були б орієнтовані саме на безпеку в ДКВС України з урахуванням пріоритетних особливостей цього інституту та наукових напрацювань у правовій науці.

Також, про правовий та соціальний захист персоналу ДКВС України йдеться мова у Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», а саме у статтях 21-24.

Зі змісту ст. 23 Закону випливає, що соціальний захист включає в себе умови грошового і матеріального забезпечення, оплату праці тощо [3].

Оскільки механізм соціального захисту встановлюється окремими законами та контролюється центральним органом виконавчої влади, виникає певний сумнів щодо того, яким чином працівники ДКВС України можуть самостійно забезпечити його належний рівень. Дивною видається й тенденція законодавців поширити на персонал ДКВС України дію досить великого числа нормативно-правових актів, які регламентують окремі питання діяльності органів внутрішніх справ. У деяких випадках взагалі неможливо чітко й швидко зорієнтуватися, який саме законодавчий акт повинен застосовуватися. За ч. 7 ст. 23 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», персоналу ДКВС України гарантується безоплатне медичне забезпечення, яке здійснюється в закладах охорони здоров'я ДКВС України, котрих не існує [3].

Приміром, ще при прийомі на службу до ДКВС України кандидати (включаючи й студентів, які планують вступати до навчальних закладів, що готують фахівців для кримінально-виконавчої системи) претенденти проходять медичну комісію не в неіснуючих медичних закладах ДКВС України, а в закладах органів внутрішніх справ. При чому все це відбувається за власні кошти кандидатів. Але й у подальшому персонал ДКВС України отримує необхідне лікування або в поліклініках ОВС на платній основі, або в районних поліклініках за місцем проживання.

Крім Основного Закону держави та Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» серед нормативно-правових актів, що регламентують питання забезпечення безпеки персоналу виправних колоній України, слід назвати: Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність»,

«Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», КК України та КВК України.

Отже, на нашу думку, для забезпечення безпеки для персоналу в установах виконання покарань потрібно звернути увагу на забезпечення принципів законності, справедливості, прозорості, дієвого державного, громадського контролю в діяльності установи. Досить часто насильство по відношенню до інших осіб здійснюється через неможливість добитися справедливості законними методами, несправедливість і зловживання персоналом владою, безкарність винних осіб (в тому числі і з числа ув'язнених, засуджених, які використовують в своїх цілях персонал).

Список використаних джерел

1. Башук Т.М. Персонал органів і установ виконання покарань як складова управління. Актуальні питання кримінально-виконавчого законодавства та практики : зб.матеріалів круглого столу (Київ, 30 березня 2017) / ред. В.А. Кирилюк. Київ: Ін-т крим.викон.служби, 2017. С. 12.

2. Кузьмик Ю., Ісаков П. Персонал органів та установ виконання покарань як незахищена складова кримінально-виконавчої сфери. Актуальні питання кримінально-виконавчого законодавства та практики : зб.матеріалів круглого столу (Київ, 30 березня 2017) / ред. В.А. Кирилюк. Київ: Ін-т крим.викон.служби, 2017. С. 75.

3. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 черв. 2005 р. № 2713-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 30. Ст. 409.

Сьомченко Ю. С.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

Останчук Л. Г.,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

СУБ'ЄКТ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОЛЯГАЮТЬ В УХИЛЕННІ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

Аналізуючи поняття «відбування покарань», яке згідно положень тлумачного словника української мови розглядається як перенесення кари, страждання; терпіння [1], варто зазначити, що суб'єктами складів злочинів, які полягають в ухиленні від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, можуть бути виключно засуджені особи, які реально відбувають конкретний вид покарання.

При цьому, суб'єкт складів злочинів, які полягають в ухиленні від відбування покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, повинен характеризуватися наступними ознаками: 1) це засуджена особа; 2) на таку особу покладено обов'язок реального відбуття покарання; 3) відповідне покарання призначене або вироком суду, або постановою суду в результаті його заміни; 4) правовий статус такої особи триває до моменту повного відбуття покарання.

Ухиляючись від відбування окремих видів покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, такий спеціальний суб'єкт, в залежності від виду призначеного покарання, характеризується додатковими істотними ознаками.

Так, аналізуючи норми КК України штраф як вид покарання за вчинений злочин може бути застосований до осіб з 14-річного віку. Такі особи притягаються до кримінальної відповідальності за конкретно визначені злочини, передбачені у ч. 2 ст. 22 КК України, і вважається, що уже у віці від 14 до 16 років вони здатні правильно оцінювати фактичні ознаки вчиненого діяння, усвідомлювати його суспільно небезпечний характер, а також керувати своїми діями (бездіяльністю), що є необхідною умовою встановлення вини [2, с. 127], настання кримінальної відповідальності особи за вчинений злочин і призначення відповідного покарання.

Що ж до такого виду покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, варто зазначити, що даний вид покарання застосовується як основне чи додаткове до осіб старших 18 років, і лише як додаткове до неповнолітніх. Тобто, суб'єкта ухилення від відбування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можна поділити на два види:

1) особа, яка досягла 18-річного віку і яка на момент вчинення злочину обіймає певну посаду чи здійснює певну діяльність. Такій особі покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначено як основне чи додаткове. При цьому, законодавством встановлено різний початковий момент його обчислення, а отже різний початковий момент його відбування, що має неабияке значення для можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності за ухилення від його відбування. Так, строк покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, призначеного як основне покарання та додаткове до всіх видів покарань, крім арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі на певний строк, обчислюється з дня набрання вироком суду законної сили [4], тобто саме з цього моменту особа вважається засудженою і зобов'язаною відбутися даний вид покарання. А от при призначенні його як додаткового покарання до вищезазначених покарань—воно обчислюється з моменту відбуття основного покарання [4], що, на нашу думку, хоча й суперечить загальним положенням, які стосуються поняття «засуджений» та встановлення початкового моменту відбуття покарання, який пов'язаний з набранням вироком суду законної сили, але має своїм наслідком визнання засудженої особи суб'єктом ухилення від відбування даного виду покарання саме з цього моменту;

2) неповнолітня особа (віком від 14 до 18 років), якій призначено даний вид покарання лише як додаткове на підставі вироку суду (момент визнання особи засудженою визначається аналогічно як і щодо повнолітніх осіб).

Однак на практиці, враховуючи специфіку даного виду покарання, виникає ряд питань щодо можливості його застосування до неповнолітніх осіб, зокрема у 14-річному віці.

Так, виходячи з аналізу санкцій статей, перелічених у ч. 2 ст. 22 КК України, тобто злочинів, де суб'єктом може виступати особа у віці від 14 до 16 років, вбачається, що законодавством обмежена можливість застосування даного виду покарання до такої вікової категорії осіб. Як додаткове покарання, передбачене санкцією статті, воно може бути застосоване лише до суб'єктів складів злочинів, передбачених ст. 308 КК України.

Однак законодавець передбачив можливість його застосування як додаткового покарання й у випадках, коли воно не передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України. Тому можна вважати, що у разі вчинення неповнолітньою особою у віці від 14 до 16 років злочину, передбаченого ч. 2 ст. 22 КК України, з використанням службового становища чи у зв'язку із здійсненням відповідної діяльності, до неї, хоча й за відсутності на це вказівки у санкції відповідної статті, може бути застосовано такий вид покарання.

На ознаки суб'єктів складів злочинів, що полягають в ухиленні від відбування покарань у виді громадських чи виправних робіт, впливає те, що такі покарання приводяться до виконання не пізніше десятиденного строку з дня набрання вироком законної сили або звернення його до виконання [5]. Тобто, ще протягом 10 днів засуджена особа, якщо вирок не був приведений до виконання, може і не відбувати їх з моменту набрання ним законної сили, а тому не вважається такою, що ухилилася від відбування покарання. При цьому, вік, з якого настає кримінальна відповідальність за такі діяння, сягає 16 років.

На такий же вік вказують науковці і при характеристиці суб'єкта складу злочину, що полягає в ухиленні від відбування покарання у виді обмеження волі [6, с. 453]. Однак, оскільки законодавець не передбачає можливості застосування такого покарання до неповнолітніх осіб, вважаємо, що суб'єктом ухилення від його відбування слід вважати особу, яка досягла 18-річного віку. Крім того, така особа, виходячи із положень ч. 1 ст. 390 КК України, повинна бути засуджена та відбувати даний вид покарання, а відповідно до ч. 2 ст. 390 КК наділятися ще й додатковими ознаками – отримати дозвіл на короткочасний виїзд за межі кримінально-виконавчої установи.

Аналіз суб'єкта складу злочину, що полягає у незаконних діях щодо майна, яке підлягає конфіскації (ч. 2 ст. 388 КК України), сьогодні викликає чи не найбільш широку дискусію серед науковців. Так, деякі автори вказують, що суб'єктом даного складу злочину може бути як власник майна, так і інші особи, зокрема такі, яким конфісковане майно було передане під розписку [6, с. 445]. Інші зазначають, що суб'єкт складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 388, є загальним. Це будь-яка фізична особа, якій виповнилось 16 років, у володінні, користуванні або розпорядженні якої знаходиться конфісковане майно [7, с. 1050].

Як бачимо, наразі законодавець не дає чіткого розуміння ознак суб'єктів складів злочинів, які полягають в ухиленні від відбування покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи. Поряд з цим, чітке їх встановлення має надзвичайно важливе значення. Це дозволить вирішити ряд проблем, які сьогодні виникають при притягненні осіб до кримінальної відповідальності за вчинення відповідних посягань: забезпечити проведення правильної кваліфікації вчиненого та призначення справедливого покарання.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2007. 1728 с.
2. Александров Ю. В. , Антипов В.И., Володько Н. В. и др. Уголовное право Украины. Общая часть: учебник / под ред. В. А. Клименко, Н. И. Мельника. Киев : Атика, 2002. 448 с.
3. Стрельцов Е. Л. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник. Харьков : ООО «Одиссей», 2007. 720 с.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
5. Крюк С. В. Особливості діяльності ізоляторів тимчасового тримання та ізоляції як складової режиму утримання затриманих осіб. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів. 2012. № 2. С. 317-325.
6. Стрельцов Е. Л. Уголовное право Украины: Особенная часть : учебник. Харьков : ООО «Одиссей», 2009. 544 с.
7. Мельника М. І., Хавронюка М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : вид. 7-ме, переробл. та допов. Київ : Юридична думка, 2010. 1288 с.

Теселько О. М.,

студентка магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

АНАЛІЗ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА

Наданий час в Україні зростає кількість акціонерних товариств, які в свою чергу потребують управління та правового регулювання, як з боку власників та і з боку держави в цілому. Щороку законодавство зазнає певних змін в частині створення, управління та регулювання акціонерними товариствами. Є велика кількість нормативно – правових документів, що регулюють певні питання в цій галузі, але основними нормативними актами є Конституція України, Закон України «Про акціонерні товариства», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів», Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок», Цивільний Кодекс України, Господарський кодекс України.

Основні принципи побудови системи акціонерного товариства є конституційність та законність, які закладені в основному нормативно правовому документі України[1].

Проте фундаментальним нормативно-правовим актом є Закон України «Про акціонерні товариства», яким визначено що акціонерне товариство - це господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями[2]. Цей закон був прийнятий для врегулювання проблем створення та діяльності акціонерних товариств, а також для врегулювання майбутніх конфліктів, які б виникали між підприємствами у сфері корпоративного управління. Істотних змін за новою редакцією Закону зазнали питання щодо створення акціонерного товариства, визначення та оцінки майна статутного капіталу, порядку проведення загальних зборів акціонерів, обрання членів акціонерного товариства, обрання та функціонування Наглядової Ради товариства.

Після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» - було змінено порядок купівлі-продажу акцій приватного акціонерного товариства. Тобто раніше акції товариства можна було продати лише шляхом проведення аукціону на фондовій біржі, на сьогодні діє спрощена процедура де вже акції приватного акціонерного товариства можуть продаватись та купуватись без проведення аукціону.

Також законодавець розширив обсяг річної регулярної інформації, як в свою чергу розкривається акціонерним товариством на фондовому ринку а саме:

- наявність публічної пропозиції та/або допуску до торгів на фондовій біржі;
- звіт керівництва;
- інформацію про зміну осіб, які є власниками фінансових інструментів, пов'язаних з голосуючими акціями акціонерного товариства, сумарна кількість прав за якими стає більшою, меншою або рівною пороговому значенню пакета акцій;
- твердження щодо річної інформації;
- відомості про участь емітента в інших юридичних особах;
- інформацію про структуру капіталу, в тому числі із зазначенням типів та класів акцій, а також прав та обов'язків акціонерів (учасників);
- інформацію про будь-які обмеження щодо обігу цінних паперів емітента, в тому числі необхідність отримання від емітента або інших власників цінних паперів згоди на відчуження таких цінних паперів;
- інформацію про наявність у власності працівників емітента цінних паперів (крім акцій) такого емітента, а щодо акцій - у кожного у розмірі понад 0,1 відсотка розміру статутного капіталу такого емітента;
- інформацію про корпоративні договори, укладені акціонерами (учасниками) такого емітента, яка наявна в емітента;
- інформацію про наявність філіалів або інших відокремлених структурних підрозділів емітента та ін.[3].

За цим Законом зазнала змін Наглядова Рада, де зазначили мінімальну чисельність учасників Ради та строк за якого Рада має здійснювати свої повноваження, але при цьому значно розширили їхні повноваження.

Таким чином наступні зміни та поправки Закону були спрямовані на сприяння спрощення та підвищення ефективності функціонування акціонерних товариств а також для створення правової системи захисту прав членів акціонерних товариств на основі європейських принципів.

Наступним є Закон України « Про цінні папери та фондовий ринок» даний закон регулює відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку [4].

На даний час є актуальне питання щодо внесення до нього змін стосовно виду емісійних цінних паперів. Це так званий новий вид цінних паперів, який полегшить використання банківських сертифікатів.

Стосовно кодифікованих нормативно-правових документів якими виступають Цивільний та Господарський кодекси України.

Цивільний кодекс України визначає акціонерне товариство – як господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [5].

За Господарським кодексом України акціонерним товариством є господарське товариство, яке має статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій, крім випадків, визначених законом [6].

Тобто кодекси не зазнали суттєвих змін в процесі становлення акціонерних товариств, положення яких було спрямоване на визначення фундаментальних, основних понять.

Отже, з плином часу і розвитком акціонерних товариств розвивалось законодавство України. Виникали нові поняття та певні фундаментальні положення на основі яких здійснюється робота акціонерних товариств. Основні зміни в законодавстві стосовно товариств та їх цінних паперів втілив Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів». Даний Закон відіграв велику роль в здійсненні контролю за діяльністю акціонерних товариств їх інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 18.09.2019).
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 18.09.2019).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів: Закон України від 16.11.2017 р. № 2210-VIII. Дата оновлення: 01.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-19> (дата звернення: 18.09.2019).
4. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 18.09.2019).
5. Цивільний кодекс України: Закон від 3 жовтня 2003 р. № 435-15. Дата оновлення: 31.03.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 18.09.2019).
6. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page> (дата звернення: 18.09.2019).

Титаренко М. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

ОЦІНКА СТУПЕНЯ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНОГО ЯК ПОКАЗНИК СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Людина завжди прагне пристосуватися до умов в яких вона опинилася. Не виключенням є й засуджені, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі. На них діють різні чинники, які можна віднести до офіційних – проведен-

ня з ними соціально-виховної роботи, та неофіційних – вплив безпосереднього оточення з його неписаними нормами та традиціями. Оскільки неофіційні чинники можна вважати референтними, то, як правило, засуджений намагається побудувати систему взаємовідносин з адміністрацією та іншими засудженими відповідно до наявного статусу, ідентифікуючись таким чином у безпосередньому соціальному оточенні. Водночас не залежно від того, яку шаблону займає в неофіційній ієрархії засуджений, йому доводиться проходити процедуру оцінки ступені виправлення в установлені законодавством періоди та випадки. Якщо вважати, що ефективність соціально-виховної роботи із засудженими визначається за результатами оцінки ступені виправлення, то це мабуть буде не зовсім вірно. У кожному конкретному випадку засуджені неоднаково реагують на виховні заходи, що з ними проводяться під час відбування кримінального покарання у виді позбавлення волі, а отже, часто пристосовуються до життєвих обставин, маніпулюючи таким чином ставленням до них з боку персоналу. У той же час, законодавець відносить «виправлення» до цілей покарання [2, ст. 50], а отже адміністрація установи виконання покарань зобов'язана формально, за зовнішніми ознаками поведінки та ставленням до праці, оцінювати ступінь виправлення кожного засудженого та складати подальший план індивідуальної та соціально-виховної роботи [4].

Аналіз праць науковців показав, що необхідною умовою ресоціалізації вони називають виправлення засудженого, як одну з цілей кримінального покарання (ч.2 ст. 50 КК України). Як стверджує Богатирьов І.Г., що «У науці кримінально-виконавчого права виправлення і ресоціалізація розглядається як один із напрямків діяльності органів і установ виконання покарань, який сприяє вихованню у засуджених соціально адекватних якостей, є внутрішнім процесом позитивних змін в особистості засудженого та його співпрацею із персоналом органів і установ виконання покарань, відновлення та розвитку соціально корисних зв'язків і відносин як у період відбування покарання, так і після звільнення, і охоплює три складові: мету покарання, діяльність органів і установ, які виконують покарання, процес корекції особи засудженого та змін у його особистості під впливом системи виховних заходів, результат роботи органів і установ виконання покарань» [3, с. 6].

Безумовно з'являється можливість, під час проведення оцінки виправлення засудженого, з'ясувати його ставлення до скоєного злочину, режиму відбування покарання, праці, вироку суду, колективу засуджених, представників адміністрації, майбутніх планів на життя після звільнення та своє місце в суспільстві.

Вважається, що суттєвий вплив на поведінку та процес позитивних змін і особистість засудженого в цілому здійснюють заходи заохочення. При цьому, разові заходи заохочення здійснюють не тривалий позитивний вплив, а такі заходи заохочення, що передбачені ст. 101 КВК України, ст. 81–82 КК України (переведення до дільниці соціальної реабілітації, заміна покарання більш м'яким, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання) [3], – спроможні стимулювати засудженого через значні пільги до процесу виправлення.

Результати оцінки кожного засудженого вносяться до розділу V щоденника індивідуальної роботи із засудженим (розділ VI щоденника індивідуальної роботи з неповнолітнім у виховних колоніях), в якому вказується такі критерії: дотримання вимог режиму відбування покарання, поведінка по відношенню до персоналу, поведінка стосовно інших засуджених, ставлення до виконання робіт із самообслуговування, благоустрою колонії, дотримання правил санітарії та гігієни, ставлення до участі в програмах диференційованого виховного впливу. У розділі VI щоденника індивідуальної роботи з неповнолітнім є 7-й критерій – ставлення до навчання. Під кожним із критерієм виставляється одна із оцінок: добре, задовільно, не задовільно. Кожна із оцінок обґрунтовується в графі «Коментар», на основі чого виставляється середній бал та записуються загальні зауваження по даному засудженому [1, с. 181].

Практика оцінки ступеня виправлення засудженого показує, що існує низка проблем, що впливають на цей процес, а саме:

- недостатній рівень професіоналізму та зацікавленості представників адміністрації під час збору та аналізу необхідної інформації про засудженого;
- відсутність у засудженого особистих документів, що не дозволяє залучити його до виробничої діяльності;
- відсутність всебічного та постійного контролю представниками адміністрації за дотриманням засудженим режиму відбування покарання;
- негативний вплив на засудженого з боку інших засуджених, їх мікрогруп, які мають негативну спрямованість і таким чином впливають на поведінку засудженого та його ставлення до праці, участі в культурно-масовій роботі, роботі самодіяльних організацій, планування подальших життєвих перспектив;
- низький рівень освіти засудженого, конформізм, небажання самовдосконалюватися та долати негативні звички й стереотипи поведінки, слабкі волевольності, відсутність професії – значно ускладнюють об'єктивну оцінку ступеня виправлення через створення психологічних бар'єрів у представників адміністрації щодо такого засудженого;
- відсутність роботи на підприємстві УВП, що обумовлює появу вільного часу, який не завжди використовується засудженим раціонально;
- відсутність у засудженого мотивації щодо умовно-дострокового звільнення через втрату корисних соціальних зв'язків тощо.

Оцінка ступеня виправлення може стати відправним пунктом для засудженого після усвідомлення ним реального стану справ і вироблення стратегії подальших дій. Усе залежить не лише від самого засудженого, а ще й від умов, безпосереднього оточення в якому він перебуває, авторитету адміністрації та наявних можливостей – навчатися, працювати, брати участь у суспільному житті, зовнішньої підтримки з боку близьких та рідних, громадських і державних організацій. Проведене дослідження показало, що більшість проблем пов'язаних з виправленням засудженого можна вирішити контролем за режимом відбування покарання та забезпеченням роботою. На даний час засуджені працевлаштовані з оплатою праці на виробництві установи на основі трудових договорів, для складення яких необхідні особисті документи засудженого (паспорт та ідентифікаційний код). Значна кількість засуджених має на меті працев-

лаштуватися на виробництві установи, для того щоб отримувати заходи заохочення, гроші, та загалом доцільно проводити час, але не може це зробити через відсутність документів в особовій справі. Сама по собі оцінка ступені виправлення засудженого не є гарантією законослухняного життя на свободі після звільнення. Для зменшення ризику скоєння нових злочинів необхідно змінити ставлення суспільства та законодавчо закріпити норми, які б забезпечили створення умов за яких звільненим з місць позбавлення волі особам, не на папері, а реально, надавалася робота та соціальна підтримка.

Список використаних джерел

1. Дрижак В.В. Пенітенціарна педагогіка : навч. посіб. Чернігів, 2009. 270 с.
2. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.09.2019).
3. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / за ред. І. Г. Богатирьова. URL: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/uik.html> (дата звернення: 13.09.2019).
4. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими : наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2013 №2300/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13> (дата звернення: 13.09.2019).

Ховайло А. С.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби;

Царюк С. В.,

к.ю.н., начальник юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби

ЗАПОБІГАННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ВТЕЧ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ

У сучасний період функціонування діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, важливим аспектом ефективного функціонування установ виконання покарання (далі – УВП) є забезпечення якомога меншої кількості вчинених правопорушень та злочинів під час відбування покарання засудженими. Це можливо лише під час ефективної реалізації засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, при застосуванні котрих забезпечується попередження вчинення порушень засудженими встановленого порядку відбування покарання, а також вчинення ними злочинів.

З переліку злочинів, що можуть бути вчинені в УВП, значну кількість становлять злочини за які встановлена кримінальна відповідальність передбачена ст. 393 КК України – тобто втечі з місць позбавлення волі або з-під варти. Такі злочини як втеча з місця позбавлення волі або з-під варти є суспільно-небезпечними, оскільки вони протидіють виконанню вироку або заходу процесуального примусу, заважають реалізації цілей покарання, порушують нормальну діяльність УВП та посягають на особисту безпеку і здоров'я осіб, які забезпечують виконання покарання і заходів процесуального примусу [1, с. 494].

Аналіз статистичних даних ДКВС України за 2014–2018 рр., свідчить про суттєве зростання рівня злочинності в УВП (з 301 злочину у 2016 р. до 541 за-

реєстрованих злочинів у 2018 р). Серед злочинів, що були попередженими в цей період, зазначимо, що найбільша їхня кількість зафіксована у 2014 р. – 4149, а найменша – 3548 у 2018 р. За вказаний нами період зафіксовано 135 втеч з місць позбавлення волі або з-під варти, 16 замахів на втечу з місць позбавлення волі або з-під варти. При чому, найбільша кількість втеч з місць позбавлення волі здійснена у 2014 р. – 43 втечі. Варто погодитися із твердженням про те, що це обумовлено початком воєнних дій на Сході України [2].

Склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 393 КК є формальним, і його об'єктивна сторона виражається у втечі, що здійснюється будь-яким способом і являє собою самовільне, тобто незаконне, тимчасове або постійне залишення місця позбавлення волі або тримання під вартою, вчинене особою, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, арешту або знаходиться в попередньому ув'язненні. Об'єктивна сторона злочину характеризується низкою ознак: вчинення злочину має місце тільки під час відбування покарання у виді позбавлення волі, або у період тримання особи під вартою як запобіжного заходу; втеча пов'язана із залишенням особою лише певного місця – охоронюваної території УВП, арешту або установи для попереднього ув'язнення; залишення зазначених установ при втечі завжди є самовільним; може бути здійснена будь-яким способом, залежно від якого дії винного можуть бути кваліфіковані за ч. 1 чи 2 ст. 393 [3].

Саме тому актуальним є питання забезпечення ефективної протидії втечам з місць позбавлення волі або з-під варти в аспекті вдосконалення діяльності структурних підрозділів УВП. З цією метою розроблено ряд заходів кримінологічного, правового, оперативно-розшукового, виховного, психологічного та режимного характеру щодо попередження втеч, використання яких необхідно здійснювати комплексно.

Дослідженню злочинів в УВП, а саме втечам з місць позбавлення волі або з-під варти останнім часом приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вітчизняні науковці як: Колб О.Г. [1], Коломієць Н.В. [4], Стулов О.О. [5], Василенко К.І. [6], Пузирьов М.С., та інші.

Важливу роль у аспекті запобігання злочинам, пов'язаних з втечами з місць позбавлення волі або з-під варти, відіграє забезпечення системи безпеки УВП, а саме їх технічна складова. Коломієць Н.В зазначає, що сучасна система поділу установ виконання покарань в Україні, хоча і схожа з європейськими (максимальний, середній, мінімальний рівні безпеки), але з огляду на значну гуманізацію майже «стерта» відмінність (суворість) у рівнях безпеки [4, с.199].

У свою чергу інші науковці слушно зауважують, що трансформацією кримінально-виконавчої сфери є необхідність модернізації нагляду та охорони засуджених з метою технічно унеможливити втечі з УВП, а не стріляти втікачу у спину. Для впровадження такої системи необхідні: добра воля законодавця і відповідне фінансування. А це – одвічна проблема, що заважає будь-яким реформам, і не лише у кримінально-виконавчій сфері [5, с. 298].

Так, дослідниця проблематики вчинення втеч з місць позбавлення волі Василенко К.І зазначає, що процес виправлення та ресоціалізації засуджених передбачає індивідуальний підхід до кожної особистості й диференціацію вчиненого на нього виховного та профілактичного впливу, що неможливе без

знання особливостей особистості засудженого, дослідження механізму взаємодії тих чи інших її властивостей, які, будучи опосередкованими соціально-психологічними умовами, впливають на її криміногенну поведінку [6, с. 22–27].

З огляду на існування проблеми порушення засудженими умов перебування в УВП та збільшення скоєних останніми роками втеч з місць позбавлення волі або з-під варти, вбачаємо основним напрямком запобігання таким злочинам у здійсненні профілактичних заходів, які полягають у встановленні та нейтралізації причин і умов цих кримінальних діянь, виявлення засуджених (ув'язнених), які мають намір їх учинити, застосування до таких засуджених (ув'язнених) превентивних заходів, недопущення переростання дій із підготовки до втечі у вчинення злочину.

Маємо погодитися з думкою науковців, що попереджувальна діяльність, спрямована на недопущення втеч з місць позбавлення волі або з-під варти, повинна передбачати визначення основних категорій осіб, від яких у силу їх індивідуальних криміногенних особливостей можна очікувати вчинення втечі [7, с. 31].

Пропонуємо з метою отримання позитивних показників протидії втечам, здійснювати заходи спеціального та індивідуального характеру, за допомогою яких можливе своєчасне виявлення осіб, які здатні на організацію або самостійне здійснення втечі, а також проведення щодо них індивідуальної профілактичної роботи. Необхідною умовою запобігання втечам з місць позбавлення волі є виявлення факторів, які впливають на вчинення втеч, розроблення та запровадження заходів з їх ліквідації. Засуджені, що мають нахили до організації та здійснення втеч, повинні бути вчасно виявлені, ізольовані, забезпечені надійною охороною. Щодо цих осіб мають запроваджуватися профілактичні заходи виховного та індивідуального характеру, що включають в себе працю, освітнє та професійне навчання. Важливим аспектом у здійсненні профілактики втеч є співпраця усіх структурних підрозділів УВП, територіальних органів управління кримінально-виконавчої системи з іншими правоохоронними органами, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції, державними та громадськими організаціями.

Втечі з місць позбавлення волі як кримінальні явища порушують нормальну діяльність виправної чи виховної колонії, створюють загрозу безпеці персоналу, засуджених й інших громадян. Негативні наслідки втеч полягають не стільки в ухиленні засудженого від відбування покарання, скільки в тих непередбачуваних небезпеках, які виникають у процесі їх вчинення: напад на охорону і заволодіння зброєю; вбивство вартових, представників конвою, співробітників установи й використання їх одягу та документів для виходу за межі місця позбавлення волі; захоплення заручників та ін. Тому, впровадження заходів запобігання втечам з місць позбавлення волі або з-під варти має неабияке значення у протидії злочинності не тільки в УВП, а й для підтримання безпеки держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Колб О.Г. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі : навчальний посібник. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 2015. 494 с.

2. Злочинність в установах виконання покарання. Доступ до правди. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/53958/response/131275/attach/1/UTF%208%20236.pdf> (дата звернення: 17.19.2019).

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

4. Коломієць Н.В. Заохочення у кримінально-виконавчому праві європейських країн. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 195–206.

5. Стулов О.О. Сучасні підходи до проблеми реалізації принципу законності у сфері виконання покарань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 296–305.

6. Василенко К.І. Спеціальні та індивідуальні заходи запобігання втечам засуджених (ув'язнених). *Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби*. 2014. №3 (7). С. 22–27.

7. Запобігання втечам із виправних колоній та слідчих ізоляторів: методичні рекомендації / Пузирьов М.С., Василенко К.І., Богатирьов А.І.; за заг. ред. д.ю.н., проф. І.Г. Богатирьова. Київ, 2014. 31 с.

Чава О.,

студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПОНЯТТЯ ОСОБЛИВИХ ПОТРЕБ ЖІНОК В УМОВАХ МІСЦЬ ПРИМУСОВОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Жінкам, внаслідок їх статевої приналежності, особливо важко перебувати в умовах місць примусового позбавлення волі. Незважаючи на те, що в різних країнах існують значні відмінності в умовах тримання жінок у виправних установах, їх правовому статусі, ступеню уразливості, а також потребах, багато проблем щодо умов їх перебування в місцях ув'язнення є загальними.

По-перше, це труднощі, які випадають на долю жінок щодо доступу до правосуддя. Вони посилюються низкою чинників, які мають пряме відношення до їх статі, зокрема пов'язані з випадками дискримінації у сферах освіти; працевлаштування; укладення та розірвання шлюбу; в репродуктивній сфері; в усіх аспектах, що стосуються свободи пересування [1].

Як свідчить Т.І. Фулей, багато жінок, які потрапляють до обігу системи кримінального судочинства, належать до бідних і маргіналізованих верств суспільства, а також до тих прошарків, де отримання освіти не є нормою для жінок внаслідок нав'язаної їм рольової моделі, в основі якої можуть бути релігійні, традиційні або стереотипні уявлення про становище жінки в суспільстві [2, с. 15]. Зокрема, більшість затриманих жінок не тільки не мають коштів, щоб скористатися послугами адвоката, але часто вони просто неграмотні і не мають уявлення про свої законні права. Тому вони ризикують підписати свідчення, що мають серйозні правові наслідки, у тому числі і неправомірне застосування засобів примусу.

По-друге, жінки під час затримання можуть піддаватись сексуальному насильству та іншим формам жорстокого поводження. Ці дії використовуються для примусу таких жінок зізнатись у злочинах, яких вони не скоювали. Є безліч даних про підписання бідними і неосвіченими жінками свідчень, змісту яких

вони не розуміють (причому підписом інколи слугував відбиток великого пальця). В окремих національних системах правосуддя прийнято виключно довіряти зізнанню обвинуваченої, тому за відсутності інших доказів таке нічим не підкріплене зізнання може стати основою обвинувачення [2, с. 19]. Існують численні документальні підтвердження широкої поширеності сексуального насильства в сім'ї щодо жінок до їх ув'язнення. Ймовірність того, що жінка, яка перебуває в ув'язненні, є психічно неповноцінною, як правило внаслідок пережитого домашнього (і не тільки) насильства, у тому числі і сексуального, є досить значною. Дані ВООЗ свідчать, що «35 % жінок стали жертвами фізичного та / або сексуального насильства з боку партнера і / або сексуального насильства з боку не партнера в своєму житті; 30 % жінок, які коли-небудь вступали у партнерські відносини в усьому світі, піддавалися фізичному або сексуальному насильству з боку партнера в своєму житті, а 7 % жінок у всьому світі піддавалися сексуальному насильству з боку не учасника у власному житті» [3].

По-третє, існує нагальна необхідність захисту психічного здоров'я жінок, які перебувають в умовах ізоляції від суспільства, з метою попередження їх віктимізації. Перебування в місцях позбавлення волі породжує проблеми з психічним здоров'ям або посилює вже наявні. Дослідження показали, що жінки частіше за чоловіків схильні самі завдавати собі шкоду або вчиняти спроби самогубства, що свідчить про необхідність надання їм відповідної психологічної допомоги з урахуванням гендерної специфіки жінок – правопорушників. Як свідчить Л. М. Вольнова, психічне здоров'я жінки лід час перебування в ув'язненні може бути підірвано внаслідок переповнення виправних установ, відсутності належної диференціації ув'язнених і спеціальних програм зайнятості (а наявні програми можуть не враховувати особливих потреб жінок). Якщо жінка не відчуває себе захищеною, якщо вона знаходиться під наглядом персоналу чоловічої статі і вважає, що є ризик насильства, в таких випадках несприятливий вплив ув'язнення на її психічне здоров'я погіршується [4, с. 93].

По-четверте, потребує вирішення проблема охорони здоров'я жінок в умовах місць примусового позбавлення волі з урахуванням гендерної специфіки. Жінки, які перебувають в ув'язненні, у більшому ступені, ніж чоловіки, потребують медичної допомоги під час прийому до виправної установи. У період перебування в місцях позбавлення волі їх стан може погіршитися через відсутність належного медобслуговування, недотримання норм гігієни і внаслідок поганого харчування і перенаселеності виправних установ. До того ж у всіх жінок є специфічні потреби в медичному обслуговуванні, зумовлені особливостями статі, тому їм необхідно мати можливість регулярного контакту зі спеціалістом. Медслужби виправних установ у більшості випадків погано оснащені технічно і матеріально, мають недоукомплектований штат і працюють в умовах відсутності реальних контактів з іншими державними медичними службами [5, с. 24].

По-п'яте, нагальною проблемою є незадовільний стан сексуального та репродуктивного здоров'я жінок - ув'язнених. Насильство щодо жінок, особливо сексуальне насильство, має численні наслідки (як короткострокові, так і довгострокові) для сексуального і репродуктивного здоров'я жертв. Таким чином, жінки - ув'язнені представляють собою групу підвищеного ризику у тому, що стосу-

ється захворювань статевої та репродуктивної систем, в тому числі і ракових захворювань. Жінки особливо уразливі в плані зараження ВІЛ. З-за того, що жінки - ув'язнені часто є споживачами ін'єкційних наркотиків, були жертвами сексуального насильства, жорстокого поводження, працювали в сексіндустрії та мали незахищені сексуальні контакти, значна їх частина на початку терміну ув'язнення страждає на ЗПСШ, включаючи ВІЛ і різні форми гепатиту [6].

По-шосте, потребує вирішення проблема зловживання алкоголем і/або наркотиками жінок, які перебувають в місцях позбавлення волі. Більша частина жінок - ув'язнених в усьому світі потребують допомоги внаслідок алкогольної та наркотичної залежності, хоча лише менша їх частина може скористатися спеціальними програмами такої допомоги. Якщо в місцях позбавлення волі, де утримуються жінки, не боротися з наркотичною залежністю, виникає велика ймовірність повторного вчинення злочину. Це може бути або злочин, пов'язаний з наркотиками, або крадіжка або заняття проституцією з метою отримання грошей на придбання наркотиків. Дослідження доводять, що жінки, які мають подібну залежність, з більшою ймовірністю, ніж чоловіки, піддаються фізичному та сексуальному насильству, яке може спровокувати зловживання алкоголем чи наркотиками, а також викликати посттравматичні стресові розлади або інші проблеми з психічним здоров'ям. [7, с.13].

По-сьоме, важливою вважається проблема збереження сімей для жінок, які перебувають в ув'язненні. Руйнування сімейних зв'язків має надзвичайно негативні наслідки для емоційного стану жінок - ув'язнених, особливо матерів і негативно впливає на перспективи повернення жінок до нормального життя після звільнення.

По-восьме, необхідно приділяти особливу увагу умовам перебування в місцях позбавлення волі вагітних і жінок, які мають дітей. Всі дослідження щодо дітей, чий батьки перебувають в ув'язненні, показують, що «протягом строку ув'язнення когось із батьків діти відчувають комплекс психологічних проблем. У них, серед іншого, може розвинути депресія, може спостерігатися підвищена активність, відставання в розвитку, вони можуть проявляти агресію, задиратися, можуть віддалятися від людей, у таких дітей бувають проблеми зі сном і харчуванням, вони можуть тікати, прогулювати заняття в школі, погано вчитися і здійснювати правопорушення". Більш того, «розлуку з ким із батьків дитина може сприймати так, ніби її кинули або відмовилися від неї, що може посилити дитячі страждання» [8, с. 14].

Значними є проблеми, з яким стикаються жінки після звільнення з місць позбавлення волі. Зокрема, мало уваги приділяється реальній підготовці до звільнення, трудовому та побутовому влаштуванню. Співробітництво між адміністраціями виправних установ, з одного боку, і цивільними, соціальними та медичними службами - з іншого, майже відсутнє. До того ж через кримінальне минуле і стигматизацію жінки, які звільнилися з місць позбавлення волі, зазнають дискримінації при влаштуванні на роботу та при отримання освіти. Від них може відвернутися сім'я, і в деяких країнах їх можуть позбавити батьківських прав [7, с.24].

Таким чином, запобігання дискримінації у відношенні до жінок-ув'язнених полягає у розумінні того, що їх потреби кардинально відрізняються від по-

треб чоловіків, які перебувають в ув'язненні. Вирішення цієї проблеми залежить від способу і стилю управління установами виконання покарань, системи оцінки та класифікації ув'язнених – жінок, наявних програм їх зайнятості, охорони їх здоров'я та умов утримання жінок та жінок з дітьми.

Список використаних джерел

1. О. Уварова. Бар'єри, механізми і належні практики в сфері доступу жінок до правосуддя в Україні URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806b0f41> (дата звернення: 12.08.2019)
2. Фулей Т.І. Гендерна рівність при здійсненні правосуддя. Київ : ВАІТЕ, 2016. 180 с.
3. Борьба с насилием в отношении женщин в регионе ОБСЕ. Очерк о ситуации в регионе, передовом опыте и пути развития. Обновленная версия, Август 2017. URL: <https://www.osce.org/ru/secretariat/373252?download=true> (дата звернення: 11.08.2019).
4. Вольнова Л.М. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник. Київ : В-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 275 с.
5. Андрес Лехтметс, Йорг Понт. Охорона здоров'я та медична етика в пенітенціарних установах Посібник для медичного персоналу пенітенціарних установ та іншого персоналу, відповідального за стан здоров'я засуджених та ув'язнених. Київ : Рада Європи, 2016. 77 с.
6. Права людини жінок, які живуть з ВІЛ в Україні: Результати дослідження на базі спільноти крізь призму CEDAW. URL: <http://www.un.org.ua/images/documents/4480/HIV%20through%20CEDAW%20lensukrcompressed.pdf> (дата звернення: 11.08.2019)
7. Томрис Атабай. Руководство для администрации учреждений исполнения наказаний и других должностных лиц: Женщины в местах заключения. Управление ООН по наркотикам и преступности. Вена, Нью-Йорк. 2008. 117 с.
8. Обзор «Женщины в заключении. Условия в государствах-членах Совета Европы». Совет квалеров по делам Европы. Москва : PRI, 2007. 49 с.

Черниш В. В.,

аспірант Академії Державної
пенітенціарної служби

КРИТЕРІЙ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСПОЗИЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ Ч. 1 СТ. 365-2 КК УКРАЇНИ

Глибокі трансформаційні процеси в усіх сферах суспільного життя, що відбуваються наразі в країні, вимагають відповідних інституційних перетворень, зокрема, і у сфері надання публічних послуг. За таких умов, окремі суб'єкти суспільних відносин можуть отримувати специфічний правовий статус з певним колом повноважень, що надають різноманітні можливості для виконання передусім суспільно корисних функцій задля забезпечення реалізації своїх прав невизначеному колу осіб. Однак, такі повноваження можуть використовуватися і всупереч суспільним інтересам.

У ст. 365-2 КК України законодавцем криміналізовано зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Зазначене суспільно небезпечне діяння не безпідставно включено до системи посягань, об'єднаних за своїм родовим об'єктом у злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, передбачених розділом XVII закону про кримінальну відповідальність, що повною мірою відображає

соціальну спрямованість кримінально-правової заборони, вкладеної в диспозиції вищевказаної статті [1].

Тому, з точки зору кримінально-правової науки критичний аналіз юридичної конструкції елементів складу зазначеного злочину та вироблення критеріїв його вдосконалення є визначальним для застосування кримінально-правової заборони на практиці та усунення суспільно шкідливих наслідків такого діяння.

Дослідженням питань кримінально-правової характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, займалися такі вчені як Д. О. Сисоєв [2, с. 268], Ю. І. Шиндель [3, с. 456–460], С. В. Ізосімов [4, с. 15–16], В. І. Тютюгін [5, с. 784] та ін.

Проте, незважаючи на численний науковий доробок, у вітчизняній кримінально-правовій науковій доктрині відсутні комплексні дослідження проблеми недоліків юридичної конструкції складу вказаного злочину та критеріїв вдосконалення кримінально-правової заборони, передбаченої ст. 365² КК України. Саме тому, метою даної публікації є виокремлення недоліків юридичної конструкції складу вказаного злочину та пошук критеріїв її вдосконалення через системний аналіз, передусім, об'єктивних ознак складу злочинного посягання, зокрема, об'єкту та об'єктивної сторони в комплексі з практикою правозастосування відповідної кримінально-правової заборони.

Об'єктом злочину – зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, – у кримінально-правовій доктрині прийнято вважати суспільні відносини, що забезпечують встановлений організаційно-правовий порядок надання публічних послуг. Така сфера суспільних відносин являє основний безпосередній об'єкт злочинного посягання.

Ю. І. Шиндель, наприклад, вважає, що у вітчизняній науці кримінального права надано досить формальне визначення об'єкту аналізованого злочину. Першочерговим для наукових досліджень критерієм у визначенні кола суспільних відносин, що складають такий об'єкт, має бути суспільна небезпечність діяння [3, с. 456–460].

Права та інтереси окремих громадян, інтереси юридичних осіб, державні чи громадські інтереси, що охороняються законом, виступають додатковими обов'язковими об'єктами злочину.

З об'єктивної сторони злочин характеризується діянням, що полягає у зловживанні повноваженнями суб'єктом злочину, суспільно небезпечними наслідками у вигляді істотної шкоди правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, причинно-наслідковим зв'язком між діянням та наслідком.

Зловживання повноваженнями є ніщо інше, як використання специфічних можливостей, у зв'язку зі здійсненням діяльності з надання публічних послуг і лише під час такої професійної діяльності але всупереч та на шкоду інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб.

Для надання певних послуг у сфері публічної діяльності, наприклад, державної реєстрації речових прав на нерухомість, державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, надання експертних висновків у певній сфері суспільно корисної діяльності тощо, окремі суб'єкти суспільних відносин, через

специфічний правовий статус отримують певні права та повноваження, організаційно забезпечують функціонування відповідних установ, у структурі яких такі суб'єкти діють але діяння такого суб'єкта суперечить завданням, змісту публічних послуг, з одного боку, та загальним принципам, меті та завданням відповідної установи.

При цьому суб'єкт посягання може вчиняти дії не лише з порушенням своєї компетенції, що визначається законодавчими актами, підзаконними нормативно-правовими актами: постановами, наказами, положеннями, інструкціями, актами індивідуальної дії тощо, а вчиняти і в межах компетенції з цілковитим дотриманням вимог законодавства, що відповідає змістовному наповненню його функціональних обов'язків.

Проте, такі дії або бездіяльність позбавляють можливості інших осіб, які мають потребу в отриманні публічної послуги, реалізувати свої права. За таких умов, нині існуюче формулювання диспозиції ст. 365-2 КК України не відображає повною мірою зовнішню сторону цього суспільно небезпечного діяння, що викликає проблему в правозастосуванні кримінально-правової заборони на практиці і не дозволяє виявити, а головне запобігти порушенням прав потерпілих осіб.

Слід виділити одну спільну але суттєву рису серед усіх суб'єктів посягання, що визначені у ч. 1 ст. 365-2 КК України, що притаманна останнім під час реалізації ними повноважень у сфері надання публічних послуг – це обов'язок прийняття рішень, вчинення певних дій або утримання від їх вчинення. Такі обов'язки виникають через врегульовані нормами законодавства процедури надання публічних послуг з відповідними етапами та стадіями їх реалізації.

Так, наприклад, аудитор за результатами надання аудиторських послуг підписує аудиторський звіт; нотаріус проводить нотаріальну дію або може прийняти рішення про відмову у вчиненні нотаріальних дій; оцінювач складає звіт щодо оцінки майна; уповноважена особа або службова особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб складає протоколи про правопорушення у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та/або розглядає справи, в межах своїх повноважень, в кожному випадку виявлення правопорушення вживає всіх необхідних заходів для документального закріплення факту правопорушення, всебічно, повно та об'єктивно досліджує обставини справи, а також своєчасно застосовує передбачені законодавством адміністративно-господарські санкції з урахуванням критеріїв істотності порушень законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб; експерт здійснює підготовку різноманітних висновків з різних питань та засвідчує їх своїм підписом; арбітражний керуючий скликає збори і комітет кредиторів, здійснює заходи щодо захисту майна боржника, виявлення кредиторів і дебіторів боржника, розглядає вимоги кредиторів, заявлених до боржника, формує та веде реєстр кредиторів, аналізує фінансову, господарську та інвестиційну діяльність боржника, його становище на ринках, розробляє план санації боржника, мирової угоди між боржником і кредиторами, ліквідує боржника, визнаного банкрутом та інше; приватний та державний виконавці виносять процесуальні постанови в ході виконавчого провадження; незалежний представник, член трудового арбітражу вчиняють дії, спрямовані на

врегулювання колективного трудового спору, вирішують спори у третейському суді; державний реєстратор приймає рішення про державну реєстрацію прав або відмову у такій реєстрації тощо.

Тому, формулювання зовнішньої сторони цього діяння має відображати функціонально-змістовне наповнення поняття «зловживання», передусім, з об'єктивної сторони такого діяння, на законодавчому рівні слід конкретизувати можливі способи таких зловживань, виходячи з обсягу компетенції та правового статусу суб'єктів злочину, визначених ст. 3652 КК України. Зазначене дозволить попереджати використання прав та можливостей суб'єктів, які надають публічні послуги, всупереч інтересам та принципам публічної служби, діяльності відповідних установ, інтересам окремих громадян та юридичних осіб.

Саме тому на нашу думку, диспозиція ч. 1 ст. 365-2 КК України має відображати всі можливі прояви зовнішньої сторони такого зловживання та повинна мати такий вигляд: «Зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем, уповноваженою особою або службовою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), або державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, державним виконавцем, приватним виконавцем, зокрема, шляхом прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб...».

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 17.09.2019).
2. Сисоєв Д. О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 268 с.
3. Шиндель Ю. І. До питання про об'єкт злочину, передбаченого статтею 365-2 Кримінального кодексу України (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги). *Форум права. Електронне наукове фахове видання*. 2013. № 3. С. 456–460.
4. Изосимов С. В. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях (уголовно-правовой анализ) : автореф. дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.08. Санкт-Петербург, 1997. 20 с.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. 5-те вид., допов.: Т. 2: Особлива частина: станом на 01 січн. 2013 р. / за ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. Харків : Право, 2013. 1040 с.

Черняг А. В.,
студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Злочинність являється історичним обумовленим явищем, яке притаманне всім країнам, навіть високорозвиненим. Різниця полягає лише у здатності ефективно запобігати поширенню злочинності. Але для більш ефективного запобігання необхідно з'ясувати причини та умови вчинення злочинності. Метою даною статті є аналіз причин та умов вчинення злочинності в місцях позбавлення волі.

Варто зазначити, що з'ясуванню причин та умов вчинення злочинності в місцях позбавлення волі науковці приділяли багато уваги.

Так, Н. Ф. Кузнєцова свого часу писала, що причиною, яка найближче стоїть до злочинного акту, є антисоціальна мотивація поведінки [1, с. 56].

Головкін Б.М. вважав, що специфічне місце вчинення злочину (злочини вчиняються в установах виконання покарань у вигляді позбавлення волі і обмежені територією цих установ); своєрідний суб'єкт злочину (особа, яка засуджена за вчинення злочину і відбуває покарання у вигляді позбавлення волі); спрямованість проти інших засуджених або проти осіб адміністративного персоналу установи [2, с. 3].

Таким чином, створювати масову суспільну злочинну діяльність може, деформована у кримінальному відношенні суспільна свідомість. Тому, якщо саме це положення застосувати до злочинності, то можна прослідкувати, що у засуджених є спільна реформованість свідомості, яка виникла спочатку, як індивідуальна, тобто з моменту вчинення ними злочину за який вони несуть покарання, а потім реалізувалась у вчиненні злочинних діянь вже у місцях позбавлення волі.

Тому, можна дійти до висновку, що суспільна свідомість в порівнянні зі свідомістю індивідуальною являє собою якісно інший феномен, узагальнену форму організації духовного життя, а значить й механізм її детермінації дещо інший [3, с. 106]. Злочинність у місцях позбавлення волі має певні особливості, які обумовлені сукупністю стосунків між засудженими, а також адміністрацією виправних установ. Також, на здійснення злочинності в місцях позбавлення волі впливають ще фонові фактори, такі як алкоголізм, наркозалежність, соціальний паразитизм, правовий нігілізм та прояви аморальності.

Г.А. Аванесов зазначав, що в даному випадку діє схема «замкненого кола», тобто коли злочинність виступає в якості своєї особистої причини, породжує саму себе, відтворює себе, створює та зміцнює ґрунт здійснення злочину [4]. В ув'язнених дані фонові фактори загострюються, тобто це зумовлено обмеженістю у пересуванні, відсутністю захоплень та розвитку, неосвідченість, що призводить до формування та розвитку злочинності в місцях позбавлення волі.

З. Ірісханов такої ж думки, але вказує, що ефект відтворення злочинності, зокрема, пенітенціарної її частки, присутній сам факт її існування, оскільки одним цим вона заражає, та залучає до злочинів нестійких осіб. Це відбувається за рахунок зберігання, розповсюдження, адаптації, які застосовуються до обста-

вин кримінальної психології, які змінюються, безпосередньо, кримінального зараження частини населення, використання злочинцями механізмів прямого інструктування, навіювання, наслідування [5].

Також, слід зазначити, що більшість засуджених в умовах замкнутого простору та свого колишнього способу життя, страждає психічними розладами, не виключаючи осудності (психоз, неврастенія, істерія, психопатії, наслідки алкогольної та наркотичної залежності тощо), що також призводить до різних конфліктів та зіткнення інтересів [6].

На думку Ю.М. Антоняна, окрему групу детермінуючих факторів злочинності в місцях позбавлення волі складають недоліки в діяльності адміністрації пенітенціарної установи. Наприклад, застосування необґрунтованого насилля до засуджених, словесні образи в їх адресу, несправедливе вирішення конфліктів серед арештантів, приховання дисциплінарних та більш тяжких порушень, які допускаються у місцях позбавлення волі, слабкий контроль за поведінкою засуджених, упушення в оперативній, виховній, психологічній, педагогічній, санітарно – епідеміологічній сферах діяльності пенітенціарної установи [7].

Зовнішніми причинами та умовами виступають криміногенна конфліктна ситуація та особливості мікросередовища засуджених. Також, О.В. Старков намагався розкрити фактори, які відносяться до організації процесу виконання покарання, тобто сюди він відносить технічні та організаційно – управлінські умови [8].

Так, можна дійти до висновку, що злочинність в місцях позбавлення волі виникає, в основному, через недоліки адміністрації в організаційно – управлінській діяльності, працевикористання засуджених та організації нагляду за засудженими, які створюють загрозу віктимізації засуджених. Варто зазначити, що найчастіше скоєнню злочинів засудженими в умовах ізоляції сприяють наступні фактори:

1. Психічні розлади, не виключаючи осудності, що суттєво зменшують здібності засудженого контролювати свою поведінку, ведуть до різкого зменшення інтелекту та вольових якостей;

2. Приналежність до певної вікової групи, тобто середній вік засуджених за скоєні злочини – 25 років;

3. Невисокий освітній рівень більшості засуджених, а також примітивна структура їх потреб.

4. Емоційна нестійкість, невтриманість обличчя, обмеження можливості самоуправління в екстремальних умовах тощо;

5. Комфортність, залежність від інших засуджених викликає підсвідомо прагнення вирватися із замкнутого кола, так, як наслідок – втеча та інші прояви ухилення від покарання;

6. Інтровертність засуджених, тобто повністю занурення в свої думки, в своє «я», що призводить до схильності до самоаналізу, нетовариськості, песимізму, скритності тощо, які здатні при відсутності тривалої розрядки, вирішуватися шляхом злісне порушення режиму, хуліганство, насилля, втеча тощо;

7. Підвищена тривожність, яка виражається переважно в страхах, обережності, прагнення до мінімізації контактів, викликає психічне та невротичне захворювання, якщо не знаходить своєї розрядки;

8. Підвищена зарозумілість, упертість, а у особливо небезпечних злочинців – підвищений самоконтроль, які йдуть поряд з організаційними здібностями, сприяють формуванню якостям лідера.

Список використаних джерел

1. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации / за ред. В. Н. Кудрявцева. Москва : Изд-во МГУ, 1984. 204 с.
2. Головкін Б.М. Причинність у системі детермінації злочинності. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). С. 1-9.
3. Головкін Б.М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні. Форум права. 2014. № 1. С. 106–111.
4. Ревягин А.В. Криминологическая характеристика рецидивной преступности в местах лишения свободы. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2015. № 4 (63). С. 56.
5. Шалагин А.Е. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, совершаемых в местах лишения свободы. *Вестник экономики, права и социологии*. 2016. С. 217.
6. Ирисханов А.З. Совершенствование уголовно-процессуальной и оперативно-розыскной деятельности по противодействию пенитенциарной преступности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08. Владимир, 2009. 20 с.
7. Нечаев А.Д. Пенитенциарная преступность: положительные и отрицательные тенденции. *Вопросы современной юриспруденции*: Сб. ст. по матер. 15 междунар. науч.-практ. конф. № 12 (51). Новосибирск. 2015. С. 103-108.
8. Антонян Ю.М. Криминология : учебник для академического бакалавриата. Москва, 2015. С. 342-343.

Шамрук Н. Б.,

к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби;

Корінь А. В.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби

МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЄДНАННЯ ДО ГААЗЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Міждержавне усиновлення – це незалежний інститут міжнародного приватного права, основним завданням якого є забезпечення дітей без батьківського піклування, сімейними умовами та довгоочікуваними батьками. Тобто, міждержавне усиновлення є основою виникнення сімейних відносин як правового акта за участю іноземного громадянина. Ставлення до усиновлення іноземними громадянами неоднозначно, як серед професіоналів, так і серед простих громадян

Інститут усиновлення тісно пов'язаний з правовими, економічними, соціальними, демографічними аспектами розвитку нашого суспільства, а також із соціальною мораллю. Як видно з аналізу норм чинного законодавства, держава

визнає можливість усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами та забезпечує реалізацію прав іноземних громадян у цій сфері правовідносин, але водночас встановлює пріоритет національного усиновлення.

Слід зазначити, що в Україні немає перешкод для усиновлення дітей громадян України іноземцями, хоча в 90-х роках в Україні був встановлений мораторій на усиновлення таких дітей іноземцями до формування необхідної нормативно-правової бази. Багато дітей з України усиновлені іноземцями. Сьогодні українських дітей продовжують усиновляти в країни, де насправді відбуваються збройні конфлікти. Прикладом може бути Ізраїль, де цивільне населення постійно вбивається терактами та ракетними атаками.

У 2014 році Верховна Рада України прийняла до розгляду проект закону «Про приєднання України до Гаазької конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення», при прийнятті якого процедура міжнаціонального усиновлення має бути уніфікована та спрощена [1], однак досі не приєдналася до Конвенції. Цей закон просто необхідний для українських сиріт, оскільки приєднання до конвенції запровадить процедуру обстеження потенційних усиновителів, посилить контроль за усиновлювачами за кордоном, а головне, дасть можливість вибрати сім'ю для дитини, а не дитини сім'ї, що сприяє співпраці з країнами, громадяни яких усиновляють українських сиріт, а також впроваджує механізм реального захисту прав кожної усиновленої дитини.

Сьогодні існує багато проблем з ратифікацією та впровадженням Гаазької конвенції у національному законодавстві України, вирішення деяких питань в якій суперечить чинному законодавству України. Однак він встановлює загальні правила прийняття, які повинні застосовуватися в країнах, які його ратифікували; формулює важливі загальні вимоги щодо усиновлення іноземними громадянами, спрямовані на повагу прав усіх зацікавлених осіб, особливо дитини; визначає загальні правила взаємодії відповідних держав.

Ствердження про те, що Конвенція не несе прямого зобов'язання здійснювати моніторинг після прийняття, є невиправданим. З аналізу статей 9 (с) та 10 цього міжнародного акта випливає, що Договірні Держави повинні розробляти власні критерії акредитації організацій на основі стандартів конвенції, поширюючи їх на потреби конкретної країни [2, с. 52]. У той же час обов'язок вирішення долі усиновлених дітей повинен бути закріплений як необхідна умова діяльності акредитованих установ. Тому побудова потужної системи контролю щодо захисту українських дітей за кордоном є виключним завданням національного законодавства.

Важливо розуміти, що ратифікація Гаазької конвенції жодним чином не повинна погіршувати статус потенційних українських сімей, а лише нормалізувати процедуру, яка виконується після вичерпання національних можливостей [3, с. 73].

Дотримання міжнародних принципів у делікатному питанні, такому як усиновлення, можливе лише за умови послідовних узгоджених дій їх компетентних органів, що усуває неминуче виникаючі проблеми, забезпечує прозорість діяльності відповідних акредитованих органів з усиновлення, закінчує досудове навчання процедури та контроль за умовами життя дитини після усиновлення.

Координацію повинні забезпечувати органи, що мають повноваження, як правило, існуючі міністерства.

Гаазька конвенція не деталізує детально процедурні та інші особливості усиновлення, натомість визначає загальні вказівки та принципи, а визначення деталей - питання внутрішнього законодавства. На наш погляд, ратифікація Гаазької конвенції в Україні є доцільною. Важливо також створити національний орган для узагальнення інформації щодо усиновлення, позасудового контролю за усиновленням іноземних громадян та розгляду скарг дітей на порушення їх прав тощо. Усі аспекти національного здійснення усиновлення повинні бути закріплені у законі, що ратифікує Гаазьку конвенцію, який повинен забезпечити правову базу для усиновлення іноземними громадянами в Україні.

Реалізація закону забезпечить максимальну відкритість та прозорість процедури усиновлення, мінімізує корупційні ризики та корупційні компоненти в процесі усиновлення, а також забезпечить врахування найкращих інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [4].

Аналіз статистичних даних свідчить про зменшення загальної кількості усиновлених дітей іноземними громадянами. Тому органи опіки та піклування з метою перестрашування у захисті прав українських дітей неохоче були зустрічатися із громадянами Ізраїлю, коли вони визнали прийнятним усиновлення. Розглянемо статистику усиновлення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування усиновлених іноземними громадянами за рішенням судових органів протягом 2018 року: Аргентина – 38, Італія – 37, Канада – 21, Німеччина та Уругвай – 1, Перу та Словаччина – 2, США – 261, Франція – 9 [4]. Також були поодинокі випадки усиновлення країнами пострадянського простору, що, на наш погляд, свідчить про потребу усиновлення в самих країнах (національне усиновлення) та низький рівень життя для підтримки усиновлених дітей. Ми вважаємо, що ці випадки усиновлення країнами СНД – це усиновлення українських дітей іноземними родичами.

З огляду на наявність значних проблем у цій галузі, включаючи недосконалість законодавства, необхідно, зокрема, ратифікувати Гаазьку конвенцію та розробити та прийняти закон, який би встановлював порядок усиновлення українських дітей іноземними громадянами. Такий закон повинен закріплювати норми, які б підвищували ефективність державного контролю за усиновленням, щоб забезпечити права та законні інтереси усиновлених дітей та допомогти запобігти випадкам незаконного усиновлення, порушень закону посадовими особами органів виконавчої влади, посадовими особами суду тощо.

Список використаних джерел

1. Міністерство Юстиції України: Приєднання України до Гаазької конвенції про захист дітей мінімізує ризики комерційних та кримінальних усиновлень URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minyust-priyednannya-ukrayini-do-gaazkoyi-konvenciyi-pro-zahist-ditej-minimizuye-riziki-komercijnih-ta-kriminalnih-usinovlen> (дата звернення: 25.09.2019)

2. The Implementation and Operation of the 1993 Inter country Adoption Convention: Guide to Good Practice. *Family Law (Jordan Publishing Ltd)* URL: https://assets.hcch.net/upload/adoguide_e.pdf (дата звернення 25.09.2019)

3. Романченко А. В. Проблеми та перспективи ратифікації Україною конвенції про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 1993 р. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. С. 72-75.

4. Усиновлення. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/usinovlennya.html> (дата звернення: 25.09.2019).

Швец І. О.,

слухач магістратури Академії Державної пенітенціарної служби;

науковий керівник

Олефір Л. І.,

к.ю.н., старший викладач кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Найактуальнішим та важливим предметом обговорення практики боротьби зі злочинністю та реформування сучасної української пенітенціарної системи відповідно до міжнародних зобов'язань та Європейських пенітенціарних правил є дослідження пробації в аспекті гуманізаційної складової кримінально-виконавчої політики України. Політика у сфері виконання покарань («кримінально-виконавча політика») є складовою частиною правової політики, що здійснюється в Україні. В сучасних умовах державна політика пристосування українського законодавства до законодавства Європейського Союзу виступає складовою сфери виконання покарань [1, с. 400].

Посилаючись на Європейські правила пробації, Д. Ягунов виокремлює такі її принципи: пріоритетності встановлення позитивних відносин із клієнтом пробації; поваги до прав людини; принцип дотримання прав потерпілих від злочинів; недискримінації; визначення статусу служб пробації лише в законі; оскарження діяльності служб пробації; наукової підтримки [2, с. 176].

Отже, принципи, відповідно до яких здійснюється пробація в Україні, – це відправні начала або першооснови, фундаментом яких є засновані на багатолітньому досвіді європейські стандарти, згідно з якими органи пробації здійснюють свої повноваження та завдяки яким побудований і функціонує інститут пробації в Україні.

У процесі становлення пробації в українській кримінально-виконавчій системі вважаємо корисним та вкрай необхідним використання зарубіжного досвіду. Багатьох країнах Європи є спеціалізовані органи – служби пробації. Служба пробації не пов'язана з поліцією та в'язницею. Сутність поняття полягає у випробуванні умовним засудженням та відстрочкою від виконання вироку, тобто є альтернативним видом покарань. Основною функцією пробації є встановлення нагляду за злочинцем, який залишається в суспільстві, але судом на нього покладені певні зобов'язання й обмеження. Правилами пробації за кордоном передбачається відвідування засудженими денних центрів пробації, періодичні зустрічі з

офіцером пробації, участь у певних видах діяльності згідно з положеннями про пробацію та дотримання законслухняної поведінки. Цю санкцію виконує служба пробації, головна мета якої полягає в захисті суспільства, запобіганні повторних злочинів, реінтеграції правопорушника в суспільстві [3, с. 55].

Позитивного ефекту у функціонуванні служби пробації в Україні набуває використання досвіду Британської національної служби пробації, Ради пробації Північної Ірландії, Служби пробації та медіації Чехії, Італійської служби пробації, служби пробації Польщі та Словачкиї [4]. Мінімальний період пробації в багатьох Європейських країнах – шість місяців, максимальний – три роки. Суд надає правопорушнику шанс розібратися у вчиненому злочині й зробити все необхідне, щоб в подальшому злочин не повторився [3, с. 56]. До гуманізаційної складової пенітенціарної політики слід віднести і спеціальні програми інтенсивної пробації, що існують у багатьох країнах: для водіїв, які вчинили злочини в стані алкогольного сп'яніння; програма утримання від вживання алкоголю, наркотиків; навчання контролю своїх емоцій; профілактика злочинної поведінки і т.д. [5, с.248].

Також в багатьох країнах-членах Європейського Союзу органи пробації виконують таке завдання як надання допомоги не тільки правопорушнику, але і його сім'ї із метою підтримки та покращення сімейних відносин. Оскільки не тільки засуджений проходить через психологічний тиск, а і члени його сім'ї, особливо діти. Варто уділяти цим дітям більше уваги, адже вони можуть стати в майбутньому такими самими правопорушниками як і їх родичі через проблеми в сімейних відносинах. Немало важливими в діяльності органів пробації є їх принципи, адже вони тісно пов'язані з офіційною місією цього органу.

В частині 1 статті 5 Закону України «Про пробацію» вказано перелік принципів, проте його, на нашу думку, варто було б доповнити принципом реалізму [6]. Так, для багатьох країн Європи є такий спільний принцип для служб пробації як принцип реалізму, який в нас відсутній. Він полягає у встановленні реальних цілей спільно з клієнтом, виходячи з його конкретної ситуації, та його підготовки до труднощів, на які йому доведеться наразитись внаслідок скоєного правопорушення. Цей принцип є важливим, оскільки у разі постановки недосяжних цілей працівником пробації щодо клієнта пробації, в подальшому може нівелювати віру в себе та справедливість і чесність правової системи та системи органів державної влади.

Зазначимо, що становлення пробації зарубіжних країн триває десятиліття, тому не можна розраховувати на швидкий та безпомилковий розвиток пробації в Україні, оскільки пострадянська система виконання покарань суттєво відрізняється від подібної системи західноєвропейського кримінального правосуддя. Як приклад можемо запозичити деякі аспекти функціонування пробації країн – у минулому братніх союзних республік, таких як Грузія, історія служби пробації якої нараховує вже 17 років. Досвід створення і розвитку пробації у Грузії для України становить особливий інтерес, оскільки пробаційні програми спрямовані на: відновлення комунікацій умовно засуджених осіб та осіб, звільнених умовно-достроково, з членами їх сімей; захист від насильства; визначення життєвих цінностей; відновлення комунікативних навичок; напрацювання умінь

справлятися з гнівом і стресом, на управління конфліктами; на здоровий спосіб життя тощо.

Для залучення засуджених до реабілітаційних програм активну співпрацю налагоджено з урядовими і неурядовими організаціями та Патріархією Грузії. Агентство проводить закупівлю реабілітаційних програм та тісно співпрацює з різними організаціями в цьому напрямку. У Грузії функціонують 4 центри реабілітації для неповнолітніх клієнтів, де впроваджені спеціальні реабілітаційні програми для них, якими передбачаються професійна підготовка неповнолітніх та психологічна допомога. Спільно з членами сімей неповнолітніх соціальні працівники офісів пробації допомагають неповнолітнім у складанні індивідуального плану навчання, отриманні освіти і навичок [7].

Останнім часом особливої актуальності набувають питання, присвячені вивченню міжнародного досвіду у сфері виконання кримінальних покарань, зважаючи на необхідність постійного вдосконалення механізму реалізації кримінально-виконавчої політики держави. Адже під нею розуміється визначення основних напрямів, форм, методів і засобів правотворчої й правозастосувальної діяльності відповідних державних органів, громадських інститутів й окремих громадян у сфері виконання кримінальних покарань [8, с. 60-64].

Таким чином, вважаємо зарубіжний досвід функціонування інституту пробації вкрай необхідним для розвитку кримінально-виконавчої системи в Україні. Адже пробація за кордоном на сьогоднішній день являє собою скоріше соціальний інститут, спрямований на надання допомоги особам, які вчинили правопорушення, ніж кримінально-правовий інститут, а розробка нових пробаційних програм для осіб, звільнених від відбування покарання, є одним із напрямків удосконалення пробації в Україні.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавче право : навч. посіб. / за ред. Т.А. Денисової. 2-ге вид., зм. і доп. Київ : Вид. Істина, 2010. 400 с.
2. Ягунов Д. В. Принципи пробації: європейські стандарти та проблеми їх реалізації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2012. Вип. 9. Т. 4. С. 172–176.
3. Ярмоленко В. І. Впровадження закону України «Про пробацію» – перспективи та проблемні питання. *Наукова стаття*. 2017. С. 45-56.
4. Конфедерация европейской пробації. Пробації в Європе. URL: <https://www.cer-probation.org/organisation/> (дата звернення: 18.10. 2019).
5. Станович Ю.М. Інститут пробації – європейський досвід та українські перспективи. *Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матер. міжнар. наук.-практ. конфер.* (Одеса, 9 жовт. 2009 р.) Одеса, 2009. С. 248–252.
6. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93.
7. Пробація в Грузії. URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/754672> (дата звернення: 19. 10. 2019).
8. Ягунов Д. В. Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура. *Відновне правосуддя в Україні*. 2007. № 1. С. 60–64.

Шуенков М. С.,
студент магістратури Академії
Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В Україні корупція вже давно набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільства, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей.

Корупція – це одне з явищ, які здатні породжувати кризові стани у різних галузях суспільного та соціального розвитку кожної держави. Насамперед це стосується політики, економіки, державного управління, а також є однією із ключових передумов існування організованої злочинності.

Корупція є негативним суспільним явищем, основні прояви якої пошкоджують систему управління суспільством, державою, суспільними відносинами, зводять нанівець надбання сучасності у сфері розвитку держави та відносин між державою і громадянином. Перешкоджають розвиткові української держави зводячи її до стану аморфності та нестабільності, знищують суспільство як систему, розбиваючи його на окремі елементи, що поодинці не здатні ефективно функціонувати та протистояти один одному. Втрачається єдність народу та нації в державі, наслідком чого є загальне послаблення держави як суспільного утворення та підвищення ризику втручання в її розвиток іноземних держав. Зважаючи на те що будь-яке явище в природі є системою, воно є саморегульованим або регулюється за допомогою зовнішніх чинників. Відтак ушкодження адміністративних основ суспільства внаслідок природної наявності потреби у регулюванні та управлінні будь-яких систем веде до підвищеного інтересу до можливості управління нею і її ресурсами з боку інших держав.

Питанням адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення неодноразово приділялася увага в дослідженнях О.М. Бандурки, Ю.П. Битяка, І.В. Бойко, Л.Р. Білої, А.С. Васильєва, С.В. Ващенко, І.В. Голосніченко, С.Т. Гончарука, В.В. Зуй, А.Т. Комзюка, О.М. Круглова тощо.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» корупцією визнається використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Корупція може проявлятися в різних формах, але найнебезпечнішими з них є вчинення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, посадових злочинів: зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, одержання хабарів та розкрадання державного або громадського майна шляхом зловживання службовим становищем. Водночас

однією із найбільших помилок у тлумаченні корупції, на нашу думку, є спроба втиснути її в межі виключно кримінальних проявів. Більшість авторів як у нашій державі, так і за кордоном (Л. Пальмер, А. Катценелінбочен, В. М. Рейсмен та інші) вважають, що корупція як соціальне явище – значно більше утворення, ніж сукупність суто криміногенних проявів. У реальному житті побутує багато інших її видів, котрі ніколи кримінальними не вважалися. Корумпований чиновник нерідко діє, за словами Є. Б. Галкіна, в рамках своєї компетенції. При цьому можуть допускатися порушення етичних, адміністративно-правових та інших норм поведінки [2].

Оскільки однією з ознак корупції є її протиправність, це свідчить про те, що корупція являє собою правопорушення.

Сучасний стан законодавчого врегулювання адміністративної відповідальності посадових осіб не може задовольнити з принципових позицій, що обумовлені нагальною потребою реформування як самої структури викладення правових норм, що передбачають адміністративну відповідальність цієї категорії осіб в КпАП України, так і безпосереднього приведення його у відповідність з іншими правовими актами, що регулюють правовий статус посадових осіб, а також визначення меж та особливостей притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення.

Процес притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які скоїли корупційні правопорушення, є недосконалим та потребує подальшого вивчення й модернізації для подолання такого явища, як корупція, що є гальмом у всебічному розвитку держави.

Отже, застосування адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, має окремі особливості, які потрібно враховувати як у чинному адміністративно-деліктному законодавстві, так і в практиці його застосування. Створення сьогодні дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів протидії цьому негативному соціальному явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетних напрямків прогресивного розвитку нашого суспільства.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 19.10.2019).
2. Бортник Н.П. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2016. № 845. С. 28-33.

Nabok Anna,

Doctor of Philosophy, Assistant Professor
of the Academy of the State Penitentiary
Service of Ukraine

INITIAL HEADLINES AS COMPOSITIONAL MEANS OF CREATING OBJECTIVITY EFFECT IN ENGLISH INTERNET NEWS STORIES

Constructive nature of media discourse, which lies in creating a new reality, is opposed to objectivity defined as content representation in terms of unambiguity, accuracy and neutrality, which influences headline contents of English Internet news stories [1, c. 170; 3, c. 212].

The reality reconstruction from the objective and subjective perspectives is carried out at two levels of the English Internet news discourse: nominative via verbalizing the author's idea and dispositional structuring the selected ideas [1, c. 170].

At the dispositional level the objectivity and subjectivity effects are produced in accordance with the hypertextual models of organizing initial headlines and the strategies of interaction of initial and textual headlines as well as organizing news stories [1, c. 171].

Initial headlines attract the attention of the addressee to the latest events; appealing to his basic needs and making him read the whole article [там само].

Initial headlines create objectivity effect in case they represent the participants of events, spatial, temporal and quantitative coordinates of events and their components; and in case of using neutral vocabulary to inform about official events, i.e., *Ukraine peace talks in Minsk end* [BBC 04.11.2018], emergencies, i.e., *Girl, 7, survives US plane crash* [BBC 03.01.2015], legal cases, i.e., *Bahrain opposition leader arrested* [BBC 28.12.2014], deaths, i.e., *Four dead in Kansas airport crash* [BBC 30.10.2014]. The last example illustrates creating objectivity effect in the headline about death, since numeral *four* names the exact number of the dead, toponym *Kansas airport* points at the place of event, and noun *crash* indicates the reason why people died.

Objectivity effect of the articles about official affairs, which inform about state events involving officials, is provided by address names. They consist of antroponyms as individualizing components [2, c. 104] together with classifiers aimed to denote a place of a person in the social hierarchy (*Pope Francis*) [2, c. 107]. Objectivity effect is also reached by verbs of neutral semantics to denote the participants' actions (*vote, phones, protest*); phrases to single out actions' components (*Iraqi refugees, in Minsk, against President*), i.e., *Croatians vote for new president* [BBC 28.12.2014]. The given headline creates objectivity effect in terms of accurate representation of the participants with the help of the ethnonym *Croatians* which denotes the nationality of the voters; and the event of the elections itself by the phrase *vote for new president*.

The headlines of the articles about emergencies (accidents, crashes, catastrophes, natural disasters) create objectivity effect by means of nouns to denote damaged objects (*spacecraft, plane*) and verbs which specify the types of actions (*crash, strand*). Consequently, the headline *US Rocket explodes during launch* [BBC 29.10.2014] creates objectivity effect while identifying the damaged object with the

help of the noun *rocket* and the verb *explodes*, which indicates the reason for the damage.

Objectivity effect of headlines about deaths is created by numerals, which specify the number of victims (*two killed, 35 killed*), address names denoting the dead (*Mexican author Vincente Lenero*), nominative units naming the causes of death (*crash, overdose*), toponyms to inform about the place of death (*Venezuela, in Kansas airport*), i.e., *Nine die in Saudi gun battles* [BBC 04.11.2016]. The example illustrates creating objectivity effect via neutral nominative units: numeral *nine*, denoting the number of the dead, verb *die* to point at death, toponym *Saudi*, locating the event in space, and noun *battles* to signify an armed conflict.

To conclude, initial headlines create objectivity effect due to accurate representation of events participants with address names, numerals to point at their exact number, toponyms of events` spatial localization, and verbs of neutral semantics to denote the types of events.

References

1. Набок А. І. Вербалізація ефекту об'єктивності в текстах англомовних інтернет-новин: тактики однозначності та параметризації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2016. № 25, Т. 1. С. 170–172.

2. Потапенко С.І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти: монографія. Ніжин: Видавн. НДУ імені М. Гоголя, 2009. 391 с.

3. Metzger M. J. Credibility and trust of information in online environments: The use of cognitive heuristics. *Journal of Pragmatics*. 2013. Vol. 59, P. 210–220.

Nikolska N. V.,

Ph.D. in Pedagogy, Senior Scientific Researcher of the Department of Comparative Pedagogy, Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine;

Zhukovska O. A.,

Teacher of Foreign Language, Kamianets-Podilskyi College of Food Industry, National University of Food Technologies

TEACHER TRAINING AS A DEVELOPMENT TENDENCY IN THE USA

The aim of the study is to investigate the teachers' preparation in secondary schools in the United States for educational activities in a multicultural environment.

In the modern world, it is impossible for society to work without highly qualified specialists; therefore modern education in all countries of the world is important. Education is the basis for raising the country's economic level, influencing the culture and self-knowledge of the people. The research results indicate that scientists have developed a wide range of theoretical and practical problems of American pedagogy. In particular, the general and distinctive features in the development trends of pedagogical education in the USA in the modern world context have been investigated. N. Lavrychenko, O. Lokshyna, N. Pazyura, O. Pershukova, L. Pukhovska, A. Sbruieva and others devoted their researches to foreign

education in the United States. Specialists believe that this type of school is quite successful, which makes it necessary its further study and comprehensive analysis to identify ways that can be used as a positive experience to reform the secondary school in Ukraine. To understand the nature of teacher education in the United States, it is important to familiarize yourself with some of the key issues facing professional educators in grade-12 schools today.

The professional activities of the American educators are becoming increasingly difficult due to the students' different ethnic and social backgrounds, the diversity of languages, cultures, styles of learning activities, as well as individual preferences and potential. At the same time, there has been a decline in success rates among ethnic minority students. Failure to learn often encourages students of diverse ethnic backgrounds, African Americans, and Mexicans to drop out of school and to lose the ability to get a high school diploma. It was revealed that the main causes of the above problems are a high level of poverty among ethnic minorities, unequal access to education, as well as teachers' low expectations from students of other linguistic and cultural backgrounds. The education quality that students receive directly depends on the personal characteristics and qualifications of the teacher. To meet the needs of today's students, teacher training requirements and expectations continue to grow, while school funding is reduced. In one word, today teachers must work as much as possible and to receive less, which will lead to decrease interest in teaching among young people and a lack of licensed pedagogical specialists. The combination of all these factors is a serious problem for the teaching profession as a whole, not to mention the teachers' training.

According to the American system reform of primary and secondary education, the broader priority is the competent specialists training who can inspire young people, to realize their potential and to transfer them skills necessary for success in college and in workplace. The country needs training programs that train teachers who not only understand and are able to meet the diverse needs of modern youth, but can also teach, evaluate content that 21st century students should learn and use in a multicultural environment.

The new standards of the National Council for Accreditation of Teacher Education in 2009 determined the set of knowledge and skills that future teachers must possess in order to obtain a license for teacher activity. In accordance with the following requirements of society and standards, the following tasks should be taken into account in preparatory programs for teaching in a multicultural environment: 1) to teach students the culture of different racial and ethnic groups; 2) to ensure the study of ethnic minorities languages; 3) to create conditions for mastering the skills of working with culturally diverse students.

Therefore, in training of competent teachers to work in a multicultural environment, focused efforts and partnerships between all systems that relate to the field of education and aimed at meeting individual and national needs are necessary and effectively influence the quality of future teachers training.

The country needs training programs that will train teachers who not only understand and are able to meet the diverse needs of modern youth, but can also teach, evaluate content that 21st century students should learn and use. Approximately

460,000-1 applicants were enrolled in traditional and alternative courses of certification programs for teacher training in 2013-14. Previously, future teachers did not have basic information about whether their programs were successful in employment terms, graduates of the programs tested themselves well prepared for the harsh working conditions in the classroom, as a result, student performance will improve. It is known that there is no more important school factor for student learning than having an excellent teacher, especially in high-needed communities, therefore it is very important that the state introduces various training programs that can generate new teacher conveyors with the right combination of knowledge and skills to satisfy all range of classroom requirements across the country. The rules are aimed at helping to achieve stronger results for all programs, including traditional ones, those that provide alternative paths to certification, and those that are provided through distance learning, and at the same time give the state significant flexibility in how they measure program performance based on local needs and priorities. In particular, the rules require new reporting from states - in addition to the basic activities that they are required to submit annually in accordance with the Higher Education Act - on the effectiveness of programs to ensure continuous improvement by facilitating continuous feedback between programs, potential teachers, schools and areas, states and the public. The rules are also aimed at providing more complete information to eliminate inconsistencies between existing teaching positions and the areas in which programs train teachers, and enable districts and schools to use their best teachers where they are most needed. This transparency also gives potential teacher candidates better access to information on the strengths of the various programs so that they can choose the training program that suits them. This rule focuses on pioneering work across the country to help all states, counties, determine whether their graduates are in college, how long they stay there, and how they study in class. States such as Delaware and Louisiana have implemented program-level performance reporting. Program providers also help maintain and improve, for example, at Arizona State University, which uses data to align various traditional and alternative route training programs with the needs of Arizona schools, and the Postgraduate School, which provides residency programs for teachers that require, so that teachers demonstrate evidence of classroom effectiveness before completing the course.

So, trends and alternative ways in the preparation of teachers in the USA are aimed at meeting individual and national needs, effectively affect the quality of training of future teachers. The main trends in obtaining the teaching profession provide the opportunity to train qualified specialists in order to improve the qualitative and quantitative indicators of the provision of educational institutions with teaching staff in the states. The alternative certification usage for organizational and continuing professional development is a promising area for reforming teacher education.

References

Preparing teachers in today's challenging context: Key Issues Policy Directions and Implications for Leaders of AASCU Universities TeacherEdReport17.pdfTeacherEdReport17.pdf2 (accessed 11 September 2019).

Shparyk O.,

PhD in Education, Senior Researcher of the Department of Comparative Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

FEATURES OF TEACHER'S PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN CHINA

According to Chinese researchers, professional teacher's development is the growth of professional culture, continuous learning and researching, professional ethics development (professional morality is usually used in China), enrichment of the knowledge of the subject being taught, and advanced training at the organization of educational activities.

The Chinese Government has taken a number of steps to improve the quality of teacher education. Under the new policy, each primary and secondary school teacher must complete at least 360 hours of advanced training every five years. The training course is designed in accordance with the professional responsibilities of teachers and aimed at improving their professional ethics and skills. In particular, ethics and personal growth training course can help develop a teacher's social values and learning skills. Moreover, such training courses make it easier for them to understand and interact with their students, notably to assist underperforming students, encourage teachers to delve into their subjects, and to develop new teaching methods that more effectively convey information to students.

In 2010, the Chinese Government launched the National High School Teacher Training Program [2]. From 2010 to 2013, the Government allocated RMB 4.3 billion (US \$ 660 million) to fund teacher training across the country. The program was aimed at improving the overall quality of work of teachers, especially working at rural secondary schools. It contributed in achieving the goal of teacher professional development. Local educational authorities have also released a series of policy documents at the provincial level that outline the goals of teacher training. Many schools also organize and provide professional development opportunities for their teachers.

The Government of China also provides training programs for educational administrators, including school principals. Beginner executives must complete more than 300 hours of training before they begin their duties, which focus on the skills required for their positions. Managers are required to listen to at least 360 academic hours every five years. This program is designed to help school principals gain new knowledge, improve management skills, and share experiences with other school leaders.

There are also some specific methods for upgrading the qualifications of school teachers, most notably setting up study groups to observe and evaluate lessons. According to the program, each teacher is a member of a specific training group, that is, all teachers who teach the same subject may form a training group. Such a group may develop a detailed, practical plan for a specific subject at the beginning of the semester. Each teacher in the group executes a similar plan. During group sessions, teachers analyse textbooks, identify key points, and discuss the best approaches to learning. The training team performs the function of consolidating the learning experience and improving the quality of learning. Successful experiences of study groups are often published in China's educational journals. Teachers are usually led

by experienced teachers, so other teachers, especially novice, can learn from them and refine their teaching skills. While for experienced teachers, this is a good way to monitor the activities of teacher-beginners and provide them with timely effective suggestions. This method requires each teacher to closely monitor the planning and teaching of their colleagues' disciplines and provide timely feedback to solve pressing issues.

Innovative methods and forms of teaching are actively used in China's teacher training system, most notably lecture-discussion, video-lecture; seminars, reflection, "case-method", work of creative groups, carrying out of scientific researches, thematic projects, creation of online portfolios, competitions of multimedia presentations, reflective analysis, coaching, etc. In the era of active development of ICT, cost-effective form of education (distance learning) is a real alternative to the traditional system of training and retraining of teaching staff in China. But the main feature of this form of education is the ability to reach 80% of rural school teachers [1].

Most Chinese educators have identified ICT competency as one of the key components of teacher professional competence. This competence implies the teacher's ability to effectively use various information tools in teaching, working with students, parents, and the public. The use of ICT skills by the teacher allows to emphasize the novelty of the educational material in an effective and accessible way; demonstrate cross-curricular relationships, give examples of practical application of knowledge, skills in a particular subject; implement problematic and heuristic learning, demonstrate complex natural processes and more. Different Teachers' Professional Development Centres are established in China, guided by the scientific concept of educational development and adapting to the trends of international and national teacher education, carefully analysing the problems that exist in China's teacher education, based on professional competence and impact factors. Such centres create ICT training laboratories. The main function of such laboratories is to teach teachers to apply ICT technologies in curriculum development and implementation in the educational process.

As a conclusion, it can be noted that current phase of state policy is aimed at such aspects of teachers' professional development as: formation of professional and ethical competence; information and communication competence of teachers; professional development of rural teachers as a basic condition of equal high-quality development of education in China, introduction of innovative methods of professional development of modern teacher (ICT, educational-research groups, etc.)

References

1. Кекеева З. (2012). Учитель в образовательной системе Канады и Китая. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/uchitel-v-obrazovatelnoy-sisteme-kanady-i-kitaya-1> (Дата звернення: 05.09.2019).

2. 教育部[MOE] (2011). 中小学教师国家级培训计划取得显著成效 [Програми з розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл досягли значних результатів] URL: http://www.moe.edu.cn/jyb_xwfb/xw_zt/moe_357/s3582/s3922/s4568/201105/t20110530_120285.html (Дата звернення: 05.09.2019).

Tymenko Maria,

PhD in Education, Researcher of the Department of Comparative Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

PROFESSIONAL COMPETENCE OF A SPECIALIST OF VOCATIONAL AND CAREER GUIDANCE IN SECONDARY SCHOOLS IN ENGLAND

Helping a young person make the right choice is one of the main tasks that is accomplished through the work of the family, society and the modern school. Therefore, a vocational guidance and career specialist is an integrating link between the realization of society's demands for labor resources and the individual, taking into account his or her abilities and interests, and should be ready for vocational guidance in secondary schools. The issues of vocational training and competence of vocational guidance and career specialists are addressed by such British scientists as: D. Andrews, B. Bessot, N. Rowe, D. Kid, E. Barnes, A. Watts; among Ukrainian scholars are: P. Dmitrenko, I. Kosyak and others.

The position of guidance and career specialist is a full-time, statutory endorsement, since according to the National Curriculum and the Education Department; all UK secondary school students must be able to receive career guidance and career guidance services. All schools are required to include a vocational guidance program in the secondary school curriculum, and the ways in which the program may be implemented may vary depending on funding, type of school, and facility management [4].

Only a person with an academic background can be appointed as a career counselor. For the most part, a career and career development specialty is the second professional qualification to be acquired through a first psychological, pedagogical or even economic education. Typically, in the schools of England, the responsibilities of a vocational guidance and career education specialist are fulfilled by the PSHE Education teacher, which includes a planned set of educational material aimed at personal, social and moral development of the individual. The responsibilities of teaching this module are shared by several teachers, from two to seven. Such a teacher usually has a higher professional education and certificate, which entitles him to teach this module, which is part of the National Curriculum. Such a specialist may be a career guidance and career coordinator if he (she) regularly attends career guidance and career training seminars and conferences hosted by local educational and career management agencies [3].

It should be noted that career and career guidance professionals have different qualifications, training and memberships in career guidance and career development. At the same time, all professionals, with the exception of teachers of the module "Personnel-Social Education, Health Education and Economics" (PSHE), working in secondary educational institutions in the field of vocational guidance and career development, have a qualification diploma in vocational guidance and career training and are members of the Institute for Career Orientation and Career Development and the Association for Careers Education and Guidance. In most secondary schools, the

basic responsibilities for vocational guidance at school are fulfilled by one person who can hold the post of subject teacher in the module Social and Social Education and Health and Economics and Citizenship (PSHE), career counselor, career guidance coordinator, professional consultant [1].

Thus, the professional competence of a specialist in career guidance and careers involves: knowledge of the legal and regulatory documentation, rules and regulations of labor protection; social psychology; knowledge of the basics of psychology and physiology of work and management; sound knowledge of career guidance, career development and psychological counseling; knowledge of classifications of professions and specialties; awareness of the requirements of the profession to the person, socio-economic situation in the labor market. Quite important in the work of a career guidance and career specialist is his / her quality as a person. A true vocational and career specialist should love children, be interested in their problems, be indifferent to students' choice of further education, future profession and career path, be fair and attentive, keep confidentiality, respect the student's personality, pay attention to the student in the process of career guidance, etc. Career guidance and career training should also be well versed in the modern computer and information technology that is widely used in most UK secondary schools. This is especially true of software used in secondary schools for the purpose of psychodiagnosis and occupational diagnosis [2].

References

1. Andrews, D. (2011). *Careers Education in Schools*. Staffordshire: Highflyers Publishing.
2. Bassot, B., Barnes A., Chant, A. (2014). *A practical guide to career learning and development*. Oxon: Routledge.
3. Rowe N. *Mapping of Seminal Reports on Good Teaching: NFER Research Programme: developing the Education workforce / Naomi Rowe, Anne Wilkin, Rebekah Wilson*. – Slough: NFER, 2012. – 34 p
4. Watts A. G. *Evaluating the effectiveness of careers guidance: a review of the British research / Watts A. G., Kidd J. M. // British Journal of Guidance and Counselling*. – 2011. – August. – P. 3–6.

Зміст

Богдан Ю. М. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ВИД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	3
Бруй Н. І. ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	5
Бунак Д. Ю. ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	8
Василяко С. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ, ЩО РЕГУЛЮЄ ОБІГ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ.....	11
Висоцька Н. В. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ЗАХОДУ – ЗАБОРОНА ПЕРЕБУВАТИ В МІСЦІ СПІЛЬНОГО ПРОЖИВАННЯ З ОСОБОЮ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	13
Воляннюк А. В. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ. АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ.....	17
Гайдук Б. П. ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	19
Гальчак А. С. ПРАВОВА ПРИРОДА СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	23
Гетта В. Г., Єрмак С. М. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УМІННЯ ВЧИТИСЯ.....	27
Глушко О. З. ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ШКІЛЬНОГО ВЧИТЕЛЯ У ПОЛЬЩІ.....	30
Гончаренко І. О. ПРОБЛЕМИ ОБРАННЯ СПОСОБУ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ	33
Гуня І. В. ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ТРИМАННЯ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	35
Дайнеко Д. А. ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ ТА ДОЗВІЛЛЯ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ.....	38
Денисенко К. В. ЩОДО ОЗНАК ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЗВІЛЬНЕНИМ З МІСЦЬ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ	41
Дмитрулін О. М. СУДОВА ПРАВОТВОРЧІСТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	44
Драпогуз Т. В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЕНЕРГЕТИКИ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ	47
Дроненко Я. Г. ГАРАНТІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	50
Єфіменко С. І., Царюк С. В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЗНАК ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 248 КК УКРАЇНИ.....	53

Жежель В. А., Єсипенко О. Г. ПОНЯТТЯ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	56
Звенигородський О. М., Абраменко П. В. ЩОДО ПОНЯТТЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	60
Іваненко Н. М. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.....	64
Іванкевич В. М., Красковський Є. М. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ ПІДГОТОВКИ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ЗВІЛЬНЕННЯ	66
Ісаєнко К. С. АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	69
Карелін В. В. ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ В УКРАЇНІ	73
Качан Є. В. ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ	75
Кириченко Н. Р. СТРАТЕГІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИМ ЗАХИСТОМ БЕЗРОБІТНИХ	78
Клименко Я. Є. МІЖНАРОДНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЮ ПРАВА НА ЗАХИСТ	81
Коросташівець В. М. НЕПОВНОЛІТНІЙ ЯК ОСОБЛИВИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	84
Кострика М. О. ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	87
Коцюба М. В. ПОНЯТТЯ РЕЖИМУ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ	89
Крабовський О. С. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	92
Кравченко А. С. ФУНКЦІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЄ ПЕРСОНАЛ ОРГАНУ ПРОБАЦІЇ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ВИПРАВНИХ РОБІТ	95
Крикун В. В. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ВИДИ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН	97
Крук Н. М., Леоненко О. А. РЕАЛІЗАЦІЯ ВИМОГ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАСУДЖЕНИХ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ.....	99
Кухарчук І. В. ДОСВІД ПРАКТИКИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АДАПТАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА ЯК ПРИКЛАД ВПРОВАДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	102
Ледбедева Г. Г. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО РЕЦИДИВУ У ПРАКТИЦІ ПРАВООХОРОННИХ ТА СУДОВИХ ОРГАНІВ	104

Ложнікова А. Ю. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ.....	108
Локишина О. І. ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ.....	110
Любич С. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ.....	112
Малаховська Т. Б. ПРАВОВІДНОСНИНИ ЯК ФОРМА БУТТЯ ПРАВА.....	115
Малишко В. А. КОЛІЗІЇ В ПРАВОВАСТОСОВНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	118
Мартиненко А. О. ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ.....	121
Мартиненко Г. В. ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	123
Медведєва А. В. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	125
Мельниченко І. П. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	127
Митус Р. С., Єрмак О. В. ПОКАРАННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВТВОМ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ.....	130
Неділя Р. В. ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	132
Неділя Р. В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ.....	135
Нікіфорова О. В. ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ.....	137
Новобранець Є. Ф. ПОНЯТТЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ.....	139
Овчар Н. П. ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	142
Олійник В. С. ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ОБМЕЖЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ В УКРАЇНІ.....	145
Олійник О. М., Боднар І. В. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	148
Онанченко В. С. НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ.....	151
Онищук М. М. ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ. ПОРЯДОК ТА УМОВИ ТЮРЕМНОГО УВ'ЯЗНЕННЯ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	153
Остапчук Л.Г., Авдєєва І. С. СПІВВІДНОШЕННЯ ІНСТИТУТІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ.....	156

Останчук Л. Г., Клочай Д. О. НОВАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВВЕДЕННЯМ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ	158
Павленко С. С. ПРАВОВИЙ СТАТУС ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЩО ВИКОНУЮТЬ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ	161
Пахомов І. В. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ ТА ОСОБАМИ, ВЗЯТИМИ ПІД ВАРТУ.....	164
Песоцька А. Ю. ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК РІЗНОВИД СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ	167
Петля А.Г. ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	169
Пірог Т. Б., Кузнецов О. О. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ	172
Полосьмак Д. С. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ОРГАНАХ ТА УСТАНОВАХ ДКВС УКРАЇНИ.....	175
Приліпко М. Б. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	177
Пузиревський М. В., Сьомченко Ю. С. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА СКАНДИНАВСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї: ПРОГРЕСИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ УКРАЇНОЮ	180
Рень Ю. В. ОБ'ЄКТИВНІ І СУБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	182
Сикал М., М., Марканич Д. І. ВИЩИЙ СУД З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ТА СУМІЖИХ ПРАВ.....	184
Ситін А. П. СУДОВА ВЛАДА В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	186
Скрипник Я. І. РОЗУМНІ СТРОКИ: ПРОБЛЕМА РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРИ УМОВНО-ДОСТРОКОВОМУ ЗВІЛЬНЕННІ	188
Сокольська В. В. ФУНКЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПОДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	191
Стельмах П. В. БЕЗВІСНО ВІДСУТНЯ ОСОБА: ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЙ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	195
Сулим А. О. ПРАВОВА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПЕРСОНАЛУ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ УКРАЇНИ.....	198
Сьомченко Ю. С., Останчук Л. Г. СУБ'ЄКТ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОЛЯГАЮТЬ В УХИЛЕННІ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ	201
Теселько О. М. АНАЛІЗ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА.....	204
Титаренко М.В. ОЦІНКА СТУПЕНЯ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНОГО ЯК ПОКАЗНИК СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ	206

Ховайло А. С., Царюк С. В. ЗАПОБІГАННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ВТЕЧ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ	209
Чава О. ПОНЯТТЯ ОСОБЛИВИХ ПОТРЕБ ЖІНОК В УМОВАХ МІСЦЬ ПРИМУСОВОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	212
Черниш В. В. КРИТЕРІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСПОЗИЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ Ч. 1 СТ. 365-2 КК УКРАЇНИ	215
Черняг А. В. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	219
Шамрук Н. Б., Корінь А.В. МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЄДНАННЯ ДО ГААЗЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ	221
Швец І. О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	224
Шуенков М. С. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	227
Nabok Anna INITIAL HEADLINES AS COMPOSITIONAL MEANS OF CREATING OBJECTIVITY EFFECT IN ENGLISH INTERNET NEWS STORIES	229
Nikolska N. V., Zhukovska O. A. TEACHER TRAINING AS A DEVELOPMENT TENDENCY IN THE USA.....	230
Shparyk O. FEATURES OF TEACHER'S PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN CHINA.....	233
Тymenko Maria PROFESSIONAL COMPETENCE OF A SPECIALIST OF VOCATIONAL AND CAREER GUIDANCE IN SECONDARY SCHOOLS IN ENGLAND	235

Наукове видання

**КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ
ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ**

*Матеріали
V заочної науково-практичної конференції
(м. Чернігів, 25 жовтня 2019 року)*

Відповідальні редактори – *Єрмак О.В., Шпортюк О.М., Дем'яненко Ю.О.*
Комп'ютерна верстка і макетування *Олефіренко В. М*

Матеріали подано в авторській редакції

Підписано до друку 01.11.2019.
Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 14,07.

Редакційно-видавнича група Академії Державної пенітенціарної служби
14000, м. Чернігів, вул. Гонча, 34.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 5378 від 06.07.2017 р.